T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

SEVİNÇ AKKOYUNLU GEÇKİL

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
RÖLÖVE-RESTORASYON PROGRAMI

DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. BANU ÇELEBİOĞLU

İSTANBUL, 2016

T.C.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL tarafından hazırlanan tez çalışması 05.12.2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Rölöve-Restorasyon Programı'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

Yıldız Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri

Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Doç. Dr. Z. Gül ÜNAL

Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Doç. Dr. Zeynep ERES

İstanbul Teknik Üniversitesi _____

ÖNSÖZ

Gümüşhane'de Kentsel ve 3.Derece Arkeolojik Sit alanı olan Eski Gümüşhane (Süleymaniye Mahallesi) yerleşimindeki eski Metropolitlik Binası, Metropolitlik Kilisesi, Rum Kız Okulu ve Rum Erkek Okulu'nun oluşturduğu yapı grubu için bir koruma önerisi geliştirilmiştir.

Çalışma sürecimde destek ve katkılarını esirgemeyen değerli hocam ve tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Banu Çelebioğlu'na, savunma jürime katılan hocalarım Doç. Dr. Zeynep Gül Ünal ve Doç. Dr. Zeynep Eres'e, hem alan çalışmasında hem araştırma sürecindeki katkılarından dolayı Yusuf Burak Dolu'ya, Yunanca kaynakların tercümelerinde yardımlarını esirgemeyen Rum Cemaat Vakıfları Destekleme Derneği yetkililerine teşekkür ederim.

Sağladıkları tüm olanaklar ve verdikleri emekler için babam Recep Akkoyunlu ve annem Selma Akkoyunlu'ya, anlayışı ve sonsuz desteği için eşim Zülküf Geçkil'e ayrıca teşekkür ederim.

Aralık, 2016

Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ŞEKİL LİSTESİ vii

ÇİZELGE LİSTESİ x

ÖZET xi

ABSTRACT xiii

BÖLÜM 1

GİRİŞ 1

1.1 Literatür Özeti 1
1.1 Tezin Amacı 1
1.1 Hipotez 2

BÖLÜM 2

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) 4

2.1 Coğrafi Konum 4
2.2 Tarihsel Gelişim 8

BÖLÜM 3

OSMANLI'DA 19.YY SONUNA KADAR RUM EĞİTİM KURUMLARI 20

3.1 Rum Okullarının Kuruluş, İşleyiş ve Yasal Durumları 22
3.2 Trabzon Vilayeti'nde Metropolitliklere Bağlı Rum Eğitim Yapıları 28

BÖLÜM 4

GÜMÜŞHANE METROPOLİTLİĞİ VE OKULLARI 36

4.1 Metropolitlik Binası 47
4.2 Agios Georgios Metropolitlik Kilisesi 53
4.3 Rum Kız Okulu 60

BÖLÜM 5

RUM ERKEK OKULU (FRONTISTIRION) 68

5.1 Yapının Mimari Özellikleri 68
5.1.1 Plan Özellikleri 70
5.1.2 Cephe Özellikleri 72
5.1.3 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri 78
5.1.4 Mimari Ögeler 85
5.1.5 Yapıdaki Bozulmalar ve Nedenleri 93
5.1.5.1 Mekan Düzenindeki Bozulmalar 93
5.1.5.2 Strüktürel Bozulmalar 94
5.1.5.3 Malzeme Bozulmaları 96
5.2 Restitüsyon 96
5.2.1 Restitüsyon Kaynakları 96
5.2.2 Restitüsyon Önerisi 97
5.2.2.1 Plan Restitüsyonu 97
5.2.2.2 Cephe Restitüsyonu 110
5.3 Restorasyon 115
5.3.1 Yapının Yeni İşlevine İlişkin Öneriler 115
5.3.2 Yapının Onarımına İlişkin Öneriler 117

BÖLÜM 6

SONUÇ VE ÖNERİLER 122

KAYNAKLAR 127

EK-A

TRABZON VİLAYETİ SALNAMELERİNE GÖRE GÜMÜŞHANE HAKKINDA SAYISAL VERİLER 130

EK-B

ESKİ GÜMÜŞHANE'YE AİT DÖNEM FOTOĞRAFLARININ TARİH ANALİZİ 133

EK-C

GÜMÜŞHANE METROPOLİTLİĞİ VE YAPILARINA AİT ZAMAN ÇİZELGESİ 135

EK-D

BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ BELGELERİ 137

EK-E

RUM ERKEK OKULU RÖLÖVE ÇİZİMLERİ 146

EK-F

RUM ERKEK OKULU RESTİTÜSYON ÇİZİMLERİ 166

EK-G

RUM ERKEK OKULU RESTORASYON PROJESİ 173
ÖZGEÇMİŞ 181

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 Gümüşhane ilinin kuzey ve güney iklim bölgeleri..... 5
Şekil 2.2 Gümüşhane karayolları haritası..... 6
Şekil 2.3 Askeri haritada Eski Gümüşhane'nin coğrafi yapısı..... 7
Şekil 2.4 Gümüşhane ve çevresi deprem bölgeleri..... 8
Şekil 2.5 Roma ve Bizans yolları üzerinde Satala..... 10
Şekil 2.6 Gümüşhane ilçeleri ve tarihi yerleşimler..... 12
Şekil 2.7 19.yy sonları ve 2008 yılında Eski Gümüşhane..... 17
Şekil 2.8 Gümüşhane Kentsel ve 3. Derece Sit Alanı yakınında planlanan kayak merkezini gösteren harita.....18
Şekil 2.9 Süleymaniye Mahallesi yerleşime uygunluk analizi paftası..... 19
Şekil 3.1 Trabzon Metropolitlik Kilisesi ve Kemerkaya Rum Okulu 31
Şekil 3.2 Kemerkaya Rum Okulu, günümüzdeki adıyla Kanuni Anadolu Lisesi 32
Şekil 3.3 Trabzon Vilayeti merkez sancağa bağlı Hoskirasiye karyesindeki Rum okulu, arsa yerleşimi kilise ilişkisini gösteren plan 32
Şekil 3.4 Giresun Zeytinlik Mahallesinde bulunan Kız ve Erkek Okulları ile kiliseler..34
Şekil 3.5 Giresun Rum Kız Okulu 34
Şekil 3.6 Gorgora Kilisesi ve Rum Kız Okulu, 20.yy başı..... 35
Şekil 3.7 1911 tarihli ruhsat evraklarında Giresun Rum Kız Okulu Planı 35
Şekil 4.1 19.yy'da Karadeniz bölgesindeki piskoposluk bölgeleri ve merkezlerini gösteren harita 37
Şekil 4.2 19.yy sonlarında Hızır İlyas Mahallesi 40
Şekil 4.3 Kız Okulu ile çevresinin 20.yy başlarındaki ve 2008'deki görünümü 45
Şekil 4.4 Metropolitlik binası vaziyet planı 48
Şekil 4.5 Metropolitlik Binası, 1886-1906 arası 49
Şekil 4.6 Metropolitlik Binası, 1906 sonrası ve 2014 yılı 49
Şekil 4.7 Metropolitlik Binası cephe çizimi..... 49
Şekil 4.8 Metropolitlik Binası zemin kat ve birinci kat planları 50
Şekil 4.9 Metropolitlik Binası, doğu ve güney duvarlarını gösteren kesitler 51
Şekil 4.10 Yapının içinden doğu ve kuzey duvarlarının durumu 51
Şekil 4.11 Metropolitlik Binası'na ait BOA'ndeki cephe çizimi ve zemin kat planı 52
Şekil 4.12 Metropolitlik Binası'na ait BOA'ndeki birinci ve ikinci kat planları 52
Şekil 4.13 Metropolitlik Binası'na ait BOA'ndeki arsa planı 53
Şekil 4.14 Agios Georgios Metropolitlik Kilisesi vaziyet planı 54

Şekil 4.15 Agios Georgios Metropolitlik Kilisesi 54
Şekil 4.16 Gülyüz Akagün Uslu tarafından çizilen plan 55
Şekil 4.17 Agios Georgios Metropolitlik Kilisesi, 1906 sonrası 56
Şekil 4.18 Çatıda taş kaplama kullanımı, Gümüşhane-Şamanlı köyü kilisesi 56
Şekil 4.19 Çatıda taş kaplama kullanımı, Beşkilise ve Mavranos köyleri kiliseleri 56
Şekil 4.20 Agios Georgios Metropolitlik Kilisesi Batı duvarı, 1953 57
Şekil 4.21 Agios Georgios Metropolitlik Kilisesi kalıntıları 58
Şekil 4.22 Kilisenin kuzey duvarı ile kuzey cephede pencere 58
Şekil 4.23 Apsisdeki alçı bezemeler ve nişler 59
Şekil 4.24 Ek yapının doğu duvarının dışarıdan ve içeriden görünüşü 59
Şekil 4.25 Rum Kız Okulu vaziyet planı 61
Şekil 4.26 Rum Kız Okulu 61
Şekil 4.27 Rum Kız Okulu, 1906 sonrası 61
Şekil 4.28 Rum Kız Okulu'na zemin ve birinci kat planları 62
Şekil 4.29 Rum Kız Okulu'na ait kesit ve cephe çizimi 63
Şekil 4.30 Rum Kız Okulu'nda bulunan duvar sobası "peşko" 63
Şekil 4.31 Giresun Rum Erkek Okulu dersliklerinde duvar içinde bulunan soba 64
Şekil 4.32 Doğu cephesi 65
Şekil 4.33 Zemin kat ve birinci kat pencereleri 65
Şekil 4.34 Güney cephesi 66
Şekil 4.35 Batı cephesi 67
Şekil 4.36 Kuzey cephesi 67
Şekil 5.1 Rum Erkek Okulu vaziyet planı 68
Şekil 5.2 Rum Erkek Okulu 69
Şekil 5.3 Zemin kat planı 71
Şekil 5.4 Birinci kat planı 72
Şekil 5.5 Kuzeydoğu cephesi 73
Şekil 5.6 Kuzeybatı cephesi 75
Şekil 5.7 Güneybatı cephesi 76
Şekil 5.8 Güneydoğu cephesi 78
Şekil 5.9 Duvar örgüsünde kullanılan taşlar 79
Şekil 5.10 Kuzeydoğu duvarında mevcut olmayan kiriş ve hatılara ait izler 80
Şekil 5.11 Duvar içindeki enine ve boyuna hatıl 80
Şekil 5.12 Kuzeybatı duvarında görülen yapısal çatlak 81
Şekil 5.13 Kuzeydoğu duvarındaki ana giriş kapısından geçen kesit 82
Şekil 5.14 Güneydoğu duvarındaki döşeme izi 83
Şekil 5.15 Güneybatı duvarındaki döşeme izi 83
Şekil 5.16 Güneybatı cephesindeki birinci kat girişine ulaşan köprü 84
Şekil 5.17 Binanın kuzeydoğu cephesi, 1886-1906 arası 85
Şekil 5.18 Binanın kuzeydoğu ve güneydoğu cephelerinin görüldüğü 1886-1906 arası çekilmiş fotoğraf 85
Şekil 5.19 Güneybatı duvarında bulunan zemin kat giriş kapısı 86
Şekil 5.20 Güneybatı duvarında bulunan birinci kat giriş kapısı 86
Şekil 5.21 Kuzeydoğu cephesindeki zemin kat giriş kapısı 87
Şekil 5.22 Kuzeydoğu cephesi birinci katta bulunan balkon kapısı 88
Şekil 5.23 Pencere boşluklarında görülen sıva izleri 89

Şekil 5.24 Doldurulmuş pencere boşluğundaki özgün doğramaya ait parçalar …… 89
Şekil 5.25 Pencere sövelerinde kullanılan demir kenetler ……. 90
Şekil 5.26 İnce duvar kesitlerini güçlendirmek için kullanılmış, söveleri bağlayan demir kenetler ……. 90
Şekil 5.27 Kuzeydoğu cephesinin orta aksında bulunan bezeme ögeleri …… 92
Şekil 5.28 Kuzeydoğu cephesinin orta aksında bulunan plastır …….. 92
Şekil 5.29 Köşe plastırlarının oturduğu kuzey ve doğu köşelerinde bulunan profilli kaide …… 92
Şekil 5.30 Kesilerek alındığı anlaşılan kiriş parçaları …….. 94
Şekil 5.31 Yapının 1953'deki hali …… 95
Şekil 5.32 1989 yılında ve günümüzdeki durum …….. 95
Şekil 5.33 Eski Gümüşhane'de bahçe duvarlarında hartama kullanımı …… 99
Şekil 5.34 Zemin kat planı …… 101
Şekil 5.35 Trabzon'un Hoskirasiye kariyesinde yapılması planlanan okul binasına ait zemin kat ve birinci kat planı …….. 101
Şekil 5.36 Rum Kız Okulu iç duvar yapım sistemi …… 103
Şekil 5.37 Rum Kız Okulu zemin katında hole bakan odaya ait ahşap döşeme …….. 103
Şekil 5.38 Rum Kız Okulu girişindeki holün sıkıştırılmış toprak döşemesi …….. 104
Şekil 5.39 Rum Kız Okulu zemin kat iç kapıları …… 104
Şekil 5.40 Kız Okulu zemin kat pencerelerine ait iç denizlikler …… 105
Şekil 5.41 Rum Erkek Okulu'nda pencere denizliklerinin mevcut durumu …… 106
Şekil 5.42 Yanya- Pogon kazasındaki Rum Okulu'na ait tefriş düzeni …….. 107
Şekil 5.43 Şekil 5.42'deki kaynağa göre tamamlanan tefriş düzeni …….. 107
Şekil 5.44 Birinci kat planı …… 108
Şekil 5.45 Trabzon'un Hoskirasiye kariyesinde yapılması planlanan okul binasına ait vaziyet planı …….. 109
Şekil 5.46 Kuzeydoğu duvarında balkon hizasında yükselen kiriş ve hatıl izleri …… 112
Şekil 5.47 Olucak Köyü …… 120
Şekil 5.48 Şamanlı Köyü …….. 120

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2.1 1554 ve1583 yıllarında karye-i nefs-i Canca-i Maden'in tahmini nüfusu...13
Çizelge 2.2 1643 yılında Gümüşhane Kazası'nda madenciler 14
Çizelge 3.1 Trabzon Vilayeti'nde eğitim durumu hakkında sayısal veriler 30
Çizelge 3.2 Giresun'da bulunan okullara ait sayısal veriler, 1880-1892 33
Çizelge 5.1 Rum Erkek Okulu Binası/Acil koruma önlemleri ve müdahale kararları..121
Çizelge 6.1 Genel vaziyet planı.....125
Çizelge 6.2 Restorasyon önerileri.....126

ÖZET

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

Mimarlık Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

Anadolu'nun tarihi ticaret yollarından olan Trabzon-Erzurum-Tebriz yolu üzerinde bulunan Gümüşhane hem konumu hem de işletilen gümüş madenleri ile 16.yy'dan itibaren gelişim göstermeye başlamış, 18.-19.yy'larda ekonomik olarak güçlü bir kent özelliği kazanmıştır. Bu gelişime paralel olarak artan nüfusu Türk, Rum ve Ermeniler oluşturmaktadır. Yerleşimde her millet belirli bölgelere yerleşmiş ve kendi sosyal ihtiyaçları doğrultusunda bu bölgeleri imar etmiştir. Rum cemaatin kamusal yapıları olan Metropolitlik Binası, Metropolitlik Kilisesi, Kız ve Erkek Okulları'nı inşa ettiği Hızır İlyas Mahallesi, bu cemaatin merkez mahallesi niteliğindedir.

19.yy sonlarında madenlerin işletilemez hale gelmesi ve kapanmasıyla başlayan göçleri Osmanlı-Rus Savaşları, Birinci Dünya Savaşı, Ermeni tehciri ve Rum nüfusun mübadele ile göçü takip etmiş, kalan nüfus 1920'lerde bu yerleşimi terk ederek 4 km kuzeyde Harşit Vadisi'nde yeni bir yerleşim kurmuştur. Terk edilen ve artık Eski Gümüşhane olarak anılacak olan yerleşimdeki yapılar yaklaşık 50 yıl boyunca yapı malzemesi temini için kullanılmış veya doğa şartları altında yok olma sürecine girmişlerdir. Bu durumdan etkilenen Metropolitlik Binası, Metropolitlik Kilisesi, Kız ve Erkek Okulları'ndan yalnızca Kız Okulu yeni bir mülk sahibi tarafından konut olarak kullanılmaya devam etmiş ve özgün niteliklerini büyük ölçüde korumuş olup, diğer yapılar oldukça harap halde günümüze ulaşmıştır.

Çalışmada Eski Gümüşhane'de Rum cemaatinin merkez yerleşimi niteliğindeki Hızır İlyas Mahallesi'nde bulunan kamusal yapıların tarihi süreçlerine dair bilgi birikimine katkı sağlanarak, yapıların yerleşimdeki önemli simgeler olduğuna, yeniden işlevlendirilirken bu bağın önemsenmesine dikkat çekilmesi amaçlanmıştır. Yapı grubundan Rum Erkek Okulu binasına ait rölöve ve restitüsyonu ile yeniden işlevlendirilmesi için restorasyon projesi hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eski Gümüşhane, Haldiya Metropolitliği, Rum Yapıları

ABSTRACT

HISTORICAL DEVELOPMENT AND CONSERVATION PROPOSAL OF METROPOLITLIK BUILDINS IN OLD GUMUSHANE (SULEYMANIYE NEIGBORHOOD)

Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

Department of Architecture

MSc. Thesis

Adviser: Asst. Prof. Banu ÇELEBİOĞLU

Located on Trabzon-Erzurum-Tebriz road which is one of the historical trade routes of Anatolia, Gümüşhane has started to develop since the 16th century with its silver mines and its location, and gained an economically strong city characteristic in 18th-19th centuries. By the way of these, the increasing population consists of Turks, Greeks and Armenians. Every nation has settled in certain zones and constructed their sites in accordance with their social life. Hızır İlyas Quarter is assumed as the centre of Greeks that includes public buildings like Metropolitlik Building, Metropolitlik Church, School of Girls and School of Boys.

In the late of 19th century, the migration has started with getting of the mines inoperable and closing of mines, furthermore with Ottoman Empire – Russia War, First World War, Armenian Deportation and Greek Population Exchange, the remaining population left this settlement in the 1920s and settled to Harsit Valley located 4 km north away as a new town. Buildings which abandoned and called as Old Gumushane Settlement are used for material supply for constructions or get into destroying period. Only School of Girls, from Metropolitlik Building, Metropolitlik Church, School of Boys, has been used as residence by its owner and has its original properties, while the others come to present as ruined.

In the study, a protection proposal was developed for the buildings which are contributing to the knowledge about the historical processes of the public structures in the Hızır İlyas Quarter, the central settlement of the Greek community in Gümüşhane and which are important symbols in the settlement, aiming to draw attention to the importance of this connection. A restoration project has been prepared so that it can be re-used with the survey and restitution of the Rum Men's School building.

Anahtar Kelimeler: Old Gumushane, Metropolitan of Chaldia, Greek Buildings

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1 Literatür Özeti

Gümüşhane bölgesindeki ilk çalışmaları, arkeoloji ve sanat tarihi konularında Uslu'nun 1980 tarihli "Gümüşhane ve Çevresinin Tarihi-Sanat Eserleri" adlı kitabı [6] ile A. Bryer ve D. Winfield'ın bölgenin Hristiyan geçmişi ile ilgili araştırmaları, kilise-manastır yapılarıyla ilgili 1972, 1973 [30] ve 1985 [37] tarihli kaynakları oluşturmaktadır. "Gümüşhane Bölgesinin Tarih ve Arkeoloji Araştırmaları" [1] adlı 2008 tarihli kitap ise yerleşim tarihi hakkında güncel ve kapsamlı bir kaynak olarak kullanılmıştır. Tez çalışmasına konu olan Eski Gümüşhane'deki Metropolitlik yapı topluluğunun tarihsel süreci ve buradaki Rumların eğitim faaliyetleriyle ilgili Koutsopia'nın "Haldiya Bölgesinde Din Ve Eğitim (19-20.Yy)" adlı doktora tezi [29] ile Kaouris'in "Gümüşhane ve Çevresinde Eğitim (1723-1923)" adlı kitabından [12] faydalanılmıştır. Eski Gümüşhane özelindeki mimari kaynaklar oldukça sınırlı olup, bu konudaki en kapsamlı araştırma 2010 yılında yapılmış olan "Eski Gümüşhane (Süleymaniye Mahallesi) Sit Alanı İçin Kentsel ve Yapısal Koruma Önerileri" başlıklı yüksek lisans tezidir [4]. Ayrıca yerleşime ait 19-20.yy fotoğrafları ile Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nden edinilen ruhsat belgelerinden faydalanılmıştır.

1.2 Tezin Amacı

Eski Gümüşhane (Süleymaniye Mahallesi), 17-19.yy arasında bölgedeki madencilik faaliyetlerinin gelişmesiyle önemli oranda nüfusun barındığı bir kent haline gelmiş, 19.yy sonunda maden imkanlarının azalmasıyla önemini kaybetmeye başlamış, savaşlar

ve göçler sonucu büyük ölçüde terk edilmiştir. Nüfusun önemli bir kesimini oluşturan gayrimüslimlerin zorunlu göçleri sonucu kalan nüfus da, ekonomik arayışlarla ticaret yollarına daha yakın olan ve çeşitli kamu yapılarının da yapılmaya başlandığı bugünkü şehir merkezine yerleşmeye başlamıştır. Bu şekilde gelişen yeni yerleşim kent merkezi haline gelirken Eski Gümüşhane zamanla kırsal bir nitelik kazanmıştır. Yerleşimdeki gayrimüslim mahalleleri de tamamen sahipsiz kalmış, yeni yerleşimin inşası için gerekli yapı malzemelerinin çoğunlukla bu sahipsiz yapılardan elde edilmesi, bu yerleşimlerin yok oluşunu hızlandırmıştır.

Çalışmada, Eski Gümüşhane'de yaşayan Rum halkın merkez mahallesi olan ve 19.yy'da Hızır İlyas /Agios Georgios Mahallesi olarak adlandırılan bölgedeki din ve eğitim işlevli kamusal yapılarla birlikte bu tarihsel değişim incelenmiştir. Metropolitlik Binası, Metropolitlik Kilisesi ile Rum Kız ve Erkek Okulları'ndan oluşan yapı grubunun, Eski Gümüşhane'de yaşamış Rum cemaatin en önemli temsil yapıları olduğu ortaya koyularak, birbirleriyle ilişkileri bağlamındaki bilginin gelişimine katkı sağlayarak bu özellikler göz önünde bulundurulmuş ve korunmalarına dikkat çekmek amaçlanmıştır.

1.3 Hipotez

Osmanlı Dönemi'nde Rum milletinin statüsü ve idari yapısı bağlamında 17.yy'dan itibaren Gümüşhane'de artan nüfustan Rum nüfusun temsil makamı olan Haldiya (Gümüşhane) Metropolitliği'nin kuruluşu, gelişimi ve faaliyetlerinin bir izi olarak günümüze ulaşan Metropolitlik Binası ile Metropolitlik Kilisesi'nin tarihi-mimari özellikleri incelenmiştir. Ayrıca ülke genelinde 18.ve 19.yy'larda artış gösteren Rum cemaatlerinin eğitim faaliyetleri ve bunların Gümüşhane'ye yansıması irdelenmiş, idari makam olan Metropolitlik'le birlikte, eğitim derneklerinin çalışmaları ve bu çalışmaların ürünü olarak inşa edilen Kız Rum Okulu ve Erkek Rum Okulu binaları incelenmiştir. Eski Gümüşhane'nin çok kültürlü geçmişinde Rum toplumuna ait önemli simgesel değeri olan bu yapıların fiziksel olarak korunmasının yanı sıra, bağlamsal olarak tarihi değerlerinin, birbirleriyle ve çevreleriyle ilişkilerinin korunması amaçlanmıştır. Kendi dönemlerinde önemli kamusal işlevlere sahip bu yapıların günümüze kazandırılması sürecinde sergilenebilmesi gerekliliği üzerinde durulmuş, yerleşimdeki işlevsel çeşitliliği sağlayacak kamusal yapılar olarak değerlendirilmeleri

önerilmiştir. Bu bağlamda yapı topluluğu için özgün niteliklerine, günümüz koşul ve ihtiyaçlarına uygun bütünsel bir koruma önerisi geliştirilmiştir. Ayrıca Rum Erkek Okulu için rölöve, restitüsyon ve restorasyon projesi hazırlanmıştır.

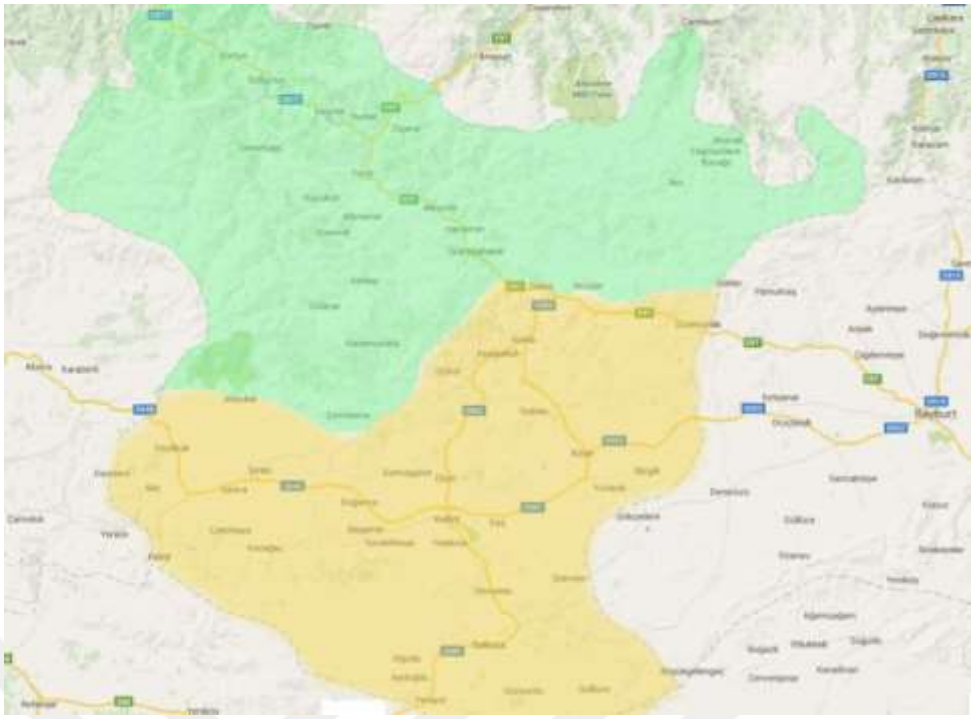
BÖLÜM 2

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ)

2.1 Coğrafi Konum

Gümüşhane ili, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde, 38° 47' ile 40° 06' doğu boylamları ve 39° 52' ile 40° 46' kuzey enlemleri arasında konumlanmaktadır. Doğusunda Bayburt, kuzeyinde Trabzon, güneyinde Erzincan illeriyle komşudur.

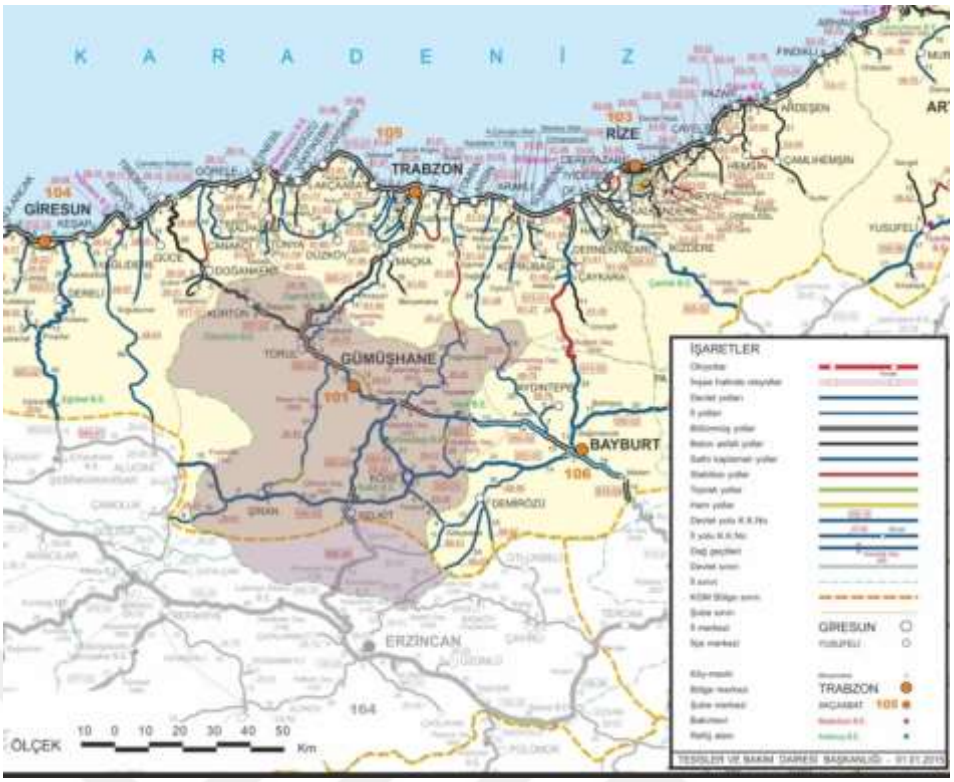
Gümüşhane ve çevresi iklim özellikleri bakımından, Doğu Anadolu Bölgesi'nde görülen şiddetli karasal iklim ile Doğu Karadeniz Bölümü'nün nemli iklimi arasında, bir geçiş iklim tipi özelliği taşır. Gümüşhane'yi coğrafi özellikleri bakımından iki farklı bölgeye ayırmak mümkündür. Bu bölgeler, ilin ana akarsularını oluşturan Kelkit Çayı ve Harşit Çayı havzalarıdır. İlin güney kesimindeki Kelkit Çayı havzasında bulunan Kelkit ve Şiran ilçelerinin, topoğrafyasında ovalar ve platoların ağırlıklı olduğu, bitki örtüsü ve ikliminin Doğu ve Orta Anadolu özellikleri taşıdığı görülür. Kuzeyde kalan, Torul ve merkez ilçeyi kapsayan Harşit Çayı havzası ise, kıyı Karadeniz özellikleri gösteren ikliminin ve bitki örtüsünün hakim olduğu, topoğrafyanın yüksek oranda dağlar ve vadilerden oluştuğu bölgedir [1].

Şekil 2.1 Gümüşhane ilinin kuzey ve güney iklim bölgeleri

Karadeniz iklim tipi gösteren kuzey kesimin ana akarsuyu Harşit Çayı'dır. Gümüşhane'nin doğu sınırındaki Vavuk Dağı'ndan kaynağını alan Harşit, güneydoğu-kuzeybatı yönünde şehir merkezini geçerek Tirebolu'nun (Giresun) yaklaşık 5 km kadar doğusundan Karadeniz'e dökülür [2].

Şehir merkezi, güneydoğu – kuzeybatı doğrultusunda, Harşit Çayı ve Trabzon Erzurum Yolu'na paralel olarak 1789 km2 alanda çizgisel bir gelişim göstermiştir.

Şekil 2.2 Gümüşhane karayolları haritası [3]

Şehir merkezinden geçen Trabzon- Erzurum Transit Yolu günümüzde olduğu kadar, geçmişte de, bölgenin doğuya açılan en önemli ulaşım aksıdır. İran'dan Trabzon Limanı'na ulaşan bu yol, tarih boyunca ticari ve askeri anlamda bölgenin önem kazanmasında etkili olmuştur. M.S. 2.yy'da İmparator Hadrianus'un Trabzon'a liman inşa ettirmesiyle [1] Trabzon, doğu-batı arasında önemli bir ulaşım noktası olmuş, limana ulaşan karayolu güzergahı buna bağlı olarak gelişim göstermiştir.

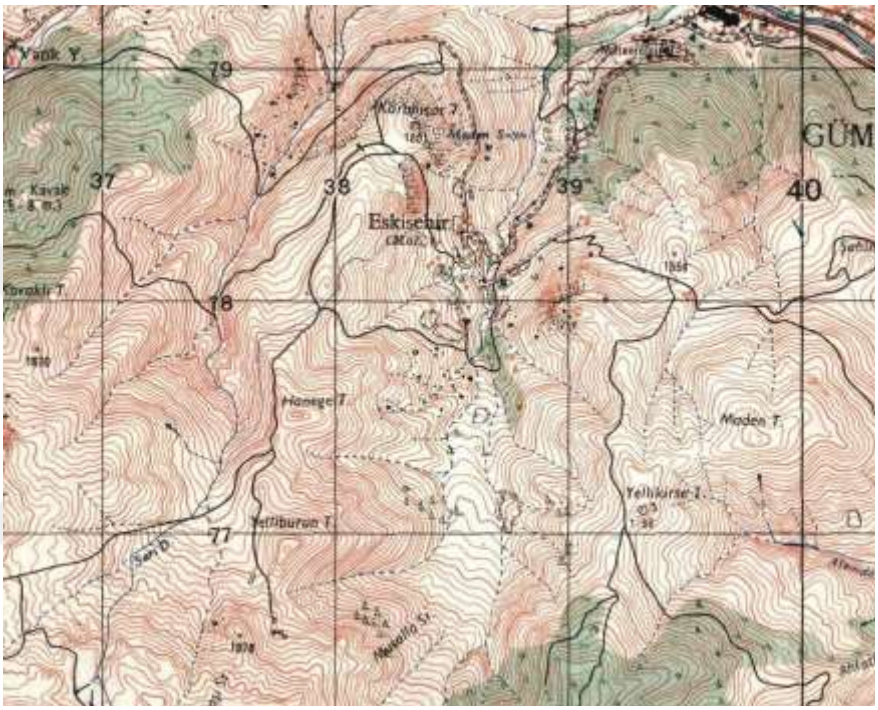
Doğuda Bayburt üzerinden Gümüşhane'ye ulaşan yol Harşit Vadisi boyunca devam edip, Torul'dan sonra kuzeyde Zigana Geçidi ile Trabzon'a ulaşır.

Tez çalışmasına konu olan yapıların bulunduğu Eski Gümüşhane yerleşimi ise Gümüşhane merkez ilçesine bağlı bir mahalledir. Resmi adı Süleymaniye Mahallesi olan bu yere, halk dilinde yaygın olarak Eski Gümüşhane veya Eski Şehir denmektedir. Bugünkü şehir merkezinin ortalama rakımı 1210 metreyken, Eski Gümüşhane'~~nin~~ yerleşimi 1285 ile 1510 metre arasında konumlanmaktadır [4].

Eski Gümüşhane'ye şehir merkezinde Trabzon-Erzurum karayolundan ayrılan 4 km uzunluğundaki tali yolla ulaşılır. Daltaban mevkiindeki Gümüşhane Otogarı'nın

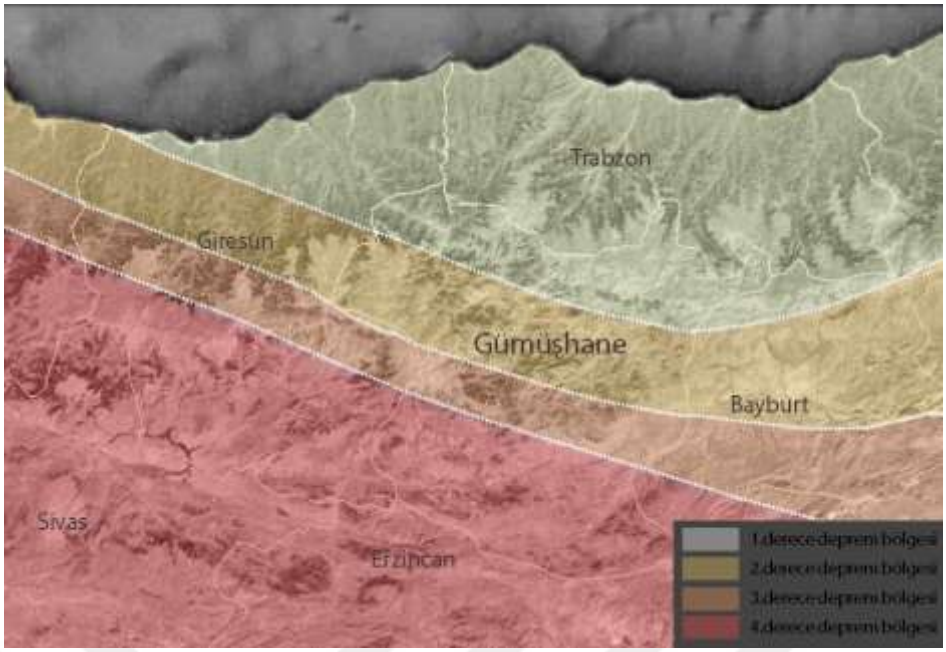
yanından ayrılan bu yol, Eski Gümüşhane'den geçerek, Vank Manastırı ve Gözeler Köyü üzerinden Şiran-Gümüşhane arasındaki Karamustafa Vadisi'ne ulaşmaktadır [4].

Eski Gümüşhane yerleşimi kuzey-güney doğrultusunda akan Musalla Deresi ile ikiye bölünmüş olup, dere yerleşimin yaklaşık 3 km güneyinde 2150 rakımlı Bokutunbaş Tepesi yakınlarında doğmakta, yerleşimin yaklaşık 2 km kuzeyinde Daltaban mevkiinde Harşit Çayı ile birleşmektedir. Eski Gümüşhane'nin doğu, güneybatı ve batı yönündeki yüksek kaya kütleleri ile dağlar yerleşimin doğal sınırlarını oluşturmaktadır [4].

Şekil 2.3 Askeri haritada Eski Gümüşhane'nin coğrafi yapısı [4]

Harşit Vadisi'nde, Gümüşhane il merkezinin doğu ve batısında; Kelkit Vadisi'nde ise doğu-batı doğrultusunda fay hatları bulunmakta olup, Gümüşhane'nin güney ilçeleri olan Şiran ve Kelkit I. Derece Deprem Bölgesi'nde, Gümüşhane merkezi ve Eski Gümüşhane ise III. Derece Deprem Bölgesi'ndedir. İlin Erzincan sınırından geçen ve Türkiye'nin en aktif hattı olan Kuzey Anadolu Fay Hattı'nda, 1939'da 7.9, 1992'de 6.9 büyüklüklerinde iki deprem gerçekleşmiş ve bu depremler bölgede can ve mal kaybına yol açmıştır. Özellikle 1939 yılındaki depremde Eski Gümüşhane'deki birçok yapı büyük hasar görmüştür [4].

Şekil 2.4 Gümüşhane ve çevresi deprem bölgeleri

2.2 Tarihsel Gelişim

Gümüşhane ilinin coğrafyasında görülen kuzey ve güney bölgelerindeki coğrafi fark, tarihi ve kültürel sürece doğrudan yansımış ve iki bölge de birbirinden farklı bir tarihsel gelişim göstermiştir. İlin kuzeybatı yönündeki Harşit havzası komşu olduğu kıyı Karadeniz kentleriyle ilişkili bir tarihsel gelişim gösterirken, güneybatı yönündeki Kelkit Çayı havzası Erzurum, Erzincan ve Bayburt illerinin tarihsel süreciyle ilişkili olmuştur.

Bölgedeki en erken arkeolojik bulgular Geç Kalkolitik Çağa ait olup, Köse, Kelkit ve Şiran'da bulunmuştur. Ayrıca Bayburt Ovası'nda yapılan arkeoloji araştırmaları Demir Çağı'na ait yoğun bir yerleşimin varlığını göstermiş, Gümüşhane'nin güney kesimindeki Köse, Kelkit, Şiran ilçelerinde yapılan araştırmalar da benzer bir sonuç ortaya koymuştur. Gümüşhane il merkezi ve kuzeyini kapsayan bölgede şimdiye kadar yapılan araştırmalarda tarih öncesi devirlere ait bir yerleşim izine rastlanmamıştır. Bölgenin dağlık ve ormanlık bir alan olması, hayvancılık yapılabilecek mera ve otlaklardan, tarımsal havzalardan yoksun olması, çevre bölgelere kıyasla bu engebeli arazilerin yerleşim alanı olarak öncelikli tercih edilemeyebileceği ihtimaliyle birlikte, bölgenin elverişsiz doğa koşulları da bu izlerin kaybolmasını hızlandırmıştır [1].

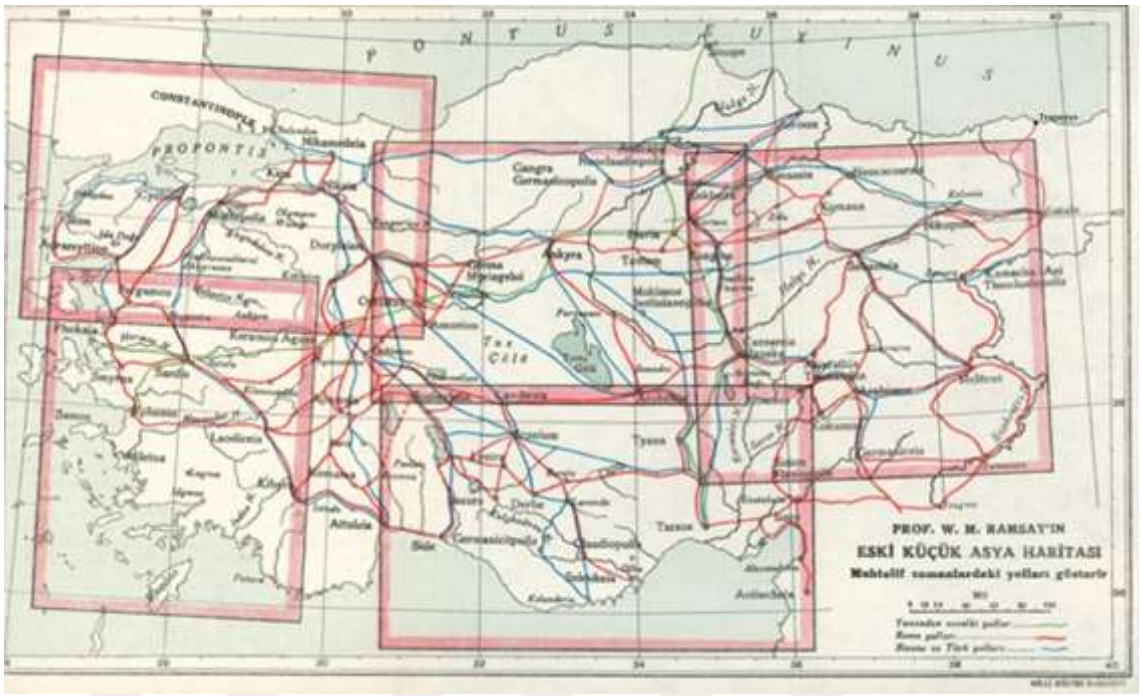
Gümüşhane ve çevresinde günümüze kadar yapılan araştırmalarda Roma Dönemi'ne kadar, bölgenin tarihine ışık tutabilecek bir yazıt bulunmamış [5] olmakla birlikte, M.Ö.

1410-M.Ö.1320 yılları arasında Hitit İmparatorluğu'nun siyasi mücadele içinde olduğu Hayaşa-Azzi ülkesinin bu bölgede kurulduğu [6], M.Ö. 13.yy'dan itibaren Asur akınlarından etkilenildiği, M.Ö. 9.yy dan sonra Urartu Krallığı'nın etki alanında olduğu çeşitli kaynaklarda geçmektedir. Urartu Krallığı'nın, mallarının batıya açılmasında Karadeniz limanlarını kullanmasıyla birlikte limanlarla bağlantılı alternatif yollardan olan Gümüşhane ve çevresini de kullandığı, ayrıca bu krallığın maden sağladığı bölgelerin başında Gümüşhane bölgesinin gösterildiği [1] bilgileri verilmekle birlikte, madenlerin bu tarihlerde kullanıldığına dair bir veriye henüz ulaşılmamıştır.

Bölge, M.Ö. 8.yy'dan itibaren Kimmer akınlarına maruz kalmış, M.Ö. 7.yy sonlarından itibaren Karadeniz kıyılarına yerleşen Yunan kolonileri tarafından da maden kaynağı olarak kullanılmıştır. M.Ö. 6.yy'da Med hakimiyetine, M.Ö.550'lerde Pers Krallığı hakimiyetine girmiş ve Pers hakimiyetindeki yaklaşık 20 eyaletten biri olan 'Doğu Karadeniz Satraplığı' idari yönetimine bağlanmıştır. M.Ö. 301-301 yıllarında Satraplığın, Pontus Krallığı adıyla bağımsız krallık ilan etmesi ve M.Ö. 185'de Sinop'u almasından sonra Gümüşhane çevresi de Pontus Krallığı idaresinde olmuştur [1].

M.Ö. 190 yılından itibaren Roma İmparatorluğu Anadolu'da önemli bir güç kazanmış, M.Ö.129'dan sonra Roma-Pontus mücadelesi başlamıştır. Bu dönemde Gümüşhane ve çevresi için önemli bir geçiş noktası teşkil eden günümüzde Kelkit ilçesi sınırlarında bulunan ve Sadak Köyü adıyla da geçen Satala yerleşimi askeri üs olarak önem kazanmaya başlamıştır. M.Ö.63'den sonra Roma İmparatorluğu, Gümüşhane bölgesinin de içinde bulunduğu Pontus Krallığı topraklarını ele geçirmiştir [1].

M.S. 69-79 döneminde İmparator Vespanius tarafından Trabzon ile Satala arasında önemli bir yol yaptırılmış, M.S. 130-131 tarihlerinde İmparator Hadrianus tarafından, Trabzon'a liman inşa edilmesiyle ulaşım aksı güçlendirilmiş ve Trabzon-Satala arasındaki bölge askeri önemi yanında ticari faaliyetleriyle de gelişim göstermeye başlamıştır [7].

Şekil 2.5 Roma ve Bizans yolları üzerinde Satala (Trabzon'a bağlanan güzergah tarihi verilerden yararlanılarak harita üzerine eklenmiştir.)

Roma uzun süre doğuda Partlarla, M.S. 395'de İmparatorluğun ikiye ayrılmasından sonra Bizans da M.S. 7.yy'a kadar Sasanilerle mücadele içinde olmuştur. Bölge zaman zaman bu hakimiyetler arasında el değiştirmiş, bu durum Selçuklu akınlarına kadar devam etmiştir [6]. M.S. 610-641 İmparator Heraklios döneminde İran saldırılarına karşı Anadolu topraklarında, dört thema (ordu) kurulmuş, M.S. 8.yy'da Gümüşhane ve çevresi, ilk kurulduğunda Armeniakon Theması'na bağlanmış, yüzyıl sonlarına doğru, merkezi Trabzon olan Khaldia / Haldiya Theması eyalet sınırları içinde yer almıştır [1;8]. 11.yy'da Bayburt'tan Trabzon'a Selçuklu akınları başlamış, Anadolu'nun alınmasından sonra Gümüşhane, Erzincan'da kurulmuş olan Mengücüklüler'e bağlanmış, sonrasında bu devlete Anadolu Selçukluları son vermiştir. 1243 yılında İlhanlılar, 1335 yılında Celayirliler hükümdarlığında kalan bölge, daha sonra Akkoyunlular idaresine geçmiştir [6]. Trabzon Rum Devleti, Akkoyunlular ve Karakoyunlular arasında bir dönem el değiştirdikten sonra, Fatih Sultan Mehmet'in Trabzon Rum İmparatorluğu'na son vermesiyle Osmanlı topraklarına katılmış, 1467'de Akkoyunlular tarafından yeniden ele geçirilmiş, 1473 Otlukbeli Savaşı'nın kazanılmasından sonra, 1479 yılında Rakkas Sinan Bey tarafından Osmanlı idaresine alınmıştır [9; 10].

Bölge 1204'de Trabzon Komneosları yönetimine girdikten sonra [8] Canca, merkez ilçedeki ilk yerleşim olarak, ismini tımar sistemi ile toprakları idare eden asil bir aileden alan Zanha adıyla kurulmuş [6], zamanla kalesi ve etrafındaki maden yataklarıyla da önem kazanmıştır [10]. Gümüşhane ve çevresinin Osmanlı hakimiyetine girmesinden sonra, 1486 tarihli Timar Defteri'nde Erzurum Trabzon güzergahındaki Torul ilçesinin Trabzon'a bağlı bir nahiye olarak kaydedildiği, bugün merkez ilçe sınırları içinde bir mahalle olan Canca'nın da bu nahiyeye bağlı olduğu görülür [7].

Trabzon, Osmanlı öncesi dönemlerde olduğu gibi, Osmanlı döneminde de hem deniz hem kara yoluyla bağlantısı olan stratejik bir öneme sahiptir. Batı ile doğuyu birbirine bağlayan bir ticaret merkezi ve İpek Yolu'nun denize açılan kapısı durumundadır. 15. ve 16.yy'larda Trabzon sancağındaki ticari faaliyetler; Trabzon dışında, deniz yoluyla bağlantısı olan şehirlerde, ayrıca İran transit ticaret yolu üzerinde bulunan Torul kazasına tabi 'Nefs-i Canca (Gümüşhane)'da yoğunlaşmıştır [7].

15-16.yy arasında yerleşim Canca'dan Eski Gümüşhane'ye kaymıştır. 15.yy başında burda terk edilmiş bir şapel (Agios Theodoros) ve yakınlardaki maden ocaklarının keşfedilmesinden sonra yerleşimin oluşmaya başladığı [4], 1534'de İran Seferi sırasında bölgeden geçen Kanuni Sultan Süleyman'ın, yerleşime 'Gümüşhane' ismini vererek bir cami ile elli hane yaptırılmasını emrettiği [4; 6] gibi bilgiler kaynaklarda belirtilmekte olup, bu konularda somut saptamalarla ulaşılmış bir kesinlik bulunmamaktadır. Yine de 15.yy başında terk edilmiş bir şapel olduğu [4], 1726'da inşası tamamlanan Agios Georgios Metropolitlik Kilisesi'nin yerinde 1613'de inşa edilen kilisenin, bir başka tapınak kalıntısı üzerine inşa edildiği bilgileri [29; bkz. s. 41], ayrıca Bizans döneminde eyalet olan 'Haldiya' adının, Rumların metropolitlik bölgesine verdiği ad olarak mübadeleye kadar kullanmış olması, Eski Gümüşhane'de Bizans dönemine uzanan bir yerleşim olabileceğini göstermektedir.

1486 tarihli, Mufassal Timar Defteri'nde Canca yerleşimi 'Palu Canca' adıyla kaydedilmiş olup, 1515 ve 1583 tarihli kayıtlarda Gümüşhane'ye dair 'Eski Canca' kaydının yanı sıra, 1554 ve 1583 tarihlerinde 'karye-i nefs-i Canca-i Maden' adıyla yeni bir yerleşim adı bulunmaktadır. Eski Canca olarak kaydedilen yerleşimin, günümüzde de Canca Mahallesi adıyla anılan Canca Kalesi ve eteklerindeki yerleşim birimleri,

‘karye-i nefs-i Canca-i Maden’ adıyla geçen ve daha sonraları da ‘Nefs-i Canca’ olarak kaydedilen yerin ise Eski Gümüşhane yerleşimi olduğu düşünülmektedir [7; 9]. ‘Gümüşhane’ ismine ilk olarak 17.yy kayıtlarında rastlanmakta olup, bu dönemde “Nefs-i kasaba-yı Gümüşhane nam-ı diğer Canca” olarak kaydedilen yerleşim için hem Gümüşhane hem Canca isimlerinin birlikte kullanıldığı görülmektedir [9]. Ayrıca 1645 yılında Gümüşhane’yi ziyaret eden Evliya Çelebi, gümüş madenlerinden ötürü ‘Gümüşhane’ ismiyle anıldığını, fakat Osmanlı Devleti Defterhanesi’nde ‘Canha’ olarak geçmekte olduğunu belirtmiştir [11]. Sonraki tarihlerde Eski Gümüşhane için Canca isminin kullanılmadığı, kasabanın Nefs-i Gümüşhane olarak kaydedildiği görülür. 19.yy’dan itibaren ise Rumlar tarafından Türkçe adının Yunanca çevirisi olan ‘Argyropolis’ adı kullanılmaya başlanmış olup, ilk olarak, 1850-1862 yılları arasında Rum Erkek Okulu müdürlüğünü yapan Georgios Papadopulos Kiriakidis tarafından bölgedeki yerleşim adlarının Yunanca karşılığını oluşturma çalışmaları sırasında verilmiştir [8; 12].

Şekil 2.6 Gümüşhane ilçeleri ve tarihi yerleşimler

1580’de III. Murad’ın bölgeye gelerek madenleri düzenlemesi, maden işletmelerini ağalar yerine madencibaşılara devrederek idari bir yapılanma oluşturması, madencilikle uğraşan halkı vergiden muaf tutması ile şehir ekonomik olarak canlanmış, bu dönemlerde bölge çevreden oldukça yoğun göç almıştır [4]. Gümüşhane 15-17.yy arasında Trabzon Sancağı’nda iç iskanın en yoğun görüldüğü yerlerden biridir [7].

Maden ocaklarının varlığı ve sağladığı ekonomik imkanlar, özellikle çevre kazalardan olmak üzere bir çok yerden nüfusun buraya gelip yerleşmesini sağlamıştır.

1496-1529 yılları arasında karye-i nefs-i Canca-i Maden'e, Akçaabat, Torul, Yomra, Maçka, Sürmene, Of, Atina (Pazar) yerleşimlerinden toplam 31 hane ve 12 mücerred Müslüman ile, 1495-1544 yılları arasında nefs-i Canca'nın Zilal mahallesine (yeri tespit edilememiştir) 'Cemaat-i Rumiyan' adıyla anılan, Akçaabat, Maçka, Yomra, Sürmene, Akçakala, Atina, Giresun, Of, Rize, Torul yerleşimlerinden gelen 139 hane 27 mücerred gayrimüslim nüfusun yerleştiği belirtilmiş, 1583 tarihli defterde ise karye-i nefs-i Canca-i Maden'e 116 hane Ermeni ve 194 hane Rum nüfus iskan olunduğu kaydedilmiştir. Nefs-i Canca, yani Eski Gümüşhane'ye, 1495-1583 yılları arasında Müslüman ve gayrimüslim toplam 2325 kişi yerleşmiştir. Ayrıca 1564-1565 yıllarına ait sicil kayıtlarına göre Trabzon şehri dışında ve sancak dahilinde olmak üzere, değişik mesleklerde 469 nefer bulunduğu, bunların 404'ünün madenci olup, 194'ünün Torul kazası sınırları içindeki Canca madeninde çalışmakta olduğu belirtilmiştir [7].

Çizelge 2.1 1554 ve1583 yıllarında karye-i nefs-i Canca-i Maden'in tahmini nüfusu [7]

Yıllar	Dini Gruplar	Hane	Mücerred (bekar)	Bennak Hane (evli)	Tahmini Nüfus	Tahmini Toplam Nüfus
1554	Müslüman	31	13	.	168	760
	Ermeni Hristiyan	.	.	.	.	
	Hristiyan	113	27	.	592	
1583	Müslüman	.	16	50	266	3236
	Ermeni Hristiyan	116	.	.	580	
	Hristiyan	478	.	.	2390	

Çizelge 2.2 1643 yılında Gümüşhane Kazası'nda madenciler [9]

Canca Madencileri			
Yerleşim Birimleri	**Müslümanlar**	**Gayrimüslimler**	**Toplam**
Canca Şehri	99	.	99
Hızır İlyas Mahallesi	.	182	182
Hamam Mahallesi	.	107	107
Meşhed Mahallesi	.	103	103
Ermeni Mahallesi	.	153	153
Rüfene	.	3	3
Hudura	3	8	11
Şeyh Deresi	20	33	53
TOPLAM	122	589	711

17.yy ortalarına kadar bölgede madenciilik oldukça gelişmiş, bu dönemde şehir ve ocaklar en parlak devrini yaşamıştır [6]. Gümüşhane madeninin senelik gelirinin, o zamanki devlet bütçesinin yaklaşık yüzde beşinden fazlasını teşkil ettiği belirtilmektedir [13]. Bu yüzden de devlet maden ocaklarının işletilmesine büyük önem vermiştir. Madende çalışanların haklarına dokunmamak, serbest ve rahat çalışma imkanını sağlamak için gerekli koşulların sağlanmaya çalışıldığı bilinmektedir. İdari olarak maden işçileri, Maden Emini denen idareciye bağlı olup, hukuki, idari her sorununu bu merci aracılığıyla görüşürlerdi. Ayrıca vergiden ve askerlikten muaf tutulurlar [8; 13], madenden çıkarılan gümüşten pay alırlardı [9; 14].

Bölgedeki madenlerden altın, gümüş ve bakır çıkarılmakta; bakır Tophane-i Amire'ye, gümüş de Darphane-i Amire'ye gönderilmekte, kalan madenler de memleket dışına gönderilmemek koşuluyla devlet sınırları içinde, bir kısmı da Trabzon ve Gümüşhane darphanelerinde kullanılmaktaydı [7]. Gümüşhane darphanesi özellikle doğu bölgelerin para ihtiyacını karşılayan önemli bir kurumdu. Darphanedeki para basımı 17.yy başlarına kadar devam etmiş, ancak 17.yy ortalarından itibaren fonksiyonunu kaybetmiştir [10]. Pamuk [9], özellikle Amerikan gümüşlerinin Osmanlı piyasasına

girmesiyle belli başlı merkezler haricindeki darphanelerin kapanması sürecinde, Canca darphanesinin de kapatılmış olduğu görüşünü ifade etmiştir.

1645 de Gümüşhane'yi gören Katip Çelebi, maden yakınında büyük bir kasaba olduğunu ve halkının Rumca konuştuğunu söylemiştir [14]. 1647'de Gümüşhane'ye gelen Evliya Çelebi ise, buradaki maden yataklarının zenginliğini anlatmış; bazısı kapalı, bazısı işleyen 70 gümüş maden ocağı bulunduğunu, Emin Mahallesi'nde bir darphane olduğunu fakat artık çalışmadığını söylemiştir. Ayrıca burada üzerinde Canca yazılı sikkeler gördüğünü belirtmiştir [11].

18.yy'ın ilk yarısından sonra bölgede ortaya çıkan eşkıya hareketleri, yerleşimi olumsuz etkilemiştir. Madenlerin bulunduğu bölgenin engebeli ve ormanlık olması, saldırıya açık ve savunmasız kalmasına sebep olmuştur. Ayrıca derebeyleri ve idari yöneticilerin, birtakım muafiyetlere sahip olan madencilere baskısı bölgede yaşayan halkı huzursuz etmiş, bu durum bir kısım madencinin bölgeyi terk etmesi ve üretimin düşmesiyle sonuçlanmıştır. Ayrıca çoğu ocak, gaz ve su ile dolmuş, işletilemez hale gelmiştir. Maden ergitmede kullanılmak üzere bölgedeki ormanlardan temin edilen yakacak odunlar, ormanlarda yıllar boyu süregelen tahribattan ötürü azalmış, 19.yy sonlarına gelindiğinde ciddi bir yakıt sıkıntısı ortaya çıkmıştır [13].

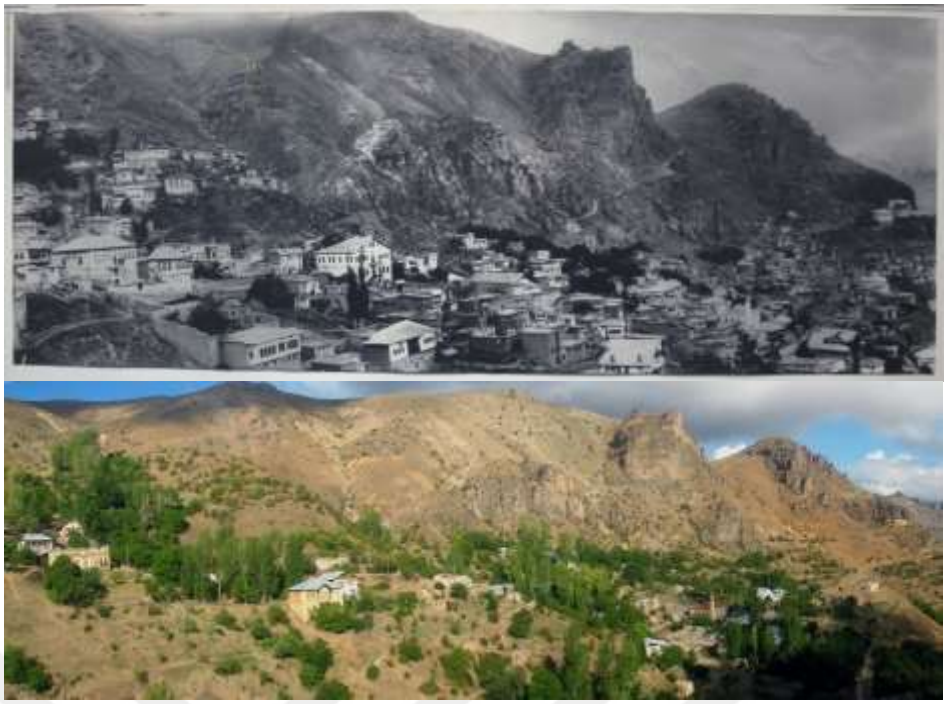
III.Mustafa (1757-74) Fransa'dan çeşitli aletler getirterek su dolan maden ocaklarını tekrar çalıştırmak istemiş, fakat başarılı olamamıştır. Bu sorunlar nedeniyle ocaklar kapanmış, 1839 yılında yayınlanan bir Hatt-ı Hümayün'le tekrar işletilmeye açılmıştır [6]. 1883'te Yunan devleti uyruklu ve Avrupa tüccarlarından Danye Papa Kumpanyası [15] adlı şirket adına, Danil Papa, Dimitri Papa, ve Kostaki Papa kardeşler 99 sene müddetle yerleşme çeperlerindeki Kırk Pavli ve Hazine madenlerini işletme hakkını almış, fakat yeterli kar edemeyerek işletmeyi 1890'da maden müdürü Alman mühendis Paul Krauss'a devretmişlerdir. Paul Krauss da madenlerden kar edemeyince imtiyaz fermanı 1895'de feshedilmiştir. Ocakların kapanmasıyla ortaya çıkan işsizlik sorunu, madencilerin Anadolu'daki başka maden bölgelerine göçüyle sonuçlanmıştır. 1829 ve 1916 Osmanlı-Rus Savaşları ve bunların yarattığı göçler de eklenince, 19.yy sonunda Gümüşhane canlılığını önemli ölçüde kaybetmiştir [4].

Gümüşhane, 1849'da çıkarılan bir Nizamname ile Trabzon Eyaleti'ne bağlı bir Liva haline getirilmiş [14], 1863'de devletin idari teşkilatında yapılan düzenlemeler sonucu eyaletler yerine vilayetler kurulmasıyla, Trabzon Vilayeti'ne bağlı bir sancak olmuştur. Bu tarihte Torul ve Kelkit kazaları [16], 1877'de de Şiran kazası bu sancağa bağlanmıştır [17].

1865'de yurt genelinde vilayet salnameleri çıkarılmaya başlanmış, 1870'de yayınlanan Trabzon Vilayet Salnamesi'nde Nefs-i Gümüşhane'deki 14 mahallede, 1096 müslüman, 653 rum ve 608 ermeni nüfusun yaşadığı kaydedilmiştir [15].

Birinci Dünya Savaşı Eski Gümüşhane yerleşiminin giderek yok olmasını hızlandırmıştır. 1915 Sevkiyat Kanunu ile Ermenilerin göçü, sonrasında 16 Temmuz 1916'daki Rus işgaliyle Müslüman Türklerin önemli ölçüde şehri terk etmeleri, nüfusun azalmasına yol açmıştır. 15 Şubat 1918'de Rus ordusunun bölgeden çekilmesinden sonra güvenliklerinden endişe duyan Rum halkın bir kısmı Rus Ordusuyla şehri terk etmiş, işgal zamanı göç eden Müslüman Türklerin bir kısmı da şehre geri dönmüştür. Kalan Rum nüfus ise 1923 Mübadelesi ile şehri terk etmek durumunda kalmışlardır [4].

Bu dönemdeki savaşlar ve göçler sonucu yerleşim oldukça zarar görmüştür. 1910 yılında yapımına başlanan Hükümet Konağı tamamlanamamış, 1922 yılında Harşit Vadisi'nde bulunan Askeri Kışla, Hükümet Konağı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Hükümet Konağı'nın vadiye taşınmasıyla bu bölgede ticaret ve mesken yapıları çoğalmış, önemi çevresindeki madenlerin varlığına dayanan Nefs-i Gümüşhane yerleşimi terk edilerek, nüfus zamanla bugünkü şehir merkezi olan Harşit Vadisi'ne kaymıştır. Trabzon-Erzurum Yolu ve Harşit Çayı'na paralel olarak gelişen yeni merkeze taşınan Gümüşhaneliler, buradaki evlerini, eski yerleşimdeki yapıları sökerek elde ettikleri malzemelerle inşa etmişler, sahipsiz yapılar da zaman zaman malzemeleri yeni inşaatlarda veya yakacak olarak kullanılmak üzere yıkılmışlardır [4].

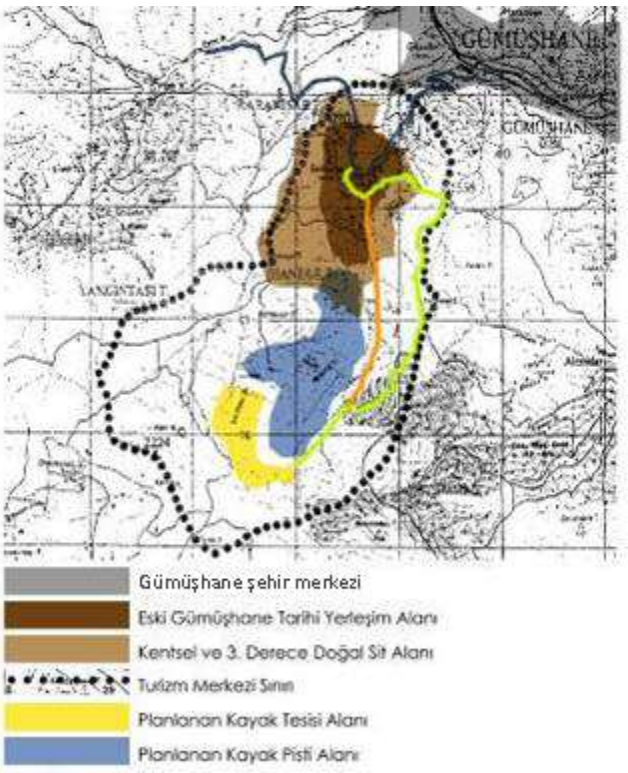

Şekil 2.6 19.yy sonları ve 2008 yılında Eski Gümüşhane [4]

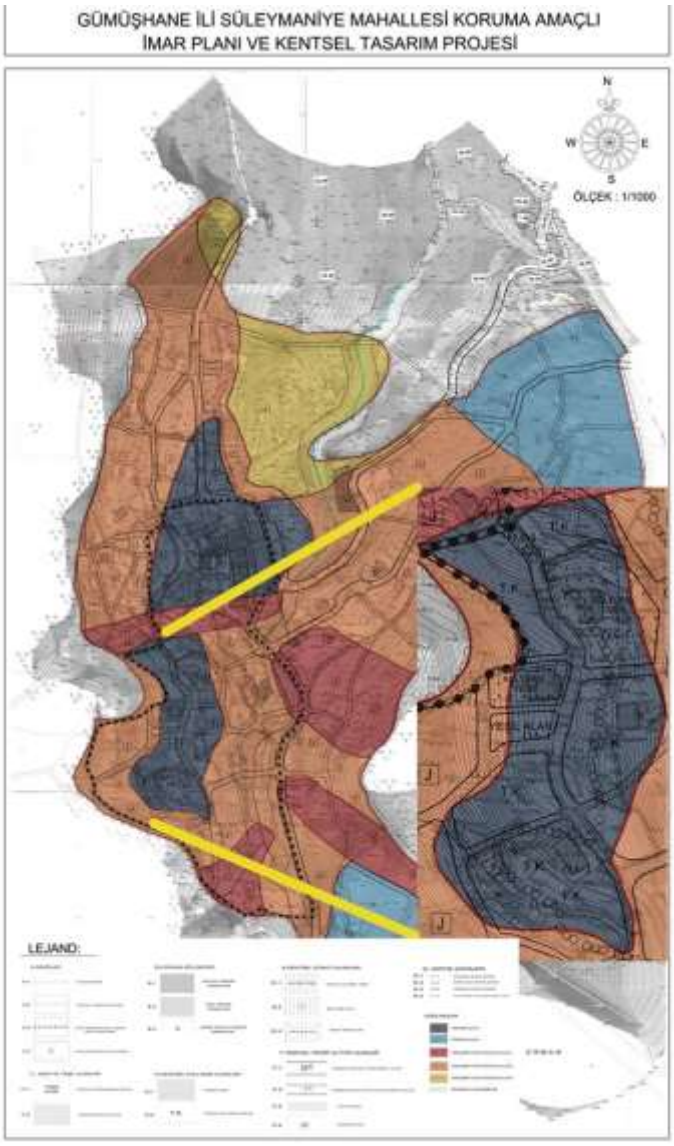
Gümüşhane 6 Aralık 1920 yılında vilayet merkezi yapılmış ve yeni şehir yönetim merkezi olması sonucu hızla gelişmiştir. Şehir merkezinden geçen Trabzon – Erzurum karayolu düzenlenmiş; halkevi, okullar, hastane gibi kamusal yapılar on yıl içinde tamamlanmıştır. 1937 yılında belediye tarafından yaptırılan imar planına Eski Gümüşhane dahil edilmemiş ve yerleşim yönetimden yoksun, plansız ve kuralsız müdahalelere maruz bırakılmıştır. Osmanlı Dönemi'nde zengin bir şehir olduğu anlaşılan yerleşim zamanla kırsal bir karakter kazanmıştır. 19. yy sonunda 616 hane ve bunlara ait ek yapılar, elliye yakın ticari yapı, on civarında cami, on kilise ve bunlara bağlı yirmi civarında şapel, beş hamam ile 1000'i aşkın yapının bulunduğu alandan günümüze korunması gerekli 151 adet yapı ve yapı harabesi ulaşmıştır [4].

Yerleşimde 1960'lara kadar yeni yapılaşma görülmemiştir. Eski Gümüşhane'de 1988-2002 yılları arasında önce Erzurum, sonra Trabzon KTVKK tarafından toplam 34 yapı tescil edilmiş, yerleşim Trabzon KTVKK'nun 01.11.2002 gün ve 4587 sayılı kararıyla Kentsel ve 3. Derece Doğal Sit Alanı ilan edilmiştir. Ayrıca Eski Gümüşhane'nin güneyindeki tepelerde kayak tesisi kurulması ve bu iki turizm kolunun birbirini destekleyerek kent ekonomisine katkı sağlaması fikriyle, Belediye ve Valilik'e bağlı kuruluşlar tarafından yapılan çalışmalar neticesinde bu bölge, Bakanlar Kurulu'nun 23 Mayıs 2010 günü 2010/647 sayılı kararıyla 'Gümüşhane Süleymaniye Kış Sporları

Turizm Merkezi' ilan edilmiştir. Eski Gümüşhane Kentsel ve 3. Derece Doğal Sit Alanı, Kış Sporları Turizm Merkezi'nin sınırları içinde bırakılmış, tesise ulaşımın tarihi yerleşim içinden sağlanması ve tesisin konaklama ihtiyaçlarının bir kısmını karşılaması planlanmaktadır. Bu bağlamda hazırlanan Süleymaniye Mahallesi Koruma Amaçlı İmar Planı da 2010 yılı Ağustos ayında Trabzon KTVKK tarafından onaylanmıştır [4].

Şekil 2.7 Gümüşhane Kentsel ve 3. Derece Sit Alanı yakınında planlanan kayak merkezini gösteren harita [4]

Şekil 2.8 Meta Peyzaj Planlama Tur. İnş. San. Tic. Ltd. Şti. tarafından hazırlanan 2010 yılında Trabzon KTVKK tarafından onaylanan Koruma İmar Planı dahilinde yerleşime uygunluk analizi paftası ve bu çalışmada tez konusunu oluşturan Kilise, Metropolitlik, Rum Erkek Okulu ve Kız Okulu yapılarının bulunduğu alan. Yapıların bulunduğu bölge yerleşim alanı içinde "1. derece önemli alan" olarak belirlenmiş, Agios Georgios Metropolitlik Kilisesi ile Metropolitlik Binası "kültürel tesis" olarak planlanmış, Rum Kız ve Erkek Okulu binaları ise "tercihli kullanım" alanları olarak belirtilmiştir.

BÖLÜM 3

OSMANLI'DA 19.YY SONUNA KADAR RUM EĞİTİM KURUMLARI

Osmanlı idaresinin 19.yy öncesinde tanıdığı başlıca kadim topluluklar Rum, Ermeni ve Musevi cemaatlerdi. Bu cemaatler "millet" veya "Ehl-i Zimmet" olarak adlandırılır, Ehl-i Zimmet mensubu olan kişilere ise "zimmi" denilirdi. Bu milletler nikah, boşanma, veraset gibi medeni hukuk alanlarında ve okul, akademi gibi eğitim alanlarında büyük ölçüde özerk olup, bu konular genellikle dini idare kurumları tarafından yürütülmekteydi. Geleneksel cemaat okulları, Müslümanlarda da olduğu gibi, ibadethane ve vakıflarının idaresinde olmakta, ibadethanelere yakın vakıf mülkü alanlarda konumlanmakta idi. Gayrimüslim cemaatler içerisinde kurumsal yapısı ve hiyerarşik düzeni bakımından en güçlü dini kurum Rum Patrikhanesi'nin Bab-ı Ali nezdinde temsilciliğini yaptığı Rum milletine ait olanıydı. Rum milleti taşradaki başpiskoposluk, piskoposluk/metropolitlik ve papazlık makamlarıyla imparatorluk çapında kapsamlı bir dini yönetsel yapı oluşturuyordu [18].

İstanbul'un fethinden sonra Ortodoks Rumlar yeniden teşkilatlandırılmış, patriğe kendi imzasını taşıyan ve Rum cemaatinin hukuki statüsünü bildiren bir ferman vermişti. Bu fermanla, Ortodoks Kilisesi'ne ibadet serbestliği, ibadet yerlerinin bakım ve koruma hakkı tanınmış, kilise teşkilatının ve dini inançların ruhani meclislerde değiştirilmeme ilkesi getirilmiş; Ortodoks Patrikliği, Osmanlı veziri ile aynı derecede kabul edilmiştir. Bununla birlikte Rumlar, kendilerine tanınan din ve ayin serbestisi çerçevesinde eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürmüş, başlangıçta kiliselere bağlı olan ve din eğitimi veren cemaat okullarını giderek örgün eğitim-öğretim kurumu haline getirmişlerdir [19].

19.yy öncesinde Rum cemaati dinsel anlamda Ortodoks bütünlüğünün bir parçası olup farklı etnik unsurları bünyesinde barındırmaktaydı. 18.yy sonlarından itibaren Bulgar,

Sırp, Romen ve diğer gayri Helen toplulukların cemaatten kopuşları ve kendi cemaatlerini oluşturmaları sonucu Rum cemaati etnik Helen kimlikli bir yapıya dönüşmüştür [18].

17.yy'dan itibaren uluslararası ticaret faaliyetlerinin giderek artması, ülkeler arası bilim, sanat, felsefe gibi birçok alanda da ilişkilerin gelişmesine ortam hazırlamıştır. Avrupa'da bu dönemde Aydınlanma Çağı olarak bilinen, zamanın mutlakiyetçi ve dinsel egemen idarelerini sorgulama, inanç ve gelenekleri bir tarafa bırakıp bireyin aklın önderliğinde özgürleşmesi ve kendi geleceğini tayin edebilmesini amaçlayan düşünsel gelişim dönemi yaşanmaktaydı. Bu fikirler çoğunlukla uluslararası ticari ilişki içinde olan tüccarlar arasında yayılım göstermiş, Osmanlı tebaasından ilk tanışan da Rum tüccarlar olmuş ve bu fikirleri cemaatlerine aktarmalarıyla Osmanlı Rumları arasında yaygınlık kazanmıştır. Bu durum zamanla cemaatlerde Ortodoks dinsel kimlikleri yerine laik Helenik bir bilincin güç kazanmasını beraberinde getirmiştir. 18.yy ortalarından başlayarak Rum cemaat okullarında Ortodoksluğun yerine laik nitelikli Helenik kimliğin vurgulanmaya başlaması Rum cemaat mekteplerinin geleneksel niteliğinden uzaklaşarak modern eğitim kurumlarına dönüşümünde başlıca etken olmuştur [18].

19.yy'da cemaat okulları büyük oranda özel girişimler sonucu kurulan eğitim dernekleri tarafından destekleniyor, İstanbul'da bu faaliyetler oldukça gelişmiş olduğundan, diğer bölgelerce de örnek alınıyordu. İstanbul'daki dernekler kent içindeki eğitim faaliyetlerini düzenlemenin yanı sıra imparatorluğun birçok bölgesindeki cemaatleri temsil eden dernekler aracılığıyla resmi öğrenimi koordine etme çalışmaları da yürütüyorlardı [20].

Verilen eğitimin başlıca amacı, unutulmuş ya da farklı yöre ağızlarında değişime uğrayarak özgünlüğünü yitirmiş ana dilin öğrenilmesi ile, çocukların ahlaki açıdan yetiştirilmesi idi. Bu sebeple özellikle küçük yaştaki çocukların eğitimine dikkat çekilmekte, ilkokullar yaygınlaştırılmakta, kimi yerlerde maddi durumu elverişli derneklerce anaokulu açılmakta idi. Bunların dışında dernekler yoksul öğrencilere mali destek sağlamak, çocuk ve gençlerin yanı sıra erişkinlere eğitici konferanslar, kurslar düzenlenmek, kütüphaneler kurmak gibi faaliyetlerde bulunuyordu [20]. Trabzon İngiliz Konsolosu Alfred Biliotti'nin 1885 yılında hazırladığı Trabzon Vilayeti'nde eğitimin

durumu hakkındaki raporda; vilayetteki tüm Rumların Türkçe konuştuğunu, yalnız Trabzon'un doğusu ve güneyindeki yerleşimlerde Rumca konuşulduğunu, bu yörede konuşulan dilde Bizans Rumcası etkisinin görüldüğünü ve diğer bölgelerde yaşayan Rumlar tarafından anlaşılamayacak durumda olduğunu yazmış, Modern Rumcanın ancak eğitimli kişilerce bilindiğini ve gelişen eğitim imkanlarıyla da bunun yaygınlaştığını ifade etmiştir [21].

Eğitim derneklerinin faaliyetlerinden halkın haberdar olması konusunda ise yerel kiliseyle birlikte hareket ediliyordu. Cemaat girişimlerini başlatma ve kutsama yetkisi patriğin ve piskoposların sahip olduğu bir ayrıcalıktı ve cemaat adına devletle diyalog kuran da onlardı. Ayrıca cemaatler arası etkinliklerin denetimi ve koordinasyonu da piskoposların yetkisindeydi [20].

Bu faaliyetlerin finansmanı da cemaatler için oldukça önemliydi. Bir cemaatin ekonomik durumu ne olursa olsun okul gibi kamu kurumları için kaynak ayrılması mutlak bir zorunluluk olarak kabul ediliyordu. Kilise ve lonca yardımları, cemaatten veya loncalardan hayır amaçlı bağışlanan gayrimenkuller önemli gelir kaynaklarıydı. Ayrıca kimi cemaatler yortu günlerinde tiyatro temsilleri, törenler gibi etkinlikler düzenleyerek derneklere katkı sağlamaktaydı [20].

3.1 Rum Okullarının Kuruluş, İşleyiş ve Yasal Durumları

Tanzimat Dönemi'ne gelinceye kadar, bu okullarda nasıl bir eğitim-öğretim programı uygulandığına dair kesin istatistik verileri yoktur. Osmanlı hükümetince, 1856 yılında Islahat Fermanı yayınlanıncaya kadar da bu okulların denetimiyle ilgili yasal bir düzenleme yapılmamıştır [22].

1856 Islahat Fermanı'nda eğitim konusunun devletin resmi metnine girmesiyle birlikte hem Müslüman hem de gayrimüslim okulları için bazı düzenlemeler yapılmıştır. Islahat fermanındaki metin şu şekildedir:

"(…) her bir cemaat, maarif ve harf ve sanayie dair milletçe mektepler yapmaya izinlidir. Fakat bu çeşit mekatib-i umumiyenin ders verme şeklini ve muallimlerini seçme işi, üyeleri padişah tarafından seçilmiş Türk ve ekalliyet bilginlerinden karma bir Meclis-i Maarifin nezaret ve teftişi altında olacaktır." [22].

28 Şubat 1856 tarihli Islahat Fermanı sonucunda Rum milleti kendi içerisinde cemaat reformu yapmak durumunda kalmış, bu süreç daha çok devletle ilişkili konumda olacağı için ruhani heyetin ağırlıkta olduğu bir oluşum göstermiş, laik Rum bireyleri geri planda tutulmuştur. Buna göre laik temsilciler sadece patrik seçiminde toplanacaktı. Seçilen Patrik, cemaatini, taşra piskoposlarının rotasyonla temsil edileceği ruhani bir meclise (sinod) ve ruhban kesimle laik nüfus temsilcilerinin bir arada yer alacağı bir cismani meclise danışarak yönetecekti. Birinci meclis dini konularda, ikinci meclis ise dünyevi ve bu arada eğitim konularında Patrik'e danışmanlık yapacaktı [18].

İmparatorluğun şehir ve kasabalarında yaşayan Rum cemaatleri birer 'dimogeron'(ihtiyar heyeti) tarafından yönetilmekte, ayrıca cemaat içinden seçilen yerel maarif yetkilisi görevinde 'eforya' bulunmaktaydı. Eforya, okulların ders programlarını düzenlemek ve hocalarını görevlendirmek gibi yetkilere sahipti fakat cemaat okullarını teftiş yetkisi yerel metropolite aitti [18].

Patrikhane ve cemaatin bu yapılanması dışında başta İstanbul olmak üzere Osmanlı taşrasının değişik merkezlerinde "syllogos" adlı kültür dernekleri kurulmuştur. Islahat Fermanı öncesinde ilk örnekleri görülen kültür dernekleri, 1856 sonrasında gerek İstanbul'da ve gerekse çeşitli taşra şehirlerinde yaygınlaşmış; patrikhane ve cemaat yapısından özerk olan bu dernekler modern okulların kurulup yaygınlaşmasında öncü olmuşlardır. Anadolu'daki en eski kültür derneği, 19.yy başlarında Trabzon'da kurulmuştur. Karadenizli tüccarların finansal destek verdikleri "Ksenofon Eğitim Sevdalılar Derneği" (*Filekpaidheftikos Syllogos Ksenefon*) bölgedeki Rum köylerinde okullar açmıştır. İstanbul'da ise 1861'de İstanbul Helen Edebiyat Derneği (*O en Konstantinoupolei Filologikos Syllogos*) ile başlayan harekete sonrasında birçok dernek katılmıştır [18].

Ortodoks kilisesi ve cemaatler tüm imparatorlukta okullar kurmak için işbirliği yapmaktaydılar. Bu sırada Yunan Krallığı'ndaki eğitim reformları da dernekler tarafından takip ediliyor, örnek alınıyor ve karşılıklı ilişkiler geliştiriliyordu. Fakat birkaç istisna dışında bu okulların çoğu ilkokul düzeyindeydi. Mümkün olan en az öğretim personeli ve malzemesiyle faaliyet göstermek üzere uygulanan Lancaster sistemine

dayalı Allilodidaktiko[1] okulları sınırlı kaynaklara sahip cemaatlerde yaygınlık göstermiştir. Rum cemaatler ile Yunan Krallığı arasında gelişen ilişki sayesinde de öğrenciler yüksek öğrenim görmeleri için kabul ediliyor, öğrenimini tamamladıktan sonra imparatorluktaki Rum cemaat okullarında öğretmen olarak görevlendiriliyorlardı [20].

1861'de Anadolu ve Arap vilayetlerinde toplam 726 Rum Okulu, yaklaşık 35000 öğrenci ve bu okullarda çalışan 903 öğretmen bulunmakta olup, bundan sonraki yıllarda mevcut okul artış hızında bir azalma olmuş, ağırlıklı olarak var olan okulların devamı ve eğitim kalitesinin yükseltilmesine öncelik verilmiştir. Bu süreçte Anadolu'da kurulmuş olan 665 mektepten 571'i ilkokul düzeyindedir [20].

Tanzimat'la başlayıp Islahat Fermanı sonrasında büyük gelişim gösteren bu eğitim hareketi ve beraberindeki resmi olmayan yapılanma karşısında, devlet tarafından denetleyici adımlar atılmak suretiyle ilk olarak 1845 tarihinde "Meclis-i Maarif-i Umumiye" kurulmuştur. Sonrasında 1864 yılında meclis bünyesinde, biri Özel Okullar Dairesi (Mekatip-i Hususiye), diğeri Genel Okullar Dairesi (Mekatip-i Umumiye) olmak üzere iki idare oluşturulmuştur [22]. Gayrimüslim okulları ve yabancı okullar Özel Okullar Dairesi'ne bağlanmış ve 1865'de çıkarılan Gümrük Nizamnamesi ile 1869'da çıkarılan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nde gayrimüslim okullarını düzenleyici ve denetleyici konular ifade edilmiştir [19].

3 Mayıs 1865'de çıkarılan Gümrük Nizamnamesi ile, hem yabancı devletlerin açtığı, hem de yurt içindeki muhtelif mezheplere ait tüm manastır, okul, hastane, eczane, yetimhane gibi kurumların dışarıdan getirecekleri mallar için gümrük muafiyeti kararı alınmış; bu kurumların belirlenen tutardaki[2] bir yıllık ihtiyacı olan eşyadan vergi alınmaması, tanınan hakkın üzerinde çıkan eşyadan ise vergi alınması kararlaştırılmıştır.

---

[1] Öğretmenleriyle birlikte üst sınıf öğrencilerinin, alt sınıflara ders verdiği eğitim modeli. İmkanları sınırlı birçok Rum okulunda uygulandığı bilinmektedir.

[2] Ruhban okullarında bulunan her öğrenci için yıllık 1800 kuruş, hastanelerde tedavi gören her hasta için 1350 kuruş, parasız tedavi yapan eczaneler için 900 kuruş, yetimhanelerdeki her yetim için yıllık 1800 kuruş, normal okullarda harici denilen öğrenciler için yıllık 450 kuruş ve imaretlerde her bir ziyaretçi için yıllık 3500 kuruş kıymetindeki eşya vergi muafiyetine sahip olacaktır. Paranın değerinin hesaplanmasında halis kuruş 100'lük Mecidiye Altını yüz kuruş, beş gümüş yirmilik Mecidiye 1 yüzlük Mecidiye altını sayılacaktır [23].

Bu nizamnamenin amacı resmiyete tabi kurumların arazi ve emlaklarında vergi aranmazken, gelen malları kontrol altında tutmak, resmi olmayan kurumlardan da yüklü miktarda vergi talep ederek resmileşmesine teşviktir [23]. Toplam 17 maddelik nizamnamede kilisenin, rahiplerin ve ruhban sınıfının, okullardaki öğrencilerin eşya, elbise, mürekkep, kağıt, öğrenime ilişkin araç gereçlerin belli bir maddi değere kadar olan kısmının, ayrıca kilise manastır vb. binaların inşa ve idaresine ait bütün eşya ve araç gereçlerin gümrük vergisinden muaf olacağı belirtilmektedir [19].

1869'da çıkarılan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nde ise temelde öğretimin zorunlu hale getirilmesi ve okulların derecelendirilmesi konularının yanı sıra, Maarif Nezareti'nin tanzimi ve Maarif Meclislerinin kurulması gibi konular yer almaktadır. Nizamnamenin işlerliğini denetleyecek bir Maarif Meclisi oluşturulmasına karar verilmiş, meclis teşkilatının eşit sayıda görevlendirilecek müslüman ve gayrimüslim kişilerden oluşması öngörülmüştür. Nizamnamede İstanbul'da Büyük Maarif Meclisi, vilayetlerde ise merkeze bağlı birer Maarif Meclisi kurulması belirtilmiştir. Vilayetlerdeki meclisler aracılığıyla nizamnamenin uygulanması, merkezden gelen emirlerin ilgili yere ulaşması, okullardaki her türlü istek, olay ve sorundan merkezin haberdar olması ve böylelikle merkez-taşra bağlantısının sağlanması hedeflenmiştir [19].

Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nde Mekatip-i Hususiye olarak tanımlanan gayrimüslim ve yabancı okulları ile ilgili düzenlemelerin belirtildiği 129. maddeye göre; okulların denetleme yetkisi devlete, düzenleme ve idare yetkisi bağlı olduğu grup veya cemaate verilmiştir. Masrafları bu kurumlardan karşılanacaktır. Okullar bir takım kriterlerin yerine getirilmesi şartıyla ruhsata tabi tutulmuşlardır. Buna göre öğretmenlerinin Maarif Nezareti'nden diplomalı olmaları gerekmektedir. Ayrıca okulda okutulacak derslerin adaba ve siyasete aykırı içerikte olmaması için program ve kitaplarının Maarif Nezareti veya ona bağlı yerel kuruluşlarca onaylanması gerekmektedir. Okul açılabilmesi için ruhsat alınması gerekmekte olup, ruhsat verilebilmesi için de koşulların yerine getirilmesi beklenmektedir [22; 19]. Okulların ruhsat işlerinin takibinden "heyet-i ruhaniye" adı verilen dini yönetim birlikleri, yani Rum okulları için patrikhane, Musevi okulları için hahamhane, Bulgar okullları için eksarhlıklar sorumludur [24].

Ruhsat alabilmek için yapılması ve belirlenmesi gerekli konular şu şekilde ifade edilebilir:

- Arsanın kime ait olduğu
- Arsanın boyutları
- Arsanın yeri
- Arsanın cinsi, yani mülk mü vakıf arazisi mi, ya da arazii-i emiriyyeden[1] mi olduğu
- Vakıf arazisi ise mukaatay-ı zemine[2] bağlanıp bağlanmadığı
- Arazi-i emiriyyeden ise bedel-i öşre[3] bağlanıp bağlanmadığı
- Yapılacak binanın masraflarının, inşaat ya da okulun devamı için gerekli masrafların kim ya da kimler tarafından karşılanacağı
- Binanın kullanım ve sağlık açısından durumu
- Binanın boyutları
- Okulun kurucusu ve öğretim kadrosu hakkında güvenlik soruşturması yapılıp sonucunun bildirilmesi (Bu konuda gerekli görüldüğünde soruşturma yapılmıştır.)
- Yönetici ve öğretim kadrosu ile ilgili bilgileri içeren listelerin hazırlanması
- Okulun derecesi
- Okul açılacak yerde gayrimüslim tebaanın nüfusu
- Okutulacak kitapların listesi [19]

Arsanın durumu ile ilgili bilgiler yanında yapılacak binanın da özelliklerinin istendiği ve belirtildiği görülür. Bu anlamda;

- Binanın uzunluk, genişlik ve yükseklik ölçüleri

[1] Arazi-i emiriyye: Mülkiyeti devlete ait olup kullanım hakkı mutasarrıflara verilen arazi

[2] Mukaatay-ı zemin: Vakıf arazisinin kullanım hakkı belirli şahıs veya kurumlara verildiğinde bağlanan kira.

[3] Bedel-i öşr: Arazi el değiştirdiğinde ya da zirai faaliyetlerin dışında bırakıldığında alınan kira.

- Binanın yapısal özellikleri (kaç pencere, kaç kapı, kaç kat olduğu gibi)
- Her katın kullanım birimleri (örneğin belgelerde alt katın mahzen veya salon ya da gezinti yeri –teneffüs yeri- üst katın dershane ya da oda olarak kullanım birimlerini içerdiği belirtilmiştir)
- İç birimlerin nelerden oluştuğu, kaç bölüm olduğu ve sayı olarak durumu (Bunlar salon, oda, dershane, mahzen, ambar, mağaza, mutfak gibi bölümler ve sayıları gibi verilerdir.)
- Binanın inşaat özelliği (Örneğin, kagir ya da ahşap olarak inşa olunup olunmadığının belirlenmesi) ayrıntılı bir şekilde verilmiştir [19].

1878 Osmanlı-Rus Savaşı ve Berlin Kongresi sonrasında hem hükümetin hem de patrikhanenin Bulgar ve Arnavut milliyetçilik faaliyetlerini ciddi bir tehdit olarak algılaması onları ortak bir paydada buluşturmuş ve imparatorluk, Rum Okulları'na karşı hoşgörülü bir tutum izlemiştir. Bu siyaset Girit krizi ve 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı nedeniyle kesintiye uğrasa da 1900'e doğru yeniden güç kazanmıştır ve sonuçta eğitim konusunda yapılan yasal düzenlemelerin gayrimüslim okullarına yönelik denetleyici maddeleri Rum Okulları söz konusu olduğunda katı bir biçimde uygulanmamıştır. Öyle ki; Maarif Nizamnamesinin 129. maddesinde öngörülen uygulamalar metropolithanelerin gözetimine verilmiştir[1]. Dolayısıyla 1878 sonrası günümüz Türkiye sınırları dahilindeki Osmanlı vilayetlerinde Rum okullarının sayısı hayli artmıştır. Çoğu ilkokul düzeyinde olan okulların, ilkokul üstü eğitim verenleri Ege ve Karadeniz bölgesinde yoğunlaşmıştır [18].

II. Meşrutiyet'ten sonra eğitim çalışmalarının tekrar düzenlenmesi amacıyla resmi azınlık, yabancı ve özel okulların denetlenmesi için Bakanlık bünyesinde ilk "He'yet-i Teftişiye" oluşturulmuştur [22]. II.Meşrutiyet'e kadar okulların özerkliğini büyük ölçüde koruyabilen Rum cemaati, yeni rejimin reformlarından rahatsız olmuş, okulların Maarif

[1] Osmanlı maarif nazırlarından Zühtü Paşa'nın 1894'te kaleme aldığı bir raporda Rum okullarının denetimiyle ilgili şu ibareler yer alır:

"…mekatibin ders programları Patrikhane ve metropolithanelerce tanzim veya tasdik ve muallim ve muallimeleri diploma ve şahadetnameleri yine onlar tarafından tasdik olunacağı…" [19]

Nezareti'nce teftişini kabul etmemiş ve bu konuda anlaşmazlıklar doğmuştur. Patrikhane, imtiyazlardan ancak Osmanlı hükümetinin mevcut mezheplerin tümünden kamusal yetkileri kaldırması, örneğin şeyhülislamın kabinede yer almaması ve sadece ruhani işlerle ilgilenmesi durumunda vazgeçebileceğini söylemiş, bu koşullar olmadan imtiyazların kaldırılmasının Müslümanlarla diğer cemaatler arasında büyük bir eşitsizliğe yol açacağını bildirmiştir [18].

Balkan Savaşları sonrası Osmanlı'nın Yanya, Manastır, Selanik ve Batı Trakya gibi Rum nüfusu yoğun bölgelerini kaybetmesi, İmparatorluk dahilinde Rum nüfusun büyük ölçüde azalmasına neden olmuştur. 1913 öncesinde Hıristiyan cemaatler arasında, Rum milletinin sahip olduğu demografik ve sosyo-ekonomik öncelik yerini Rumlarla Ermenilerin yaklaşık eşit olduğu bir dengeye bırakmıştır [18].

Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'nı kaybetmesi ve imparatorluğun müttefik güçler arasında paylaşılma süreci sırasında Patrikhane artık Osmanlı siyasetiyle bağlarını resmen koparmış, son Osmanlı seçimleri olan Kasım 1919 seçimlerine Rum cemaati katılmama kararı almıştır. Ayrıca Patrikhane, Rum nüfusunun artık Osmanlı Devleti'ne olan vatandaşlık yükümlülüklerinden azade olduğunu beyan etmiştir. İstanbul hükümetinin de müttefikler denetimine girmesiyle Rum cemaatlerin eğitim faaliyetleri yeniden denetimden uzak kalmıştır [18].

1923'te Ankara Hükümeti'nin İstanbul'u kontrol altına alması sonrası 1861'den beri varlığını sürdüren İstanbul Helen Edebiyat Derneği kapatılmış ve yaklaşık 50 bin ciltlik kütüphanesi müsadere edilerek Ankara'ya taşınmıştır [22].

Ankara Hükümeti Lozan Konferansı'yla Patrikhane'nin geleneksel siyasi ve idari yetkilerini tamamen kaldırmış, sadece dini ve ruhani bir kurum statüsünde, Türk yasalarına ve yönetmeliklerine tabi yerel nitelikli bir dini azınlık müessesesi olarak kabul etmiştir. Dolayısıyla gayrimüslim okulları da birer azınlık okulu statüsüne indirgenmiştir [18].

3.2 Trabzon Vilayeti'nde Metropolitliklere Bağlı Rum Eğitim Yapıları

Gümüşhane sınırları içerisinde yalnız Torul'un bir kaza olarak Trabzon Sancağı idaresinde olduğu dönemde, bu bölgedeki Rum cemaati de idari olarak Trabzon

Metropolitliği'ne bağlıydı. Eski Gümüşhane'de yerleşim başladıktan ve nüfus arttıktan sonra Rum cemaati 17.yy ortalarında Trabzon idaresinden ayrılarak yerel bir dini ve idari lidere sahip olmuştur. Eski Gümüşhane'de bulunan metropolitlik bir merkez olmak üzere, çevre ilçe ve köylerde, hatta çeşitli illerdeki Rum cemaatlerin bu merkeze bağlı olduğu bilinmekle birlikte, yetki alanının sınırları tam olarak tespit edilememiştir. Bununla birlikte Osmanlı Devleti idari teşkilatına göre Gümüşhane yerleşimi önce liva sonra sancak merkezi olarak, 1920 yılına kadar Trabzon Vilayeti'ne bağlı olduğundan, bu döneme kadar yerleşime dair çeşitli istatistiki veriler Trabzon Vilayeti kapsamında yapılan çalışmalara dahil edilmiştir.

Liman kenti olan tüm yerleşimlerde olduğu gibi Trabzon Vilayeti kıyı şehirlerinde, özellikle de Trabzon'da olmak üzere, ticaret yolları ve limanlarla sağlanan ticari ilişkiler ekonomik koşulları iç bölgelere göre daha çok geliştirmiştir. Ayrıca Rum Ortodoks Kilisesi'ne bağlı Trabzon Metropolitliği'nin tarihi de Komneoslar Dönemi'ne kadar dayanmakta olup, hem köklü bir dini yapı, hem de ekonomik olanaklar Rum cemaatlerinin eğitim imkanlarını geliştirmesini sağlamıştır. Kültür dernekleri ve kurdukları okullarla aşamalı bir ilerleme kaydetmişlerdir.

Trabzon Vilayeti'ne dair ilk bilinen istatistik 1878'de Trabzon Valisi Yusuf Paşa tarafından bastırılmış olup, buna göre mahalle mektepleri 1811, medreseler 259, Rum ve Ermenilerin okullarının toplam sayıları 219 olarak verilmiştir. Vilayetteki tüm okulların sayısı bu kaynağa göre toplam 2288'dir [21].

Düyun-i Umumiye sekreteri Vital Cuinet ise 1880-1892 yılları arasında Anadolu ve Arap vilayetlerini gezmiş, sancak ve kazalara dair idari, coğrafik ve demografik verileri bir araya getirerek 5 cilt halinde *La Turquie d'Asie* başlıklı kitabı yayınlamıştır. Kitabın birinci cildi 1892 yılında çıkmış olup, içeriğinde Trabzon Vilayeti ile ilgili istatistiki bilgiler bulunmaktadır. Buna göre, Trabzon Sancağı'nda 73800 Rum nüfus yaşamakta ve toplam 136 Rum Okulu, 159 öğretmen, 7106 erkek öğrenci, 330 kız öğrenci bulunmaktaydı. Samsun Sancağı'ndaki 50 bin Rum nüfusun 135 okul ve 147 öğretmen ile 3450 erkek, 160 kız öğrenci olmak üzere toplam 3610 öğrencisi vardı. Lazistan Sancağı'nda 2000 Rum nüfus ile 5 Rum Okulu 5 öğretmen ve 225 erkek öğrenci bulunmakta olduğu, Gümüşhane Sancağı'nda ise 17 bin Rum nüfus yaşadığı, 33 Rum

Okulu'nda 48 öğretmenin görev yaptığı, 1810 erkek öğrenci ile 15 kız öğrencinin öğrenim gördüğü kaydedilmiştir (Çizelge 3.1)

Çizelge 3.1 Trabzon Vilayeti'nde eğitim durumu hakkında sayısal veriler[1] [25]

Sancaklar	Topluluklar	Okul, medrese vb. sayısı	Öğretmen sayısı	Okulların bakımı için yıllık harcamalar	Öğrenciler			Nüfus sayımından önceki nüfus, yabancılar hariç	Yüzdelik oran
					Erkekler	Kızlar	Toplam		
Trabzon Kenti	Tüm Topluluklar	82	159	5.196	3.403	1.033	4.436	30.000	14 3/4
Tüm Trabzon Sancağı	Müslüman	753	765	11.470	22.234	700	22.934	336.000	6 3/4
	Rum Ortodoks	136	159	3.140	7.106	330	7.436	73.800	10 1/2
	Ermeni	29	38	920	895	275	1.170	14.500	9 1/2
	Toplam	918	952	15.530	30.235	1.305	31.540	424.300	7 1/2
Samsun	Müslüman	735	741	10.750	20.720	400	21.120	197.500	10 3/4
	Rum Ortodoks	135	147	3.430	3.450	160	3.610	50.000	7 1/4
	Ermeni	17	22	650	592	165	757	22.000	3 1/2
	Toplam	887	910	14.830	24.762	725	25.487	269.500	9 1/2
Lazistan	Müslüman	806	812	12.096	23.893	600	24.493	211.000	11 1/2
	Rum Ortodoks	5	5	100	225	-	225	2.000	11 1/2
	Ermeni	-	-	-	-	-	-	100	-
	Toplam	811	817	12.196	24.118	600	24.718	213.100	11 1/2
Gümüşhane	Müslüman	159	163	1.550	2.586	100	2.686	37.800	7
	Rum Ortodoks	33	48	750	1.810	15	1.825	17.000	10 3/4
	Ermeni	1	2	80	70	20	90	900	10
	Toplam	193	213	2.380	4.466	135	4.601	55.700	8 1/4
TOPLAM		2.891	3.061	50.132	86.984	3.798	90.782	992.600	9 1/2

[1] Orijinal tablodan çeviridir. Belgenin orjinali için bkz. Ek-A.8.

Trabzon Vilayeti'nde eğitimin durumu hakkında Trabzon'daki İngiliz konsolosu Alfred Biliotti'nin 30 Mayıs 1885'de hazırladığı raporda; Trabzon'da Rumların, varlığı 660 yılına kadar uzanan ve 1778'de yeniden düzenlenen bir koleji bulunduğunu, ayrıca Pontus kökenli öğretmenlerinin staj yaptığı bir talimgah niteliğindeki bu okulun, Karadeniz kıyıları ötesinde bile iyi bir üne sahip olduğunu belirtmiştir. Ancak okulun zamanla eski ününü kaybettiğini, eskiden Rum eğitiminde önemli bir yere sahip olan Trabzon'un yerini, Yunanistan'daki çeşitli okulların aldığını söylemiştir. Biliotti raporunda, Trabzon'da ayrıca bir jimnazyum (gymnasium) okulu ile 1855 tarihinde bir kız okulu kurulduğunu belirtmiştir [21]. Biliotti'nin bahsettiği ünlü okul Kemerkaya Rum Okulu'dur. Varlığının 660 yıllarına dayandığından başka bir kaynakta bahsedilmemekte olup, ilk olarak, Yunanistan, Romanya ve İstanbul'da uzun yıllar eğitim görmüş Trabzonlu Bir Rum olan Kiminidios tarafından 1682 tarihinde yaptırılmıştır. Başta dini eğitim veren bir okulken bir öğretmen okuluna evrilmiş ve çevre yerleşimler dışında Balkan bölgesinde de birçok okula öğretmen yetiştirilmiştir. 1898 yılında yıktırılıp cemaatin yardımlarıyla 15.000 altın lira toplanarak ve Mimar Kakudilis tarafından projelendirilerek, 'Frontistrion' adıyla 1902'de yeniden açılmıştır [26; 27]. Rumlardan sonra Cumhuriyet Dönemi'nde de bir dönem Trabzon Öğretmen Okulu tarafından, sonrasında Trabzon Lisesi tarafından kullanılmış olup, bugün hala Kanuni Anadolu Lisesi binası olarak varlığını sürdürmektedir.

Şekil 3.1 Trabzon Metropolitlik Kilisesi ve Kemerkaya Rum Okulu [35]

Şekil 3.2 Kemerkaya Rum Okulu, günümüzdeki adıyla Kanuni Anadolu Lisesi [28]

Ayrıca Trabzon'da bir başka Rum okuluna dair Osmanlı Arşivi'nde yapılan araştırmalarda bir ruhsat belgesine rastlanmıştır. Dosyaya ekli vaziyet planı, kilise arsasında konumlanan bir okul örneğidir. Trabzon'un Horoskirasiye kariyesinde Rum kilisesi arsası içinde, mevcut olan erkek okulunun yıkılarak yerine yeni bir okul binası yapılması için, yapının plan ve cephe çizimiyle vaziyet planı ayrıca inşaat masrafları da belirtilerek ruhsat başvurusunda bulunulmuştur. Hoskirasiye yerleşiminin yeri tespit edilememiş olup, Trabzon merkezine bağlı Çimenli Köyü'nün eski adının Hos olduğu bilinmekte, bahsi geçen yerin bu köy olduğu düşünülmektedir. Binanın ise inşa olunup olunmadığı bilinmemektedir.

Şekil 3.3 Trabzon Vilayeti merkez sancağa bağlı Hoskirasiye karyesindeki Rum okulu, arsa yerleşimi kilise ilişkisini gösteren plan [38][1]

[1] Belgenin orjinali için bkz. Ek-D.3

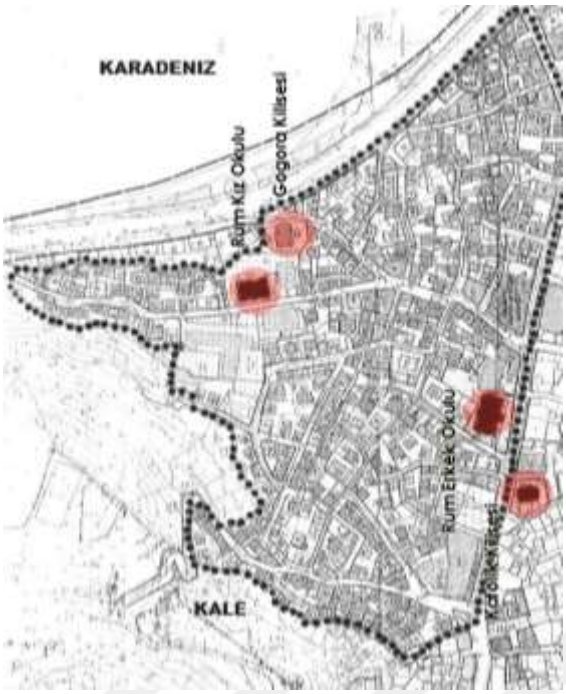
Alfred Biliotti ise Giresun'da bir ortaöğretim okulu ile bir kız okulu, ayrıca bir gramer okulu ile iki ilkokul bulunduğunu, 33 köyün 28'inde de okul bulunduğunu ifade etmiştir [21]. 1892 yılında Cuinet (Çizelge 3.2) 3 Rum Okulu, 420 erkek, 63 kız öğrencinin öğrenim gördüğünü ve bu okullarda 8 erkek ve 2 bayan öğretmenin görev yaptığını kaydetmiştir. Cuinet'in bu istatistiğe köyleri dahil etmediği anlaşılmaktadır. Belirttiği 3 okul muhtemelen Biliotti'nin söylediği ortaokul, gramer okulu ve kız okulu olup, kaza merkezindeki ilkokulları da kaydetmediği anlaşılmaktadır.

Çizelge 3.2 Giresun'da bulunan okullara ait sayısal veriler, 1880-1892[1] [25]

	Okullar	Erkekler	Kızlar	Toplam Öğrenci	Erkek Öğretmenler	Kadın Öğretmenler
Müslümanlar	7	400	-	400	10	-
Rum Ortodokslar	3	420	63	483	8	2
Ermeniler	2	150	92	242	3	2
Toplam	12	970	155	1.125	21	4

Giresun'da Zeytinlik Mahallesi'nde, bugün de hala mevcut olan, Rum Erkek Okulu binası, 1901'de satın alınan bir arsa üzerine 1906'da inşa edilmiştir. 1922 yılına kadar faaliyetini sürdürdükten sonra 4 Şubat 1922 tarihinde Jandarma Genel Mektebi olmak üzere Hazine-i Maliye'ye bırakılmıştır [28]. Günümüzde binası mevcut olan Giresun Rum Kız Okulu için ise, Gorgora Kilisesi yanında bulunan Kız Rum Mektebi yerine inşa edilmesi için ruhsat başvurusunda bulunulmuş ve 5 Ekim 1911 tarihinde ruhsat alınmış, sonrasında da inşa edilmiştir [22].

[1] Orijinal tablodan çeviridir. Belgenin orjinali için bkz. Ek-A.9.

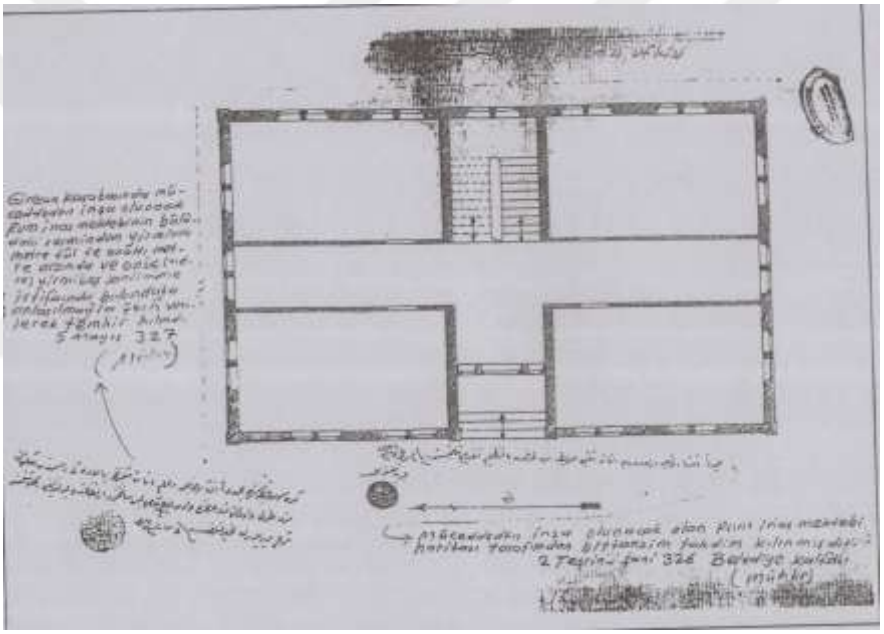
Şekil 3.4 Giresun Zeytinlik Mahallesinde bulunan Kız ve Erkek Okulları ile kiliseler [28]

Şekil 3.5 Giresun Rum Kız Okulu [28]

Şekil 3.6 Gorgora Kilisesi ve Rum Kız Okulu, 20.yy başı [28]

Şekil 3.7 1911 tarihli ruhsat evraklarında Giresun Rum Kız Okulu Planı [22]

BÖLÜM 4

GÜMÜŞHANE METROPOLİTLİĞİ VE OKULLARI

Günümüzde Eski Gümüşhane / Süleymaniye Mahallesi'nde ilk yerleşim, özellikle gelişen madencilik faaliyetleri sebebiyle, 15. ve 16.yy'larda başlamış ve 17.yy boyunca da devam eden iç iskanlar ile oluşmuştur. Artan nüfusla birlikte 17.yy sonlarında "Gümüşhane" adıyla anılmaya başlayan bir şehir haline gelmiştir.

İmar ve iskan faaliyetlerinin gelişmesiyle Nefs-i Gümüşhane'de 1870 tarihli Trabzon Vilayeti Salnamesi'ne göre, 14 mahallede 213 ermeni, 233 Rum ve 473 Müslüman hanenin bulunduğu ve idari teşkilatta Rum halkını temsilen "Reis-i Ruhani" ünvanıyla "Gümüşhane ve Mülhakatı Rum Metropolidi Pravasyos Efendi" nin kaydedilmiş olduğu görülmektedir. 1877 yılında ise "Reis-i Ruhani Rum" ünvanıyla "Gümüşhane Metropoliti Livasyos Efendi" nin görevde bulunduğu ve Nefs-i Gümüşhane'de Rum cemaatine ait 9 Rum kilisesi, 1 Rum mezarlığı ile 1 Rum mektebi bulunduğu belirtilmiştir [15]. Ayrıca Salname'de, bölgede bulunan 13 mahalledeki gayrimüslim hane ve nüfus sayıları verilmiştir (Ek A.3). Tabloda yer alan Sorda, Emirler ve Saadettin mahalleleri, o dönemde "Bahçeler" adıyla anılan, Harşit Vadisi'ndeki mahalleler olup, diğerleri Eski Gümüşhane yerleşiminin mahallelerini oluşturmaktadır [4].

Bu mahallelerden Hızır İlyas (Agios Georgios) Mahallesi, Rum yerleşimleri içinde idari merkez niteliği kazanmış ve Metropolithane, Metropolitlik Kilisesi'yle Rum Erkek ve Kız Okulları bu mahallede inşa edilmiştir.

Gümüşhane sınırları içerisinde yalnız Torul'un bir kaza olarak Trabzon Sancağı idaresinde olduğu dönemde, bu bölgedeki Rum cemaati de idari olarak Trabzon

Metropolitliği'ne bağlıydı. Eski Gümüşhane'de yerleşim başladıktan ve nüfus arttıktan sonra Rum cemaati yerel bir dini ve idari lidere sahip olmuştur.

Metropolitliğin kuruluş tarihi kesin olmamakla birlikte, Gümüşhane madencilerinin desteği ve Sinod meclisinin kararıyla I. Silvester'ın (1640-1654) metropolit ünvanınını aldığı metropolitlik, "Chaldia (Haldiya) ve Cherianon (Şiran) Başpiskoposluğu" olarak ilan edilmiş, sonradan Haldiya Metropolitliği olarak kaydedilen makamın idari sınırlarına, Şiran'ın yanı sıra Zigana ve Kürtün de dahil edilmiştir. Trabzon Metropoliti Chrysanthos, Haldiya'nın metropolitlik terfisinin 1624-1654 yılları arasında olduğunu söylemiştir. Ayrıca I. Silvester'in Haldiya Metropoliliği'ni kurmak için soydaşlarının desteğini almak amacıyla 1650'de Rusya'ya gittiği ve 1654 yılında da öldüğü bilinmektedir. Metropolitlik 1650-1654 yılları arasında kurulmuş olmalıdır [29].

Şekil 4.1 19.yy'da Karadeniz bölgesindeki piskoposluk bölgeleri ve merkezlerini gösteren harita[1] [30].

Zamanla idari sınırlarını genişletmiş olduğu anlaşılan mertopolitlik hakkında Kaouris [12], 1864'de Gümüşhane Metropoliti olan Gervasios Sumelidis için, "Onun ruhani lider

[1] 17.yy'da Haldiya Metropolitliği kurulduktan yaklaşık yüz yıl sonra Giresun bölgesi de Bulancak merkezli olarak bu sınırlara dahil olmuş ve Haldiya sınırları Karadeniz kıyılarına kadar genişlemiştir. Haritada görüldüğü üzere Haldiya, bugünkü Gümüşhane il sınırlarını kapsayan ve kuzeyde ve güneyde bu sınırları aşan idari bölgenin adıdır. Argyropolis olarak işaret edilen merkez ise Metropolitliğin bulunduğu Eski Gümüşhane'dir. Argyropolis ismi Gümüşhane adıyla anılan yerleşime 19.yy'da Rumlar tarafından verilen isimdir. Haldiya ise, Gümüşhane isminden çok daha eski olup, Bizans döneminde de kullanılan eyalet adıdır.

olduğu iller içinde Kayseri, Sivas, Mezopotamya, Suriye ve Konya gibi iller vardı." ifadesini kullanmıştır. Kalfaoğlu [31] ise 1899'da yazdığı kitabında, Anadolu'nun çeşitli yerlerindeki 86 köyün Haldiya Metropolitliği'ne bağlı olduğunu, sınırları içinde olsun olmasın, maden çıkarılan tüm yerlerde yaşayan Rumların, Gümüşhane'deki metropolitliğin idaresinde olduğunu yazmıştır. Bu durumun, 18.yy sonlarına doğru şehirdeki madencilik faaliyetlerinin azalması sonucu diğer maden şehirlerine göçen Gümüşhane Rumları ile yaygınlık göstermiş olabileceği düşünülmektedir.

18.yy öncesindeki Rum toplumlarında eğitim faaliyetleri geleneksel ve basit düzeyde olup, 18.yy ortalarından itibaren, bu faaliyetlerin gerekliliği fikriyle, modernleşmesi ve yaygınlaşması çalışmaları hız kazanmıştır. 19.yy sonlarına kadar Rumların yaşadığı çoğu kent ve merkezi köylerde donanımlı okullar görmek mümkündür. 1870 tarihli Trabzon Vilayeti Salnamesi'ne, Gümüşhane Kazası'nda 309 öğrencinin öğrenim gördüğü 10 Rum okulu, sancak genelinde ise 1276 öğrencinin bulunduğu 58 Rum okulu bulunduğu kaydedilmiştir [15].

Okullar genelde kilise vakıflarının arsası üzerine inşa edilmekte veya vakfa ait ya da zengin mülk sahiplerinin bağışladığı binalar okul olarak kullanılmaktaydı. Kimi zaman da evlerin odaları düzenlenerek sınıf haline getiriliyordu. Yeni yapılan yapıların inşa süreci, köylülerin katkısıyla bölge içi ve dışından gelen yardımlarla tamamlanıyordu. Yapılan yardım ve bağışlar ise inşaatın başlamasıyla büyük bir artış kaydediyordu. Bağış malzemeleri olan hayvanlar, tarım aletleri, elbiseler, halılar, ev aletleri vb. okul yapımına katkı sağlamak amacıyla, açık arttırma usulü ile satışa sunuluyor, bazen de inşa masraflarının tümü yurtdışında yaşayan hayırseverler tarafından karşılanıyordu. Ekonomik gücü kısıtlı olan küçük köylerde, okullar genellikle ahşap yapılarda, gelir seviyesinin daha yüksek olduğu merkezi köy ve ilçelerde ise, okullar bir veya iki katlı, oda sayısı fazla, çatısı kiremitle kaplı taş yapılarda faaliyet göstermekteydi [12[1]]. Bu faaliyetler genelde metropolit önderliğinde olmakla birlikte, cemaatin güvenini kazanmış ileri gelenlerin kurduğu eğitim dernekleriyle, kilise vakıflarının ve zengin

[1] Tez kapsamında Kaouris'in Yunanca kitabından Türkçeye çevrilen bilgilerdir.

hayırseverlerin bağışlarının yanı sıra, iletişim halinde bulunulan diğer Rum cemaatleri ve eğitim derneklerinin destekleriyle ilerlemekteydi.

Gümüşhane'de Rum cemaati için eğitim girişimlerini ilk başlatan kişi 1717'de Haldiya Metropoliti olan Fitiana 'lı İgnatios Skrivas (I.İgnatios) olmuştur. 1717-18 yıllarında Ekümenik Patrikhane'de sinod üyeliği yapan Skrivas, İstanbul'daki görevini tamamlayıp Gümüşhane'ye döndükten sonra yaptığı çalışmalarda halkı, eğitim kalitesinin arttırılması gerektiğine ikna etmiş ve gerekli maddi kaynakların sağlanması konusunda başarılı olmuştur. 1593'de Sinod Meclisi tarafından kabul edilen kararlardan biri; her piskoposun, ekonomik gücü elverdiğince, cemaatine eğitimin yaygınlaştırılması için katkıda bulunması; ayrıca dini bilgileri öğretmek ve bunları öğrenmek isteyen kişilere de onların ihtiyaçları doğrultusunda yardımcı olmasıydı. Bu düşünceden hareketle Skrivas öncelikleri arasına, şehrin herhangi bir noktasına bir kamu okulunun yapılmasını koymuş; okulun misyonunu, önderi olduğu cemaatin ihtiyaçlarını karşılamak olarak belirlemişti [12].

Agios Georgios Kilisesi tüzüğünde bulunan kurul belgelerinde, Skrivas'ın bu faaliyetler için kendi şahsi servetinden 500 kuruş bağışladığı, sonrasında kurul üyelerinin ve maden işletmecilerinin de maddi destek sağladığı ve yaklaşık 1550 kuruş para toplandığı belirtilmiştir. Bu meblağ Agios Georgios Kilisesi kuruluna, kilisenin her sene bu anaparanın faizini eğitim faaliyetlerine aktarması koşuluyla bağışlanmış olup, Gümüşhane'de bulunan diğer kilise vakıflarından da şu miktarların toplanılması kararlaştırılmıştır:

Agios Georgios (M. Kilisesi)	1200 akçe
Panagia (MeryemAna) Kilisesi	600 akçe
Timiou Stavrou kilisesi	300 akçe
Timiou Prodromos kilisesi	300 akçe
Agios Teodoros kilisesi	600 akçe

Hutura, (Alemdar) ve İmera manastırlarının da 300'er akçe katkısıyla birlikte toplam 13.200 akçe bağış toplanmıştır. Ayrıca 1734'de göreve gelen bir sonraki metropolit II.İgnatios da her sene kendi bütçesinden 2300 akçe vermeyi taahhüt etmiştir [12].

Maddi kaynaklar sağlandıktan sonra, 1723 yılında Kaloyerandon ailesine ait bir konakta eğitime başlanmıştır. Hızır İlyas Mahallesi[1] 'nde Çifte Boyar[2] 'ın çeşmesinin üst tarafında bulunan konak, 1721'de onarım görmüş, sonrasında okul için tahsis edilmiştir [12; 29[3]]. Fitiana'lı Teodoros Pavlos Vizanos okulun ilk öğretmeni olmuştur.

Şekil 4.2 19.yy sonlarında Hızır İlyas Mahallesi [39]. İşaretli yapının Kaloyerandon ailesinin konağı olduğu düşünülmektedir.

[1] Kaynakta Agios Georgios Mahallesi adıyla geçmektedir. Agios Georgios, Metropolitlik Kilisesi'nin de adı olup Hızır İlyas Mahallesi'nde bulunmaktadır. O dönem Rumlar tarafından bu isimle adlandırılan mahalle Osmanlı kaynaklarında Hızır İlyas adıyla geçmektedir.

[2] Kaynakta "Çifte Boyar" adıyla geçen çeşmenin Kız Lisesi'nin alt tarafında kalan Çifte Çeşme adıyla anılan çeşme olduğu düşünülmektedir. Kaloyerandon konağının bu çeşmenin üst tarafında bulunduğu ve ihtişamlı bir yapı olduğu anlatılmakta olup, bu yapının 19.yy sonuna ait ve Çifte Çeşme'nin üst tarafında bulunan Şekil 4.2'de gösterilen yapı olduğu düşünülmektedir.

"Kaloyerandon" ayrıca, Samsun'da bir Rum köyüdür. Sahiplerinin iç iskanlar sırasında Samsun'dan Gümüşhaneye'ye geldikleri muhtemeldir.

Bu konak, birçok defa Gümüşhanelilerin sosyal etkinlilerine de ev sahipliği yapmıştır. Gümüşhaneli İkonomidu ve Kandilaptis, yapının 1917 yılına kadar sağlam kaldığını ifade etmişlerdir. Binanın girişinde inşasıyla ilgili bilgiler içeren kaligrafik Bizans yazısıyla yazılmış bir tabelası olduğu, Gümüşhane'yi paleografik araştırmalar için ziyaret eden Rus asıllı Teodor Uspeksis'in bu tabelanın bir kopyasını oluşturduğu bilinmektedir [12].

[3] Tez kapsamında Koutsoupia'nın Yunanca doktora tezinden Türkçeye çevrilen bilgilerdir.

1723'deki bir diğer faaliyet ise Agios Georgios Metropolitlik Kilisesi'nin inşasına başlanmasıdır. Metropolit İgnatios, Hacı Soumelidis Zamanopoulou, baş madenci Ignatius Sarasites'in katkılarıyla ve dönemin padişahı III. Ahmet'in fermanıyla 1723'de inşasına başlanan kilise, 1726 tarihinde tamamlanmış, Trabzon Metropoliti (Trapezountas Ananias)'yle eski Gümüşhane metropolitlerinin ve 212 rahibin katıldığı bir törenle ibadete açılmıştır. Kilisenin inşa edildiği yerde, 1613 yılında, bir tapınak kalıntısı üzerine, baş madenci Athanasios Sarasites tarafından maliyetlerinin karşılandığı Agias Triados Kilisesi yaptırılmış, 100 yıl sonra yetersiz kalan kilise yerine Agios Georgios Metropolitlik Kilisesi inşa edilmiştir [29]. Kilisenin ikona çizimlerini Santa'lı (Dumanlı) Grigorios Simenos yapmıştır [12]. Dolu [4], bu kiliseye ait, yerleşimin çeşitli yerlerinde olmak üzere, bir kısmının yerinin tespit edilebildiği 10 kadar şapel olduğunu ifade etmiştir.

Metropolit İgnatios Skrivas'dan sonra, 1734'de Kutur[1] 'lu II. İgnatios metropolitlik görevine gelmiştir. Aynı yıl Trabzon Metropoliti'nin Haldiya ahalisi üzerinde, özellikle Kürtün (Kiourtouniou) köylerinde idari gücünü kullanması ve Haldiya'nın kazanmış olduğu hakları ihlal etmesi sebebiyle, II. İgnatios ile aralarında anlaşmazlıklar doğmuştur. II. İgnatios bu gibi müdahalelerin önünü kesmek ve bir bakıma kendi bölgesinin bağımsızlığını ispat etmek için, 1749 yılında harcamalarını kendisinin karşıladığı Metropolitlik Binası'nı inşa ettirmiştir. Aynı yıl II.İgnatios vefat etmiş ve yerine Fitianos'lu Paisios metropolit olmuştur [29].

İgnatios Skrivas döneminde Kaloyerandon Konağı'nda öğretime devam edilen okul, Haldiya Metropoliti II. İgnatios döneminde (1734-1749) iki seneliğine Ayatodor (Agios Theodoros) Mahallesi'ne taşınmış, sonrasında Hızır İlyas Mahallesi'nde okul için satın alınan bir binada faaliyetlerine devam etmiştir. Binanın konumu için, Metropolithane'nin üst tarafında bulunduğu tarif edilmekte olup, şimdiki yapının bulunduğu arsa veya civarında olduğu muhtemeldir. Zengin bir kütüphanesi bulunan bu yapıya "Köylünün Konağı" adı verilmiştir. 1845 yılında sigara izmaritinden çıkan bir yangınla bina hasar görmüş ve tekrar Kaloyerandon Konağı'na taşınılmıştır [12].

[1] Kutur / Kouthour yerleşiminin yeri tespit edilememiştir.

Okul ilk yıllarında Yunanca ve dini eğitim vermesi nedeniyle "Yunanca Dersleri Okulu" olarak adlandırılmıştır. Öğretmen Theodoros Pavlos Vizanos'un müfredata kilise müziği dersleri eklemesiyle 1730'lu yıllara kadar "Musiki Okulu" olarak adlandırılmış, çevre ilçe ve köylerce de "Kaniye[1]'deki Yunan Okulu" ya da "Haldiya'nın Gümüşhane'deki Okulu" gibi isimler verilmiştir. 1820'de müfredata Bizans müziği derslerinin eklenmesiyle "Ortak Musiki Okulu", 1840'a kadar "Yunanca Derslerinin ve Musikisi'nin Ortak Okulu" gibi isimlerle anılmıştır. 1840 yılında, dönemin ileri gelenlerinden olan ve daha öncesinde okulda müdürlük görevi de yapmış Fitiana'lı Serafim Hacı Akepsima tarafından "Frondistirio" ismi verilmiştir [12]. "Frontistirio" günümüzde okul dışındaki zamanda kurs amaçlı öğrenim görülen yer olan "dershane" sözcüğüne karşılık gelmektedir. Kökeni antik Yunancaya dayanan bu sözcük, o dönemlerde ortaokul, lise gibi düzeylerdeki yunanca eğitim veren okul adlarının birçoğunda kullanılmaktaydı [12]. (Frontistirio Trapezountas, Frontistirio Kerasountas …)

1850 yılında okul müdürlüğü görevine gelen Georgios Papadopoulos Kiriakidis, eğitim alanında birçok yenilik yapmıştır. O döneme kadar yalnız bir sınıfı olan okulun ikinci ve üçüncü sınıflarını açmış, velileri çocuklarının eğitimini takip etmeleri ve okulla ilişki içinde olmalarını telkin etmiş, kütüphaneyi düzenleyerek vatandaşların da kullanabileceği bir etüt odası haline getirmiştir. Okulu olmayan çevre yerleşimlerde okul açılması için cemaatlere destek olmuş, yeni okulların açılmasına katkı sağlamıştır. Ayrıca İstanbul Patrikhanesi ve Yunan Filoloji Derneği (İstanbul Helen Edebiyat Derneği) ile iletişim halindeydi ve onları her yıl verdiği raporlarla Gümüşhane'deki eğitim durumu hakkında bilgilendirmiştir [12].

Okul binasının 1845'deki yangında hasar görmesi sonrası yeni bir binaya ihtiyaç duyulurken, kızlar için de bir okul faaliyete geçirilmesi gündemdeydi. Bu faaliyetlerde öncü bir rol üstlenen Kiriakidis'e, 1858 yılında cemaat tarafından, okul için elde edilen gelirlerin toplanması, öğretmen atamaları, eğitim kalitesini arttırabilecek her türlü çalışmanın yapılması ve okulların ekonomik durumunu ilgilendiren her türlü resmi yazışmalar için imza yetkisi verilmiş, yani eforya olarak görevlendirilmiştir [12].

[1] Kaniye /Kanis: Harşit'in eski adı olan 'Kan' dan türetilmiş ve Haldiya için kullanılan bir isim

Kiriakidis 1862'de Trabzon Rum Okulu (Frontistirio Trapezountas-Kemerkaya Rum Okulu)'na müdür olarak atandı ve Gümüşhane'den ayrıldı, fakat buradaki durumla ilgilenmeye devam etti. Gümüşhane'deki eğitim faaliyetlerine katkı sağlanması için, 1865 yılında Trabzon'da Gümüşhaneliler Derneği'ni kurdu. Kiriakidis, 1871 yılında okula ayrılan maddi kaynakları arttırmak için daha önce yöre halkının kiliseye bağışladığı bakır ve altın gibi birçok değerli eşyanın satılmasını önerdi. 1864 yılında göreve gelen metropolit Gervasios Sumelidis ve Trabzon Gümüşhaneliler Derneği üyeleriyle alınan karar doğrultusunda satış işlemleri yapıldı. Satıştan elde edilen 1200 Altın Türk lirası ile Trabzon Gümüşhaneliler Derneği adına alınan iki adet dükkandan kazanılacak sabit gelirin tamamı okula aktarıldı. Ayrıca kiliselere ait şehrin çeşitli yerlerinde bulunan dükkanların kira gelirlerini de okul bütçesine aktararak okul için önemli bir gelir elde edildi [12].

Ekonomik kaynakların kısmen sağlanmasıyla birlikte, yeni bir kız okulu kurulması ve erkek okulu için de yeni bir bina inşa edilmesi gündeme gelmiş, 1873 yılının Eylül ayında Haldiya bölgesinin ilk kız okulu Kaloyerandon Konağı'nda eğitime başlamıştır [12]. Bu tarihten itibaren yeni erkek okulu yapılıncaya kadar kız ve erkek öğrenciler öğrenimine bu binada devam etmişlerdir [32][1]. Bir süre sonra okul bir başka binanın giriş katına taşınmış, 1877 yılındaki Osmanlı-Rus Savaşı'ndan dolayı eğitime 2 yıl ara verildikten sonra 1879'da yeniden açılmıştır [12].

Bu süreçte bir yandan da Erkek Okulu (Frontistirion) inşası için çalışmalar sürmektedir. Yeni binanın inşası için sağlanan sabit gelirlerin yanı sıra Gümüşhane'deki diğer kasabalardan, Tiflis ve Kafkas bölgelerindeki Rum cemaatlerinden maddi destek talep edildiği yazılmakla birlikte [12] bu yardımın sağlandığına dair bir bilgi yoktur. 8 Temmuz 1875'de bugün mevcut olan Erkek Okulu'nun inşasına başlanmış, bina 1879 yılında tamamlanmıştır. Kiriakidis anı defterine bu tarihi şöyle kaydetmiştir:

[1] Alexandridou [32] 1845 yılında eski Erkek Okulu binası yandıktan sonra erkek öğrencilerin iki katlı kız okulu binasına taşındığı ve yeni binaları yapılana kadar karma bir şekilde burada eğitim gördüklerini söylüyor. Kaouris [12] ise yangından sonra erkek okulunun Kaloyerandon Konağı'na taşındığını, ayrıca 1873'de faaliyete geçen kız okulunun aynı binada açıldığını ifade etmektedir. Bir dönem karma eğitim görülen yapı muhtemelen Kaloyerandon Konağı'dır.

Tez kapsamında Alexandridou'nun Yunanca tez çalışmasından Türkçeye çevrilen bilgilerdir.

"Haldia sakinlerinin bağışları ve Georgios Kiriakidis'in çalışmaları ile bu okul; cemaat önderi olan ve eğitime büyük önem veren Gervasios zamanında inşa edilmiştir. Argyroupoli, 8 Temmuz 1875" [12].

Bu yazı okulun kitabesi olarak girişine asılmak için mermer bir plağa işlenmiş fakat yapılan işin tüm Haldiya bölgesine mal edildiği ifadesi Gümüşhane halkı tarafından kabullenilmediği için kitabe yerine asılmamıştır. Daha sonra D.İ İkonomidis tarafından bir başka mermer plak hazırlanmış fakat o da kullanılmamıştır [12]. Günümüzde bina giriş kapısının üstünde kitabe yeri vardır fakat binanın yapıldığı tarihte asılmamış olmasıyla birlikte, sonrasında da buraya bir kitabe yerleştirilip yerleştirilmediği bilinmemektedir.

1723 yılında eğitime basit bir okuma yazma okulu olarak (Grammatodidaskaleio) başlayan okul, 1836'da Allilodidaktiko[1] seviyesinde bir erkek okulu olarak faaliyetine devam etmiş, 1864'de bir syndidaktiko[2] sınıfı eklenmiş, 1878'de ise yarı lise (imigymnasio) düzeyinde eğitime geçilmiştir [32].

1886 yılında ise Metropolit Gervasios Soumelidis tarafından, günümüze yalnız iki kat yüksekliğindeki beden duvarları kalabilmiş olan biri çatı katı olmak üzere üç katlı Metropolitlik Binası yaptırılmıştır [4].

1905 yılında Gervasios Sumelidis, ilerleyen yaşı dolayısıyla görevinden ayrılmış ve daha önce İstanbul'daki Ekümenik Patrikhane'de başrahiplik yapan Lavrendios Papadopulos Haldiya Metropolitliği görevine gelmiştir. Bu yıllarda Agios Georgios Metropolitlik Kilisesi tarafından yaptırılan inşası yeni tamamlanmış bir bina, Kız Okulu'nun kullanımına tahsis edilmiş ve okul 1906 yılında yeni binasına taşınmıştır. 6 sınıfla birlikte bir de anaokulu grubu bulunan okulun giriş katında, 1907 yılında Metropolit Lavrendios tarafından "Pinelopi" halı atölyesi kurulmuştur. Burada uzun süre üretilen halılar Erzurum, Erzincan, Bayburt, İstanbul, Mısır ve Marsilya gibi bölgelere satılmıştır.

[1] Öğretmenleriyle birlikte üst sınıf öğrencilerinin, alt sınıflara ders verdiği eğitim modeli. İmkanları sınırlı birçok Rum okulunda uygulandığı bilinmektedir.

[2] Allilodidaktiko sisteminin aksine, yalnız öğretmenler tarafından eğitim verilen bir üst sınıf.

I. Dünya Savaşı'na kadar aktif bir şekilde çalışan atölye, savaş nedeniyle kapanmak zorunda kalmıştır. 1914'de I.Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Türk hükümeti tarafından Rum cemaatine ait kamusal binaların tamamına el konulmuş, Kız okulu ve Erkek Okulu askeri hastane olarak kullanılmaya başlanmış, bu süreçte her iki okulun öğrencileri birleştirilerek başka bir yapıda eğitimlerine devam etmişlerdir. O tarihlerden bu yana ayakta kalan çok az yapıdan biri olan Rum Kız Okulu binası savaş sonrasında mübadeleye kadar okul olarak kullanılmaya devam etmiştir [12].

Şekil 4.3 Kız Okulu ile çevresinin 20.yy başlarındaki ve 2008'deki görünümü [4]

Trabzon'da görev yapan İngiliz Konsolosu Alfred Biliotti'nin 30 Mayıs 1885 tarihinde yazmış olduğu Trabzon Vilayeti'nde eğitimin durumu hakkındaki raporda, uzun süre Gümüşhane'de hizmet veren Rum Okulu için 800 lira harcamayla birkaç yıl önce yeni bir bina inşa edildiğini aktarmıştır. Ayrıca Gümüşhane'nin vilayetteki en fakir sancaklardan biri olmasına rağmen okul için sağlanan gelir bakımından sancaklar arasında en iyi durumda olanı olduğunu belirtmiştir. Bu okula ilaveten Gümüşhane'de bir ilkokul ile bir gramer okulu bulunduğunu ve bunların 15'i kız olmak üzere 225 öğrencisi olduğunu yazmıştır [21]. San [14] ise, Eski Gümüşhane'de Metropolithane'nin yanında haftada bir ders de Türkçe okutulan bir Rum İlkokulu olduğunu, Hıdırelles (Hızır İlyas) Mahallesi'nde her türlü ders araçları mevcut olan bir Rum Erkek Koleji bulunduğunu, binanın üç katlı olduğunu, pembe badanalı duvarlarının hala durmakta olduğunu söylemektedir. Rum Kız Okulu'nun ise, Metropolithane'nin alt tarafında bulunduğunu ve burada dokunmuş olan halıların şimdi bile bazı ailelerde olduğunu belirtmektedir. San'ın söylediği, üç katlı Rum Erkek Okulu binası, 1875'de inşa edilen asıl okul binası değildir. Ayrıca Hızır İlyas Mahallesi'nin görüldüğü 19.yy fotoğraflarına

bakıldığında, üç katlı bina sayısının çok az olduğu görülmektedir. Bunlardan biri Metropolithane, diğeri Kaloyerandon Yalısı olduğu tahmin edilen, Metropolithane'nin alt tarafında bulunan yapıdır. Oysaki yeni yapılan okulun Metropolithane'nin üst tarafında olduğu anlatılmaktadır. Biliotti'nin gramer okulu ve ilkokul olarak bahsettiği iki okuldan biri muhtemelen Kız Okulu, diğeri San'ın da söylediği haftada bir gün Türkçe ders okutulan ilkokuldur. Ayrıca Biliotti'nin raporunda belirttiği ilkokulun, San'ın da yazmış olduğu üzere Metropolithane'nin yanındaki yapılardan biri olduğu muhtemeldir (Şekil 4.2). Fakat bu yapının metropolithane parseli içinde olmadığı, Metropolithane'nin 1911 tarihli arsa planında görülmektedir (Şekil 4.10). Bu yapılardan hiçbiri günümüze ulaşamamıştır. Ayrıca Biliotti raporunda yer alan, Eski Gümüşhane'de toplam 3 okulda 15'i kız olmak üzere 225 öğrencinin bulunduğu bilgisi Vital Cuinet tarafından 1880-1892 yılları arasında tespit edilerek hazırlanmış Gümüşhane Sancağı hakkındaki araştırma verileri ile de paralellik göstermektedir (Çizelge 3.1). Bu konuda Dolu [4] tarafından aktarılan, Rum Erkek Okulu'nda 1 ilkokul, 4 ortaokul, 5 lise sınıfı, 20'ye yakın öğretmen ile yaklaşık 300 öğrenci bulunmakta olduğu bilgisinin ise Eski Gümüşhane'deki toplam okul, öğretmen ve öğrenci sayıları olduğu anlaşılmaktadır.

Eski Gümüşhane'de bütün bu imar çalışmaları sürerken devletle bir ilişki kurulduğu bilgisine erişilememiştir. 1869 Maarif Nizamnamesi'nin ilgili denetimleri uygulanmamış, sonrasında okulların idaresiyle birlikte denetiminin de metropolite verildiği bildirilmiştir. Ancak II. Meşrutiyet'in ilanından sonra okulların denetlenmesi için teftiş kurulu oluşturulması ve okullara 1910'dan sonra müfettişler gönderilmesi girişimlerinin sonucu veya ekonomik sıkıntıların artmasıyla vergi yükünden muaf olmak istenmesi gibi sebeplerle, bu yapılardan ilk olarak 1911 yılında Metropolithane için ruhsat başvurusunda bulunulmuştur. 27.03.1911'de mevcut Metropolithane'ye ruhsat verilmesine ve bina metropolitlik olarak kullanıldığı müddetçe vergiden muaf tutulmasına onay verilmiştir (BOA, İ.AZN., 100/13[1]). Mevcut okul yapılarıyla ilgili resmi bir evrak tespit edilememekle birlikte, Hızır İlyas Mahallesi'nde yeni bir okul binası yapılmak üzere ruhsata başvurulduğu ve 20.01.1914 tarihinde bu yapı için ruhsat

[1] Belgenin orjinali için bkz. Ek-D.1

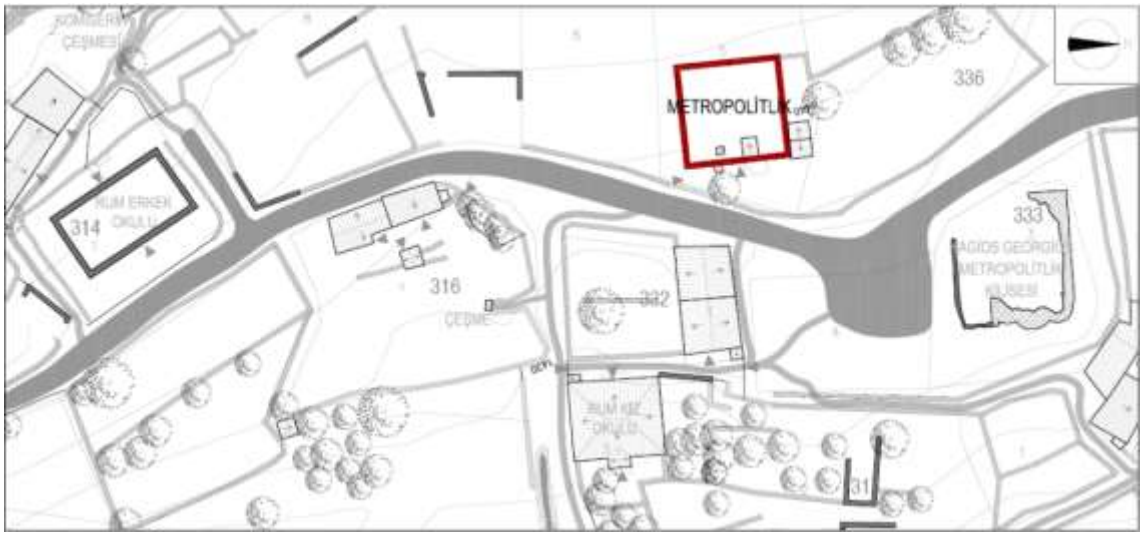
verildiği bilgisine ulaşılmıştır (BOA, İ.MF., 22/8[1]; MV., 233/9; ŞD., 1872/7; DH. İD., 214/10). Araştırma sırasında Osmanlı Arşivi'nde bulunan bu belgenin, Metropolithane için yapıldığı gibi, mevcut okul için sonradan ruhsat çıkarılması girişimi olabileceği düşünülmüş, fakat belge içeriğinde, yapılacak bina için verilen uzunluk, genişlik ve yükseklik ölçülerinin mevcut yapının ölçülerinden daha büyük olduğu tespit edilmiştir (Ek-D.2). Belgenin bulunduğu dosyada evraklara ekli iki adet çizim olduğu belirtilmiş olmakla birlikte, bu çizimler dosyada yer almamaktadır. 1914 yılında erkek ve kız okullarının boşaltılarak askeri hastaneye dönüştürülmesi sonrası iki okulun öğrencilerinin birlikte öğrenim gördüğü daha büyük bir yapı inşa edilmesi niyetiyle böyle bir izin alınmış olabilir. Fakat savaşın getirdiği ağır şartlar sebebiyle Hızır İlyas Mahallesi'nde böyle bir bina inşa edilmediği düşünülmektedir.

1923'de mübadeleyle Rum halkının yerleşimi terk etmelerinden ve Türklerin de Harşit Vadisi'nde kurulan yeni şehre taşınmalarından sonra yerleşim uzun süre boş ve bakımsız kalmıştır. Uğramış olduğu tahribatlar sonrası kırsal bir karakter kazanan Eski Gümüşhane'ye, 1980'li yıllarda ilgi yeniden artmış, 1988 yılından itibaren yerleşimdeki kültürel miras niteliğindeki yapılar tescil edilmeye başlanmıştır. Erzurum KTVKK'nun 24.06.1989 gün ve 160 sayılı kararı Metropolitlik, Agios Georgios Metropolitlik Kilisesi, Rum Erkek Okulu ve Rum Kız Okulu binaları tescil edilmiştir. Kilise hazine mülkiyetinde, Metropolitlik ile Kız ve Erkek Okulu binaları özel mülkiyettedir. Günümüzde konut olarak kullanılmaya devam eden Rum Kız Okulu özgün niteliklerini büyük ölçüde korumuştur. Diğer binalar ise harabe halindedir.

4.1 Metropolitlik Binası

Bina, yerleşim alanının güneyinde, 7m genişliğindeki ana yolun batısında, yol kotundan yaklaşık 1.5m yüksekteki toprak zemin üzerindedir. Parselin doğu yönü, yola bitişik olup, aynı yükseklikteki taş istinat duvarıyla sınırlandırılmıştır. Erzurum KTVKK'nun 24.06.1989 gün ve 160 sayılı kararı ile tescil edilmiştir.

[1] Belgenin orjinali için bkz. Ek-D.2

Şekil 4.4 Metropolitlik binası vaziyet planı[1]

Metropolitlik binasının inşasına dair farklı kaynaklarda iki ayrı tarih verilmekte olup, ilki 1749 yılında dönemin metropoliti II. Ignatios tarafından yaptırılmış olduğu [29], diğeri ise 1886 yılında ise Metropolit Gervasios Soumelidis tarafından yaptırıldığı yönündedir [4]. 19.yy fotoğraflarında görüldüğü üzere binanın ilk iki katı yığma, üçüncü kat ve çatı arası katı ahşap karkas tekniğinde yapılmıştır. Binanın günümüze ulaşan yığma strüktürdeki zemin ve birinci katı, kullanılan malzeme, yapım tekniği ve işçilik bakımından 1726 tarihli Agios Georgios Metropolitlik Kilisesi ile benzerlikler teşkil etmekte olup iki yapı kalıntısının aynı döneme tarihlendiği ve Metropolitlik Binası'nın bu kısmının 1749'da inşa edildiği düşünülmektedir. Dolu'nun belirttiği [4] 1886 tarihinde ise mekanları arttırmak üzere ahşap karkas olan ikinci kat ve çatı katı eklenmiş olabilir.

Rum halkının 1923 yılına dek yaşadığı bu bölgede Metropolitlik Binası, Haldiya (Gümüşhane) bölgesi ve çevresindeki Rum halkın yönetim merkezi olarak kullanılmıştır. Günümüze yapıdan yalnızca zemin ve birinci kata ait yığma sistemdeki taş dış duvarlar ulaşabilmiştir.

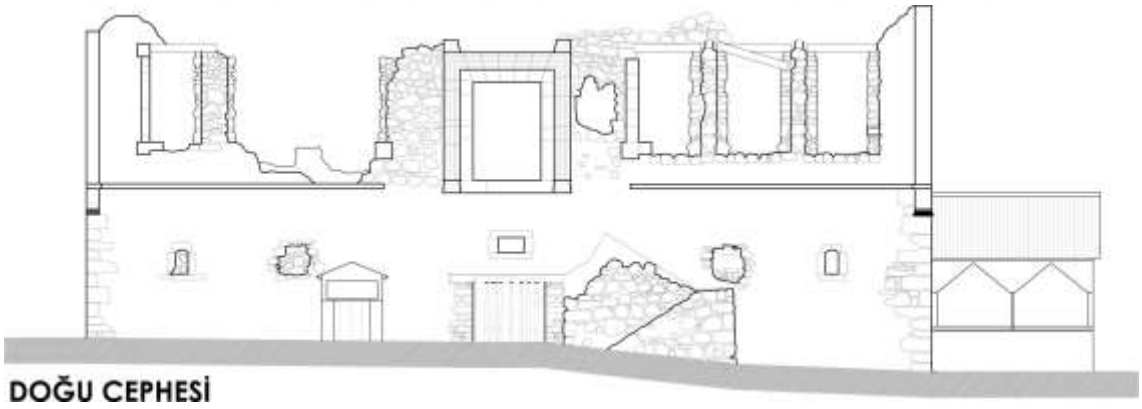
[1] Y.B. Dolu tarafından 2010 yılında hazırlanan vaziyet planından faydalanılmıştır.

Şekil 4.5 Metropolitlik Binası, 1886-1906 arası [39, 40]

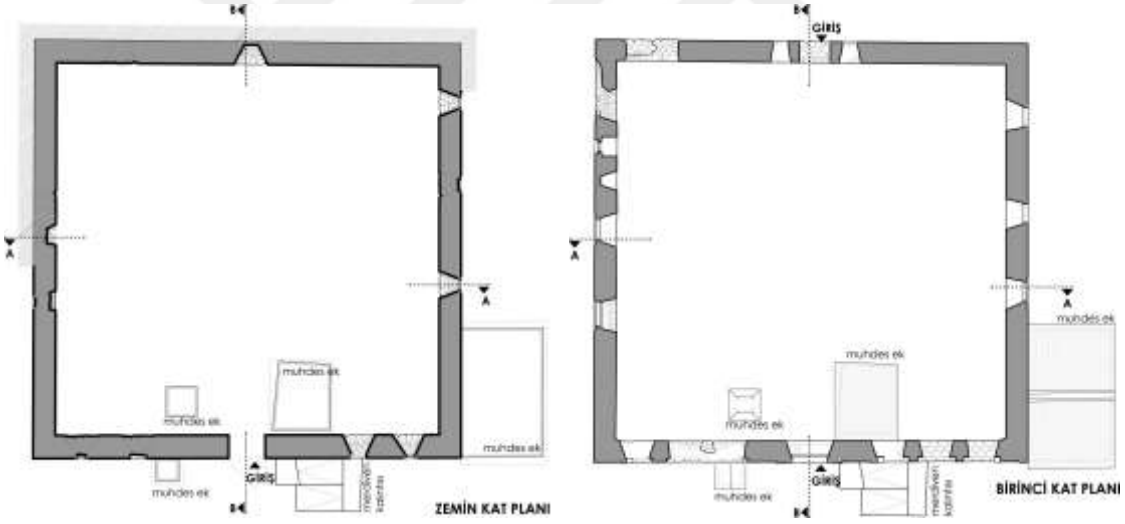
Şekil 4.6 Metropolitlik Binası, 1906 sonrası [40] ve 2014 yılı [42]

Şekil 4.7 Yapının cephe çizimi [42]

Yapının ana girişi yola bakan doğu cephesindendir. Bu cephede binanın zemin ve birinci katlarında iki ayrı giriş bulunmaktadır. 19.yy sonu fotoğraflarında bu girişlere dair, zemin kat kapısının önünde kemerli bir çıkma ile kapının sol tarafından birinci kat girişine ulaşan bir merdiven bulunduğu, ayrıca aynı düşey aksta ikinci katta bir balkonun yer aldığı ve balkonu taşıyan dikmelerin birinci kat giriş sahanlığına oturduğu görülebilmektedir. Bu elemanların hiçbiri günümüze ulaşmamış olup, yalnızca zemin

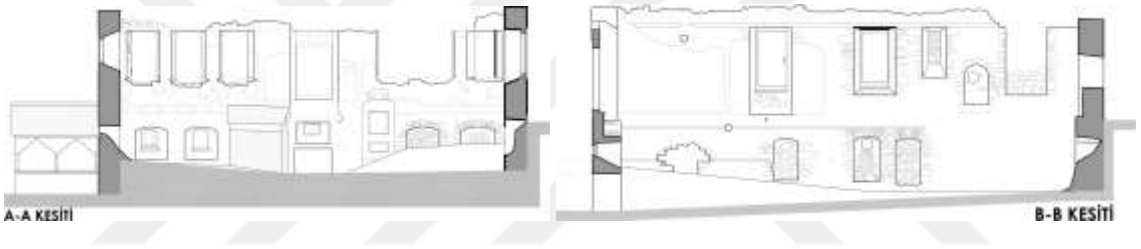
kat girişinin sağ yanında çift kollu bir merdivenin kalıntısı bulunmaktadır. Ayrıca binanın batı cephesinin orta aksından birinci kata ulaşılan bir başka giriş kapısı da yer almaktadır. Batı duvarında zemin katta iki adet kemerli pencere boşluğu mevcut olup, bu açıklıkların taş yığınıyla kapatılmış olduğu görülmektedir. Batı cephesinin zemin kat duvarları toprak altında kalmış ve sadece birinci kat duvarlarının bir kısmı görülebilmektedir. Eğimli arazide batı cephesinde toprak kotunun yükselmiş olduğu anlaşılmaktadır. Yapının batı duvarında zemin katta görülen kapatılmış pencere boşluklarının yapının özgün durumunda kullanılabilir olması için duvar dışındaki toprak kotunun içerideki zemin kotuyla bir olması ve eğime uygun yapı duvarından açıkta bir istinat duvarıyla bahçenin son bulması gerekmektedir. Rum Erkek Okulu'nda da olduğu gibi (Şekil 5.16) istinat duvarı üzerinden köprüyle sağlanan bir girişin bu yapıda da var olduğu düşünülmektedir. Bu varsayımın gerçekliği yapılacak kazı çalışmaları sonucu anlaşılacaktır.

Şekil 4.8 Yapının zemin kat ve birinci kat planları [42]

Zemin kat pencerelerinin tamamı cephede küçük açıklıklar oluşturan, ışığı daha fazla alabilmek için içeri doğru genişleyen biçimde ve basık kemerlidir. Üst katlara göre daha bezemesiz olduğu görülen, sövesiz giriş kapısı ve cephelerdeki küçük pencereleriyle, zemin kat mekanlarının idari işlevlerden ziyade, depo gibi ikincil işlevler için kullanıldığı düşünülmektedir. Bezemesiz giriş kapısı üzerinde kesme taş söveli ve dikdörtgen formlu bir tepe penceresi bulunmaktadır. Birinci katta doğu cephesinin orta aksında

bulunan giriş kapısı düz atkılı ve kesme taş sövelidir. Söve taşlarının dışında, taş malzemeden profilli bir çerçeve ile sağ, sol ve üst kontürü vurgulanmıştır. Kapının her iki yanında üç sıra pencere boşluğu bulunmaktadır. Dikdörtgen formlu pencerelerin bazılarında, günümüze ulaşabilmiş kesme taş söveler yer almaktadır. Doğu cephesinde bulunan kesme taş kat silmesinin orta aksdaki bitim noktalarının, günümüzde mevcut olmayan birinci kat giriş sahanlığı sınırlarını oluşturduğu anlaşılmaktadır. Bina köşelerinde kesme taş örgü kullanılmış, yalnızca doğu cephesinin birinci katında bu sıra cepheden 3cm kadar çıkma yapmaktadır. Yapının iç mekanındaki duvar ve döşemeler günümüze ulaşmamış olup, sadece dış duvarların sıvalı iç yüzeylerinde bölücü iç duvarların yerleri ve döşeme izleri görülebilmektedir. Bu veriler zemin ve birinci kat için mevcut olup, ikinci kat ve çatı katının dış duvarları da günümüze ulaşmadığından iç mekanı için tespit yapmak mümkün değildir.

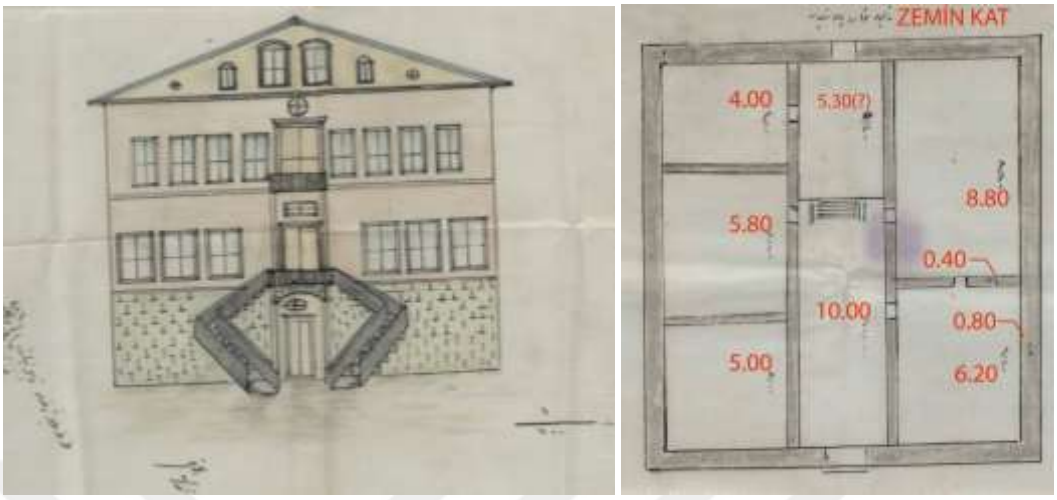
Şekil 4.9 Yapının doğu ve güney duvarlarını gösteren kesitler [42]

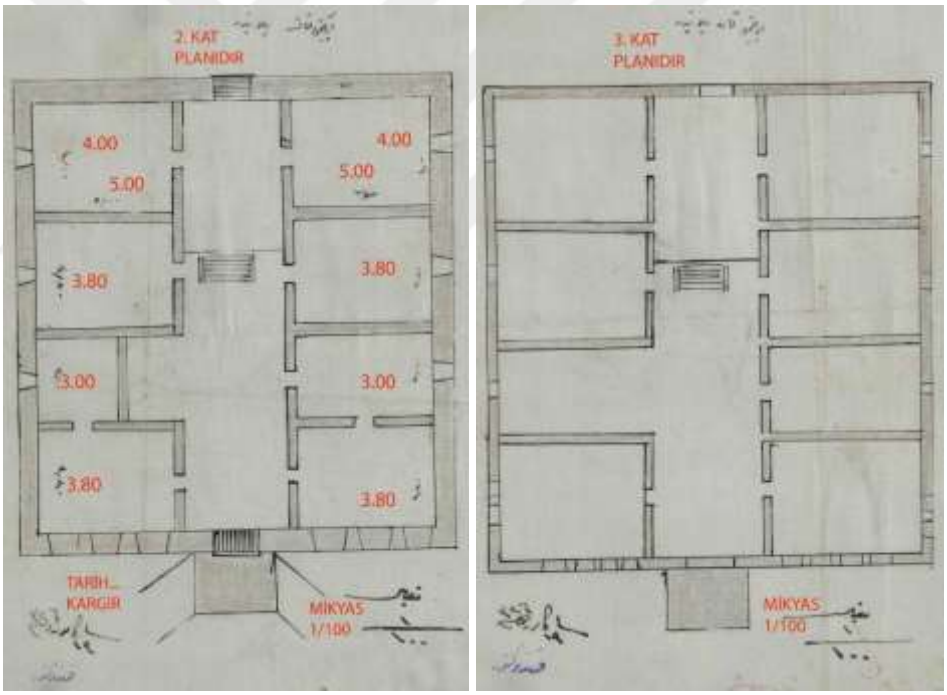
Şekil 4.10 Yapının içinden doğu ve güney duvarlarının durumu [42]

Metropolitlik Binası için 1911 yılında alınan ruhsat evraklarında yer alan çizimler binanın mekanlarıyla ilgili fikir vermektedir. Zemin ve birinci katlarda gösterilen bölücü duvarlar, binada mevcut olan duvar izleriyle uyumludur. Doğu cephesi olan ön cepheyi gösteren çizim de 19.yy fotoğraflarıyla örtüşmektedir. Mevcut bir bina için hazırlanan

bu çizimlerin gerçeğe uygun olması beklendiğinden, çizimler binanın özgün durumunu gösteren önemli bir veridir.

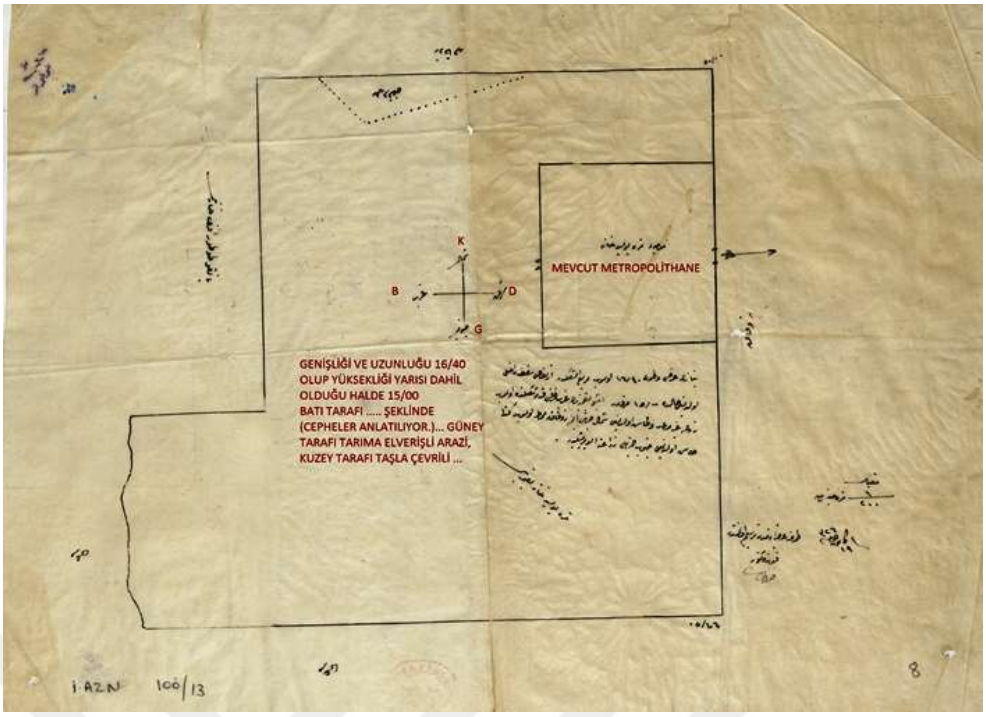
Şekil 4.11 Metropolitlik Binası'na ait cephe çizimi ve zemin kat planı [38][1]

Şekil 4.12 Metropolitlik Binası birinci ve ikinci kat planları[38] [2]

[1] Belgelerin orjinalleri için bkz. Ek-D.1

[2] Belgelerin orjinalleri için bkz. Ek-D.1

Şekil 4.13 Metropolitlik Binası arsa planı [38] [1]

4.2 Agios Georgios Metropolitlik Kilisesi

1723 yılında inşasına başlanmış, 1726 yılında tamamlanarak ibadete açılmıştır [29]. Metropolitlik Binası'nın kuzeydoğusunda, yerleşim içi ana yolun doğu tarafında bulunmaktadır. Erzurum KTVKK'nun 24.06.1989 gün ve 160 sayılı kararı ile tescil edilmiştir.

Yapı, eğim yönünde kurulan istinat duvarlarının desteklediği düz bir arazi üzerine inşa edilmiştir. 3 nefli olduğu anlaşılan yapıda yan nefler 4 adet kolon ile orta neften ayrılmaktadır. Nefler doğu duvarında yer alan dairesel apsislerle son bulmaktadır. Güney cephesine bitişik dikdörtgen planlı, şapel olduğu düşünülen ek yapı bulunmaktadır.

[1] Belgelerin orjinalleri için bkz. Ek-D.1

Şekil 4.14 Agios Georgios Metropolitlik Kilisesi vaziyet planı[1]

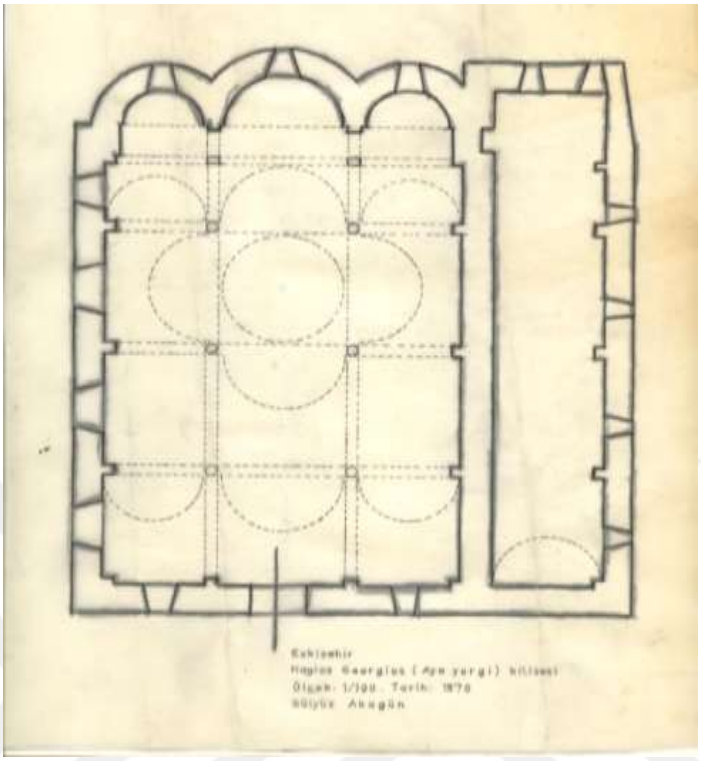

Şekil 4.15 Agios Georgios Metropolitlik Kilisesi [42]

Yapının üst örtüsü günümüze ulaşmamıştır. Fakat yapı üzerindeki izlerden iç mekanda tonozlu bir örtüye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Dışardan ise beşik çatılı olduğu Şekil 4.17'deki dönem fotoğrafında görülebilmektedir. Gülyüz Akagün Uslu tarafından 1970 yılında çizilen planda, naos kubbe ile örtülü olarak gösterilmiş ve bu yapısal durumun mümkün olabileceği ifade edilmiştir. Fakat 19.yy fotoğraflarında ve bina üzerindeki yapısal izlerde bu durum gözlenmemiştir. Güney cepheye bitişik ek yapının üst örtüsünün ise, 19.yy fotoğraflarında, kilise saçağından daha alt kotta, yörede sıklıkla

[1] Y.B. Dolu tarafından 2010 yılında hazırlanan vaziyet planından faydalanılmıştır.

kullanılan ve dönem fotoğraflarında birçok yapıda uygulanmış olduğu görülen toprak malzemeli düz damlı olduğu görülmektedir.

Şekil 4.16 Gülyüz Akagün Uslu tarafından çizilen plan [6]

19.yy sonuna ait fotoğraflarda yapıların birçoğunun düz damlı olduğu, kamusal yapıların veya büyük konakların kırma çatılı olduğu görülmektedir. Bu dönemde kırma çatılı yapılarda kaplama malzemesi olarak çoğunlukla hartama kullanılmaktadır. Dönem fotoğraflarında bazı kilise, cami gibi anıtsal yapılarda ise hartamaya ait yüzey dokusunun değil, daha homojen bir dokunun bulunduğu görülmektedir. Ayrıca duvarların üst kotlarında ve yapı örtüsü kalıntılarında çatıya ait ahşap konstrüksiyon izi de bulunmamaktadır. Eski Gümüşhane'de bulunan kilise yapılarının hiçbirinin çatı örtüsü günümüze ulaşmamış olup, bu yapılar referans alınarak çatı örtüsü hakkında bir kanıya varmak mümkün değildir. Fakat çevredeki eski Rum yerleşimlerinde, özgün çatı örtüsünün günümüze ulaştığı kilise yapılarında kaplama malzemesi olarak doğal taş kullanıldığı görülmektedir (Şekil 4.18- 4.19). Yapının Trabzon KTVKK tarafından onaylı olan restitüsyonunda çatı, alaturka kiremit olarak tamamlanmış ve kaynak olarak 19.yy fotoğrafları kullanıldığı ifade edilmiştir. Fotoğraflardan bu konuda kesin kanıya varmanın mümkün olmadığı, benzer yapılarda alaturka kiremit kullanımına

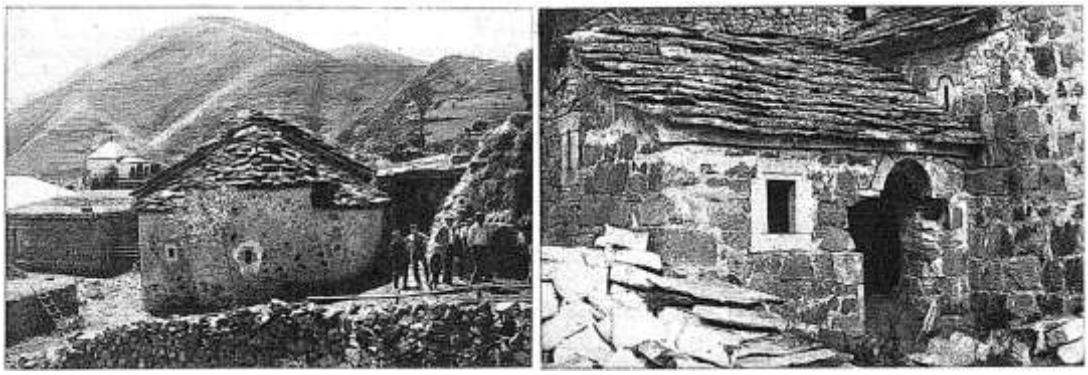
rastlanmadığı, var olan çatı örtülerinin taş kaplama olduğundan yola çıkılarak Agios Georgios Metropolitlik Kilisesi çatısının özgün halinin taş kaplama olduğu düşünülmektedir.

Şekil 4.17 Agios Georgios Metropolitlik Kilisesi, 1906 sonrası [40]

Şekil 4.18 Çatıda taş kaplama kullanımı, Gümüşhane-Şamanlı köyü kilisesi [42]

Şekil 4.19 Çatıda taş kaplama kullanımı, Beşkilise ve Mavranos köyleri kiliseleri [30]

Moloz taş yığma sistemdeki yapıda, pencere açıklıklarında, tonozu taşıyan kemer elemanlarında kesme taş kullanılmıştır. İç mekanın sıvalı olduğu duvar yüzeyindeki kalıntılardan anlaşılmaktadır. Alçı kabartmalı bezemelerin bir kısmı günümüze ulaşmıştır. Dış cephede ise yalnızca kilisenin güneyindeki ek yapıya ait doğu duvarında çamur sıva görülmektedir (Şekil 4.24). Diğer cephelerde sıva izi mevcut olmamakla birlikte 1953 yılına ait Şekil 4.20'de görülen fotoğrafta, batı duvarının sıva kalıntıları görülmektedir.

Şekil 4.20 Batı duvarı, 1953 [4]

Yapının girişi yol tarafındaki batı cephesinden olup, bu cephe büyük ölçüde yıkılmıştır. Kuzeybatı köşesindeki duvarlar ayakta olup, yola daha yakın olan güneybatı köşesindeki duvarlar günümüze ulaşmamıştır. Şekil 4.20'deki fotoğrafta yapının önünden geçen yolun henüz genişletilmemiş olduğu ve bu cepheye ait duvarların ayakta olduğu görülmektedir. Bu tarihten sonra yapılan yol genişletme çalışmalarında yapının bu kısmının zarar gördüğü muhtemeldir. İç duvarlarda görülen döşeme izlerinden ek yapının iki katlı olarak inşa edildiği, ayrıca batı ve güney cephesindeki dış zemin kotu, kilisenin diğer cephelerinden yaklaşık 2.60m yüksekte olduğundan, bu bölümün batı duvarında üst kottan girilerek kullanıldığı anlaşılmaktadır. Yapının batı duvarını gösteren 1953 tarihli Şekil 4.20'deki fotoğrafta işaretlendiği üzere, ek yapının kilise penceresi hizasındaki kapı açıklığı görülebilmektedir.

Şekil 4.21 Agios Georgios Metropolitlik Kilisesi kalıntıları [33]

Yapının kuzey duvarında tonozu destekleyen kemerlerin bir bölümü ile ayakları mevcuttur. Ayaklar üzerine oturan kemer başlangıçlarında ahşap gergi elemanlarına ait boşluklar bulunmaktadır. Aynı duvarda bu kemer sırası haricinde, tonoz yükünü yığma duvar üzerinde hafifletmek amacıyla yapılmış, duvar yüzeyine bitişik paralel kemerler bulunmaktadır. Bu kemerler içinde de kemerli pencere boşlukları yer alır. Cephede, bir kısmının günümüze ulaşabildiği profilli söve taşları olduğu görülmektedir. Doğramalara ait hiçbir iz günümüze ulaşmamıştır.

Şekil 4.22 Kilisenin kuzey duvarı ile kuzey cephede pencere [42]

Doğu duvarında ise apsisler yer almaktadır. Dairesel formlu apsislerin ortalarında kemerli birer pencere bulunmaktadır. Pencere kenarlarında ve dairesel duvar yüzeyinde alçı kabartmalı bordür ve pano bezemelerine ait kalıntılar mevcuttur.

Şekil 4.23 Apsisdeki alçı bezemeler ve nişler [42]

Ek yapıya ait doğu duvarında ise her katta 2 tane olmak üzere 4 pencere açılmıştır. Zemin katta bulunan iki pencere oldukça yıkık durumdadır. Üst kattakiler ise kesme taştan kemerli söveli olup, duvarda ahşap hatıllarla geçilmiş dikdörtgen formlu açıklıklara sahiptir.

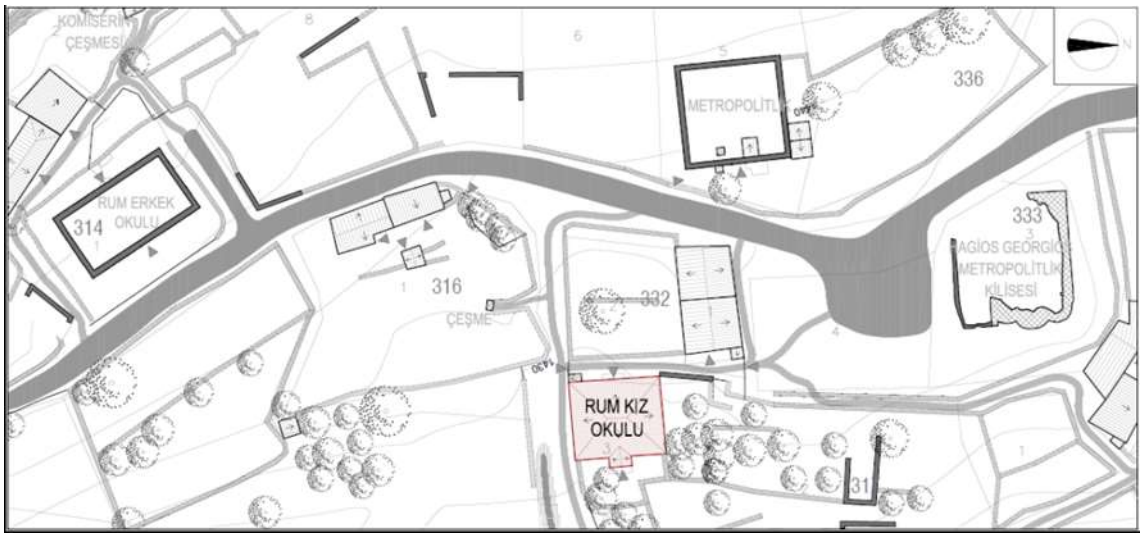
Şekil 4.24 Ek yapının doğu duvarının dışarıdan ve içeriden görünüşü [42]

Güney cephede ise ek yapının üst katına ait pencere boşlukları bulunmaktadır. Bu cephede duvar, pencerelere ait üst hatıl hizasına kadar ayaktadır. Duvarda iki adet pencere açıklığı mevcuttur. Zemin kat duvarı toprak altında kalmıştır.

Yapının rölöve, restitüsyon, restorasyon projesi 2012 yılında Zan Mimarlık tarafından yapılmış olup, bu çalışma sırasında zeminde GPR (yer radarı) ile yapılan tarama sonucu özgün zemin ve temel seviyelerine ulaşılmıştır. İç cephede yığma duvarlarda zemin altında ortalama 40 cm derinlikte, 60 cm genişlikten başlayarak 2.5 m derinlikte 1.8 m genişliğe ulaşan yığma taş temel sistemi tespit edilmiştir. Kemer ayakları hizasında ise 1.5 m derinlikle 2.2m derinlik arasında 80cm genişliğinde kolon ayağı görevindeki tekil temel izlerine rastlanmıştır. Dış cephede ise 60 cm derinlikten başlayarak 2.5 m derinliğe ulaşan yığma taş temeller gözlemlenmiştir. Ayrıca kemerden, kemer ayağından, pencere açıklıklarının kontürlerini oluşturan kesme taşlardan alınan numunelerin laboratuvar analizleri sonucu, malzemelerin andezit kayacı oldukları tespit edilmiştir. Yapının duvar ve tonoz sistemini oluşturan moloz taşlardan alınan 6 adet numunenin ise kireç taşı, andezit, diyabaz, granit ve bazalt oldukları; 3 adet sıva numunesinden iki katmandan oluşan sıva tabakasının her ikisinin de kireç esaslı olduğu ve ikinci katman sıvanın bitki ile hayvan kılı içerdiği tespit edilmiştir. Duvar örgüsünden alınan 2 adet harç numunesinde ise agrega olarak kireç taşı parçacıkları, dere kumu ve kaya kırığı bağlayıcı olarak da söndürülmüş kireç harcı kullanıldığı tespit edilmiştir [33].

4.3 Rum Kız Okulu

Bina, yerleşim alanının güneyinde 7m genişliğindeki ana yolun doğusunda, ana yola bağlanan patika yol üzerindedir. Mübadele sonrası konut olarak kullanılmış ve özgünlüğünü büyük ölçüde koruyarak günümüze ulaşmıştır. Konut olarak yaz dönemlerinde kullanılmaya devam etmektedir. Erzurum KTVKK'nun 24.06.1989 gün ve 160 sayılı kararı ile tescil edilmiştir.

Şekil 4.25 Rum Kız Okulu vaziyet planı[1]

Şekil 4.26 Rum Kız Okulu [4]

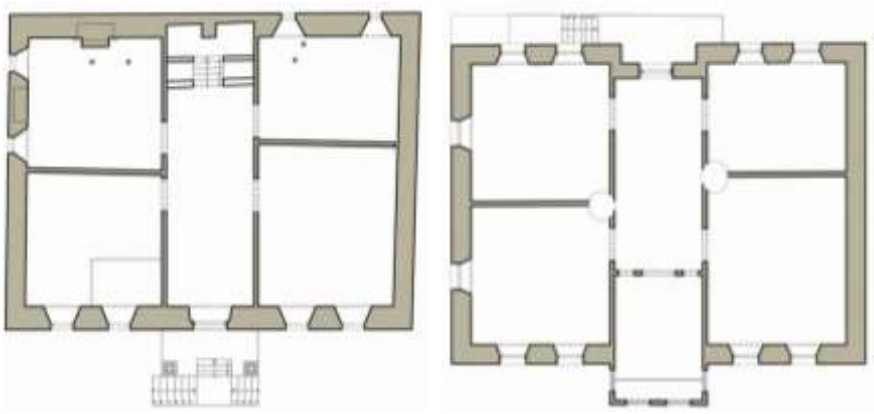

Şekil 4.27 Rum Kız Okulu, 1906 sonrası [4]

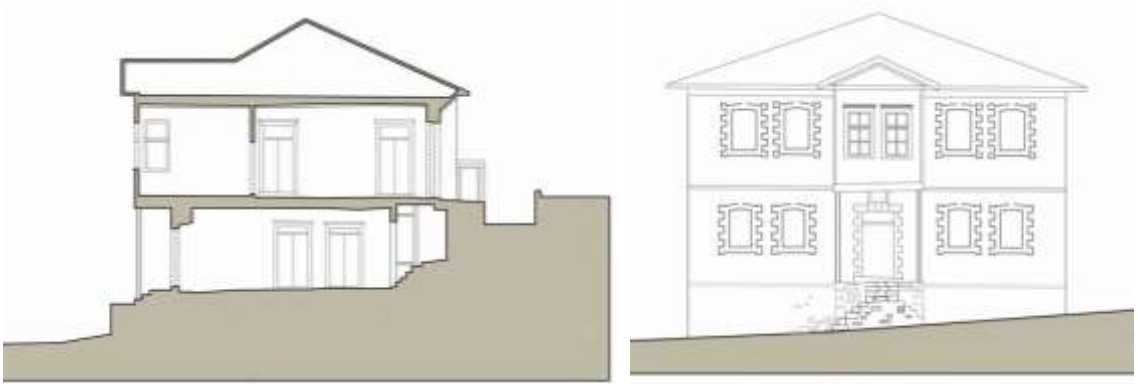
[1] Y.B. Dolu tarafından 2010 yılında hazırlanan vaziyet planından faydalanılmıştır.

Eğim yönünde araziye oturan binanın alt katta doğu, üst katta batı cephesinden olmak üzere iki adet girişi bulunmakta, iç mekanda ise iki kat arasında merdiven yer almamaktadır. Yapının zemin kat dış duvarları yığma, birinci kat ahşap karkas tekniğinde yapılmıştır. İç duvarların tamamı ahşap karkastır. Tüm iç mekanlar ve cepheler sıvalıdır.

Alt katta bir hol etrafında dört oda ve batı yönünde tuvaletler ile, üst katta giriş holü etrafında dört oda ve doğu cephesindeki çıkma ile oluşturulmuş bir oda bulunmaktadır. Kaynaklarda aktarıldığı üzere binanın alt katının halı atölyesi olarak, üst katın okul olarak kullanıldığı bilinmektedir [12]. Alt katta yer alan odalar halı atölyesinin sınıflarını oluşturmaktadır. Üst katta ise hol etrafındaki 4 odanın derslik olarak kullanıldığı, orta aksta doğu cephesindeki çıkmayla oluşan küçük odanın ise idari/öğretmen odası olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu katta dersliklerinin hol ile kesiştiği duvar köşelerinde silindir biçimli sobalar bulunmaktadır (Şekil 4.30). Yöresel dilde "peşko" adı verilen bu sobalar, holden yakılarak dersliklerin ısıtılmasını sağlamaktadır. Benzer ısıtma sistemi Giresun Rum Okulu'nda da kullanılmıştır. Kars bölgesinde "peç, galanka" gibi adlarla anılan, ayrıca Balkanlarda ve tüm Rus coğrafyasında örnekleri görülen bu sistem, soba kazanıyla birlikte kagir duvar içindeki sıcak hava kanalları vasıtasıyla tüm bitişik mekanların ısıtılması prensibine dayanmaktadır. Giresun Rum Okulu'nun kagir duvarlarında bu kanalların yer aldığı muhtemeldir. Fakat Rum Kız Okulu'nun ince kesitli karkas duvarlarında ısıtma kanalların bulunmadığı tahmin edilmektedir. Buradaki örnek, yalnız soba kazanının ısısının kullanıldığı daha basit bir sistemdir.

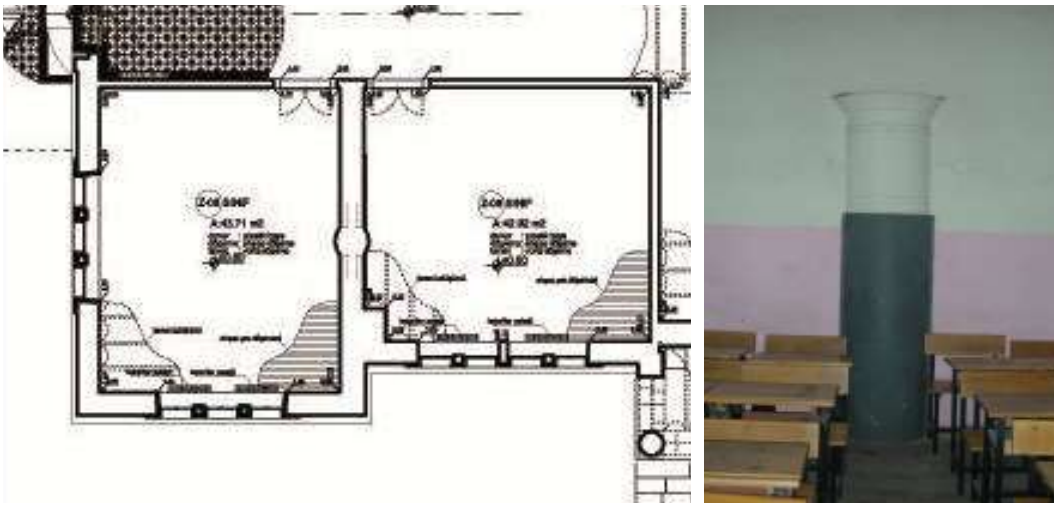
Şekil 4.28 Rum Kız Okulu zemin ve birinci kat planları [40]

Şekil 4.29 Rum Kız Okulu'na ait kesit ve cephe çizimi [40]

Şekil 4.30 Rum Kız Okulu'nda bulunan duvar sobası "peşko" [40]

Şekil 4.31 Giresun Rum Erkek Okulu dersliklerinde duvar içinde bulunan soba [28]

Yapının ön cephesi doğuya bakan cephe olup, yapıya giriş zeminden yaklaşık 1.70 m yüksekteki bir sahanlıktan, tepe pencereli ve çift kanatlı bir ahşap kapı ile sağlanmaktadır. Giriş kapısının üzerinde kitabe yeri vardır. Orta aksta bulunan giriş kapısının üstünde birinci kata ait çıkma bulunmakta, dikdörtgen formlu iki pencerenin bulunduğu bu çıkma zemin kat seviyesinde giriş sahanlığındaki ahşap dikmelere oturmaktadır. Orta aksın her iki yanında ve her iki katta olmak üzere basık kemerli ikişer sıra pencere bulunmaktadır. Zemin kattaki kapı ve pencere açıklıkları taş söveli, birinci katta çıkma üzerinde bulunan pencereler ise ahşap sövelidir. Çıkmanın iki yanında bulunan pencere söveleri ise, ince plak taşların üst üste yerleştirilmesi ve üzerinin sıvanmasıyla oluşturulmuştur. Pencereler ahşap doğramalı çift kanatlıdır. Zemin kat pencerelerinde yatay demir parmaklıklar bulunmaktadır. Katlar arasındaki kat silmesi üç sıra tuğlanın üst üste yerleştirilmesi ve üzerinin sıvanmasıyla oluşturulmuştur. Bina köşelerinde zemin katta kesme taş kullanılmış, birinci katta aynı formda taş taklidi sıva uygulanmıştır. Çatı saçakları ahşap, üst örtü ondüle sac levha ile kaplanmıştır. Kırma çatılarda sac kaplama kullanımı yörede oldukça yaygındır. 1956'da Orman Kanunu ile hartama üretiminin yasaklanması ve 1960'larda Orman İşletmesi'nin halka ucuz sac temin etmesi ile hartama kaplı bütün yapıların çatıları sac ile kaplanmıştır [4]. Bu yüzden Rum Kız Okulu çatısının da özgün malzemesinin hartama olduğu, 1956'dan sonra artık üretilemeyen hartama yerine sac levha kullanılmaya başlandığı düşünülmektedir.

Şekil 4.32 Doğu cephesi [40]

Şekil 4.33 Zemin kat ve birinci kat pencereleri [40]

Güney cephede zemin katta iki adet dikdörtgen formlu ve tek kanatlı pencere bulunur. Bunların kesme taştan sade formlu söveleri vardır. Birinci katta ise iki adet basık kemerli pencere bulunur. Pencere sövelerinin tuğla ile oluşturulduğu ve üzerinin sıvandığı görülmektedir.

Şekil 4.34 Güney cephesi [40]

Batı cephesinde binanın birinci kat girişi bulunmaktadır. Orta aksta tepe pencereli ve ahşap çift kanatlı giriş kapısı ile kapının her iki yanında ikişer adet basık kemerli ahşap doğramalı pencere yer almaktadır. Pencere ve kapı söveleri güney cephede olduğu gibi tuğla ile oluşturulmuş üzeri sıvanmıştır. Pencere doğramalarının dışında yatay demir parmaklıklar bulunmaktadır. Kapı önünde beş basamaklı taş bir merdivenle çıkılan giriş sahanlığı mevcuttur. Sahanlık zemin kotu hizasında yapıyı çevreleyen kat silmesi devam etmektedir. Bina köşeleri birinci katta uygulanan tüm söve ve pervazlar gibi tuğla üzeri sıva ile oluşturulmuştur.

Binanın kuzey cephesinde açıklık yer almamaktadır. Bu cephede yer alan izlerden binaya bitişik başka bir yapı olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 4.35 Batı cephesi [40]

Şekil 4.36 Kuzey cephesi [40]

BÖLÜM 5

RUM ERKEK OKULU (FRONTISTIRION)

5.1 Yapının Mimari Özellikleri

Yapı yerleşim alanının güneyinde 7m genişliğindeki ana yol üzerindedir. 314 ada 1 parseldeki yapı, Erzurum KTVKK'nın 24.06.1989 gün ve 160 sayılı kararı ile tescil edilmiştir. Yerleşim alanının güneyinde olup, 7m genişliğindeki ana arter üzerindedir.

Şekil 5.1 Rum Erkek Okulu vaziyet planı[1]

Şahıs mülkiyetindeki yapı, 572.31m2 arsa üzerinde 226.18m2 taban alanına sahiptir. Kuzeybatı cephesindeki bahçe duvarıyla, güneybatı cephesindeki ortalama 3m

[1] Y.B. Dolu tarafından 2010 yılında hazırlanan vaziyet planından faydalanılmıştır.

yüksekliğinde ve yol kotu hizasında bulunan istinat duvarları kısmen ayaktadır. Dönem fotoğraflarında bahçe kapısıyla birlikte görülen kuzeydoğu cephesindeki duvar ise günümüze ulaşmamış olup, parsel sınırı bir sıra taş ve telle çevrilidir.

20.14m x 11.32m taban ölçülerinde Zemin+1 kattan oluşan yapının üst örtüsü ile birlikte birinci kat lento hizalarının üst bölümü günümüze ulaşmamıştır. Mevcut duvarların en yüksek ölçüsü 9.48m'dir.

Binanın ana girişi yola bakan kuzeydoğu cephesinden olup, güneybatı cephesinde zemin katta ve kemerli taş bir köprüyle ulaşılan birinci katta (+4.70 kotu) olmak üzere iki girişi daha vardır. Birinci kat girişine ulaşan bu köprü yanında, dış mekanda, zemin kat seviyesine inen bir merdiven kalıntısı bulunmaktadır. Topoğrafyanın eğiminden dolayı yapılara farklı katlardan giriş verilmesi Gümüşhane'deki birçok yapıya benzer şekilde Rum Kız Okulu ve Metropolithane'de de görülmektedir.

Yapının güneydoğu tarafında ise 19.yy'da konut olarak kullanılmış, günümüze yalnızca zemin kat duvarlarının bir kısmı ulaşabilmiş ahır yapısı vardır. Güneybatısında istinat duvarı üzerinde bulunan iki katlı yapı 19.yy fotoğraflarında da görülmekte ve günümüzde konut olarak kullanılmaktadır. 19.yy fotoğraflarında yapının kuzeybatısında görülen iki katlı yapının günümüze zemin kat duvarlarının bir kısmı ulaşabilmiştir.

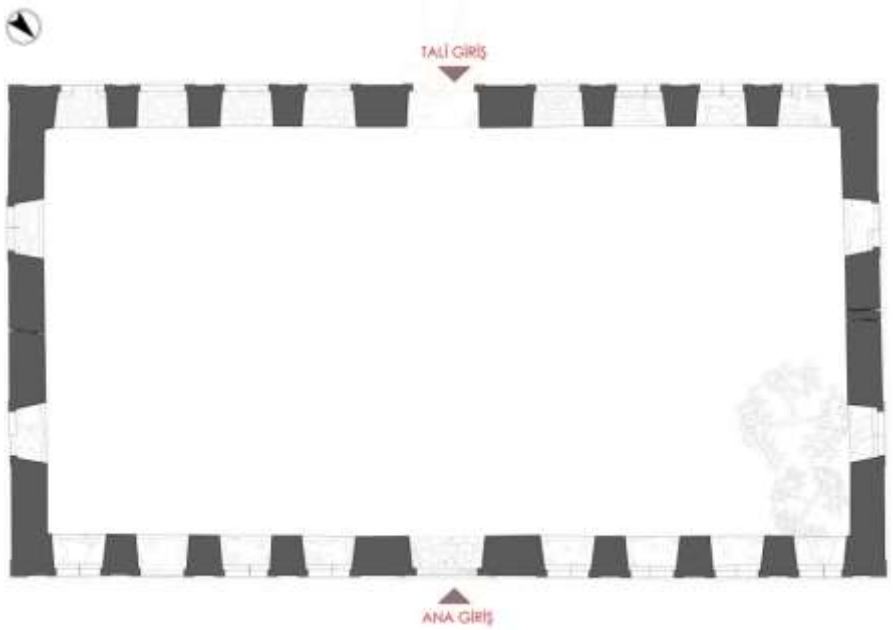
Şekil 5.2 Rum Erkek Okulu [40]

5.1.1 Plan Özellikleri

Yapının iç mekanındaki bölücü duvarların hiçbiri günümüze ulaşamamış olup, yalnızca dış duvarları ayaktadır.

Zemin Kat

Yapıya ana giriş, yola bakan kuzeydoğu cephesinin orta aksında yer alan giriş kapısıyla sağlanmaktadır. Kapı bugün yaklaşık yarı yüksekliğine kadar molozla doldurulmuş olduğundan kullanılamamaktadır. Yapının arka cephesini oluşturan güneybatı cephesinde ise, kuzeydoğu girişiyle aynı aksta bir başka giriş kapısı bulunmaktadır. Uzun cephelerde, cepheyi ortalayan giriş kapılarının her iki yanında dörder adet ve kısa cephelerde ikişer adet olmak üzere toplam 40 adet pencere bulunmaktadır. Pencere ve kapı boşluklarını sınırlayan duvarların yüzeyleri eğik olup, boşluklar içeri doğru genişlemektedir. Pencere sırası daha az sıklıkta olan güneydoğu ve kuzeybatı duvarlarında, daha fazla ışık alabilmek için daha eğik yapılmıştır. Arka cephede giriş kapısının sağ tarafındaki üç pencerenin de yaklaşık 1/3 yüksekliğine kadar moloz taşla doldurulmuş olduğu görülmektedir. Bina zaman zaman köylüler tarafından ağıl olarak kullanıldığından, taş dolgular köylüler tarafından hayvanların kaçmaması için yapılan müdahalelerdir.

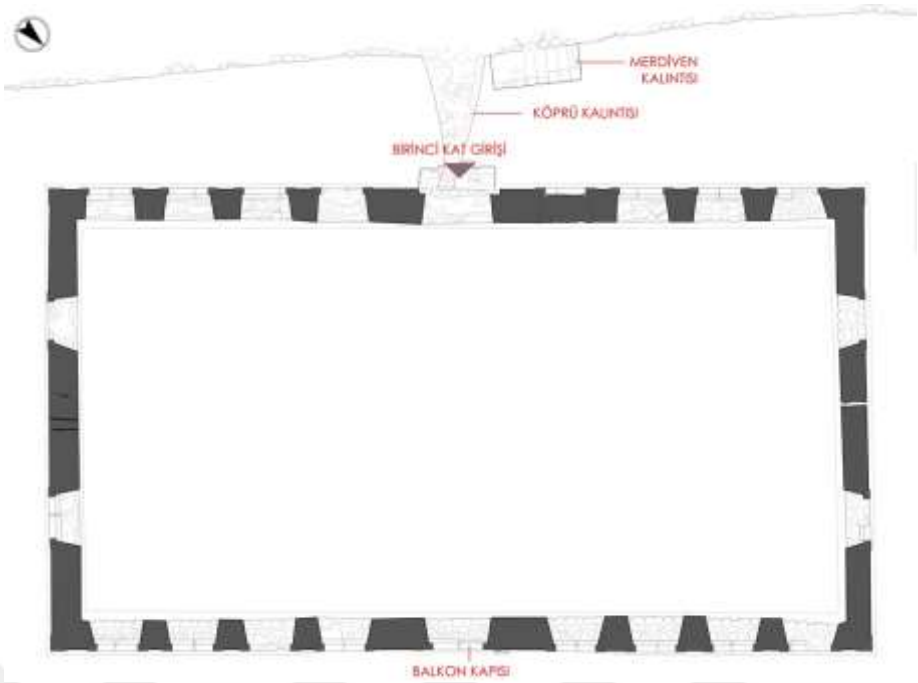

Şekil 5.3 Zemin kat planı [42]

Birinci Kat (+4.70 Kotu)

Birinci kata ulaşımın, yapıdan yaklaşık 3.50m mesafedeki istinat duvarı üzerinden bağlanan kemerli taş köprüyle sağlandığı anlaşılmakta olup, köprü günümüzde oldukça harabe halde olduğundan kullanılamamaktadır. Güneybatı cephesinde zemin katta bulunan tali girişinin üstündeki bu köprüye istinat duvarına bitişik olan bir merdivenle ulaşılmaktadır. Merdiven günümüzde harap haldedir.

Yapının kuzeydoğu cephesinin görüldüğü dönem fotoğraflarında, ana giriş kapısı üstünde bir balkon olduğu izlenmekte, bu cephede birinci katta bulunan kemerli, taş söveli kapının balkon kapısı olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 5.4 Birinci kat planı [42]

Bu katta da güneybatı cephe giriş kapısının sol yanındaki pencere boşluğu doldurulmuştur. Bu dolgu moloz taşlı ve harçlı olup, yüzeyi kısmen çamur sıvalıdır. Birinci kata ait döşeme günümüze ulaşmamıştır.

5.1.2 Cephe Özellikleri

Ayrık nizamda yapılaşma görülen yerleşimde, 572.31m2'lik parsel içinde yapıya yaklaşma mesafeleri kuzeyden 5.80m, batıdan 2.00m, doğudan 3.80m, güneyden 3.50m'dir. İki kat yüksekliğindeki bina, dört cephe vermektedir.

Kuzeydoğu Cephesi (Ön Cephe)

Ana yola bakan cephe anıtsal bir kapıyla vurgulanmıştır. Yapının cephesi aksiyal simetrik olup, ortada zemin katta giriş kapısı, birinci katta balkon kapısı, bu aksın her iki yanında ve her iki katta olmak üzere dörder sıra pencere bulunmaktadır. Pencereler kemerli ve bezemesiz taş sövelidir. Bina köşeleri duvar yüzeyinden 3cm çıkma yapan 38cm genişliğinde kesme taş sırasıyla vurgulanmıştır. Bu elemanlar cephenin alt kısmındaki taban silmesine profilli bir taş kaideyle oturmaktadır. Zeminden yaklaşık 40cm yükseklikte cephe boyunca devam eden taban silmesi bulunmaktadır. Katlar

arasında, duvar yüzeyinden 10cm çıkma yapan düz bir kat silmesi ve silmenin altında da ahşap bir hatıl görülmektedir. Yapının kapı ve pencere doğramaları günümüze ulaşmamıştır.

Şekil 5.5 Kuzeydoğu cephesi [42]

Giriş kapısı, kesme taş söveli ve düz atkılıdır. Kilit taşı, üzerindeki bitkisel bezemeli profilli bir taşla vurgulanmıştır. Atkı hizasında her iki yanda iki kademeli bezemeye sahip başlıkla, başlıklar altında kapı yüksekliği boyunca devam eden ikili dairesel formda plastırlar bulunmaktadır.

Duvar yüzeyleri sarı renkte kireç boyalı olup, girişi vurgulamak amacıyla yalnız zemin katta olmak üzere, kapının her iki yanındaki pencerelerin dış köşe aksına kadar sıva üzerine beyaz boya uygulandığı görülmektedir.

Kapının üstünde kemerli, kesme taş söveli iki adet tepe penceresi vardır. Tepe pencerelerinin üstünde ise 1.14m x 0.57m ölçülerinde, kesme taşlarla çevrelenmiş, duvar yüzeyinden yaklaşık 5cm derinde kalan bir kitabe yuvası bulunmaktadır. Kitabe taşı mevcut değildir. Kitabe yuvası ve tepe pencerelerinin her iki yanında da, giriş kapısı yanlarındaki plastırların başlıkları üzerinde bir başka bezemeli kaideye oturan dairesel formda plastır bulunur. Bu plastırın iyonik formdaki başlığı, kitabe yeri üstünde yatayda devam eden profilli kornişle son bulur.

Orta aksta, kitabe yuvasının üst kısmındaki duvar yüzeyinde, bugün mevcut olmayan kirişlere ait boşluklar bulunmaktadır. Bu boşluklar, dönem fotoğraflarında da görülen balkonu taşıyan kirişlere aittir. Balkon bugün mevcut olmamakla birlikte, kiriş izlerinin

yanı sıra, kat silmelerinin orta akstaki bitim noktaları ve balkon kapısının her iki yanındaki pencere sövelerinde bulunan, balkon korkuluklarının bağlandığı düşünülen demir kenetler, bu elemanın yapısal izlerini taşımaktadır. Balkon kapısı kemerli taş sövelidir. Kemer tablası, kesme taşlardan oluşmaktadır. Sövenin dışında, ikili dairesel formdaki çerçeve, kapının her iki yanını ve üst kontürünü vurgular.

Yapının birinci katı pencerelerin kemer hizalarına kadar yıkılmıştır. Yalnız bina köşelerindeki kesme taş örgüler daha sağlam olup, binaya ait en yüksek kot kuzeydoğu cephesinde bulunmaktadır. Yapının doğu köşesindeki kesme taş sırası rölövede +7.18 kotuyla belirtilmiş olup, bu noktada zeminden yükseklik 9.48m'dir.

Kuzeybatı Cephesi

Oldukça sade olan bu cephe, yapının önündeki ana yola bağlanan patika yola bakmaktadır. Bu yöndeki bahçe duvarları kısmen günümüze ulaşabilmiştir.

Bina köşelerinde, kuzeydoğu cephesindeki formun devamı olarak, duvar yüzeyinden 3cm çıkma yapan kare kesitli plastırlar bulunmaktadır. Yapının kuzey köşesindeki plastır, ön cephede olduğu gibi, taban silmesine profilli bir kaideyle oturmaktadır. Kaide hizasında yatayda devam eden 20cm'lik kesme taş taban silmesi bulunmakta olup, cephenin batı köşesinde bu seviye toprak altında kalmıştır. Birinci kata ait bugün mevcut olmayan döşeme hizasındaki kat silmesi, altında bulunan ahşap hatılla birlikte bu cephede de devam etmektedir. Cephenin batı köşesindeki plastırın, kaideye denk gelen kotu toprak altında kaldığından bu köşede benzer biçimlenme olup olmadığı bilinmemektedir.

Cephede, her katta ikişer tane olmak üzere toplam dört adet pencere vardır. Pencereler, kuzeydoğu cephesinde olduğu gibi kemerli ve profilsiz taş sövelere sahiptir. Doğramaları günümüze ulaşmamıştır. Zemin kat pencerelerinin dışında, duvar yüzeyinde baca deliği olarak kullanıldığı düşünülen, yaklaşık 14cm çapında iki adet künk görülmektedir. Duvar yüzeyleri sarı renkte kireç esaslı boyalıdır. Boyanın döküldüğü kısımlarda moloz taş duvar örgüsü görülmektedir.

Şekil 5.6 Kuzeybatı cephesi [42]

Güneybatı Cephesi (Arka Cephe)

Bu cepheyi, kapı zemin kotundan yaklaşık 3.80m yükseklikteki patika yoldan, aynı yükseklikteki bir istinat duvarı ayırmaktadır. Duvarla bina arasında 3.20m mesafe bulunmakta ve bu yoldan binaya bağlantı, birinci kata ulaşan kemerli bir köprüyle sağlanmaktadır.

Cephe biçimlenmesi, kuzeydoğu cephe gibi aksiyal simetrik olup, orta aksta zemin ve birinci katlara ait giriş kapılarıyla, kapıların her iki yanında ve her iki katta olmak üzere dörder adet pencere bulunmaktadır. Pencereler diğer cephelerde olduğu gibi kemerli olup, düz formda taş sövelere sahiptir. Pencere doğramaları günümüze ulaşmamış olmakla birlikte, bu cephede birinci kat giriş kapısının sol yanındaki pencerede, pencere kasasına ait özgün ahşap elemanlar hala durmaktadır. Bu pencere, kanatların oturduğu yatay orta kayıt seviyesinin üst kısmına kadar harçlı ve sıvalı moloz taş duvarla kapatılmış olduğundan, pencere elemanlarına bir çeşit koruma sağlanmış ve onları günümüze ulaştırmıştır.

Bina köşelerini vurgulayan kesme taştan kare kesitli plastırlar bu cephede de mevcuttur. Bu elemanlar toprağa oturmakta olup, kuzeydoğu cephedeki kaide kotu güneybatı cephenin görülen zemin kotunun altında kaldığından, bu cephede böyle bir biçimlenmeye dair tespit yapılamamıştır. Birinci kata ait bugün mevcut olmayan döşeme hizasında, diğer cephelerde de görülen düz formlu kat silmesi, altındaki ahşap hatılla birlikte, orta aksta bulunan birinci kata ait giriş kapısı sınırlarına kadar cephe boyunca devam etmektedir.

Duvar yüzeyleri kireç esaslı sarı renkte boyalıdır. Boyanın döküldüğü kısımlarda moloz taş duvar örgüsü görülmektedir. Giriş kapılarının bulunduğu orta aks ise, kapıların her iki yanındaki pencerelerin başlangıç sövelerine kadar olan duvar yüzeyleri, her iki katta da kireç esaslı sıva+beyaz boya uygulanarak vurgulanmıştır. Ayrıca birinci kata ulaşan kemerli köprünün alt kısmında da sıva ve kireç esaslı beyaz boya kalıntıları görülmektedir.

Şekil 5.7 Güneybatı cephesi [42]

Zemin kat pencerelerinin alt hizasında, duvara ait enine ve boyuna hatıllar yer yer görülebilmektedir. Birinci kat pencerelerin kemer hizalarına kadar olan duvar örgüsü çoğunlukla yıkılmış olup, köşelerdeki kesme taş plastırlar nispeten sağlamdır. Bu cephede en yüksek kot batı köşeye ait olup, rölövede +6.96 olarak ifade edilmiş, 8.50m yüksekliğindedir.

Orta aksta bulunan zemin kata ait giriş kapısı, kuzeydoğu cephedeki anıtsal kapının aksine, oldukça sadedir. Birinci kata ulaşan kemerli köprünün altında kalan bu kapı düz atkılı, düz formlu taş sövelere sahip olup, bezemesizdir. Kapının doğramaları günümüze ulaşmamıştır. Atkı üzerinde duvar sıvasının döküldüğü kısımda, yatayda devam eden ve kapıya gelen yükü aktaran ahşap hatıl ve bu hatıl üzerinde, birinci kat girişine ulaşan köprünün duvarla birleştiği yerde üzerine oturduğu, yastık görevi gören daha ince bir ahşap eleman görülebilmektedir.

Birinci kata ait giriş kapısının yalnızca boşluğu mevcut olup, doğrama ve söveleri günümüze ulaşmamıştır. Duvar köşelerindeki söve izlerinden ve kat silmelerinin bitim noktalarından kapıya ait söve yerleri okunabilmektedir.

Güneydoğu Cephesi

Kuzeybatı cephesinde olduğu gibi bu cephe de sade bir düzene sahiptir. Yapının önünden geçen ana yola bağlanan patika yola bakmakta olup, bu cephe önünde patika yolun eğimiyle yükselen ve yol kotuyla hemzemin bir istinat duvarı bulunmaktadır. Yapıya ait dönem fotoğraflarında, bu cephenin baktığı bahçe duvarının yaklaşık bir kat yüksekliğinde olduğu görülmekteyse de, bugün yalnızca duvarın yol kotuna kadar olan kısmı ayaktadır.

Bina köşelerinde, diğer cephelerde olduğu gibi, duvar yüzeyinden 3cm çıkma yapan 38cm genişliğinde kare kesitli plastırlar bulunur. Birinci kata ait bugün mevcut olmayan döşeme hizasındaki kat silmesi ve silmenin altında bulunan ahşap hatıl bu cephe boyunca da görülebilmektedir. Yapının doğu köşesindeki plastırın oturduğu profilli kaide, yükselen toprak seviyesinden dolayı, bu cephede kısmen görülebilmekte olup, kuzeydoğu ve kuzeybatı cephelerinde görülen taban silmesi bu cephede izlenememektedir.

Cephede, her katta ikişer tane olmak üzere toplam dört adet pencere vardır. Pencereler, diğer cephelerdeki gibi kemerli olup, profilsiz taş sövelere sahiptir. Doğramaları günümüze ulaşmamıştır. Zemin katta soldaki pencereyle, birinci kattaki her iki pencerenin yanında ve duvar yüzeyinde, baca deliği olarak kullanıldığı düşünülen, yaklaşık 14cm çapında üç adet künk bulunmaktadır. Zemin katta, sağdaki pencerenin yanında, soldaki pencere yanında bulunan künkle aynı hizada bir baca boşluğu bulunmakta olup, künk mevcut değildir. Duvar yüzeyleri kireç esaslı sarı renkte boyalıdır. Boyanın döküldüğü kısımlarda moloz taş duvar örgüsü görülmektedir. Ayrıca, zemin kat pencerelerinin alt hizasında duvara ait enine hatıllarla, boyanın döküldüğü kısımlardaki boyuna hatıllar yer yer görülebilmektedir.

Zemin kattaki pencerelerin arasında kalan duvar yüzeyinde, kemer hizasının üstünde ve simetrik boşluklardan soldakinde künk görülmekte olup sağdakinde görülmemektedir. Bu boşlukların iç duvarda karşılığı yoktur. Yalnız zemin katta sağ taraftaki pencerenin sağ yanında duvar yüzeyinde benzer bir boşluk bulunmakta olup, iç duvarda da karşılığı görülmektedir. İç duvarda bu boşlukta künk bulunmaktadır. Birinci katta ise cephede

pencerelerin ortasında kalan duvar yüzeyinde ve zemin katta görülen künklerle aynı aksta iki adet künk bulunmakta olup bunlar duvarın iç yüzeyinde de görülebilmektedir.

Şekil 5.8 Güneydoğu cephesi [42]

5.1.3 Yapım Tekniği ve Malzeme Özellikleri

Temeller

Yapının zemin kotunda veya bahçede sondaj ya da kazı çalışması yapılmadığından yapının temeline dair bilimsel bir veri elde edilememiştir.

Duvarlar

Yapının mevcut olan dış duvarları moloz taşla yığma olarak inşa edilmiştir. Kesme taş yalnızca cephelerde bezeme ögesi olarak köşelerde kullanılan plastırlarda, pencere ve kapı sövelerinde, kat ve taban silmelerinde görülmektedir. Bu taşlar taraklanmış kireç taşıdır. Yörede bu taşlara kefengi/gefengi[1] denmektedir. Bina köşelerindeki plastırların oturduğu kaidelerle kuzey cephedeki ana giriş kapısı ve üst kattaki balkon kapısı etrafındaki profilli söveler ile plastırlarda kefengi taşı kullanılmış, bunlardan farklı olarak, yer yer yeşile çalan gri renkteki taşların da bezeme ögelerinde kullanıldığı görülmektedir. Bu taşın, Metropolitlik Kilisesi'nin pencere ve kemerlerinde de kullanıldığı tespit edilen andezit olduğu düşünülmektedir. Moloz taş örgüde ise daha çok magmatik taşlar kullanılmış olup açık renkli taşların yanı sıra, siyah, gri, yeşil gibi

[1] Kefengi: Kolay işlenilen yumuşak bir taş. (Bolu yöresinde de 'küfeki' olarak adlandırılmaktadır.) Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, T.D.K.Yayınları, Ankara, 1993, c.8, s.2718

renklerde çeşitli cinsteki taşlara rastlanmaktadır. Metropolitlik Kilisesi'nin moloz taş duvar örgüsünden alınan örneklerde yapılan laboratuvar analizlerinde kireçtaşı, andezit, diyabaz, granit ve bazalt taşları tespit edildiğinden [33], yakın çevreden kolaylıkla temin edilebilecek bu taşların okul için de kullanılmış olduğu muhtemeldir. Ayrıca, doğu ve batı duvarlarında soba bacası olarak kullanılmış olduğu düşünülen künkler bulunmaktadır.

Şekil 5.9 Duvar örgüsünde kullanılan taşlar [42]

Zemin katta, dikdörtgen plan formunun uzun kenarlarını oluşturan kuzeydoğu ve güneybatı duvarları ortalama 92cm, güneydoğu ve kuzeybatı duvarları da 80 cm kalınlığındadır. Birinci kat döşeme hizasında duvar bir kademe incelmekte ve bugün mevcut olmayan birinci kat döşemesi buradaki dişe oturmaktadır. Birinci kat duvarları uzun cephelerde yaklaşık 80cm, kısa cephelerde 70cm'dir.

Pencerelerin alt ve üst kotlarında duvarları içerden ve dışardan çevreleyen boyuna hatıllarla bunların üzerine oturan enine hatıllar bulunur. Enine hatılların uzun cephelerde her iki pencere arasından, kısa cephelerde ise orta akstan ve pencerenin iki yanından geçirildiği görülmektedir. Cephede kat silmesinin altında görülen boyuna hatılın, içerde karşılığına gelen kısım döşeme izi hizasında olup, döşeme kirişleri mevcut olmadığından iç mekandaki döşeme hatıllarının da çoğu yerinde değildir. Kuzeybatı ve güneydoğu cephelerinde hatılların köşe bağlantılarının bindirmeli olduğu görülmektedir. Birinci katta, zemin katta olduğu gibi, pencerelerin alt ve üst kotları hizasında, içerde görülen boyuna hatılların büyük bir kısmı, bu kata ait duvarların yoğun hasarı sonucu mevcut değildir. Fakat bu yapı elemanına ait duvar yüzeyindeki

izler görülebilmektedir. Aynı doğrultudaki hatıllar uçları pahlı olarak birbirine eklenmiştir. Ayrıca kapı boşlukları yan yana yerleştirilmiş ahşap hatıllar ile geçilmiştir. Pencere boşlukları için de aynı sistemin uygulandığı görülmektedir.

Şekil 5.10 Kuzeydoğu duvarında mevcut olmayan kiriş ve hatılara ait izler [42]

Şekil 5.11 Duvar içindeki enine ve boyuna hatıl [42]

Bölücü iç duvarlar günümüze ulaşmamıştır fakat bunların duvarlardaki izleri mevcuttur. Kuzeydoğu duvarında yaklaşık 20-22cm ölçülen duvar izinin, güneybatı duvarında 27cm kadar olduğu tespit edilmiştir. Bunun nedeni güneybatı duvarında orta aksta oluşan çatlaktır.

Uzun cephelerde pencere boşlukları arasında kalan kısa duvar kesitlerini güçlendirmek amacıyla, pencerelere ait karşılıklı söve taşlarının demir kenetlerle birbirine bağlandığı görülmektedir. Bu kenetler birinci kat duvarlarının boyası ve derzleri dökülen kısımlarında tespit edilmiş olup, zemin kat seviyesinde böyle bir uygulama olup olmadığı tespit edilememiştir.

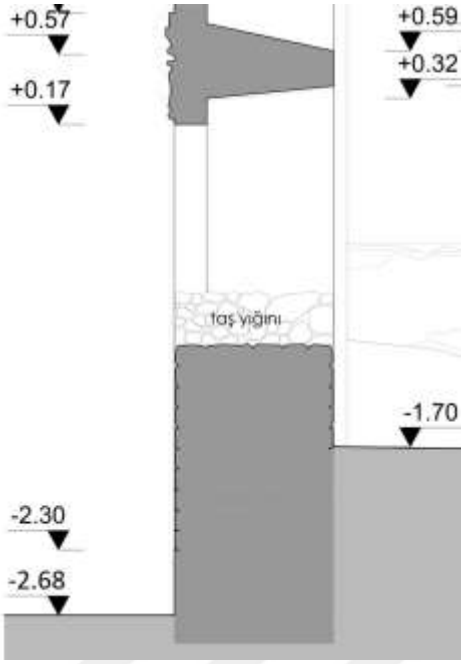
Döşemeler

Yapıya ait zemin kat döşemesi ve birinci kat döşemesi günümüze ulaşamamıştır.

Bina iç zemini toprak olup tamamen bitkilenmiş, yer yer çalı ve ağaçlar yetişmiştir. Özellikle köşelerde biriken toprak yığınlarıyla, bu noktalarda zemin kotunun yükselmiş olduğu görülmektedir. Ayrıca çatı sistemini kaybettikten sonra zeminde oturma ya da deprem sebebiyle olduğu düşünülen, binanın güneydoğu ve kuzeybatı duvarlarının orta akslarında oluşan yapısal çatlaklarla bütünlüğünü kaybetmiş iki parçadan, ön cephe ve yan cephelerin yarısını kapsayan kuzey bloğun, yaklaşık 18-19cm oturmuş olduğu tespit edilmiştir. Buna bağlı olarak, özgün olarak nitelendirilebilecek toprak kotuyla yapı arasında ilişki kurulması da oldukça zorlaşmıştır. Binanın özgün kotuna en yakın bölge, oturma gözlenmeyen güneybatı blokta, kuzeybatıya bakan cephede, A-A kesitine giren pencere parapeti önündeki kısım olup, -2.07 kotundadır.

Şekil 5.12 Kuzeybatı duvarında görülen yapısal çatlak [42]

Şekil 5.13 Kuzeydoğu duvarındaki ana giriş kapısından geçen kesit [42]

Binanın zemin kata ait kuzeydoğu ve güneybatı cephelerdeki girişlerinde de özgün kotu tespit edebilmek mümkün olmamıştır. Kuzeydoğu cephenin giriş kapısının eşiğiyle iç kotu arasında yaklaşık 60cm fark bulunmaktadır. Yarı yüksekliğine kadar taş yığınıyla doldurulan kapı boşluğunda bu kot farkının özgün olup olmadığı, özgün ise nasıl çözümlendiği belirlenememiştir. İç mekanda tespit edilen en düşük kot A-A kesitinde görülen -2.07 kotu olup, yine eşik kotundan 23cm kadar yüksektedir.

Zemin katta döşeme kotuyla ilgili sağlıklı bir veri elde edebilmek için kazı çalışması yapılması gerekmektedir.

Yapının birinci kat döşemesi mevcut olmayıp, duvar yüzeyinde döşemeye ait kiriş boşlukları bulunmaktadır. Güneybatı duvarından kesilerek alındığı anlaşılan ahşap kirişlerin kalan parçaları duvar yüzeyinde görülebilmektedir. Ortalama 80cm aralıklarla atılan ahşap kirişlerin üstü muhtemelen ahşap kaplanmış olup, kaplama malzemesine ait bir bilgiye ulaşılamamıştır. Rölövede B-B kesitinde görülen, döşeme hizasında yaklaşık +2.60 ile +3.08 kotları arasındaki sıva izi, döşeme kirişleri, döşeme ve tavan kaplamaları ile, birinci katta süpürgelik ve zemin kat tavanında koltuk silmesine ait izlerdir.

Şekil 5.14 Güneydoğu duvarındaki döşeme izi [42]

Şekil 5.15 Güneybatı duvarındaki döşeme izi [42]

Merdivenler

Yapının iç mekanında döşemeler ve bölme duvarlar günümüze ulaşmadığı gibi merdiven de bulunmamaktadır. İç mekanda duvar yüzeylerindeki sıva ve boyalarda merdiven izine rastlanmamıştır. Dış mekanda ise, binanın güneybatı cephesinde, istinat duvarı üzerinden birinci kat kapısına ulaşan kemer köprü bitişiğinde bulunan oldukça harap haldeki kalıntının merdiven olduğu düşünülmektedir. İstinat duvarına bitişik bu eleman yaklaşık 1.10m genişliğinde 2.50m uzunluğundadır. Üst kısmı eğimli olan bu taş kütle, zeminden 2.20m yüksekliğe ulaşmaktadır. Yapı kalıntısının köprü bitişiğinde yükseldiği yerdeki istinat duvarı yıkıntılarının, bu kütlenin devamı olduğu düşünülmektedir. Üst kattan okul bahçesine ve güneybatı cephedeki zemin kat

kapısından bina içine ulaşımı sağlamaktadır. Bunun dışında katlar arasında merdiven olmadığı düşünülmektedir. Bölgede, iç mekanda merdiven bulunmayan yapı örnekleri mevcuttur.

Şekil 5.16 Güneybatı cephesindeki birinci kat girişine ulaşan köprü [42]

Çatı

Binanın üst örtüsü ve buna dair bir iz mevcut olmayıp, birinci kat pencerelerinin kemer hizalarına kadar olan bölümler yıkılmıştır. Dönem fotoğraflarında kırma çatılı olduğu ve mahya kotunda çatı arası için yapılmış bir aydınlık penceresi bulunduğu görülmektedir. Şekil 5.18'deki fotoğrafta çatı kaplama malzemesinin eşit olarak on adet yatay sıra oluşturduğu görülebilmekte, bu bölüntü çatıya uygulandığında parçaların yaklaşık 70cm uzunluğunda olduğu tespit edilmektedir. Bu ölçüye uygun olarak kaplama malzemesinin, yörede o dönem sıklıkla kullanılan hartama olduğu düşünülmektedir.

Şekil 5.17 Binanın kuzeydoğu cephesinin görüldüğü 1886-1906 arası çekilmiş fotoğraf [39]

Şekil 5.18 Binanın kuzeydoğu ve güneydoğu cephelerinin görüldüğü 1886-1906 arası çekilmiş fotoğraf [40]

5.1.4 Mimari Ögeler

Kapılar

Binanın taş söveli kapı boşlukları görülebilmekte olup, kapı kanatları günümüze ulaşmamıştır. Güneybatı cephede zemin ve birinci katlarda iki adet ve kuzeydoğu cephede bir adet dış kapıyla, yine kuzeydoğu cephede giriş kapısı üstünde bir adet balkon kapısı olduğu görülmektedir.

Güneybatı cephedeki zemin kat giriş kapısı düz atkılı olup bezemesiz taş sövelidir. Kapı boşluğu, üstte duvar kesiti boyunca yan yana ahşap hatıllarla geçilmiş, taş atkı kemeri ise içerden lama demiri ile desteklenmiştir. Kapı kanatları mevcut olmamakla birlikte, söveye bağlandığı noktalardaki demir bağlantı elemanları hala görülebilmektedir. Özgün zemin kotu olmayan mevcut zeminden kapı yüksekliği 1.70m, genişliği ise 1.42m olarak ölçülmüştür. Birinci kat giriş kapısının ise doğramasının yanı sıra söveleri de mevcut olmayıp, yalnız kapı üstündeki atkı hatılları ve bu hatıllara çakılı bağdadi çıtalar görülmektedir. Kapı boşluğu 1.60m genişlikle 2.57m yükseklik ölçülmüş olup, duvar örgüsünden kapı eşiğinin bulunduğu duvarın da bir kısmının yıkılmış olmasının yanı sıra, mevcut olmayan sövelerden dolayı da, yükseklik ölçüsünün özgün ölçü olmadığı anlaşılmaktadır.

Şekil 5.19 Güneybatı duvarında bulunan zemin kat giriş kapısı [42]

Şekil 5.20 Güneybatı duvarında bulunan birinci kat giriş kapısı [42]

Ön cephe olan kuzeydoğu cephesinde zemin katta ana giriş kapısı bulunmaktadır. Söveleri yerinde olup, kapı kanatları günümüze ulaşmamıştır. Kapı boşluğu 1.40m

genişliğinde 2.46m yüksekliğindedir. Kapı düz atkılı, bezemesiz söveli olup, söve yanlarında plastırlar ile kemer atkısının kilit taşında bezeme ögeleri görülmektedir. Arka kapıda da olduğu gibi, kapı boşluğu, üstte duvar kesiti boyunca yan yana ahşap hatıllarla geçilmiş, taş atkı kemeri ise içerden lama demiri ile desteklenmiştir. Ahşap hatıllar üzerinde görülen çiviler, mevcut olmayan bağdadi çıtalara aittir. Sövelerin iç tarafında, kapı kanatlarının söveye bağlandığı noktalar görülebilmektedir. Kapı eşiğiyle iç mekandaki zemin arasında yaklaşık 60cm kot farkı bulunmaktadır. Yarı yüksekliğine kadar taş yığınıyla doldurulmuş kapı boşluğunda bu kot farkının nasıl çözümlendiği tespit edilemeyip, iç mekandaki döşeme kotuna kapı boşluğundan sonra basamaklarla ulaşıldığı tahmin edilmektedir.

Şekil 5.21 Kuzeydoğu cephesindeki zemin kat giriş kapısı [42]

Yapıdaki bir diğer kapı ise, kuzeydoğu cephesinde birinci kata ait balkon kapısıdır. 1.23m genişlik ve 2.04m yüksekliğe sahiptir. Bezemesiz taş söveli ve kemerli olduğu görülmektedir. Sövelerin dışında profilli bir çerçeve bulunmaktadır. Kapı boşluğu üzerindeki hatıl sırası oldukça hasarlı olup, üzerindeki bağdadi çıtaların çoğu mevcut değildir. Sövenin iç tarafında kapı kanatlarının oturtulduğu demir bağlantı elemanları görülebilmektedir.

Şekil 5.22 Kuzeydoğu cephesi birinci katta bulunan balkon kapısı [42]

Pencereler

Binanın üst örtüsü ve buna dair bir iz mevcut olmayıp, birinci kat pencerelerinin kemer hizalarına kadar olan bölümler yıkılmıştır. Yapının tüm cephelerinde pencereler simetrik bir düzene sahiptir. Uzun cephelerde, orta aksta bulunan kapıların her iki yanında ve her iki katta da dörder adet pencereyle kısa cephelerde her iki katta da ikişer adet pencere bulunmaktadır. Zemin kattaki pencereler ile birinci kattaki pencerelerin yükseklik ve söve düzeni bakımından farklılık göstermesi dışında tüm pencereler aynı tiptir. Zemin kat pencerelerinin tüm söveleri aynı genişlikteyken, birinci kat pencerelerinde sövelerin alt köşe taşları düşey ve yatay hizadan taşırılmak suretiyle vurgulanmıştır. Tüm pencere açıklıkları ortalama 100cm genişliğinde, zemin kattakilerin yükseklikleri ön cephede ve arka cephede 223-224cm, arka cephede girişin sol tarafındaki dörtlü pencerede 233cm, sağ ve sol cephelerde 214cm'dir. Üst kat pencerelerin yükseklikleri ise 185-187cm arasıdır.

Pencere boşlukları duvarda yan yana dizilen ahşap hatıllarla geçilmiştir. Hatıllar üzerine çakılmış bağdadi çıtalar ile, üzerine uygulanan iki kat kireç sıva ve boya katmanları görülebilmektedir. Pencere boşlukları yanlarda içe doğru genişleyen eğik duvarlara sahiptir. Pencere boşluklarının alt hizalarında, duvar yüzeylerinde söveden itibaren eğik sıva izi görülmektedir.

Şekil 5.23 Pencere boşluklarında görülen sıva izleri [42]

Pencerelerden yalnızca, arka cephede birinci kat giriş kapısının sol yanındaki dolgu yapılmış pencerenin özgün ahşap kasası yerindedir. Bunun da sadece alt, yan ve orta parçaları mevcut olup, üst parça, kayıtlar veya kanatlara dair bir iz yoktur. görülmektedir.

Şekil 5.24 Doldurulmuş pencere boşluğunda bulunan özgün doğramaya ait parçalar [42]

Pencere sövelerinde demir kenetler görülmektedir. Altta bulunan iki parça söveyi bağlayan kenetler ile alt köşelerde kare biçimli parçaları yanındaki söveye bağlayan kenetler bulunur. Arka cephede zemin kattaki kapının sol yanında ikinci sırada bulunan pencerede ise, duvar ile söve arasında kenet tespit edilmiş olup, diğer pencerelerde böyle bir bağlantıya rastlanmamıştır. Ayrıca birinci kat kuzeydoğu ve güneybatı duvarlarında, pencereler arasındaki ince duvar kesitlerini güçlendirmek için, pencerelerin düşey söve parçalarının her birini yanındaki söve taşına bağlayan demir elemanlar bulunmaktadır.

Şekil 5.25 Pencere sövelerinde kullanılan demir kenetler [42]

Şekil 5.26 İnce duvar kesitlerini güçlendirmek için kullanılmış, söveleri bağlayan demir kenetler [42]

Bunların dışında, yapının dönem fotoğraflarında, ön cephedeki balkon kapısı üzerinde tepe penceresi bulunduğu görülmekte olup, bu pencere günümüze ulaşmamıştır.

Bezemeler

Binanın bezeme ögeleri genelde sade formludur. Bina köşelerinde kesme taştan köşe profilleri bulunmakta olup bunlar, kuzeydoğu cephede profilli birer kaideye oturmaktadır. Kuzeydoğu ve kuzeybatı cephede yatayda devam eden taban silmesi bulunmaktadır. Birinci kat döşeme seviyesinde dikdörtgen kesitli bir kat silmesi bulunmaktadır. Pencereler kemerli ve kesme taş sövelidir. Pencerelerdeki söve düzeni katlar arasında farklılık göstermektedir. Zemin katta söve taşlarının tamamı aynı hizada iken, birinci katta sövelerin kare biçimindeki alt köşe parçaları, yatayda ve düşeyde taşırılmak suretiyle vurgulanmıştır.

Binada en yoğun bezeme, kuzeydoğu cephede giriş kapısı ve balkon kapısının bulunduğu orta kısımda görülmektedir. Giriş kapısı, kesme taş söveli ve düz atkılıdır. Kilit taşı, üzerindeki bitkisel bezemeli profilli bir taşla vurgulanmıştır. Atkı hizasında her iki yanda iki kademeli bezemeye sahip başlıkla, başlıklar altında kapı yüksekliği boyunca devam eden ikili dairesel formda plastırlar bulunmaktadır. Plastır başlıkları ve kemer taşları, üzerindeki profilli bir korniş ile son bulur. Bu bölümün üstünde tepe pencereleri ve kitabe yuvasının bulunduğu ikinci bölüm ile, yanlarında bir başka plastır bulunmakta olup, plastırların kaidesi nal formunda kabartmalı, başlığı iyonik formludur. Plastır başlıklarından sağ taraftakinin günümüze ulaşmadığı görülmektedir. Birinci kat balkon kapısını vurgulayan bu plastırlar üzerinde, yatayda devam eden profilli bir korniş daha bulunur. Aynı düşey aksta bulunan birinci kat balkon kapısı, kemerli ve taş sövelidir. Kemer tablası, kesme taşlardan oluşmaktadır. Sövenin dışında, ikili dairesel formdaki profilli çerçeve, kapının her iki yanı ve üst kontürünü vurgular.

Şekil 5.27 Kuzeydoğu cephesinin orta aksında bulunan bezeme ögeleri [42]

Şekil 5.28 Kuzeydoğu cephesinin orta aksında bulunan plastır [42]

Şekil 5.29 Köşe plastırlarının oturduğu kuzey ve doğu köşelerinde bulunan profilli kaide [42]

5.1.5 Yapıdaki Bozulmalar ve Nedenleri

Yapıda yoğunlukla, insanlardan kaynaklanan bozulmalar tespit edilmiştir. Ayrıca önemli strüktür sorunları bulunan yapının malzemeleri de çeşitli fiziksel faktörlere bağlı olarak hasar görmüştür.

5.1.5.1 Mekan Düzenindeki Bozulmalar

Yapının mekansal bozulmaları, kullanıcı müdahalesiyle ve işlev değişikliğiyle ortaya çıkan değişiklikler ile bozulmaları kapsar. Yapının iç mekanında izleri görülen duvar ve döşemelerin hiçbiri günümüze ulaşmamıştır. Binanın uğradığı tek işlev değişikliği I. Dünya Savaşı yıllarında askeri hastane olarak kullanılmasıdır. Bu dönemde yapılan bir müdahaleyi tespit etmek mümkün olmamıştır fakat, güneybatı cephesinde bulunan birinci kat giriş kapısının sol tarafındaki harçlı ve sıvalı bir duvarla doldurulan pencere boşluğu bu dönemde yapılmış olabilir. Bu müdahale, döşemesinin hala mevcut olduğu ve binanın kullanıldığı bir dönemde uygulanmış olmalıdır. Yalnız açılır kanatlar hizasına kadar yapılan bu dolgunun, bina halen kullanımda iken, acil cam temin edilememiş bir yokluk döneminde yapılmış olabileceğini düşündürmektedir.

Savaş sonrası 1923 yılına kadar okul olarak kullanılan bina, Rum cemaatinin mübadeleyle yerleşimi terk etmelerinden sonra boş kalmış, Eski Gümüşhane'deki Türk mahallelerinin de Harşit Vadisi'nde kurulan yeni şehre yerleşmeleriyle, burada yaşayan nüfus hayli azalmıştır. Yeni Şehir'de gelişen imar faaliyetleri, yeni malzeme ihtiyacı doğurmuştur. Bu ihtiyacın çoğunlukla Eski Gümüşhane'deki kullanılmayan yapılardan elde edildiği bilinmektedir. Kullanılamaz durumdaki yapıların birçoğunda sökülerek alındığı anlaşılan malzeme izleri görülebilmektedir. Okul binasının erişilebilir tüm ahşap elemanlarının günümüze ulaşmamış oluşu, bunların insanlar tarafından, başka yapılarda kullanılmak üzere sökülerek alınmış olabileceğini göstermektedir. Bu tahribatlardan, yapının günümüze ulaşmış hali tek hacimli, üst örtüsünü kaybetmiş bir mekandır.

Şekil 5.30 Kesilerek alındığı anlaşılan kiriş parçaları [42]

5.1.5.2 Strüktürel Bozulmalar

Yığma yapının güneydoğu ve kuzeybatı yönlerindeki taşıyıcı duvarlarında düşey yapısal çatlaklar görülmektedir. Bu çatlaklar binanın üst kotundan zemin seviyesine kadar devam etmektedir. Ayrıca çatlak oluşan yerlerde açıklık güneydoğu cephesinde en fazla 4-5cm kadarken kuzeybatı cephesinde 14cm'i bulmaktadır. Buna bağlı olarak binanın ön cephesinde, özellikle kuzey köşesinde 18-19cm'lik oturma tespit edilmiştir. Bu durum pencere hizalarının yanı sıra kuzeybatı duvarındaki kat silmesinin değişen hizasından da anlaşılabilmektedir. Oluşan yapısal çatlakların ve oturmanın çatı sistemini kaybettikten sonra bir depremde olduğu muhtemeldir. Gümüşhane'nin güneyindeki Erzincan sınırından geçen Kuzey Anadolu Fay Hattı'nda, 1939 yılında 7.9 ve 1992 yılında 6.9 şiddetinde meydana gelen depremlerden bölge oldukça etkilenmiş olup, özellikle 1939 depreminde Eski Gümüşhane'deki bir çok yapı yıkılmış veya hasar görmüştür [4]. 1989 yılında Erzurum KKTVK tarafından hazırlanan yapıya ait tescil fişinde görülen fotoğraflarda, bu yapısal çatlaklar görülmekte ve hasarın 1989 öncesinde gerçekleşmiş olduğu anlaşılmakta olup, 1939 depremiyle ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Şekil 5.31 Yapının 1953'deki hali [40]

Şekil 5.32 1989 yılındaki [41] ve günümüzdeki durum [42]

Ayrıca birinci kat duvarlarının, genel olarak kemerli pencerelerin üzengi seviyelerine kadar yıkılmış oldukları ve bu kattaki bazı pencerelerin üst atkıları ile kemer taşlarının da yerinde olmadığı görülmektedir. Üst örtüsü olmadığı için doğal etkenlere, özellikle yağışlara maruz kalan duvarlarda, harçların zamanla bağlayıcılığını kaybetmesi ve dökülmesi, duvar taşlarının da düşmesine yol açmıştır. Kuzeydoğu cepheye ait birinci kat döşeme hizasındaki duvar hatıllarının da hiçbiri günümüze ulaşamamıştır. Ayrıca bu katta, pencerelerin altında kalan duvar örgüleri de çoğunlukla yıkıktır. Yapının kuzeybatı köşesinde yetişen ağacın oluşturduğu yapısal bir hasar tespit edilmemiş olmakla birlikte, kökleri ve dallarıyla binaya zarar verdiği muhtemeldir.

Yapıya ait bir eleman olan güneybatı cephedeki kemerli köprüde strüktürel hasarların yoğun olduğu tespit edilmiştir. Köprünün yapı duvarına bağlandığı kısımdaki taşların önemli bir kısmı mevcut olmayıp, kesitinin oldukça incelmiş olduğu görülmektedir.

5.1.5.3 Malzeme Bozulmaları

Yapıdaki malzeme bozulmaları, üst örtüsü olmamasından ötürü fiziksel koşullara maruz kalan tüm elemanlarda görülmektedir. Özellikle hatıl ve bağdadi çıtaları oluşturan ahşap malzemelerin tümünde renk değişimi, çürüme, kopma gibi hasarlar görülmektedir. Pencere ve kapı söveleriyle bina köşelerindeki kare kesitli plastırları oluşturan kesme taşlarda fiziksel dış koşullara bağlı olarak kararma meydana gelmiştir. Bazı söve taşlarında ve köşe plastırlarını oluşturan taşlarda muhdes harç ile onarım yapıldığı tespit edilmiştir. Söve taşlarının üst yüzeylerinde yer yer mantar oluşumları gözlenmiştir. Birinci kat pencerelerinin kemer taşlarında ve alt kısımlarında, oturmuş olduğu duvarların yıkıldığı, söve taşlarının düşeyde veya yatayda akslarından saptıkları, ya da günümüze ulaşmadıkları görülmektedir. Duvar yüzeylerinde boya ve sıva dökülmelerinin yanı sıra özellikle üst kat duvarlarında, yer yer de zemin kat duvarlarında, moloz taş örgüde derz boşalması oluşmuştur. Sıvalı yüzeylerde ise yer yer sıva çatlakları oluşmuştur. Metal elemanların tamamının paslanmış olduğu tespit edilmiştir.

5.2 Restitüsyon

5.2.1 Restitüsyon Kaynakları

Restitüsyonda kullanılan birincil kaynak, yapının dış cephesini ve çevresini gösteren 1886-1906 arasında çekilmiş iki fotoğraftan oluşmaktadır (Şekil 5.17-5.18). Tipoloji çalışması kapsamında, yerleşimdeki eş dönem kamusal yapılarını oluşturan Metropolithane Binası ile, eş işlev taşıyan ve özgünlüğünü büyük ölçüde günümüze taşımış olan Rum Kız Okulu binası referans alınmıştır. Çalışmaya konu olan Rum Erkek Okulu binası Gümüşhane bölgesinin modern şartlardaki ilk Rum okulu olma özelliğini taşımaktadır. Sayısal verilerden anlaşıldığı üzere yakın dönemlerde çevre ilçe ve

köylerde de okullar bulunduğu anlaşılsa da bunlardan günümüze ulaşan bir örneğe rastlanmamış olup, bu yapıların birçoğunun daha ilkel şartlarda yapılmış olduğu mevcut okulla benzerlik teşkil etmeyeceği düşünülmektedir. Trabzon, Giresun gibi çevre illerin merkezlerinde bulunan ve günümüze ulaşan Rum okulu yapılarının ise 20.yy'ın ilk yıllarında yapılmış olduğu, Gümüşhane Rum Erkek Okulu'yla mimari bir benzerlik teşkil etmediği tespit edilmiştir. Bu illerin taşralarında bulunan okul yapılarından da mevcut bir örneğe rastlanmamıştır. Zaten yapım tekniği, kullanılan malzemeler ve mimari üslup bakımından çevre illerden ayrıldığı sivil mimari örneklerinden de anlaşılan Gümüşhane'de, öncelikli karşılaştırmanın il içindeki örneklerle yapılması gerektiği, diğer bölgedeki örneklerle yapılan karşılaştırmanın ancak plan çözümü, mekan kullanımı ve işlev açısından benzerlik taşıyabileceği düşünülmektedir. Bu öngörüyle, BOA'nde bulunan yakın yerleşimlerdeki Rum okullarına ait çizimler incelenmiş, plan çözümlerinde benzerlik taşıyan örnekler ile çeşitli bölgelerdeki Rum okullarının mekan kullanımı ve tefriş düzenleriyle ilgili veriler içeren belgelerden de faydalanılmıştır. Ayrıca 19.yy'da Gümüşhane'deki eğitim faaliyetlerini anlatan yazılı kaynaklar ile yapının özgün durumuyla ilgili tespit edilen yapısal izler değerlendirilerek restitüsyon hazırlanmıştır.

5.2.2 Restitüsyon Önerisi

Yapıya ait dönem fotoğraflarından en eskisinin 1886-1906 tarihleri arasında çekilmiş olduğu tespit edilmiş (Şekil 5.17), birincil kaynak olarak kullanılan bu fotoğrafa göre restitüsyon dönemi belirlenmiştir. Fotoğrafta görülen Metropolitlik Binası, Rum Erkek Okulu'ndan 7 yıl sonra 1886 tarihinde yapılmıştır. Ayrıca 1906 yılında yapıldığı bilinen Rum Kız Okulu binası da fotoğrafta görülmemektedir. Restitüsyon dönemi kullanılan bu kaynağa göre 1886-1906 arası kabul edilmiştir.

5.2.2.1 Plan Restitüsyonu

Vaziyet Planı Restitüsyonu

Yapının restitüe edilen dönemine ilişkin bulunduğu çevreye dair veri elde edilebilen kaynakları, 1886-1906 arasına tarihlenen iki adet fotoğraf oluşturmaktadır (Şekil 5.17-

5.18). Binanın etrafında görülen yapılardan, kuzeybatı yönündeki iki katlı yapıdan günümüze yalnızca binanın kuzeydoğu köşesini oluşturan bir kısım duvar kalıntısı ulaşmıştır. Batı yönünde, bina ile kuzeybatı tarafındaki yapı arasında, günümüzde de mevcut olan Komiserin Çeşmesi adıyla anılan çeşme yapısı görülmektedir. Güneydoğu yönündeki parselde görülen tek katlı yapının patika yola cephe veren duvarı ile ana yola cephe veren duvarının bir kısmı günümüzde hala ayaktadır. Güneybatı yönündeki iki katlı yapı da günümüzde mevcut olup, konut olarak kullanılmaktadır.

Aynı fotoğraflarda tespit edildiği üzere, ana yola cephe veren kuzeydoğu yönündeki parsel sınırında yaklaşık bir kat yüksekliğinde bahçe duvarı ve orta aksında yükseltilmiş bahçe giriş kapısı olduğu görülmektedir. Güneydoğu ve kuzeybatı yönlerinde de parsel sınırının, yol eğimini takip eden ve binadan yaklaşık bir kat yükseklikteki bahçe duvarıyla çevrelenmiş olduğu, güneybatı yönünde duvarın bir kademe daha yükseltildiği anlaşılmaktadır. Bu verilere göre parsel sınırlarındaki taş duvarlar yükseltilerek tamamlanmıştır. Bahçe duvarının parselin kuzey köşesindeki bölümüne ait mevcut kalıntılar dairesel formludur. Fakat yapının dönem fotoğraflarında bu bölümün köşe oluşturduğu görülmekte olup, restitüsyonda bu şekilde tamamlanmıştır. Bahçe duvarlarının harpuştasının tek yöne eğimli hartama ile oluşturulduğu, fotoğraflarda da görüldüğü üzere bahçe kapısı üzerindeki kısmın yükseltilmiş olduğu görülmektedir. Yapıda çatı örtüsü olarak da kullanılan hartamanın, bahçe duvarları üzerinde de kullanılmış olması muhtemel olduğundan bu kısımlar hartama ile tamamlanmıştır. Uygulanış biçimi için ise, Eski Gümüşhane'de bulunan, günümüze ulaşmış hartama örtülü bahçe duvarı örneklerinden faydalanılmıştır.

Şekil 5.33 Eski Gümüşhane'de bahçe duvarlarında üst örtü olarak hartama kullanımı [40]

Yapının güneybatı yönünde istinat duvarı üzerinden birinci kata ulaşan köprü kalıntıları, köprünün yapıyla birleştiği kısımda kesme taşlarla son bulan sınırları referans alınarak tamamlanmıştır. Köprünün yanında, istinat duvarıyla aynı yönde ve bitişik bulunan merdiven kalıntısı mevcut sahanlık kotundan sonra merdiven koluna dik yönde 6 basamak eklenerek istinat duvarı üzerindeki zemin kotuna bağlanmıştır. Yapının giriş kotu ve toprak altında kaldığı düşünülen cephe bezemeleri referans alınarak düşürülen zemin kotuna göre, istinat duvarına paralel kolda 7 basamak daha eklenerek bahçe kotu ile istinat duvarı üst kotu arasındaki sirkülasyonun kullanılabilirliği sağlanmıştır. Merdiven ve köprü korkulukları için de yapının 19.yy fotoğraflarında kuzeydoğu cephesinde bulunan balkondaki sade formlu korkuluklar kullanılmıştır.

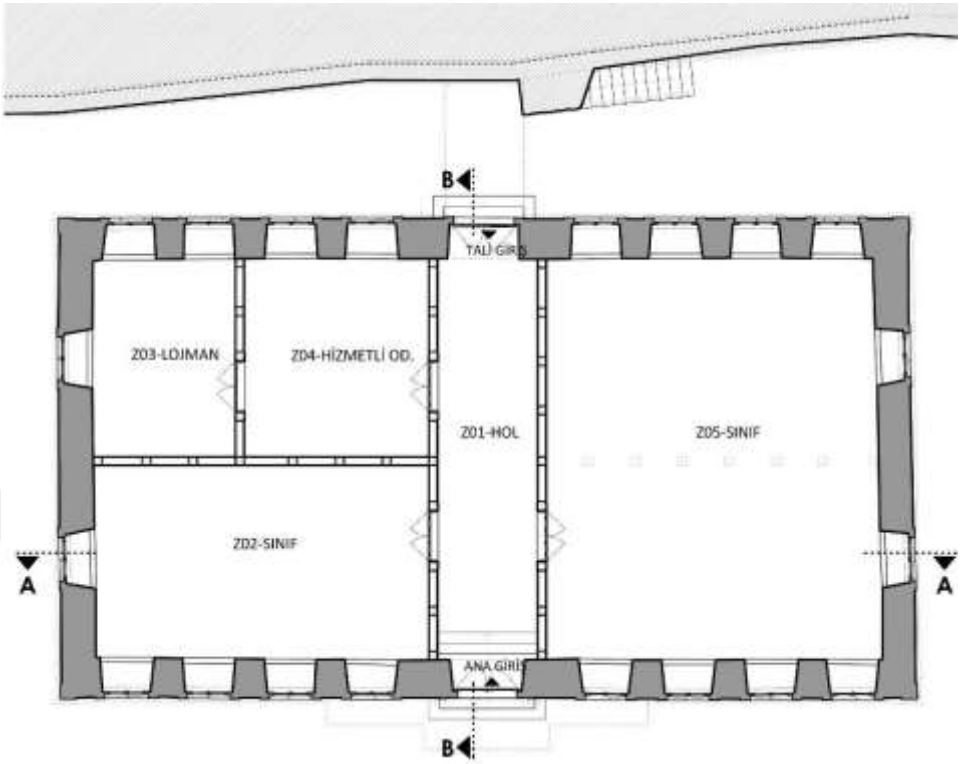
Zemin Kat Restitüsyonu

Yapının kuzey köşesinde tespit edilen 18cm'lik oturma, oturma görülmeyen cephelerdeki kat silmelerinin kotu referans alınarak düzeltilmiştir. Buna göre kuzeydoğu duvarında kapı aksı ve bu aksın sağında kalan duvar bölümü ile, kuzeybatı duvarının orta aksının sol bölümü oturmayı gidermek üzere düzeltilmiştir. Bu şekilde güneybatı cephesindeki kapı boşluğunun üst kotu ile karşısında bulunan kuzeydoğu cephesindeki kapı boşluğu üst kotu aynı hizaya getirilmiştir.

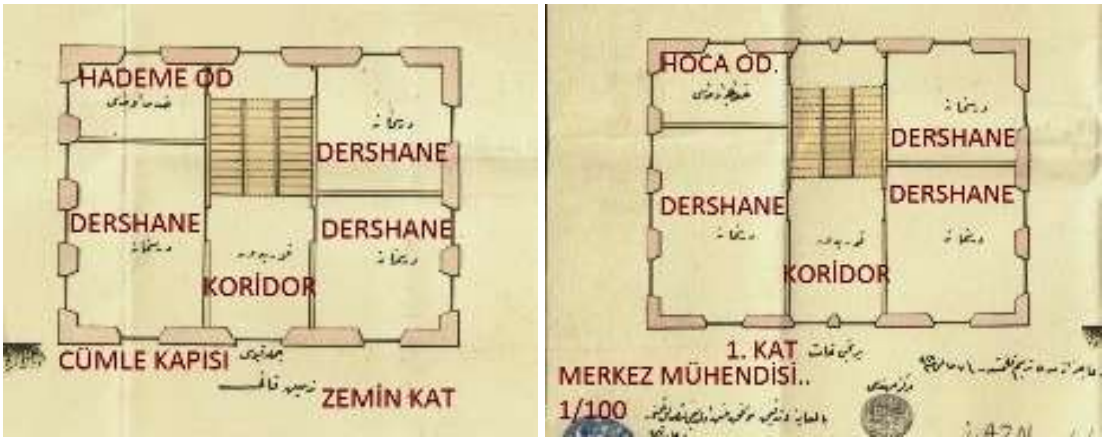
Yapının kuzeydoğu cephesinde bulunan ana giriş kapısı önünde eşik ve dış zemin arasında bulunan 57cm'lik kot farkı, kapı önünde iki basamaklık yükseltilmiş bir zemin bulunduğunu muhtemel kılmaktadır. Kapı dışındaki toprak zeminde günümüzde görülen küçük tümseklik, bu yapının izi olarak yorumlanmış ve kapı sövelerinin sınırladığı genişlikte iki basamaklı bir merdiven eklenmiştir. İç mekanda ise eşik kotundan 7cm düşürülerek oluşturulmuş zemin kotunda (-2.18) giriş sahanlığı bulunmaktadır. İç mekandaki özgün zemin kotuna dair bir iz tespit etmek mümkün olmadığından, birinci kat döşeme izlerine göre oluşturulan birinci kat zemin kotunun, birinci kat pencere parapetleri arasındaki yükseklik farkı zemin katta da aynen uygulanmış, buna göre odalarda -1.62 kotu zemin kabul edilmiştir. Odalara ait kapılar için Rum Kız Okulu'nun iç kapılarının detayları kullanılmıştır. Rum Kız Okulu'nda görülen odalar ve hol arasındaki 11cm'lik kot farkı aynen uygulanmış, buna göre hole ait zemin kotu -1.73 olarak belirlenmiştir. Bu şekilde güneybatı tarafındaki girişe ait kapı boşluğu da 2.23cm yüksekliğinde makul bir ölçüye ulaştırılmıştır. Holdeki -1.73 zemin kotu ile kuzeydoğu girişi önündeki -2.18 zemin kotu, kapı boşluğundan sonra, 15cm yüksekliğindeki üç rıhttan oluşan merdivenle bağlanmıştır.

İç mekanda bulunan bölücü duvarlar, mevcut duvar yüzeylerindeki sıva izlerine göre tamamlanmıştır. Buna göre; kuzeydoğu ve güneybatı cephelerindeki giriş kapılarının her iki yanındaki duvarlar üzerinde bulunan izlerden yola çıkılarak, giriş aksında 2.30m genişliğinde Z01 olarak belirtilen hol mekanı oluşturulmuştur. Güneydoğu duvarının iç yüzeyinin orta aksında bulunan duvar izi, güneybatı duvarı üzerinde güney köşesinin sağındaki ikinci pencere yanında bulunan duvar izi referans alınarak Z02, Z03, Z04 mekanları oluşturulmuştur. Kuzeybatı duvarının sıvalı yüzeyinde ve koridorun kuzeybatı tarafındaki sıvalı iç duvarlarda böyle bir iz bulunmadığından tek hacimli büyük bir mahal olarak tamamlanmış ve Z05 olarak numaralandırılmıştır. Z02 ve Z05 mekanları sınıf olarak işlevlendirilmiştir. Z03 ve Z04 mekanlarının ise kullanım alanları sınırlı olduğundan daha özel işlevler için kullanıldığı düşünülmüştür. Trabzon'un Hoskirasiye kariyesindeki Rum Okulu'nun BOA'nde bulunan kat planları, Rum Erkek Okulu'nun planlarıyla karşılaştırıldığında tipolojik benzerlikler taşıdığı görülmektedir. Bu yapının arka cephesine bakan küçük boyutlardaki mekanın Hademe Odası olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu belgeye dayanarak Rum Erkek Okulu'nun Z04 nolu

mekanı Hizmetli Odası olarak işlevlendirilmiştir. Z03 nolu mekan ise, yerleşim dışından gelen öğretmenlerin kaldığı Lojman olarak tanımlanmıştır.

Şekil 5.34 Zemin Kat Planı [42]

Şekil 5.35 Trabzon'un Hoskirasiye kariyesinde yapılması planlanan okul binasına ait zemin kat ve birinci kat planı [38][1]

İç duvarlar, Kız Okulu'nda olduğu gibi ahşap karkas olarak tamamlanmıştır. Yöredeki sivil mimari örneklerinde, dolgu malzemesi olarak moloz taş veya kerpiç kullanılmakta

[1] Belgenin orjinali için bkz. Ek-D.3

olup bu yapının bölme duvarlarında hangi dolgu malzemesi kullanılmış olabileceğine dair bir iz tespit edilememiştir. Kız Okulu'nda olduğu gibi moloz taş kullanılma ihtimaline karşılık, duvarlardan hiçbir kalıntının kalmamış olmasından dolayı hızlı kaybolan kerpiç malzeme olması ihtimali de kuvvetlidir. Dış duvarların iç yüzeyleri çamur harç üzerine kireç sıvalı ve beyaz badanalıdır. İç duvarlar için pencere boşluklarının üst yüzeylerinde uygulanmış olan bağdadi tekniğinin uygulanmış olabileceği akla gelse de, yerleşimde bağdadi tekniğinin yalnızca bazı özel konutlardaki önemli odaların nişli dolap düzenlemelerinde kullanılmış olduğu bilgisi [4], bu ihtimali zayıflatmaktadır. Zaten pencere boşluklarının üst yüzeylerinde uygulanan bağdadi, burada kullanılan hatıllar üzerinde bağlayıcılık teşkil etmesi için sağlanmış bir gerekliliktir. Bu yüzden iç duvarlar çamur harç üzerine kireç esaslı sıva+boya olarak tamamlanmışlardır. Döşeme kaplaması için ise, yapının içi taş ve toprak ile doldurulduğundan özgün döşeme stürüktürü saptanamamıştır. Yerleşimdeki diğer sivil mimari örneklerinde, zemin katta bulunan taşlık, mutfak, kiler, hela gibi mekanlarda sıkıştırılmış toprak ve taş kaplama, bu katlardaki kış odalarında ahşap döşeme kullanılmıştır [4]. Ayrıca Kız Okulu'nun zemin katında girişte bulunan holün sıkıştırılmış toprak, hole açılan odaların ise ahşap döşemeli olduğu tespit edilmiştir. Döşeme kurgusuyla ilgili bu durum yerleşimdeki geleneksel yapım tekniklerinden yapılan çıkarımlardır. Zeminde kazı çalışması yapılarak, yapı temeli ve zemin kat döşemesine dair kesin veriler elde edilmelidir.

Şekil 5.36 Rum Kız Okulu iç duvar yapım sistemi [40]

Şekil 5.37 Rum Kız Okulu zemin katında hole bakan odaya ait ahşap döşeme [40]

Şekil 5.38 Rum Kız Okulu girişindeki holün sıkıştırılmış toprak döşemesi [40]

Şekil 5.39 Rum Kız Okulu zemin kat iç kapıları [40]

Zemin katın tavan kaplaması duvardaki mevcut izlerden yola çıkılarak oluşturulmuştur. Birinci kat döşeme kirişlerinin altında kalan sıva izleri, kiriş altındaki ahşap tavan kaplaması ile duvarla birleştiği kısımlardaki tavan silmesine ait olup bu kısımlar mevcut izlere uygun olarak tamamlanmıştır.

Pencere kuruluşları için Kız Okulu'nun yığma sistemdeki zemin katında bulunan pencere sistemleri referans alınmıştır. Kız Okulu'nda pencere parapetleri üzerinde iç

kısımda yaklaşık 12cm eninde ve 2cm kalınlığında ahşap denizlik kullanıldığı denizlik ile pencere doğraması arasındaki kısmın ise eğik olarak harçla oluşturulduğu görülmektedir. Erkek Okulu'nun pencere boşluğunun yan sınırlarını oluşturan duvarların alt kısımlarında bulunan eğik sıva izleri bu yapıda da denizliklerin benzer sistemle inşa edildiğine referans vermektedir. Ayrıca kesme taş sövelerin yatay alt parçalarının iki kademeli olduğu, duvar içinde kalan ikinci kademenin düzgün olmayan yüzeylerinin, günümüzde yerinde olmayan harç tabakasına bağlayıcılık teşkil etmesi amacıyla bu şekilde bırakıldığı anlaşılmaktadır. Kız Okulu'nda uygulanan pencere kuruluşunun Erkek Okulu'nda mevcut izlere uygunluğu dolayısıyla parapet üst yüzeyleri Kız Okulu'ndan elde edilen örneğe göre tamamlanmıştır. Pencereler için ise, dönem fotoğraflarından düşeyde dört, yatayda iki bölmeli olduğu görülen zemin kat pencere doğramaları ile, Kız Okulu'na ait doğrama detayı kullanılarak, düşeydeki üst iki bölme sabit, alt iki bölme açılır kanat olmak üzere tamamlanmıştır.

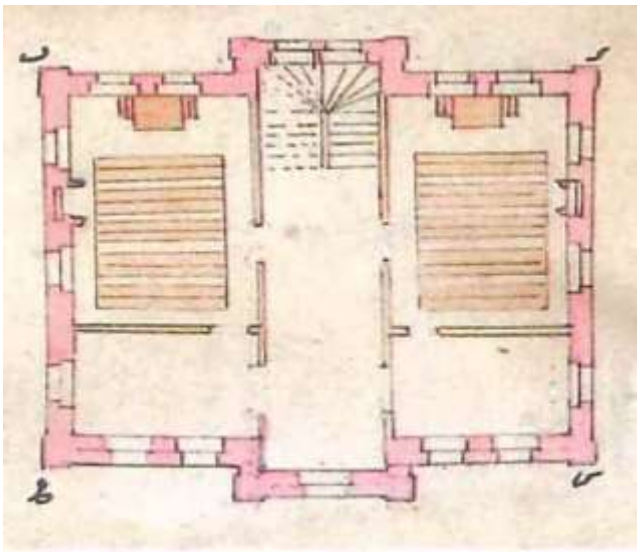
Şekil 5.40 Kız Okulu zemin kat pencerelerine ait iç denizlikler [40]

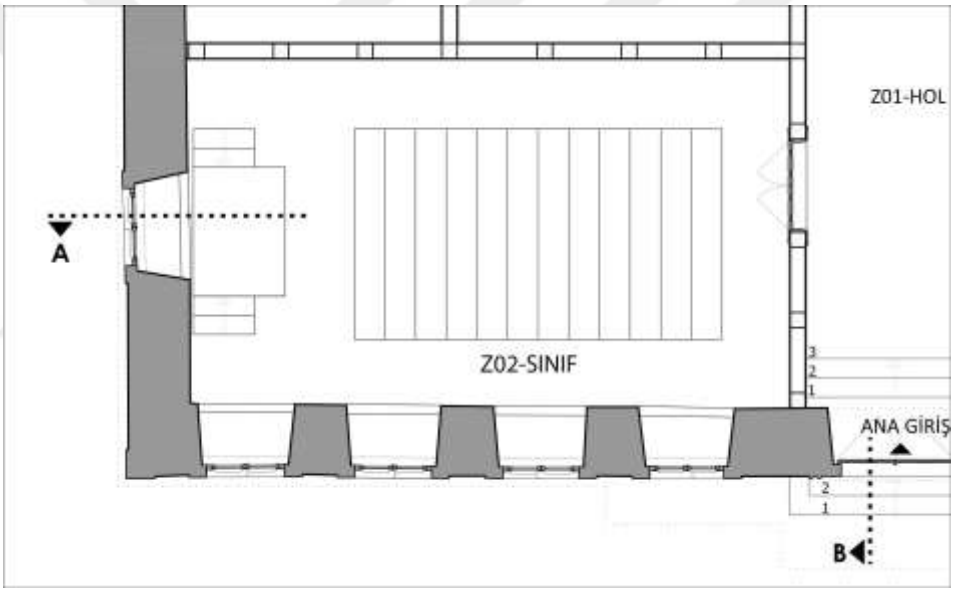
Şekil 5.41 Rum Erkek Okulu'nda pencere denizliklerinin mevcut durumu [42]

Dış kapılara ait kapı boşluklarında taş sövelerin içe bakan yüzeylerinde kapı kanatlarına ait demir bağlantı elemanları mevcuttur. Menteşe işlevi gördüğü anlaşılan bu demir elemanlardan yola çıkılarak, kapıların bu yuvalara geçirilen kancalarının bulunduğu iki açılır kanattan oluştuğu anlaşılmakta olup, bu sistemde restitüe edilmişlerdir. Ahşap kanatlarda ise Rum Kız Okulu'nun zemin kat giriş kapısındaki göbekli kanat detayı uygulanmıştır.

Sınıflarda bulunan tefriş düzeni için ise, Yanya'nın Pogon kazasındaki kilise bahçesinde inşa edilecek Rum Okulu için H.1312 (1894/95) yılında ruhsat başvurusunda bulunulan evraklar referans olmuştur [34]. Dikdörtgen biçimli sınıfın girişi sıraların yanından ve arkasından olmak üzere iki adet verilmiş olup, odanın duvarlarından geçiş mesafesi bırakılacak şekilde 14 dizi sıra bulunduğu, ön tarafta ise öğretmenin kullandığı üç basamakla çıkılan bir sunum platformu bulunduğu anlaşılmaktadır. Sınıfların arkasında hem holden hem sınıftan ulaşımın bulunduğu küçük odaların ise depo işlevli kullanıldığı muhtemeldir. Bu kaynağa göre Z02 mahal numaralı sınıf için oluşturulan tefriş düzeni Şekil 5.43'dedir.

Şekil 5.42 Yanya- Pogon kazasındaki Rum Okulu'na ait tefriş düzeni [34]

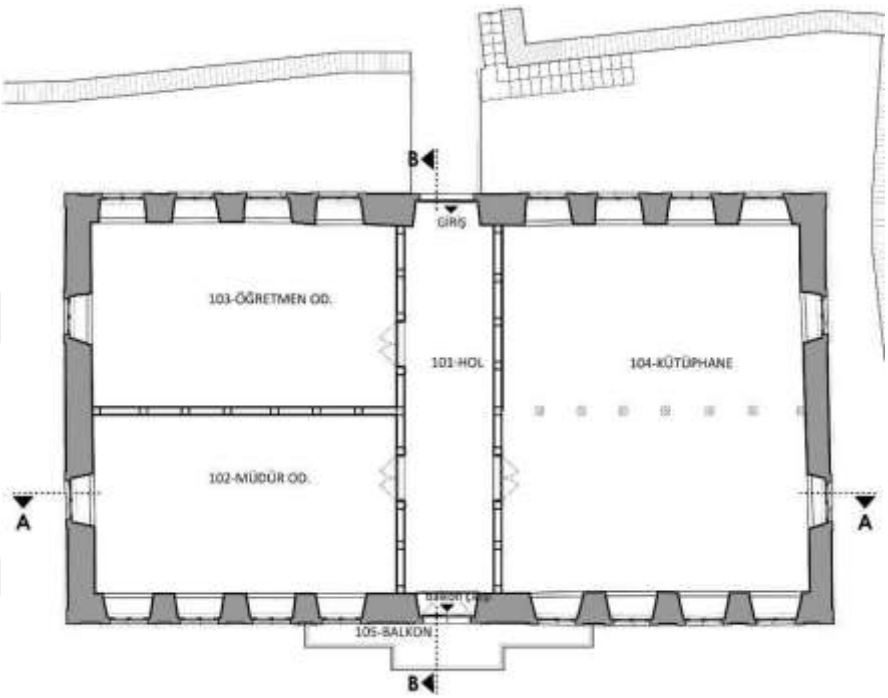
Şekil 5.43 Şekil 5.42'deki kaynağa göre tamamlanan tefriş düzeni [42]

Birinci Kat Restitüsyonu (+4.70 kotu)

Yapının birinci katındaki duvar izlerinden yola çıkılarak zemin kattakine benzer plan kurgusu oluşturulmuştur.

Kuzeydoğu ve güneybatı duvarlarının orta aksında zemin kattaki izler hizasındaki duvar izlerinin işaret ettiği duvarlar tamamlanarak 101 mahal numarasıyla belirtilen hol oluşturulmuştur. Güneydoğu duvarında, zemin katta olduğu gibi orta akstaki duvar izinin bulunduğu yerde bir duvar oluşturularak 102 ve 103 numaralı mahaller

oluşturulmuştur. Kuzeybatı duvarının iç yüzeyindeki sıvalar, orta aksta oluşan yapısal çatlak sebebiyle oldukça hasarlıdır. Bu kısımda yapısal hasarlara bağlı olarak sıvanın döküldüğü kısımlarda bir duvar izi olmuş olabileceği fakat hasarlara bağlı olarak bu izin kaybolduğu ihtimali bulunmaktadır. Zemin kat kuzeybatı duvarını kesen bölücü bir duvar bulunmadığı kesin olarak okunduğundan bu bölümde birinci katta da bölücü duvar bulunmadığı düşünülmüş ve buna göre 104 numaralı mahal oluşturulmuştur.

Şekil 5.44 Birinci kat planı [42]

Birinci katın güneybatı cephesinde, yapının ana girişi haricinde yan yollardan ulaşılan bir girişi olması ve kuzeydoğu cephede bahçe girişi ve tören alanı olarak nitelendirilebilecek ana bahçeyi görebilen balkonunun bulunmasından, bu katın daha çok yönetim ve öğretmenler tarafından kullanıldığı anlaşılmaktadır. Balkona yakın ve kuzeydoğu cephesine bakan 102 numaralı mekan müdür odası olarak, giriş kapısına yakın ve güneybatı cephesine bakan 103 numaralı mekan Hoskirasiye okulunda olduğu gibi öğretmen odası olarak işlevlendirilmiştir (Şekil 5.35). 1845 yılında mevcut yapı inşa edilmeden önce kullanılan okul yapısının sigara izmaritinden çıkan yangında çatısının ve kütüphanesinin hasar gördüğü bilgisi [12], kütüphanenin önceki binada çatı altındaki katta kullanıldığını göstermekte olup, yeni yapılan ve bugün mevcut olan binadaki

kütüphanenin de bu katta yer aldığını düşündürmektedir. Bu bilgiye dayanarak 104 numaralı mekan da kütüphane olarak işlevlendirilmiştir.

İki kat arasındaki sirkülasyon için güneybatı yönünde dış mekanda bulunan merdiven yeterli görülmektedir. Sınıfların alt katta oluşu öğrencilerin üst katı sıklıkla kullanmasına lüzum bırakmamaktadır. Yalnız öğretmenler için gerekli ulaşım imkanının da dış mekandaki merdiven ve merdivenin ulaştığı bahçe kotunda güneybatı cephesinde bulunan tali giriş ile sağlandığı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra iç mekanda merdivene dair hiçbir iz olmaması, ayrıca Rum Kız Okulu'nun da iç mekanında merdiven bulunmaması bilgisine dayanarak mekana merdiven yerleştirilmemiştir.

Yapı içinde hela gibi ıslak hacimlere dair hiçbir iz mevcut değildir. Bu işlevin bina dışında bahçe içinde veya yakınında inşa edilmiş helalar ile karşılandığı düşünülmektedir. Hoskirasiye okulunun vaziyet planında arsa içinde iki adet hela bulunduğu gösterilmektedir. Bunun haricinde kat planlarından anlaşıldığı üzere bina içinde hela olmadığı anlaşılmaktadır.

Şekil 5.45 Trabzon'un Hoskirasiye kariyesinde yapılması planlanan okul binasına ait vaziyet planı [38][1]

Döşeme kirişleri yapının güneybatı duvarında kısmen varolan, kuzeydoğu duvarında da duvar içinde yuvalarının mevcut olduğu izlerden yola çıkılarak 20x20cm boyutlarında ve

[1] Belgenin orjinali için bkz. Ek-D.3

yaklaşık 1m aralıkla mevcut kiriş izlerine denk gelecek şekilde kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda yerleştirilmiştir. Orta aksta hol genişliği boyunca duvarda kiriş izi bulunmamakta olup, bu bölümde bölücü duvarlar hizasındaki 2.55m aralıklı kirişler arasında güneydoğu-kuzeybatı yönünde 80cm aralıklarla 20x10cm boyutlarında ahşap kirişler yerleştirilmiştir. Kirişlerin üzeri ahşap kaplanmış, kaplamanın duvarla birleştiği yerlerde sıva izlerinden de anlaşıldığı üzere 10cm yüksekliğinde süpürgelikle tamamlanmıştır.

5.2.2.2 Cephe Restitüsyonu

Kuzeydoğu Cephesi

Cephenin orta aksıyla birlikte sağ tarafında kalan bölümde rölövede de belirtildiği üzere mevcut durumda 18cm'lik bir oturma tespit edilmiştir. Kapılar ve sağ tarafında kalan pencerelerin bulunduğu kısım düzeltilmiş, böylelikle kapının her iki yanındaki kat silmeleri aynı hizaya getirilmiştir. Ayrıca bu şekilde ana giriş kapısıyla güneybatı cephesi zemin katta bulunan tali giriş kapılarının üst atkıları aynı kota gelmiştir. Bu kısımda yükseltilen zemin kotu referans alınmış, binanın doğu köşesinde yükselmiş ve profilli köşe kaidesini kısmen kapatmış zemin kotu 38cm düşürülerek kuzey köşeyle aynı hizaya getirilmiştir.

Cephe restitüsyonu için birincil kaynak dönem fotoğrafları olmuştur. Zemin kat pencerelerinin yatayda iki bölmeden düşeyde dört bölmeden, birinci kat pencerelerinin ise yatayda iki bölme ile düşeyde üç bölmeden oluştuğu görülmekte olup, rölövede de aralarında bir bölme kadar yükseklik farkı bulunan zemin kat ve birinci kat pencereleri bu görsel veriye göre tamamlanmıştır. Birinci kat pencerelerinin kemerli üst bölmesi sabit olduğu, güneybatı cephesinde kapının sağ yanındaki kısmen kapatılmış pencere boşluğunda tespit edilen özgün ahşap pencere kayıtlarından anlaşılmaktadır. Buna göre pencere doğramaları ahşap ve üst bölme sabit, alttaki iki bölme kanatları oluşturacak şekilde ve Rum Kız Okulu'na ait ahşap doğrama detayları kullanılarak restitüe edilmiştir. Zemin kat pencerelerinin düşeyde dört bölmeli olması bunların giyotin olma ihtimalini düşündürse de, çevrede örneği görülmemiş ve yakın çevrede incelenen okul

binalarında da giyotin pencere örneğine rastlanmamıştır. Dönem fotoğraflarında da iki kat pencereleri arasındaki doğrama kuruluşlarında bir fark olmadığı anlaşılmaktadır. Bu sebeple zemin kat pencereleri üstte iki bölme sabit, altta iki bölme kanatlı olmak üzere restitüe edilmiştir. Eksik söve elemanları sağlam olanlar referans alınarak tamamlanmıştır.

Zemin kat giriş kapısının her iki yanındaki pencerelerin bitim akslarına kadar beyaz boya kalıntıları tespit edilmiş, bu uygulama dönem fotoğraflarıyla da doğrulanmıştır. Bu nedenle cephenin balkon altında kalan ve giriş kapısı etrafındaki duvar yüzeyleri kireç esaslı beyaz boyalı olarak tamamlanmıştır.

Orta aksta bulunan giriş kapısı önüne, iç ve dış kot arasındaki geçişi sağlamak amacıyla bir giriş basamağı eklenmiştir. Giriş kapısı, taş sövelerin içe bakan yüzeylerinde tespit edilen, kanatlara ait menteşe işlevi gören bağlantı elemanlarından yola çıkılarak, bu yuvalara demir kancalar ile oturtulan iki açılır kanat olarak restitüe edilmiştir. Ahşap kanatlarda ise Rum Kız Okulu'nun zemin kat giriş kapısındaki göbekli kanat detayı uygulanmıştır. Kapının Rum Kız Okulu'nda olduğu gibi kanatları üzerinde ahşap tepe pencereleri olduğu düşünülmüş fakat kapı üzerinde bulunan iki adet kemerli tepe penceresi bu işlevi karşıladığından Rum Kız Okulu giriş kapısının yalnız kanat detayı uygulanmıştır.

Cephede zemin kat giriş kapısının üstünde bir kitabe yuvası bulunmaktadır ancak kitabe mevcut değildir. Kaouris'in aktardığı [12], binanın inşası ve sonraki dönemde iki ayrı mermer kitabe hazırlandığı ve ikisinin de bina girişine asılmadığı bilgisi, binaya hiçbir dönemde kitabe asılmamış olması ihtimalini de düşündürmekte olup bu kısım olduğu gibi bırakılmıştır.

Kitabenin sağ yanındaki sütun başlığı yerinde olmayıp, bu parçanın simetriğinde bulunan iyonik formdaki başlıkla aynı olacak şekilde tamamlanmıştır.

Yapının dönem fotoğraflarında birinci katta balkon olduğu görülmektedir. Balkona ilişkin binada mevcut yapısal izler bulunmakta olup, bu izler tamamlanmak suretiyle restitüe edilmiştir. Balkon döşemesinin kat silmelerinin sonlandığı kısımlar arasında

olduğu, balkon korkuluğunun balkon kapısının her iki yanındaki ikili pencerelerin alt söveleri arasında bulunan demir elemanlara bağlandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca balkona ait ahşap kirişlerin yerleri duvar üzerinde mevcuttur. Bu izlere göre, balkon kirişlerinin duvar içinde bina içindekilerle aynı yönde ve ölçüdeki döşeme kirişleri üzerine oturduğu, kuzeydoğu duvarının hem iç yüzeyinden hem dış yüzeyinden okunmaktadır. Özellikle iç yüzeyinde balkon hizasında yükselen kiriş ve hatıl yuvaları bu yapısal durumun izlerini taşımaktadır. Hol hizasını takip eden akslarda kiriş yuvalarının iki kiriş kalınlığına ulaştığı tespit edilmiş, yaklaşık 2.55m genişliğinde aks aralığı bulunan orta kısmın çift kirişle güçlendirilerek geçildiği anlaşılmıştır. Ayrıca dönem fotoğraflarında bu orta kısmın çıkmalı olduğu tespit edilmiş ve kat silmelerinin bitim hizasından orta bölüme ait kiriş izlerine kadar 70cm, orta bölümdeki ikili kirişler arası 120cm konsol balkonla tamamlanmıştır. Cephede balkon kirişlerini destekleyen bir elemana ait iz tespit edilmemiştir. Balkon döşemesi kirişler üzerine ahşap kadron ve ahşap kaplama ile tamamlanmıştır. Korkuluklar ise pencere söveleri arasındaki demir elemana bağlanacak şekilde 1.05m yüksekliğinde, dönem fotoğraflarından anlaşıldığı üzere sade formlu olarak tamamlanmıştır.

Şekil 5.46 Kuzeydoğu duvarında balkon hizasında yükselen kiriş ve hatıl izleri [42]

Balkon kapısına ait sövelerde zemin kat kapısında olduğu gibi menteşe işlevli bağlantı demirleri mevcuttur. Düşey sövelerin her ikisinde altta ve üstte ikişer tane olmak üzere dört menteşenin bulunduğu kapı boşluğu için zemin kat giriş kapısında kullanılan, iki açılır kanattan oluşan ahşap kapılar kullanılmıştır. Bu kapılar zemin katta olduğu gibi demir bir kanca ile bu yuvalara geçirilmektedir. Balkon kapısının üstüne, dönem fotoğraflarında görüldüğü gibi, kemerli ve kesme taş söveli tepe penceresi eklenmiştir.

Fotoğraflarında (Şekil 5.17-5.18) kırma çatılı olduğu görülen yapının çatı eğimi, fotoğrafın cepheye oranlanmasıyla %45 bulunmuştur. Bu eğimle yaklaşık bir kat yüksekliğinde bir çatı arası mekanının oluştuğu yapıda, dönem fotoğrafında da görüldüğü gibi çatının orta aksında aydınlık penceresi yapılmıştır.

Çatının, bölgedeki yapılarda da kullanıldığı gibi ahşap strüktürlü ve hartama kaplı olduğu fotoğraflardan anlaşılmaktadır. Şekil 5.18'deki fotoğrafta çatının kaplama malzemesinin yatayda 9-10 sıra oluşturduğu görülmektedir. Bu ölçü çatı eğimine bölündüğünde her bir eleman için 65-70cm uzunluğa karşılık gelmektedir. Hartama parçaları alttakine yaklaşık 20-25cm binili olacak şekilde oluşturulduğundan her bir hartama parçasının uzunluğu yaklaşık 100cm'e denk gelmektedir. Buna göre 10m'yi geçen bir ahşap asma çatı strüktürü oluşturulmuş ve mertekler üzerine yerleştirilen çıtalara hartamaların bağlanmasıyla çatı sistemi kurgulanmıştır.

Osmanlı Arşivi'nden edinilen 1912 yılına ait bir belgede[1], Trabzon Vilayeti tarafından, Dahiliye Nezareti'nden, Gümüşhane'de hartamacılık yüzünden tahrip olan orman alanları için, hartama yerine kiremit kullanımının temininin sağlanması istenmiştir. Bu belge, 1912'ye kadar eğimli çatıların çoğunluğunda yerel malzeme olan hartama kullanıldığını göstermektedir.

Kuzeybatı Cephesi

---

[1] *"Gümüşhane'de damların üzerine koymak için hartama denilen tahta üretilerek ormanlar tahrip edildiğinden, hartamanın ruhsatname ile imal ettirilmemesi, damlara konulmak üzere kiremit kullanılmasının temini."*

"Trabzon Vilayeti'nden Dahiliye Nezareti'ne,

Devletli ….. dahi vilayetteki ormanların tahrip edilmekte olduğu haber olunması ….. ve vazifesini hakkıyla ….. orman memurları hakkında …. Dikkat muamele-i kanun ….. kemali ehemmiyetle mülhakata ve orman müdüriyetine yazılmış idi. ….. bilhassa Gümüşhane Sancağı dahilindeki ağaçların ahali tarafından kısman ….. kuşadı kısmen damların üzerine kiremit makamında kullandıkları hartama denilen tahta imali için tahrir edildiği ve şu suretle külliyen layık ….. ve budaksız ağaçların israf ve imha olunduğu beyanıyla hartamacılık ….. kereste imali için ….. hartama imal etmemek üzere …..den lazım ve bet bulunmuş olduğundan bu babda nezaret-i aidiyesinden orman müdürlüğü ….. maruzdur…..

8 Muharrem 1331" (BOA, DH.İD., 105-2/19)

Belgenin orjinali için bkz. Ek-D.4

Cephenin orta aksında bulunan yapısal çatlağın sol tarafında rölövede belirtildiği üzere tespit edilen 18cm'lik oturma cephenin bu kısmında düzeltilmiştir. Kat silmesi kuzey ve batı köşeleri aynı hizada olacak şekilde tamamlanmıştır. Kuzey köşesinden orta aksa kadar görülen taban silmesi, batı köşesinin kotu 76cm düşürülerek devam ettirilmiş, köşe plastırının bitimi kuzey köşede görülen profilli kaide ile aynı olacak şekilde tamamlanmıştır. Zemin kat pencereleri düşeyde dört yatayda iki bölmeli, üst iki bölme sabit alt iki bölme hareketli; birinci kat pencereleri düşeyde üç yatayda iki bölmeli, üst bölme sabit alt iki bölme hareketli olarak, kuzeydoğu cephesinde uygulanan detayla aynı olmak üzere tamamlanmıştır. Eksik söve elemanları sağlam olanlar referans alınarak tamamlanmıştır.

Güneybatı Cephesi

Zemin kotu batı köşesinde 76cm, güney köşesinde 2.34m düşürülmüş, böylelikle kuzeydoğu cephesinde köşelerde görülen kare kesitli plastırların oturduğu kaide bezemesi bu cepheye de taşınmıştır. Aynı şekilde diğer cephelerde görülen taban silmesi de güneybatı cephesine eklenmiştir.

Zemin kat giriş kapısı ön cephe olan kuzeydoğu cephesindeki giriş kapısıyla aynı detayda olmak üzere kapı boşluğuna uygun ölçüde tamamlanmıştır. İçerideki döşeme kotundan yaklaşık 60cm aşağıda kalan dış kot, kuzeydoğu cephesinde olduğu gibi kapı eşiği önüne iki basamaklı merdiven eklenerek çözümlenmiştir.

Zemin ve birinci kat pencereleri için diğer cephelerde kullanılan detaylar aynı şekilde uygulanmıştır. Eksik söve elemanları sağlam olanlar referans alınarak tamamlanmıştır. Zemin kat giriş kapısına ait doğramalar, açılır iki kanat olarak, sövelerin içe bakan yüzeylerinde görülen menteşe işlevli demir elemanlara geçirilmek suretiyle, kuzeydoğu cephesinde uygulanan detayda tamamlanmıştır. Birinci kat giriş kapısının mevcut olmayan söveleri için zemin kat kapı söveleri kullanılmıştır. Mevcut ahşap atkı hizasında düz atkılı taş söve ile üst açıklık geçilmiş, eşik üst kotu için kat silmesinin alt kotu referans alınmış, kat silmesi tamamlanan düşey sövelere kadar devam ettirilmiştir. Bu kapıya ulaşan kemerli taş köprü, genişliği duvar yüzeyinde kesme taşlarla sınırlanan kalıntılar referans alınarak, yüksekliği de eşik kotuna ulaşacak şekilde tamamlanmıştır.

Köprünün her iki yanına kuzeydoğu cephesinde kullanılan demir korkuluktan yerleştirilmiştir.

Zemin ve birinci kat kaplarının her iki yanındaki pencere sövelerine kadar olan duvar yüzeylerinde rölövede de gösterildiği üzere beyaz boya kalıntıları tespit edilmiş, girişi vurgulamak amacıyla yapılmış bu uygulama kalıntıların belirlediği sınırlar referans alınarak tamamlanmıştır. Ayrıca kemerli köprünün alt yüzeyinde de görülen bu boya katmanı köprünün alt ve yan yüzeylerine de uygulanarak tamamlanmıştır.

Güneydoğu Cephesi

Doğu köşesinde zemin kuzey köşe referans alınarak düşürülmüş, bu sayede toprak altında kalan köşe kaidesi açığa çıkarılmıştır. Kuzeybatı cephesinde görülen taban silmesi bu cepheye de uygulanmış, güney köşede profilli kaide ile sonlandırılmıştır. Bunu sağlamak için güney köşede de zemin kotu 234cm düşürülmüştür. Pencereler diğer cephelerde uygulanan detayla tamamlanmıştır. Eksik söve elemanları sağlam olanlar referans alınarak tamamlanmıştır.

5.3 Restorasyon

5.3.1 Yapının Yeni İşlevine İlişkin Öneriler

Bina 1923 yılına kadar Rumlar tarafından okul olarak kullanılmış olup, mübadeleden sonra kullanıldığına dair hiçbir veri yoktur. Eski Gümüşhane'de Osmanlı döneminde Hızır İlyas Mahallesi olarak adlandırılan yapının yer aldığı bölge, tamamen Rum nüfusun yaşadığı bir yerleşim olduğundan, Rumların göç etmesiyle okul binası da yerleşimdeki diğer yapılar gibi sahipsiz kalmıştır. Bu tarihlerde Eski Gümüşhane'de kalan Türk halk da, bugünkü şehir merkezi olan Harşit Vadisi içindeki yeni şehre yerleşmeye başlamış, Eski Gümüşhane kısa bir zamanda terk edilmiş bir karakter kazanmıştır. Yeni şehirdeki imar faaliyetleri için Eski Gümüşhane'deki kullanılmayan yapılara ait malzemelerin sökülerek taşındığı ve bu yapılarda kullanıldığı bilinmektedir. Eski Gümüşhane'deki birçok yapıyla birlikte Rum Erkek Okulu'nun da ilk olarak bu tahribata maruz kaldığı muhtemeldir. Yığma duvarlarındaki yapısal hasarların deprem etkisiyle oluştuğu

anlaşılmaktadır. 1923'den itibaren kullanılmayan ve bilinçli tahribatlar ile çevresel etmenlerden dolayı hasara uğrayan binadan günümüze yalnızca iki kat yüksekliğindeki yığma dış duvarlar ulaşmıştır.

İnşa edildikten sonra mübadele tarihine dek okul olarak kullanılmıştır. Yalnız 1. Dünya Savaşı sırasında tüm kamu binalarının askeri amaçlarla kullanıldığı gibi okul binası da askeri hastane olarak kullanılmış, savaş sonrası 1923 yılına kadar okul olarak kullanılmaya devam etmiştir. Haldiya Metropolitliği'nin idari sınırlarındaki, dolayısıyla Gümüşhane'deki, modern koşullarla inşa edilen ilk okul binası olup, Eski Gümüşhane'de Rumlara ait sınırlı sayıdaki kamusal yapıdan biridir. Ayrıca Eski Gümüşhane'de günümüze ulaşan iki okul yapısından bir diğeri olan Rum Kız Okulu binasının sonradan okul olarak işlevlendirildiği, hatta günümüzde de konut olarak kullanıldığı düşünüldüğünde, Rum Erkek Okulu tüm geçmişi boyunca eğitim yapısı olarak anılan tek bina olma özelliği taşımaktadır. Ayrıca Rum nüfusun hem sosyal hem idari merkezi olan Hızır İlyas Mahallesi'nde bu merkezin önemini simgeleştiren bir yapıdır. Bu özellikleri göz önünde bulundurulduğunda yapısal ve çevresel olarak özgün niteliklerine uygun bir işlevle kurgulanması, tarihsel simge değerinin korunması anlamında da önemli bir konu teşkil etmektedir. Bu bağlamda yapının çeşitli eğitim faaliyetlerinin gerçekleştirilebildiği, ayrıca kentin eski çok kültürlü dönemiyle ilgili yazılı görsel kaynakların arşivlendiği ve sergilendiği bir 'Araştırma Merkezi' olmasına karar verilmiştir. Yerel yönetimlerce kültür turizmi hedeflenen Eski Gümüşhane yerleşiminde bu işlevin bulundurulması, buradaki işlevsel çeşitliliğe katkı sağlarken, hem yerel halkın hem de ziyaretçilerin ve araştırmacıların yerleşim tarihi hakkında bilgi sahibi olmalarına ev sahipliği yapması, böylelikle yapının zaman içinde değişen eğitim ihtiyaçlarına günümüzde de bu biçimiyle hizmet etmesi amaçlanmıştır.

Çalışma kapsamında yapıdaki bozulmalar tespit edilmiş, sebepleri araştırılmıştır. Yapılan analizlerle özgünlük durumu, kullanılan malzemeler ile hasar durumları ortaya konmuştur. Binadaki yapısal veriler ile görsel ve yazılı kaynaklardan faydalanılarak, okul olarak kullanımda olduğu döneme ait restitüsyon çalışması yapılmıştır.

Binadaki bozulmaların onarımı ile yeni işlev için gerekli fonksiyonların kurgulanması restorasyon projesini oluşturmuştur. Yeni kurguda restitüsyon esas alınmış, yapının özgün durumuna uygun olacak şekilde çoğunlukla özgün geleneksel yapı çözümleri tercih edilmiştir. Geleneksel yöntemlerin günümüz koşullarına uyum sağlamadığı noktalarda uygulanan modern çözümlerin ise geleneksel sistemlere referans veriyor olmasına özen gösterilmiştir. Yapılacak eğitim faaliyetleri için zemin katta 35m2'lik atölye, 75m2'lik çok amaçlı salon ve tuvaletler çözülmüştür. Birinci katta ise araştırmacılara hizmet verecek kütüphane birimi ile hem binaya hem de Eski Gümüşhane yerleşimine ait tarihi görsel verilerin, yerel yaşam kültürüne ait ögelerin sergilendiği anı odası ve idare odası çözülmüştür.

5.3.2 Yapının Onarımına İlişkin Öneriler

Niteliksiz Eklerin Kaldırılması ve Temizlik

Restorasyonda ilk olarak iç ve dış mekanda toprak yığınlarıyla yükseldiği tespit edilen zemin temizlenmeli, bu sırada özgün döşemeye ait ize rastlanırsa tespiti yapılmalıdır. Yapının zemini için restitüsyonda olduğu gibi kuzeydoğu girişinden sonra 3 basamakla yükseltilen ahşap konstrüksiyon ve ahşap kaplama önerilmiştir. Mevcut toprak zeminin temizlenmesi sırasında restitüsyonu değiştirecek özgün bir veriye ulaşıldığı takdirde, bu kurgu özgün durumuna uygun olarak revize edilmelidir.

Cephelerde görülen taş örgü üzerine doğrudan uygulanmış sarı renkli boya katmanı yapının dönem fotoğraflarında görülmemekte olup bu malzemenin özgün olmadığı anlaşılmaktadır. Kuzeydoğu ve güneybatı cephelerinde giriş aksını vurgulayan kireç esaslı sıva+beyaz boya katmanlarında da birçok yerde dökülme ve kirlenme tespit edilmiş olup, cephelerdeki niteliksiz ve hasar görmüş sıva ile boya katmanları temizlenmelidir.

Güneybatı cephesinde zemin kat pencerelerinde ve kuzeydoğu cephesi giriş kapısındaki taş yığınları kaldırılmalıdır. Birinci katta güneybatı cephesine bakan duvarda kapatılmış olan pencere boşluğu açılmalıdır.

Özellikle kesme taş elemanlarda görülen kirlilik ve kararmalar, pencerelere ait alt sövelerdeki mantar oluşumları, taş duvarlarlarda boşalan derzler arasında görülen bitki oluşumları ile bahçe duvarı ve merdiven kalıntıları üzerindeki yosunlanma ve bitki oluşumları temizlenmelidir. Ayrıca tüm metal elemanlardaki paslanmalar temizlenmelidir.

Sağlamlaştırma

Yapının kuzeybatı ve güneydoğu duvarlarında strüktürel çatlaklar ile kuzey köşesinde18-19cm'lik bir oturma tespit edilmiş olup buna karşı koruma önlemleri alınması gerekmektedir. Bunun için yapının çelik halatlarla çemberlenmesi, halatların çektirilerek yapıdaki oturmanın düzeltilmesi, oturma görülen kuzey köşe kaldırıldıktan sonra zeminin takviye edilmesi, çatlaklarda uygun uzunluklardaki paslanmaz çelik kenetlerle dikiş uygulaması yapılması önerilmiştir. Bu yöntem uygulama sırasında hazırlanacak zemin raporlarına göre yeniden değerlendirilmelidir. Eksik duvar örgüleri tamamlanmalı, yüzeysel çatlaklar ve derz boşalması görülen duvarlar enjeksiyon ve derzleme ile güçlendirilmelidir.

Bütünleme

Yığma duvarlarda fiziksel koşullara maruz kaldığından çürüme görülen ahşap elemanlar yenilenmeli eksik olanlar bütünlenmelidir. Yenilenen ahşap elemanlar böceklenme ve mantar oluşumlarına karşı emprenye edilmelidir.

Yığma duvarlarda özellikle birinci kat pencere söveleri altındaki yıkılmış kısımlar yerel taş malzeme ve uygun harçla örülmeli, yıkılan duvarlar nedeniyle söve taşlarında tespit edilen yatay ve düşey deformasyonlar düzeltilmelidir. Eksik söve elemanları uygun formda kesme taşlarla bütünlenmelidir. Taş malzemede görülen parça kayıpları uygun karışımdaki imitasyon harcıyla onarılmalıdır.

Birinci kat döşemesine ait kiriş izleri kullanılarak yeni ahşap kirişler ile birinci kata ait ahşap döşeme oluşturulmalıdır.

Yerinde olmayan tüm iç duvarların, restitüsyonda olduğu gibi, yapı üzerindeki mevcut duvar izleri referans alınarak ve ahşap karkas olarak inşa edilmesi önerilmiştir. Yapıya günümüz koşulları ihtiyaçlarına bağlı olarak eklenen tuvalet birimine ait duvarların ise, özgün kurgudan ayrılması, değiştirilebilmesi kolay ve hafif alçıpan malzeme ile inşa edilmesi öngörülmüştür. İç mekana projede gösterildiği üzere ahşap bir merdiven eklenmiştir.

Yapının özgün plan kurgusundaki ahşap iç kapılar restitüsyon verisi olan Rum Kız Okulu'na ait iç kapı detaylarıyla aynı olacak şekilde üretilmelidir. Bu kapıların atölye, kütüphane, anı odası gibi özgün işleve referans veren mekanlarda kullanılması öngörülmüştür. Yeni ihtiyaçlara göre eklenen tuvaletlerde projelendirildiği üzere sade formlu ahşap kapı tercih edilmiştir. Dış kapılar ile balkon kapısı projede gösterildiği üzere sövelerde bulunan özgün demir ankraj elemanlarına geçirilen iki kanatlı ve ahşap olarak, pencere doğramaları ise restitüsyon verileri ışığında, zemin katta düşeyde dört yatayda iki, birinci katta düşeyde üç yatayda iki bölmeli, ahşap malzemeden açılır kanatlı olarak imal edilecektir.

Cephedeki sarı renkli boyanın okulun son dönemlerinde yapıldığı muhtemeldir. Restitüsyon verisi olarak kullanılan 1886-1906 arası fotoğrafta yapının dış cephesinin sıvasız olduğu, yalnızca giriş akslarında kapı yanlarının sıvandığı görülmektedir. Bu veriden yola çıkılarak cephenin sıvasız bırakılması, yalnızca giriş akslarında günümüzde de kalıntıları mevcut olan kireç esaslı sıva üzeri beyaz boya uygulamasının yapılması öngörülmüştür. Kesme taş elemanlarda boya uygulaması yapılmayacaktır.

Güneybatı cephesinde istinat duvarı üzerinde birinci kata ulaşan kemerli köprü binaya birleştiği yerdeki kalıntılar referans alınarak bütünlenecektir. İstinat duvarı üzerinden zemin kata ulaşımı sağlayan merdiven kalıntısında gerekli temizlik işlemleri yapılıp olduğu gibi bırakılacak, kalıntı üzerinden istinat duvarı üst kotuna ulaşacak yeni merdiven çelik strüktürlü tek kollu olarak inşa edilecektir.

Kuzeydoğu cephesindeki balkon restitüsyon verileri ışığında yapıdaki mevcut izlere uygun olarak ahşap konstrüksiyonda inşa edilecektir.

Çatının özgün kaplama malzemesinin hartama olduğu bilinmektedir. Restorasyonda bunun yerine günümüz malzeme teknolojisine uygun, uygulaması ve bakımı kolay aynı zamanda yerleşimin mimari geleneğine aykırı olmayan kenetli metal kaplama malzemesi kullanılması uygun görülmüştür. Gümüşhane'de hartamanın yasaklanmasından ve devlet teşvikiyle sac malzemenin kullanılmaya başlanmasından sonra, niteliksiz bir malzeme olmasına rağmen sac, Gümüşhane için yerel geleneksel bir nitelik kazanmıştır. Bu yüzden güncel malzemelerden yapıya en uygunu metal kaplamadır.

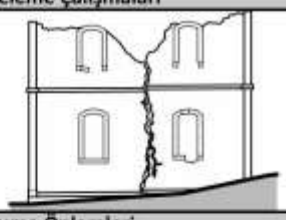
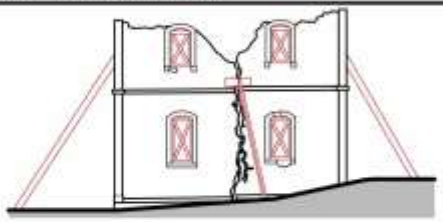
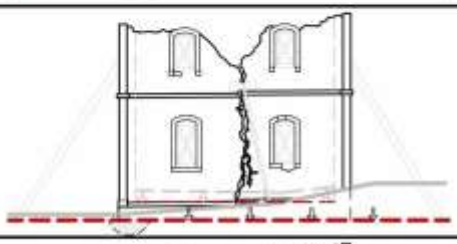
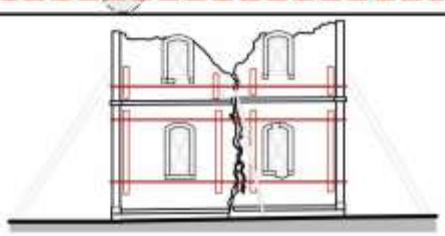
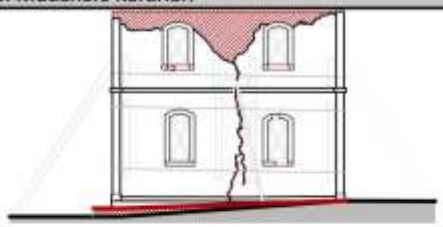
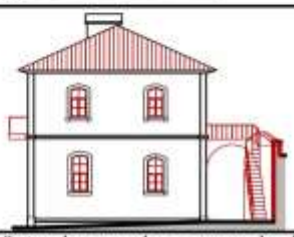

Şekil 5.47 Olucak Köyü [42]

Şekil 5.48 Şamanlı Köyü [42]

Çizelge 5.1 Rum Erkek Okulu Binası / acil koruma önlemleri ve müdahale kararları [42]

1. Ön Belgeleme Çalışmaları	
	Rölöve, restitüsyon ve restorasyon projesi, fotoğraf albümü ve raporların hazırlanması (Zemin dolgusu kaldırıldıktan sonra yapı ve çevresinin kotları yeniden ölçülecek ve çizimler üzerinde güncellenecektir.)
2. Acil Koruma Önlemleri	
	2.1 -Duvar boşluklarında (kapı, pencere...) ahşap desteklerin oluşturulması -Duvarları destekleyen ahşap destek sisteminin kurulması
	2.2 Temizlik: İç ve dış mekanda zemindeki toprak dolgunun kaldırılması. Bu sırada zeminde boşalma tespit edilirse bu kısmın doldurularak takviye edilmesi
	2.3 -Çelik halat ve yapı arasına ahşap yastıklar yerleştirilerek yapının çemberlenmesi -İksa sisteminin desteğiyle halatların çektirilerek kontrollü bir şekilde yapıdaki oturmanın düzeltilmesi
3. Müdahale Kararları	
	3.1 -Oturmanın kaldırıldığı zemine dolgu yapılarak takviye edilmesi -Strüktürel çatlakların dikişi -Eksik derz ve taş dokusunun onarımı
	3.2 -Mevcut strüktür yuvaları kullanılarak ahşap döşeme ve çatı strüktürünün oluşturulması -Mevcut duvar izleri takip edilerek iç duvarların oluşturulması
	3.3 -Yapı üzerindeki izler esas alınarak balkon, köprü ve merdivenin yapımı -Eksik doğramaların, analoji yöntemiyle kurgulanıp tamamlanması -Bahçe duvarlarının onarımı ve çevre düzenlemesinin yapılması
*** Önerilen yöntemler, uygulama sırasında alınacak zemin raporlarına göre yeniden değerlendirilmelidir.**	

BÖLÜM 6

SONUÇ VE ÖNERİLER

Eski Gümüşhane (Süleymaniye Mahallesi) yerleşiminin eski mahallelerinden Hızır İlyas Mahallesi'nde bulunan ve bu mahalleye, mübadele dönemine kadar Gümüşhane'de yaşayan Rum halkın dini ve idari merkezi olma niteliğini kazandıran Metropolitlik Binası ve Metropolitlik Kilisesi ile, Eski Gümüşhane'deki Rum cemaatin eğitim dernekleri ve metropolitlik idaresinde yürüttüğü eğitim faaliyetleri ile kurulan Rum Kız ve Erkek Okulu binalarının oluşturduğu yapı grubu incelenmiştir. Eski Gümüşhane'nin çok kültürlü geçmişinde Rum toplumuna ait önemli simgeler olan bu yapılar mübadele sonrası birçok tahribata uğramış, günümüze harabe halde ulaşmıştır.

Yapılan çalışmada, yakın gelecekte Eski Gümüşhane için hedeflenen dönüşümde, günümüze güçlükle ulaşmış az sayıdaki kültür varlığının korunmasıyla birlikte yerleşimin planlanmasında işlevsel çeşitliliğin önemsenmesi ile yerleşimin simge değeri taşıyan kamusal yapılarının kültürel işlevli olarak değerlendirilmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Çalışma süresince yapılan araştırmalar, tez çalışmasına konu olan yapı grubu hakkındaki bilgi birikimine katkı sunmakta, özellikle bu yapıların birbirleriyle tarihsel ilgisine dikkat çekilmektedir. Yapıların mimari özellikleri ve yapım teknikleri ile yerleşimin geleneksel yapım sistemleri de irdelenmiştir. Ayrıca bugünkü Gümüşhane sınırlarından çok daha büyük bir çevreyi kapsayan Haldiya'nın modern şartlardaki ilk okul binası olan Rum Erkek Okulu'nun rölöve ve analizleri yapılmış, tarihi belgeler ışığında restitüsyonu hazırlanmıştır. Yapının geçmişte sahip olduğu işlevle kısmen örtüşmesi ve yeni ihtiyaçları çok müdahale gerektirmeden karşılayabilmesi için eğitim

ve kültürel işlevli kullanılması önerilmiştir. Yapı, Gümüşhane ile özellikle Eski Gümüşhane yerleşimine ait Türk ve Rum kaynaklarının ve diğer yabancı kaynakların arşivleneceği, kent araştırmalarının yapılabileceği, ayrıca çeşitli atölye çalışmaları ve seminerler düzenlenerek hem yerel halkı hem ziyaretçileri bilgilendirebilecek faaliyetler gerçekleştirilebilecek bir Araştırma Merkezi olarak planlanmıştır. Yapı grubundaki diğer yapıların ise, özgün işlevleri bakımından sergilenebilir olması gerektiği düşüncesiyle yerleşimdeki işlevsel çeşitliliği sağlayacak kamusal yapılar olarak değerlendirilmeleri önerilmiştir.

Agios Georgios Metropolitlik Kilisesi'nin mevcut durumuyla korunması, gerekli yapısal müdahalelerle konsolide edilerek harabe estetiğinin sergilenmesi yaklaşımıyla hazırlanan restorasyon projesi Trabzon KTVKK tarafından onaylanmıştır.

Rum Kız Okulu binası inşa edildikten kısa bir süre sonra Kız Okulu'na tahsis edilmiştir. Mübadeleye kadar okul, sonrasında yeni sahipleri tarafından konut olarak kullanılmıştır. Günümüzde genellikle yaz dönemlerinde konut olarak kullanılmaya devam etmektedir. Yapı özgünlüğünü büyük ölçüde korumuş olduğundan basit koruma müdahaleleriyle mevcut yapısal sorunlar çözülebilecektir. Mülk sahiplerinin yapıyı kullanmaya devam etmesi halinde, günümüzde odunluk-depo olan, özgün döneminde ise halı atölyesi olarak kullanılan zemin katın, Gümüşhane'ye ait geleneksel el sanatlarının sergilenebileceği bir mekan olarak işlevlendirilmesi önerilmektedir.

Metropolitlik Binası'nın iki kat yüksekliğindeki yığma taş duvarları günümüze ulaşmış, dönem fotoğraflarında görülen karkas yapıdaki bir kat ve üzerindeki çatı katı ile doğu cephesi giriş aksında balkonları ve giriş sahanlığını oluşturan merdivenli bölüm ise ulaşamamıştır. Dönem fotoğraflarıyla birlikte BOA'nde bulunan yapıya ait planlar önemli birer restitüsyon verisi olup, bunlardan faydalanılarak hazırlanılacak restitüsyon, yapıya dair önemli bir arşiv kaynağı olacaktır. Restorasyonun ise çağdaş bir yaklaşımla, yeni çevresine uyumlu müdahalelerle uygulanması gerektiği düşünülmektedir. Özgün dönemindeki yapı yüksekliğinin komşu yapılarla bütünlüğü olduğu görülmektedir. Fakat bu yapıların hiçbiri günümüze ulaşmamıştır. Binanın çevresiyle uyumlu bir silüet vermesi açısından mevcut yüksekliğinde bırakılması uygun bulunmaktadır. Yapının iç mekanına özgün duvarlardan bağımsız ve iki kat

yüksekliğinde, yapı kalıntısının kagir, dolu kütlesine tezat oluşturarak algılanabilmesini sağlamak amacıyla şeffaf bir yapı tasarlanması, iç ve dış mekan kullanımının elverişli düz bir araziye sahip olması, yerleşime hakim seyir imkanının bulunması açısından yeme-içme tesisi olarak işlevlendirilmesi önerilmektedir. Yerleşimdeki nitelikli tesis eksikliğinin giderilmesiyle ziyaretçilerin burada daha fazla zaman geçirmesi mümkün olacaktır.

Çizelge 6.1. Genel Vaziyet Planı

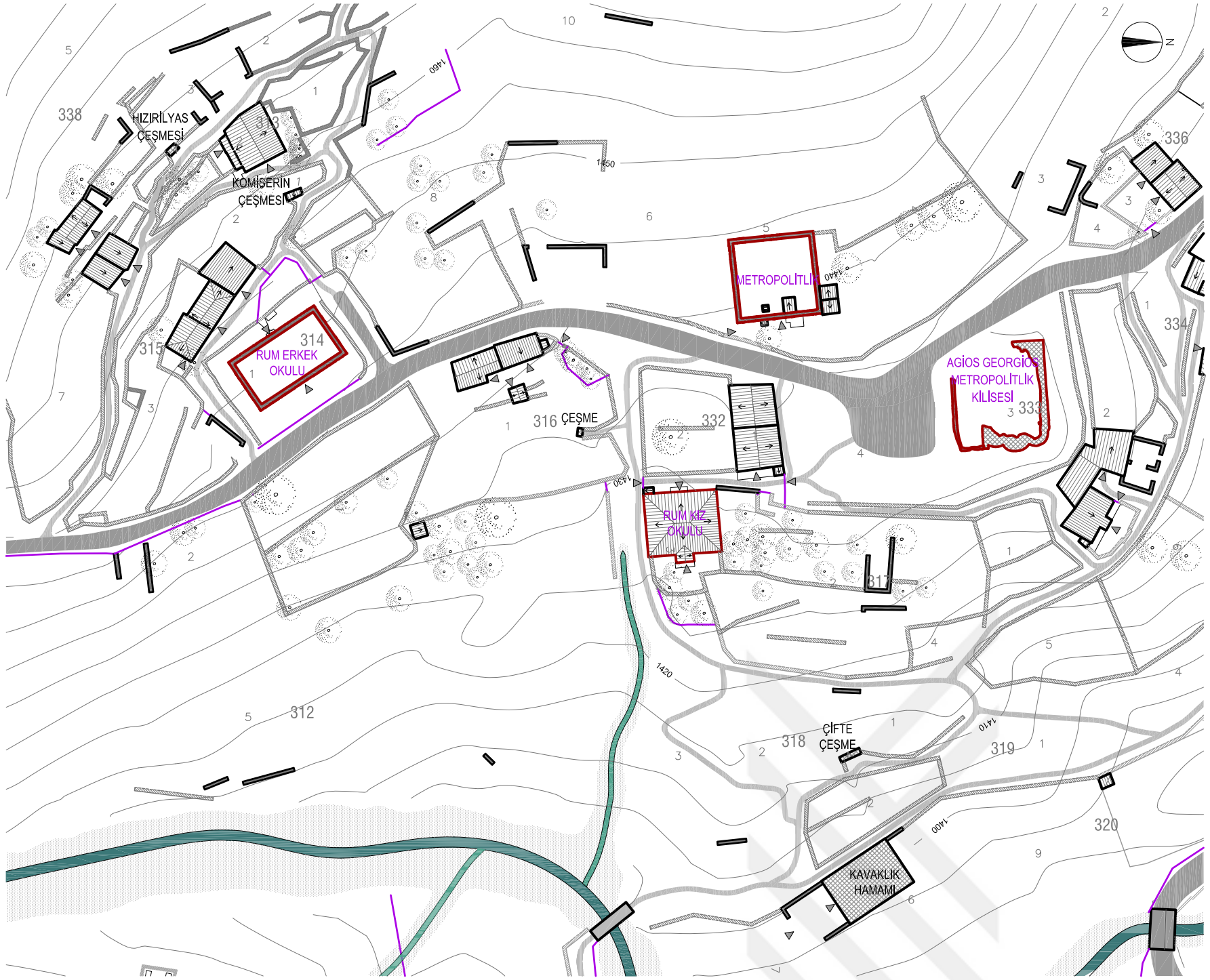
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

LEJANT

ÖLÇEK		1/1000
YAPI GİRİŞİ		
ÜST ÖRTÜ	EĞİMLİ ÇATI VE YÖNLERİ	
	HARAP DURUMDAKİ ÇATI ÖRTÜLERİ	
AĞAÇ		
DUVAR	TEZ KONUSU KAPSAMINDA İNCELENEN YAPILAR	
	TARİHİ YAPI DUVARLARI	
	TARİHİ BAHÇE VE İSTİNAT DUVARLARI	
	YENİ BAHÇE DUVARLARI	
	AHŞAP/METAL ÇİT	
YOL	ARAÇ YOLU	
	PATİKA YOL	
DERE	MUSALLA DERESİ YATAĞI	
	MEVSİMSEL DERE YATAKLARI	

* Yerleşimde sokak isimleri bulunmamaktadır.
*Bu çalışmada, Y. Burak Dolu tarafından 2010 yılında hazırlanmış olan yerleşime ait vaziyet planından faydalanılmıştır.

ARALIK 2016

GENEL VAZİYET PLANI

0 10 20 30 40 50 m

Çizelge 6.2. Restorasyon Önerisi

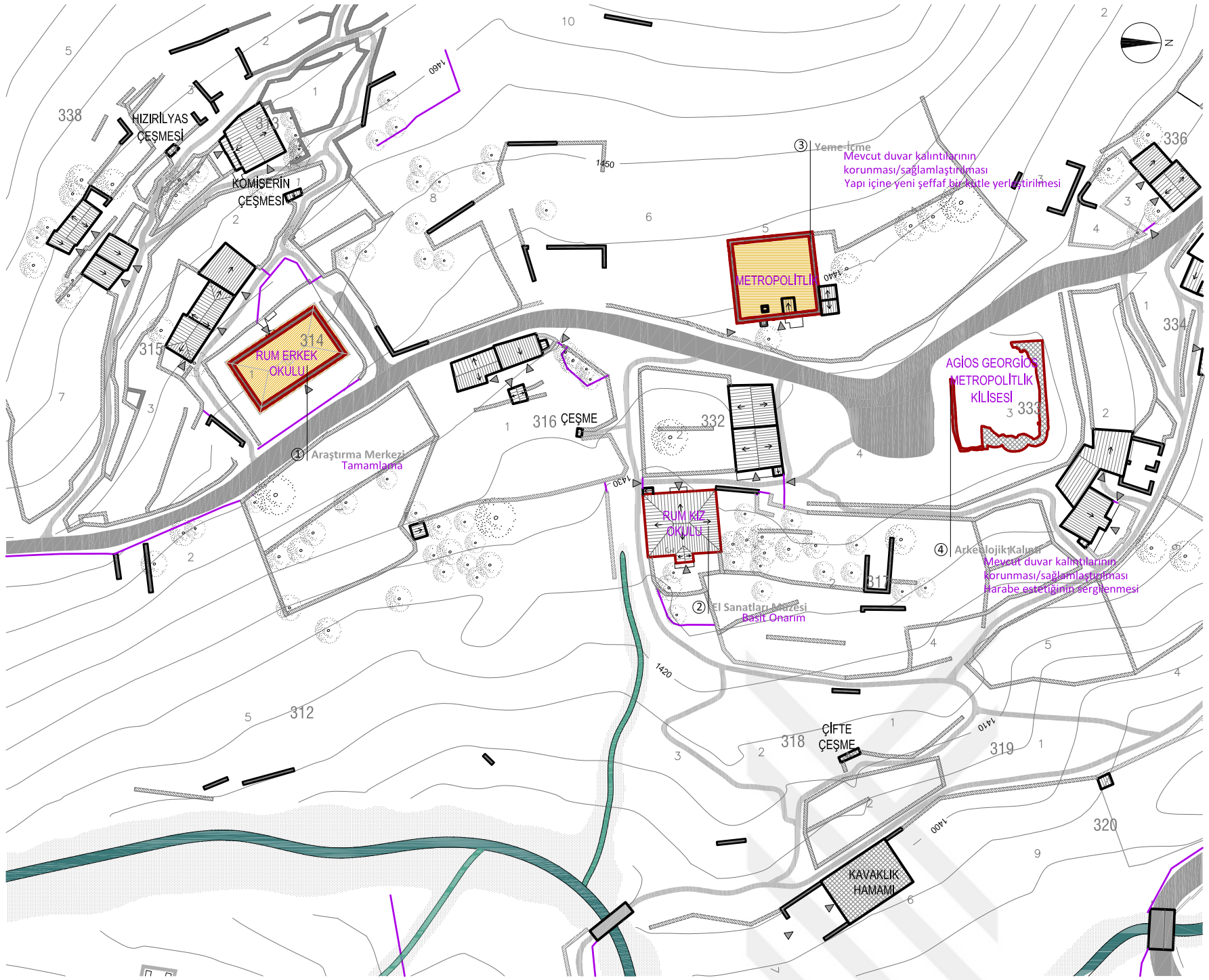
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

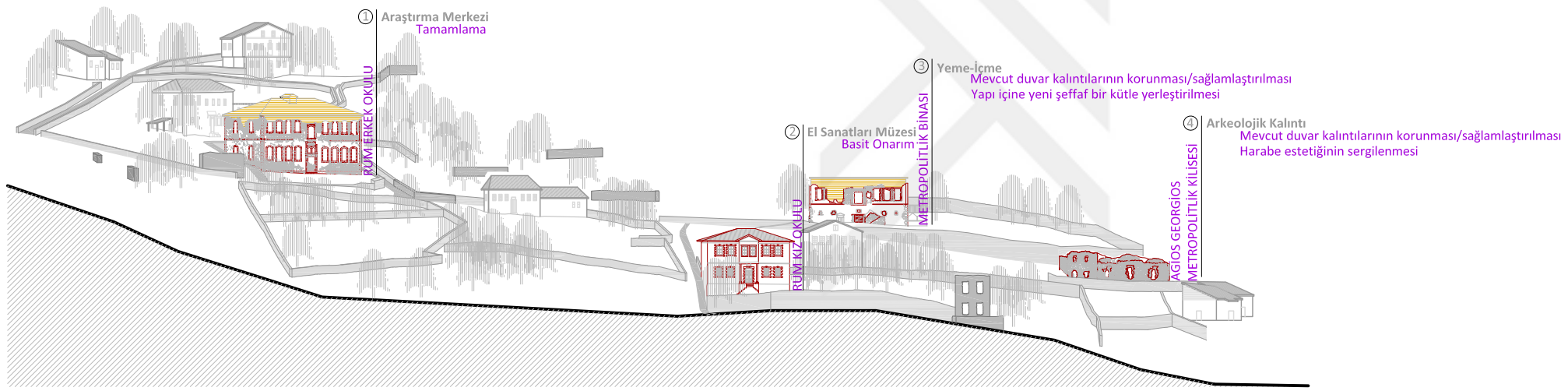

LEJANT

ÖLÇEK		1/1000
YAPI GİRİŞİ		
TEZ KONUSU KAPSAMINDA İNCELENEN YAPILAR	ÖZGÜN YAPI DUVARLARI	
	RESTORASYON ÖNERİLERİ KAPSAMINDA EKLENEN KÜTLELER	
ÜST ÖRTÜ	EĞİMLİ ÇATI VE YÖNLERİ	
	HARAP DURUMDAKİ ÇATI ÖRTÜLERİ	
DUVAR	TEZ KONUSU KAPSAMINDA İNCELENEN YAPILAR	
	TARİHİ YAPI DUVARLARI	
	TARİHİ BAHÇE VE İSTİNAT DUVARLARI	
	YENİ BAHÇE DUVARLARI	
	AHŞAP/METAL ÇİT	
YOL	ARAÇ YOLU	
	PATİKA YOL	
AĞAÇ		
DERE	MUSALLA DERESİ YATAĞI	
	MEVSİMSEL DERE YATAKLARI	

* Yerleşimde sokak isimleri bulunmamaktadır.
*Bu çalışmada, Y. Burak Dolu tarafından 2010 yılında hazırlanmış olan yerleşime ait vaziyet planından faydalanılmıştır.

Agios Georgios Metropolitlik Kilisesi'nin rölöve-restitüsyon ve restorasyon projeleri Zan Mimarlık tarafından hazırlanmış, restorasyon projesinde mevcut kalıntıların konsolide edilerek harabe estetiğinin sergilenmesi önerilmiştir. Proje Trabzon KTVKK tarafından onaylanmıştır.
Çalışma kapsamında **Metropolitlik Binası**'nın iç mekanına, özgün duvarlardan bağımsız, iki kat yüksekliğinde,yapı kalıntısının kagir, dolu kütlesine tezat oluşturarak algılanabilmesini sağlayabilecek şeffaf bir yapı tasarlanması ve yeme-içme tesisi olarak işlevlendirilmesi önerilmektedir.
Rum Kız Okulu günümüzde konut olarak kullanıldığından, özgün döneminde halı atölyesi şimdi ise odunluk-depo olan zemin katın Gümüşhane'ye ait geleneksel el sanatlarının sergilenebileceği bir mekan olarak işlevlendirilmesi uygun olacaktır.
Rum Erkek Okulu binası Araştırma Merkezi olarak işlevlendirilmiş, restorasyon yaklaşımı olarak bütünleme önerilmiş, özgün yapım sistemi ve plan şemasına uygun olarak restorasyon projesi hazırlanmıştır.

ARALIK 2016

RESTORASYON ÖNERİSİ

0 10 20 30 40 50 m

KAYNAKLAR

[1] Çiğdem, S., (2008). Gümüşhane Bölgesinin Tarih ve Arkeoloji Araştırmaları, T.C. Gümüşhane Valiliği Yayınları-6, Erzurum.

[2] Doğanay, S., (2001). Gümüşhane Şehir Coğrafyası, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

[3] Karayolları Genel Müdürlüğü, Trabzon Bölge Haritası, http://www.kgm.gov.tr/SiteCollectionImages/KGMimages/Haritalar/b10.jpg, 27.09.2016.

[4] Dolu, Y.B., (2010). Eski Gümüşhane (Süleymaniye Mahallesi) Sit Alanı İçin Kentsel ve Yapısal Koruma Önerileri, Yüksek Lisans Tesi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

[5] Yurttaş, H., (2008). "Gümüşhane / Süleymaniye Mahallesi (Eski Gümüşhane) Kültür Varlıkları", Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 17:347-366.

[6] Akagün Uslu, G., (1980). Gümüşhane ve Çevresinin Tarihi-Sanat Eserleri, Yelken Matbaası, İstanbul.

[7] Bostan, H., (2002). XV-XVI. Asırlarda Trabzon Sancağı'nda Sosyal ve İktisadi Hayat, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

[8] Öztürk, Ö., (2011). Pontus; Antikçağ'dan Günümüze Karadeniz'in Etnik ve Siyasi Tarihi, Genesis Yayınları, Ankara.

[9] Pamuk, B., (2009). XVII.Yüzyılın Ortalarında Gümüşhane (Torul) Kazası, Belleten, 266: 115-143.

[10] Özkan, H. ve Yurttaş, H., (2012). Ortaçağ'dan Günümüze Gümüşhane, T.C. Gümüşhane Valiliği Yayınları-14, Gümüşhane.

[11] Dağlı, Y. ve Kahraman, S.A., (2005). Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Bursa-Bolu- Trabzon- Erzurum- Azerbaycan- Kafkasya- Kırım-Girit, Cilt:2, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

[12] Kaouris, G., (1999). Η Εκπαίδευση στην ευρύτερη περιοχή της Αργυρούπολης του Πόντου (1723-1923) [Gümüşhane ve Çevresinde Eğitim (1723-1923)], Εκδοτικός οίκος αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη.

[13] Erüz, G., (2009). Gümüşhane Kurum Vadisi Maden Köyü Yerleşmeleri, Doktora Tezi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

[14] San, S.Ö., (1990). Gümüşhane Kültür Araştırmaları ve Yöre Ağızları, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

[15] San, S.Ö., (1993). Trabzon Salnamelerinde Gümüşhane Sancağı, Gümüşhane Valiliği ve Gümüşhaneliler ve Gümüşhaneyi Sevenler Hizmet Vakfı Yayınları-3, Gümüşhane.

[16] Yolalıcı, M.E., (1994). Maarif Salnamelerine Göre Trabzon Vilayetinde Eğitim ve Öğretim Kurumları,Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, 5:435-473.

[17] Yurt Ansiklopedisi, (1982). "Gümüşhane", C:5, Anadolu Yayıncılık, İstanbul.

[18] Somel, S.A., (2013). "Gayrimüslim Okulları Nasıl Azınlık Okullarına Dönüştü", Geçmişten Günümüze Azınlık Okulları: Sorunlar ve Çözümler Projesi Raporu, Cilt:1, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

[19] Polat Haydaroğlu, İ., (1990). Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Okullar, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

[20] Augustinos, G., (1997). Küçük Asya Rumları: Ondokuzuncu Yüzyılda İnanç, Cemaat ve Etnisite, Ayraç Yayınevi, Ankara.

[21] Şaşmaz, M., (1997). "İngiliz Konsolosu Alfred Biliotti'nin 1885'teki Raporuna Göre Tabzon Vilayeti'nde Eğitimin Durumu" Tarih ve Toplum, 163: 41-53.

[22] Büyükkarcı, S., (2003). Türkiye'de Rum Okulları, Yelken Yayınları, Konya.

[23] Mutlu, Ş., (2005). Osmanlı Devleti'nde Misyoner Okulları, Gökkubbe Yayınları, İstanbul.

[24] Vahapoğlu, M.H., (1997). Osmanlı'dan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okullar, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

[25] Cuinet, V., (1892). La Turquie D'Asie (Geographie Administrative Statistique Descriptive et Raisonnée de Chaoue Province de L'Asie-Mineure), C.1, Rue Bonaparte, Paris.

[26] Albayrak, H., (2008). Trabzon Milli Eğitim Tarihi, Cilt:1, T.C. Trabzon Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü Yayınları-1, Trabzon.

[27] T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Kanuni Anadolu Lisesi, http://kanunianadolu.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/61/01/202934/dosyalar/2016_04/14023454_kanunanadolulsestarihe.pdf, 27.09.2016.

[28] Yaşar, B., (2011). Giresun Rum Erkek Okulu Restorasyon Projesi, Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

[29] Koutsoupia, F., (2000). Η Εκκλησιαστικη Και Εκπαιδευτικη Κινηση Στην Εκκλησιαστικη Επαρχια Χαλδιασ Του Ποντου (19οσ-20οσ Αιώνασ) [Haldiya Bölgesinde Din Ve Eğitim (19-20.Yy)], Διδακτορικη Διατριβη, Αριστοτελειο Πανεπιστημιο Θεσσαλονικησ, Παιδαγωγικη Σχολη Τμημα Νηπιαγωγων, Θεσσαλονικησ.

[30] Bryer, A., Isaac, J. ve Winfield, D., (1972-1973). "Nineteenth Century Monuments In The City and Vilayet of Trebizond: Architectural and Historical Notes, Part 4", Archeion Pontou 31, Atina.

[31] Kalfaoğlu, İ., (2013). Küçük Asya Kıtasının Tarihi Coğrafyası, Albatros Yayınları, İstanbul.

[32] Alexandridou, F., (2015). Η Παιδεία στον Πόντο, η Εκπαίδευση και τα Εκπαιδευτικά Συστήματα από το 1682 με την ίδρυση του Φροντιστηρίου μέχρι και το 1922, με την ανταλλαγή των Πληθυσμών και την ενσωμάτωση τους στη Θεσσαλονίκη [1682'de Frontistirio'nun Kuruluşundan 1922 Mübadelesine Kadar Pontustaki Eğitim Sistemi ve Kurumları], Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεολογική Σχολή, Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας, Θεσσαλονίκης.

[33] Zan Mimarlık, (2012). Agios Georgios Metropolitlik Kilisesi Araştırma Raporu.

[34] Ertuğrul, Ö., (2016). "Osmanlı Devrinde Yanya (Ioannina) ve Çevresinde İnşa Edilen Bazı Kilise ve Okullar", Vakıf Restorasyon Yıllığı, 12: 91-105.

[35] Kemerkaya Rum Okulu, http://diasporic.org/mnimes/archives/educational-institute-trapezountas-1900-1914, 27.09.2016.

[36] Saylan, K., (2014). Gümüşhane, İdari, Sosyal ve Ekonomik Tarih (1850-1918), Gümüşhane Üniversitesi Yayınları, Gümüşhane.

[37] Bryer, A. ve Winfield, D., (1985). The Byzantine Monuments and Topography of Pontos, C.1-2, Dumbarton Oaks Research Library and Collection, Washington, D.C.

[38] Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İstanbul.

[39] İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Yıldız Albümleri, İstanbul.

[40] Yusuf Burak Dolu Arşivi, İstanbul.

[41] Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Arşivi, Trabzon.

[42] Sevinç Akkoyunlu Geçkil'e ait çizimler ve fotoğraflar, (2014-2016), İstanbul.

EK-A

TRABZON VİLAYETİ SALNAMELERİNE GÖRE GÜMÜŞHANE HAKKINDA SAYISAL VERİLER

EK A.1 1870 Trabzon Vilayet Salnamesi'ne göre Nefs-i Gümüşhane ve Gümüşhane kazasındaki erkek nüfus [15]

Yekün	İslam	Rum	Ermeni	Esami-i Kaza ve Nevahi
2357	1096	653	608	Nefs-i Gümüşhane
2763	545	218	.	Gümüşhane Kazası

EK A.2 1870 Trabzon Vilayet Salnamesi'ne göre Nefs-i Gümüşhane ve Gümüşhane kazasında mahalle ve hane sayıları [15]

Yekün	İslam	Rum	Ermeni	Mahalle	Köy	Esami-i Kaza ve Nevahi
920	473	233	213	14	.	Nefs-i Gümüşhane
925	860	65	.	1	35	Gümüşhane Kazası

EK A.3 1877 Trabzon Vilayet Salnamesi'ne göre Nefs-i Gümüşhane'de Gayrimüslim hane ve nüfus sayıları [15]

Hane	Nüfus	Mahalle
55	173	Cami-i Kebir Mah. (Süleymaniye)
68	137	Sorda Mah.
105	244	Emirler Mah.
9	25	Çarşı Mah.
41	109	Cami-i Sağır Mah.
105	253	Meryemana Mah.
41	137	Hızırilyas Mah.
22	51	Ayatodor Mah.
5	9	Ayana Mah.
208	649	İstavroz Mah.
54	147	Ermeni Mah.
10	22	Saadettin Mah.
76	179	Cami-i Cedid Mah.

EK A.4 1893 Trabzon Vilayet Salnamesi'nde nahiyeleriyle birlikte Gümüşhane kazası nüfusu [15]

Yekün	Erkek	Kadın	
22616	11910	10706	İslam
5579	2919	2660	Rum
1146	632	514	Ermeni
29341	15461	13880	Yekün

EK A.5 1900 Trabzon Vilayeti Salnamesi'nde nahiyeleriyle birlikte Gümüşhane merkez kazası nüfusu [15]

Yekün	Erkek	Kadın	
	12776	11734	İslam
	3312	3222	Rum
	768	611	Ermeni
32423	16856	15567	Yekün

EK A.6 1902 Trabzon Vilayet Salnamesi'nde nahiyeleriyle birlikte Gümüşhane merkez kazası nüfusu [15]

Yekün	Erkek	Kadın	
24286	12645	11641	İslam
64702	3278	3192	Rum
1285	721	564	Ermeni
23041	16644	15397	Yekün

EK A.7 1904 Trabzon Vilayet Salnamesi'nde Gümüşhane merkez kazası erkek ve kadın toplam nüfusu [15]

İslam	Rum	Ermeni	Toplam
3240	1270	1420	5930

EK A.8 Trabzon Vilayeti'nde eğitim durumu hakkında sayısal veriler [25]

SANDJAKS	COMMUNAUTÉS	NOMBRE des écoles, médressés, etc.	NOMBRE de Professeurs.	DÉPENSES annuelles pour l'entretien des écoles	ÉLÈVES			POPULATION avant recensement sans compter les étrangers	PROPORTION pour cent.
					Garçons.	Filles.	Total.		
				Livres turq.					
Ville de Trébizonde...	Ensemble.....	82	159	5.196	3 403	1.033	4.436	30 000	14 3/4
Le sandjak entier de Trébizonde...	Musulmans.. ...	753	765	11.470	22 234	700	22 934	336.000	6 3/4
	Grecs-orthodoxes.	136	159	3.140	7.106	330	7.436	73 800	10 1/2
	Arméniens.....	29	38	920	895	275	1.170	14.500	9 1/2
	TOTAL...	918	962	15.530	30.235	1.305	31.540	424 300	7 1/2
Samsoun....	Musulmans.....	735	741	10.750	20.720	400	21.120	197.500	10 3/4
	Grecs-orthodoxes.	135	147	3.430	3.450	160	3.610	50 000	7 1/4
	Arméniens.....	17	22	650	592	165	757	22.000	3 1/2
	TOTAL...	887	910	14.830	24 762	725	25 487	269.500	9 1/2
Lazistan....	Musulmans.....	806	812	12 096	23 893	600	24.493	211.000	11 1/2
	Grecs-orthodoxes.	5	5	100	225	—	225	2 000	11 1/2
	Arméniens.....	—	—	—	—	—	—	100	—
	TOTAL...	811	817	12.196	24 118	600	24.718	213.100	11 1/2
Gumuch-hané..	Musulmans.....	159	163	1 550	2 586	100	2.686	37 800	7
	Grecs-orthodoxes.	33	48	750	1 810	15	1.825	17.000	10 3/4
	Arméniens.....	1	2	80	70	20	90	900	10
	TOTAL...	193	213	2.380	4.466	135	4 601	55 700	8 1/4
	TOTAUX...	2.891	3.061	50 132	56.984	3.798	90.782	992.600	9 1/2

EK A.9 Giresun'da bulunan okullara ait sayısal veriler, 1880-1892 [25]

	ÉCOLES	GARÇONS	FILLES	TOTAL	MAITRES	MAITRESSES
Musulmans.....	7	400	»	400	10	»
Grecs orthodoxes.....	3	420	63	483	8	2
Arméniens.....	2	150	92	242	3	2
-	12	970	155	1.125	21	4

EK-B

ESKİ GÜMÜŞHANE'YE AİT DÖNEM FOTOĞRAFLARININ TARİH ANALİZİ

Eski Gümüşhane yerleşimindeki eski Hızır İlyas Mahallesi'nin görüldüğü 19.yy sonu-20.yy başı arasına tarihlenen üç adet fotoğraf yazılı kaynaklardan faydalanılarak ve kendi aralarında karşılaştırılarak bir tarih sıralamasına koyulmuştur.

EK-B. Yerleşimin 19.yy sonu-20.yy başı Fotoğraflarının Karşılaştırılması

Foto-1. 1886 sonrası (Metropolitlik yapıldıktan sonra) / Yıldız Albümleri

Foto-2. 1886 sonrası (1. fotoğraftan sonra) /Y.B.Dolu Arşivi

Foto-3. 1906 sonrası (Kız Okulu yapıldıktan sonra)/Y.B.Dolu Arşivi

Açıklamalar

- Yapı F1 ve F2'de görülmekte olup, F3'de kareye tam girmediğinden bir kısmı görülmektedir. Değişiklik yapılmamıştır.
- F1'de kırmızı ile gösterilen binanın arkasında kalan ve bir yapıya ait olduğu anlaşılan kalıntılar görülmektedir. Kalıntılar F3'de görülmemekte olup bu tarihte kaldırıldığı anlaşılmaktadır.
- Yapının ilk iki fotoğrafta durumu aynıdır. F3'de, yapının 3 katlı bölümünde en üst kattaki iki pencere arasına bir pencere daha açıldığı görülmektedir. Kaloyerandon konağının bu bina olduğu düşünülmektedir.
- F1'de yapının beyaz sıvalı üst kat cephesinde, kapının sağ yanında 5 adet pencere görülmekte iken, F2'de aynı cephede 4 pencre görülmekte ve ilk pencerenin kapatılmış olduğu anlaşılmaktadır F3'de ise bu bina yerine başka bir bina yapıldığı görülmektedir.
- F1 ve F2'de aynı forma sahip olduğu görülen yapıda, F3'de çatı arasını genişletmek için güney yönüne oda eklendiği görülmektedir.
- 19.yy sonlarında Rum Erkek Okulu'nun yanında bulunan yapının üç fotoğrafın döneminde de değişime uğramadığı görülmektedir.
- Metropolitliğin alt tarafında ve Metropolitlik Kilisesi'nin bahçe duvarlarıyla birlikte devam eden duvara bitişik binanın,F1'de 3 katlı olduğu görülürken, diğerlerinde yalnız zemin katının kalmış olduğu görülmektedir.
- F1'de zemin kat üzerinde çıkmalı bir katı olan yapının diğer fotoğraflarda yalnız zemin katının kalmış olduğu görülmektedir.
- F1 ve F2'de gösterilenler Kız Okulu'nun inşa edilmeden önceki yeri olup, F3'de bu yerde Kız Okulu binası görülebilmektedir.

EK-C

GÜMÜŞHANE METROPOLİTLİĞİ VE YAPILARINA AİT ZAMAN ÇİZELGESİ

Yazılı kaynaklar ve özgün arşiv belgelerinden faydalanılarak Gümüşhane Metropolitliğinin kurulmasından sonra Metropolitlik Kilisesi'nin inşa edilmesi, Rum Erkek Okulu'nun ve Rum Kız Okulu'nun faaliyete geçmesi, yapılarının inşa edilmesi ve bu gelişim sürecini etkileyen olaylar için tarih sıralamasına uygun bir çizelge hazırlanmıştır.

EK.C- Gümüşhane Metropolitliği ve Yapılarına Ait Zaman Çizelgesi

1650-1654 Haldiya (Gümüşhane)'nın Trabzon Metropolitliği idari sınırlarından ayrılarak bağımsız metropolitliğinin ilan edilmesi.

1717 Gümüşhane'deki Rum cemaatinin eğitim faaliyetlerini ilk olarak başlatan kişi Metropolit İgnatios Skrivas (I.İgnatios)'ın göreve gelmesi.

1723 -Metropolit İgnatios Skrivas (I.İgnatios) önderliğinde Gümüşhane'deki ilk Rum Okulu'nun kurulması ve '**Kaloyerandon Konağı**' adı verilen konakta eğitime başlanması.

-Metropolit Skrivas, Hacı Soumelidis Zamanopoulou ve madenci İgnatius Sarasites'in katkılarıyla Agios Georgios Metropolitlik Kilisesi'nin inşasına başlanması.

1726 Agios Georgios Metropolitlik Kilisesi'nin inşasının tamamlanması ve bölgenin önemli din adamlarının katıldığı büyük bir açılışla faaliyete girmesi.

1734 1734-1749 yılları arasında okulun iki seneliğine Kaloyerandon Yalısı'ndan Ayatodor (Agios Theodordos) Mahallesi'ne taşınması, sonrasında Hızır İlyas Mahallesi'nde okul için satın alınan ve '**Köylünün Malikanesi**' adı verilen binaya taşınılması.

1749 1734 yılında Metropolitlik görevine gelen I.Ignatios tarafından Gümüşhane'nin ilk Metropolitlik Binası'nın yaptırılması.

1840 Fitiana'lı Serafim Hacı Apeksima tarafından okula '**Frondistirio**' isminin verilmesi.

1845 Okul binasının sigara izmaritinin çıkardığı bir yangında hasar görmesi ve okulun yeniden Kaloyerandon Konağı'na taşınması

1850 Gümüşhane'deki eğitim hareketi için önemli çalışmalar yürüten Georgios Papadopoulos Kiriakidis'in okul müdürlüğü görevine gelmesi.

1862 Kiriakidis'in Gümüşhane'deki işinden ayrılarak Trabzon Rum Okulu'nda müdür olarak göreve başlaması

1864 Gümüşhane'deki eğitim faaliyetlerinde Kiriakidis'le birlikte önemli çalışmalar yürütecek olan Gervasios Sumelidis'in Haldiya Metropolitliği görevine gelmesi

1865 Kiriakidis'in Gümüşhane'deki eğitim çalışmalarına katkı sağlaması amacıyla Trabzon'da Gümüşhaneliler Derneği'ni kurması.

1873 Haldiya bölgesinin ilk kız okulunun Kaloyerandon Konağı'nda eğitime başlaması.

1875 8 Temmuz günü Erkek Okulu (Frontistirion)'na, yeni bir bina inşası için temel atılması

1877 Kız Okulu'nun Osmanlı-Rus Savaşı dolayısıyla kapanması

1879 -Kız Okulu'nun savaş bittikten sonra yeniden açılması.
-1875'de temeli atılan Erkek Okulu binasının inşası tamamlanarak açılması

1886 Metropolit Gervasios Soumelidis tarafından bugün mevcut olan Metropolitlik Binası'nın yaptırılması.

1905 Metropolit Gervasios Soumelidis'in görevinden ayrılması ve yerine Lavrendios Papadopulos'un geçmesi.

1906 Agios Georgios Metropolitlik Kilisesi tarafından daha önce inşa ettirilen bir binanın Kız Okulu'nun kullanımına tahsis edilmesi.
(Bu bina bugünkü Kız Okulu binasıdır.)

1907 Metropolit Lavrendios Papadopulos tarafından, Kız Okulu'nun giriş katında '**Pinelopi**' halı atölyesini kurması

1911 Metropolithane için ruhsat alınması

1914 Yeni bir okul binasının inşası için ruhsat alınması

1914-18 1914'de I.Dünya Savaşı'nın başlaması ve 1916'da Rus Ordusunun Gümüşhaneyi işgal etmesiyle, okul binalarının Askeri Hastane olarak kullanılmaya başlanması. Öğrencilerin karma bir şekilde başka bir binada öğrenimlerine devam etmesi.

1918 Savaşın bitmesi ve 15 Şubat 1918'de Rus Ordusunun çekilmesiyle Rum halkın bir kısmının Rus Ordusu ile birlikte şehri terk etmeleri

1923 Kalan Rumların Lozan Mübadelesi ile Yunanistan'a göç etmeleri ve Rum mahallelerinin boşalması.
Eski Gümüşhane'deki Türklerin ise Harşit Vadisi'nde kurulan yeni yerleşime taşınmaları süreci.

1939 Büyük Erzincan depremi. Deprem sonucu Eski Gümüşhane'deki bir çok binanın hasar görmesi.

1989 Erzurum KTVKK'nun 24.06.1989 gün ve 160 sayılı kararı ile Metropolitlik, Agios GeorgiosMetropolitlik Kilisesi, Rum Kız Okulu ve Rum Erkek Okulu binalarının tescil edilmesi.

2002 Eski Gümüşhane'nin, Trabzon KTVKK'nun 01.11.2002 gün ve 4587 sayılı kararıyla Kentsel ve 3. Derece Doğal Sit Alanı ilan edilmesi.

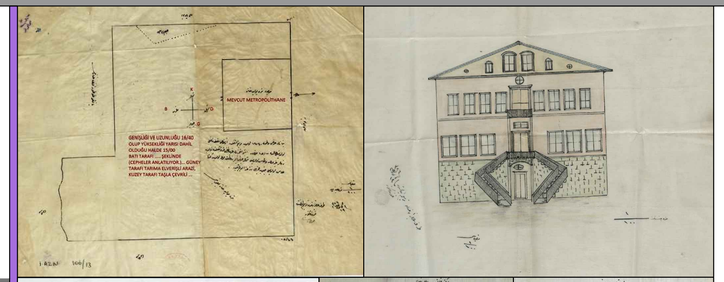
2010 Eski Gümüşhane ve güneyindeki bölgenin Bakanlar Kurulu'nun 23 Mayıs 2010 günü 2010/647 sayılı kararıyla, 'Gümüşhane Süleymaniye Kış Sporları Turizm Merkezi' ilan edilmesi (Resmi Gazete, 26 Temmuz 2010) ve aynı yıl Ağustos ayında Koruma Amaçlı İmar Planı'nın Trabzon KTVKK tarafından onaylanması.

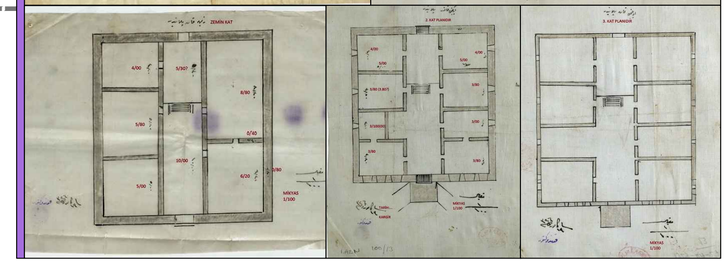
LEJANT

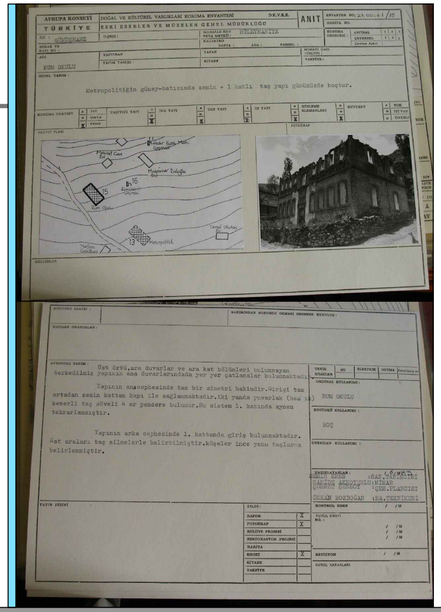
- Metropolitlik
- Agios Georgios Metropolitlik Kilisesi
- Rum Kız Okulu
- Rum Erkek Okulu
- Genel notlar

Bu çalışmada;

- Koutsoupia [29], Kaouris [12] ve Alexandridou [32]'nun Yunan dilindeki özgün kaynaklarından yapılan Türkçe çeviriler
- BOA'nde Metropolitlikle ilgili; İ.AZN.-100/13, Rum Erkek Okulu ile ilgili İ. MF.-22/8, MV.-233/9, ŞD.-1872/7, DH. İD.-214/10 kodlu özgün belgeler
- Trabzon KTVKK Arşivi'nde bulunan, yapılara ait belgeler kullanılmıştır.

EK-D

BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ ARAŞTIRMALARI

1. İ.AZN.-100/13

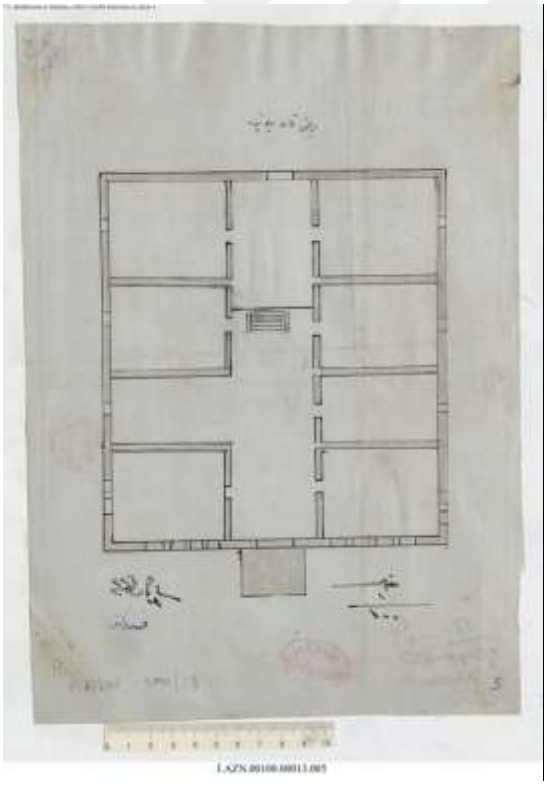
Gümüşhane'nin Hızır İlyas Mahallesi'nde kargir Rum Metrepolithanesi'nin ruhsat-ı resmiyeye rabtı ile metrepolithane olarak istimal olunduğu müddetce vergiden istisnası tensib kılındığı. (27/Ra/1329)

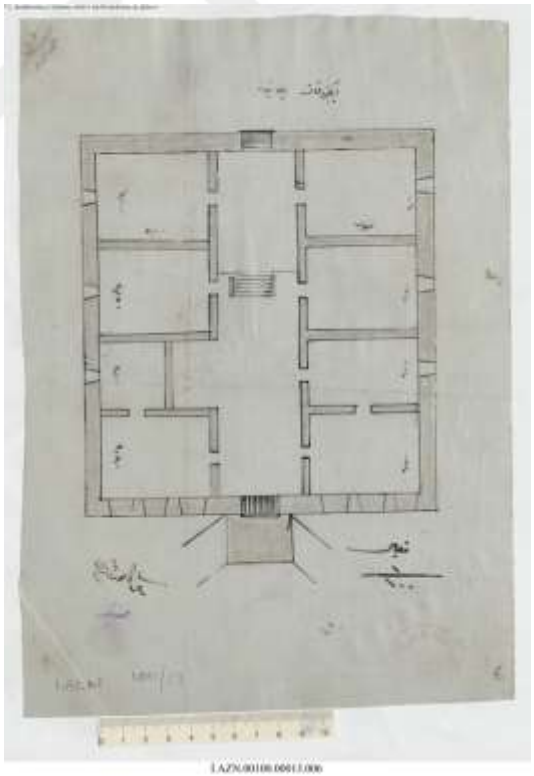
"Nefs-i Gümüşhane'de kain kadim metropolithanenin ruhsat-ı resmiyeye rabtı ile vergiden .....(Muaf anlamında) rum patrikliğinden bi't-takrir vuku bulan istida üzerine Trabzon Vilayeti'ne icra olunan tahkikatı havi evrakın tahkimi ..... Adliye ve Mezahip Nezareti'nin 8 Mart 1326 (9 Rabiulevvel 1328 – 21 Mart 1910) tarihli ve 834 numaralı tezkiresi Divan-ı Hümayun kaleminin müzekkeresi ile şura-yı devlete husus buyurulmağla melfuflarıyla Maliye ve Nafıa ve Maarif Dairesi'nde kraat olundu. Evrak-ı mezkurenin hulasa-i müddeası (iddia) mahal-i mezkurda Hızır İlyas Mahallesi kain emlak-i sarfeden bir arsa üzerine tûlen ve arzen 16m 40cm ve irtifaen mea sakf (Çatıyla birlikte) 15m ..... ve kargir olarak mebni bulunan salifü'l-zikr (zikrolunan) metropolithanenin ruhsat-ı resmiyeye rabtında .....(mahdud?) ve camaat-i gayrimüslime ve sa-i(?) ruhaniyesinin akametlerine mahsus patrikhanelerle metropolit ....(metropolitin ismi)emlak vergisinden istisnası usul ve iktizasından bulunduğu beyanıyla icra-yı icab-i istizandan ibaret bulunmuştur. İktizası lede'l-müzakere zikrolunan hanenin ruhsat-ı resmiyeye rabtıyla bade izin metropolithane olarak istimal olunduğu müddetçe vergiden muaf tututlmasına bi'l-istizan irade-i seniye-i hazret-i padişahi müteallik ve şeref-sudur buyurulduğu taktirde ibadinin derci ile muamele-i mukteziyenin ifası hususuna divan-ı hümayun kalemi hususu ve adliye ne mezahip ve maarif ve maliye ve defter-i hakani nezaretlerine de malumat itası tezekkür ve beş kıta resim leffen takdim kılındı, Ol babda emr ü ferman hazret-i men lehül emrindir. "

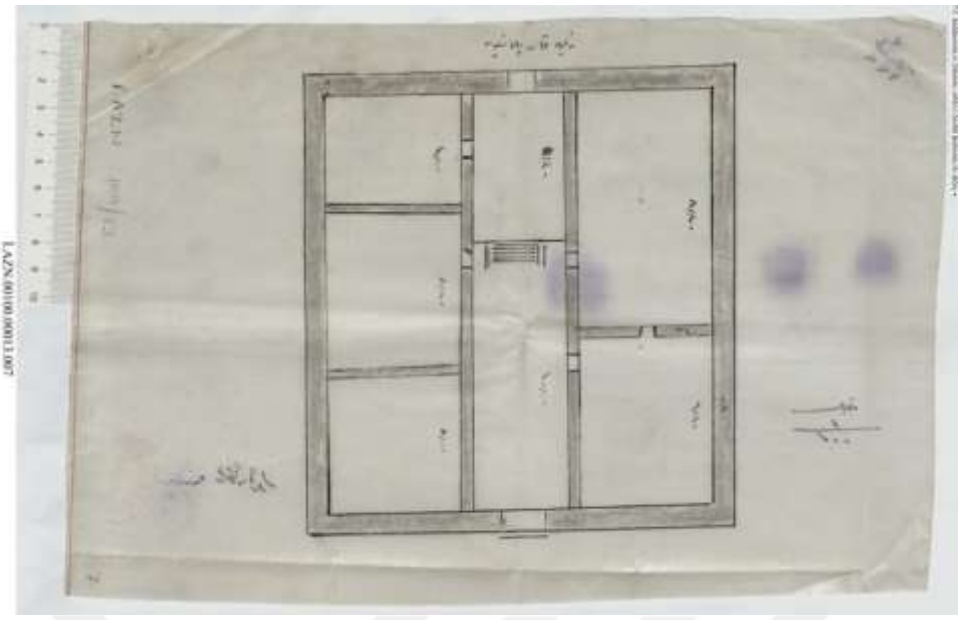
LAZN.00100.00013.001

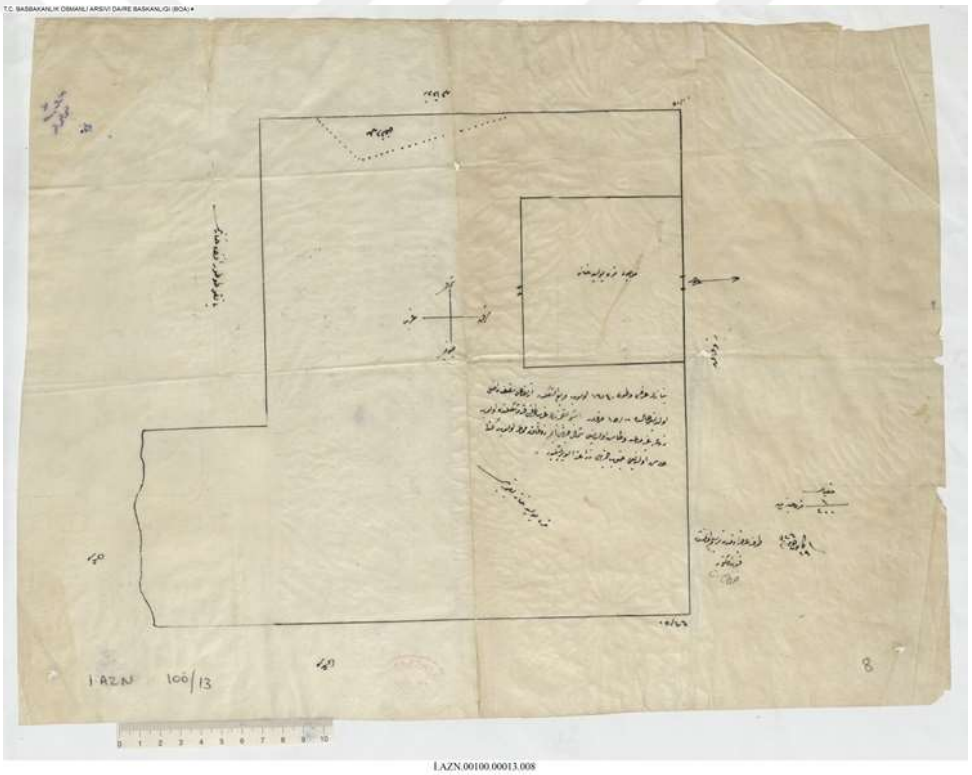

LAZN.00100.00013.005

LAZN.00100.00013.006

İ.AZN.00100.00013.008

2. İ. MF.-22/8

Gümüşhane kasabasının Hızırilyas Mahallesi'nde Rum mektebi inşasına ruhsat verilmesi.[1] *(22/S/1332)*

"Gümüşhane kasabasında Rum etfaline (çocuklarına) mahsus bir mektep inşasına ruhsat itası hakkında Rum patrikliğinden bi't-takrir vuku bulan istida üzerine ..... eden muhaberata cevaben ol babda icra kılınan tahkikatı havi Trabzon Vilayeti'nden varid olan evrakın komisyon mahsususınca tanzim kılınan mazbata ile takdimini muzammın Adliye ve Mezahip Nezareti'nin divan-ı hümayun mezkuresiyle şura-yı devlete havale buyurulan 12 Kanunuevvel 1329 (H: 26 Muharrem 1332/ M: 25 Aralık 1913) tarihli ve 503 numaralı tezkiresi ve melfuflan (ekli, ilişik) mülkiye ve maarif dairesinde kıraat olundu.

..... nazaran salifü'l-beyan (beyan edilmiş) mektebin kasaba-i mezkurede Hızır İlyas Mahallesi'nde kain emlak-i suffeden 1200 arşın merinde bir mahal üzerine tûlen 46 ve arzen 20 ve irtifaen 10 zira ibadında ve iki kat kargir olarak ve inşa ve masarifi olan 350 liranın 250 lirası mukaddema tertip edilen piyango bedelinden ve ..... tarafından tesviye ..... olunacağı ve mezkur kasabada 288 hanede 1445 nüfus rum mevcud olup meskun mektebin inşasında mahzur bulunmadığı anlaşılmış olmakla Maarif-i Umumiye Nizamnamesinin 129. Maddesiyle dersaadet ve tevabii rum patrikhanesi hakkındaki mukarrerat-ı ahire ahkamına riayet olunmak ve ale'l-usul arsasına resm-i senevi tahsis edilmek üzere zikrolunan mektebin ibad-ı muharrere vech ile inşası için ruhsat-ı mutazammın emr-i ali isdarı hususuna bi'l-istizan müsaade-i seniyye hazret-i padişah-i şayan buyurulduğu takdirde ifa-i muktezasını adliye ve mezahip ve maliye ve maarif-i umumiye nezaretlerine havalesi ve divan-ı hümayuna malumat itası bi't-tezekkür iki kıta resim ileffen takdim kılındı. Ol babda emr ü ferman hazret-i men lenün emrindir."
13 Sefer 1332 / 29 Kanunuevvel 1329 /13 Ocak 1914

---

[1] Belgede verilen sayısal ölçüler için;

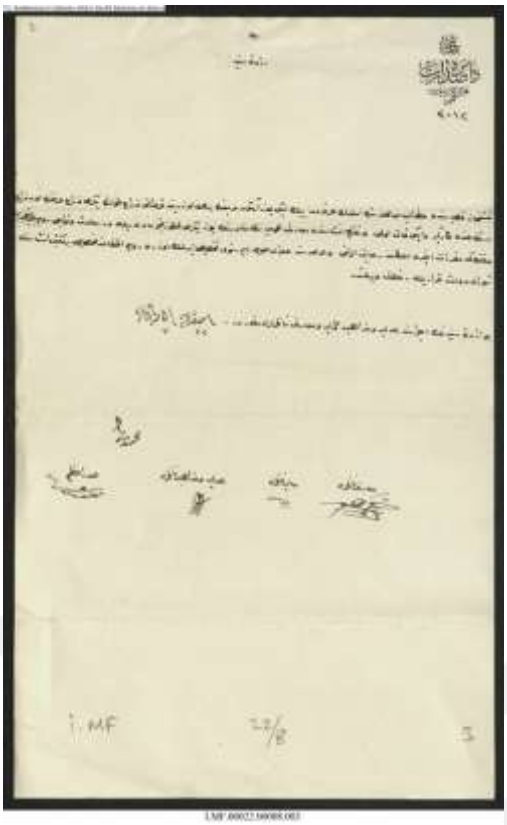
zira = arşın-mimar arşını- yaklaşık 0.758m *(Taşkın, Ü. "Osmanlı Devletinde Kullanılan Ölçü ve Tartı Birimleri" Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Tarih Bölümü, Elazığ, 2005)*

tûlen 46 zira > *34.87m*

arzen 20 zira > *15.16m*

irtifaen 10 zira *> 7.58m*

Mevcut Rum Erkek Okulu ise 20.14m x 11.32m ölçülerinde yaklaşık 10m yüksekliğindedir. Ziradan metreye birim çevirisinde hata olabileceği mümkün olsa da, belgedeki ölçülerde arzen ve irtifaen 2/1 oranı verilmektedir. Mevcut binada ise bu oran yaklaşık 1/1'dir. Ölçüler oransal olarak da uyumsuzdur. Bu belge Eski Gümüşhane'de bulunan mevcut Rum Erkek Okulu binası'na ait değildir.

"Gümüşhane kasabası Hızır İlyas Mahallesi emlak-i suffeden 1200 arşın merinde bir mahal üzerine tülen 46 ve arzen 20 ve irtifaen 10 zira ve iki kat olmak ve hatm-i inşasında Maarif-i Umumiye Nizamnamesinin 129. Maddesiyle dersaadet ve tevabii rum patrikhanesi hakkındaki mukarrerat-ı ahire ahkamına riayet olunmak ve ale'l-usul arsasına resm-i senevi tahsis edilmek üzere bir mektep inşasına şura-yı devlet kararıyla izin verilmiştir."

22 Sefer 1332 / R: 7 Kanunusani 1329 /M: 20 Ocak 1914

3. İ.AZN.-46/40

Trabzon vilayeti Merkez sancağına merbut Hoskirasiye karyesindeki Rum Mektebi'nin harabiyetine mebni yıkılarak müceddeden inşası. (03/Ra/1320)

İ.AZN.-46/40

İmalatın Beyanı	?	İtaat-ı selase			Metre	Fiyat	Yekun
		Tul	Arz	İrtifa (m)			
...	...	...	...	...	...	...	...

İmalatın beyanı

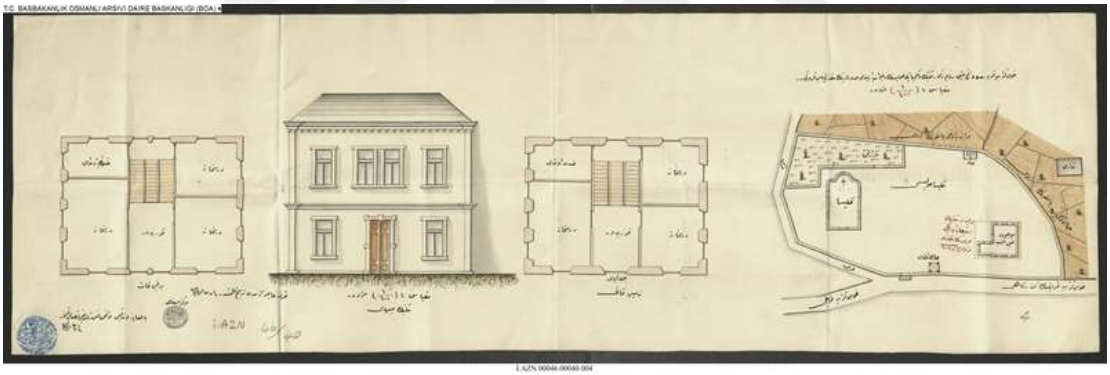
- Müceddeden inşa edilen mezkur kargir mektebin temellerinin hafriyatı
- Adi taştan harçlı temel duvarlarının inşaatı
- Dahili ..... duvarlarının resminde mer'i (halihazırda bulunan) olduğu üzere temellerinin hafriyatı
- " " " " temellerinin adi taştan harçlı inşaatı
- Mezkur mektebin etraf-ı erbiyesi (dört tarafı) zemin katı duvarlarının adi taştan harçlı inşaatı
- Mezkur mektebin planında görüldüğü üzere zemin katındaki bir adet cümle kapısıyla 12 pencerenin boşlukları olup tenzil edilen yekün 19.90m³ ?
- Mektebin 1. Kat duvarlarının adi taştan harçlı inşaatı
- Mektebin 1. Kat duvarlarındaki 15 adet pencerelerin boşlukları olup tenzili lazım gelen yekün
- Mekteb resminde görüldüğü üzere zemin katı için yonma taştan inşa edilecek kornış masrafı
- " " " " " 1. Katın yonma taştan inşa edilecek sakf kornişleri masrafları
- " " " " " 17 pencere ve 1 harici kapının yonma taştan söve ve eşikleri masrafı
- " " " " " zemin katı ile 1.katta ve ebniyenin (dış) köşelerinde yonma taştan inşa edilecek köşe direkleri
- ..... lik ağaçları
- Ahşap kirişleri (dâime ağaçları, dershaneler için)
- " " (" " koridorlar için)
- Odalar için ihtisa edecek köşe direkleri (zemin katı için)
- Oda direkleri (zemin katı da birinci katta sarf ve istimal olunacaktır.)
- Odalar için ihtiza edecek (gerekecek) köşe direkleri (1. Kat için)
- Döşeme tahtaları
- Tavan tahtaları
- Dahili ahşap çifte merdiven (resmin mucibince)
- Mea müştemilat-ı mektebin çatı masrafı
- Söve ve alt üst eşikleri ve müştemilat-ı sairesi dahil hesap olmak üzere harici sokak kapısı
- " " " " " olmak üzere dahili 8 adet oda kapısı
- " " " " " olmak üzere pencerelerin 37 adedinin masrafı
- İkilik cinsten yerli kiremit (beher 1000 adedi mea ücret-i nakliye 190 kuruş)
- Mezkur ..... dahili ve harici duvarlarının sıva masrafı (..... 1600)
- " " " " " " badana masrafı
- Diğer usta diye kimesne yevmiye ad.320
- Muhtelif ül karkas
- Meskun mektebe sarf edilecek akçenin yekünü olup ..... mecidiye 20 kuruş hesabiyladır.
- Eliyevm (günlük) mevcut bulunan atik mektebin masarif-i lazımesi(?) ..... kılınan..... olup müceddid etmesinin (?) bedel-i keşfinden tenzili ihtiza eyleyen ..... 75 m2 x 75 kuruş= 5625
- Mektebin inşasına sarf olunacak meblağın miktarı yalnız 42349 kuruş 82 santim (?)

Hoskirasiye karyesinden müceddeden ve tevsian inşa edilecek zekur rum mektebinin merbut (birleştirilmiş) resmine tevfikan tanzim kılınan işbu evrak-ı keşifte mukaveratı gösterildiği veçh ile ..... mecidiye 20 kuruş hesabıyla 42349 kuruş masrafla vücuda gelebileceği anlaşılmış olmağın temhiren (mühürlenmiş) takdim kılındı.

7 Mayıs 1317 /1 Safer 1319 / 20 Mayıs 1901

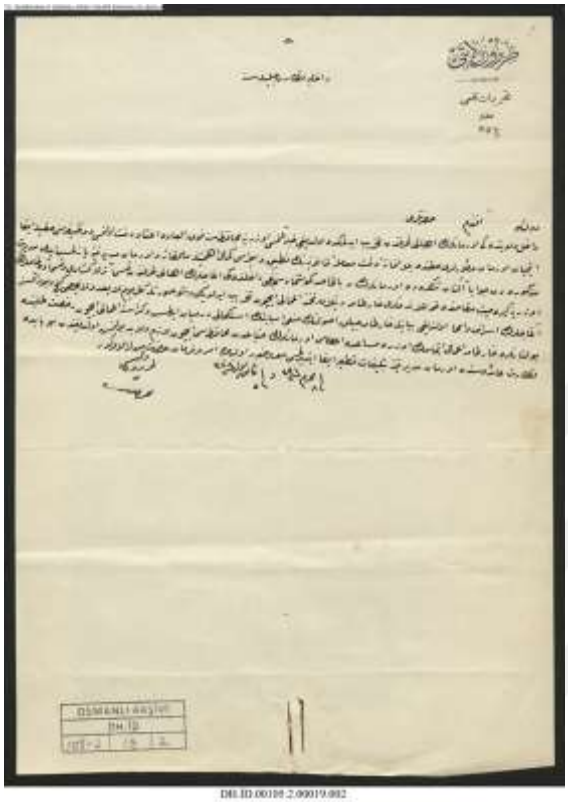
Trabzon merkez ....

4. DH. İD. 1052/19

Bilhassa Gümüşhane'de damların üzerine koymak için hartama denilen tahta üretilerek ormanlar tahrib edildiğinden, hartamanın ruhsatname ile imal ettirilmemesi İdamlara konulmak üzere kiremit kullanılmasının temini. (03/S/1331)

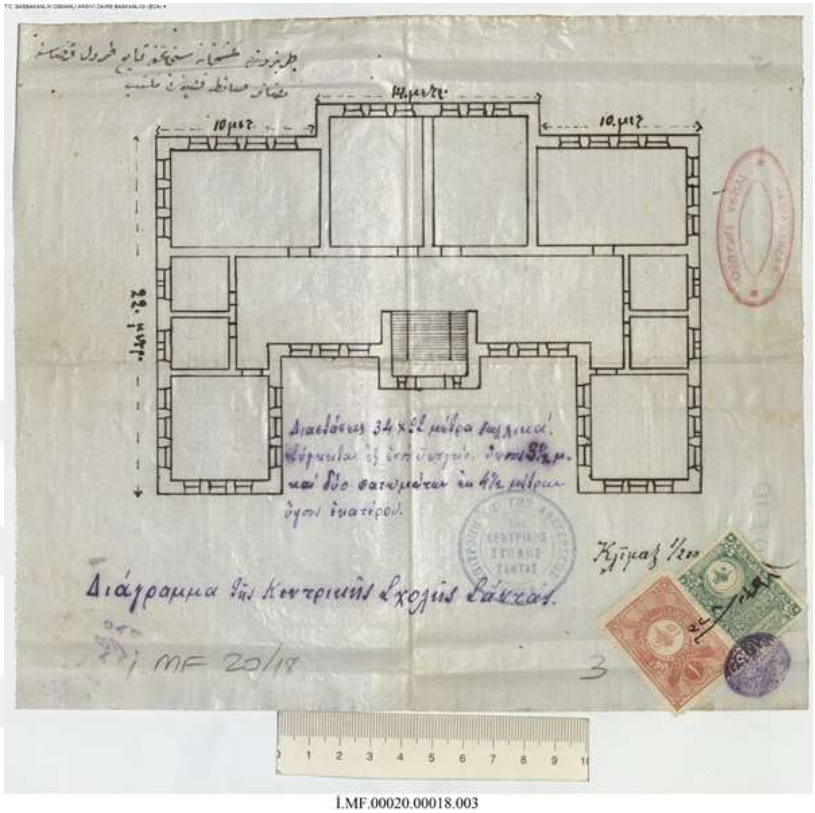

"Trabzon Vilayeti'nden Dahiliye Nezareti'ne
Devletli ….. dahi vilayetteki ormanların tahrip edilmekte olduğu haber olunması ….. ve vazifesini hakkıyla ….. orman memurları hakkında …. Dikkat muamele-i kanun ….. kemali ehemmiyetle mülhakata ve orman müdüriyetine yazılmış idi. ….. bilhassa Gümüşhane Sancağı dahilindeki ağaçların ahali tarafından kısman ….. kuşadı kısmen damların üzerine kiremit makamında kullandıkları hartama denilen tahta imali için tahrir edildiği ve şu suretle külliyen layık ….. ve budaksız ağaçların israf ve imha olunduğu beyanıyla hartamacılık ….. kereste imali için ….. hartama imal etmemek üzere …..den lazım ve bet bulunmuş olduğundan bu babda nezaret-i aidiyesinden orman müdürlüğü ….. maruzdur…."

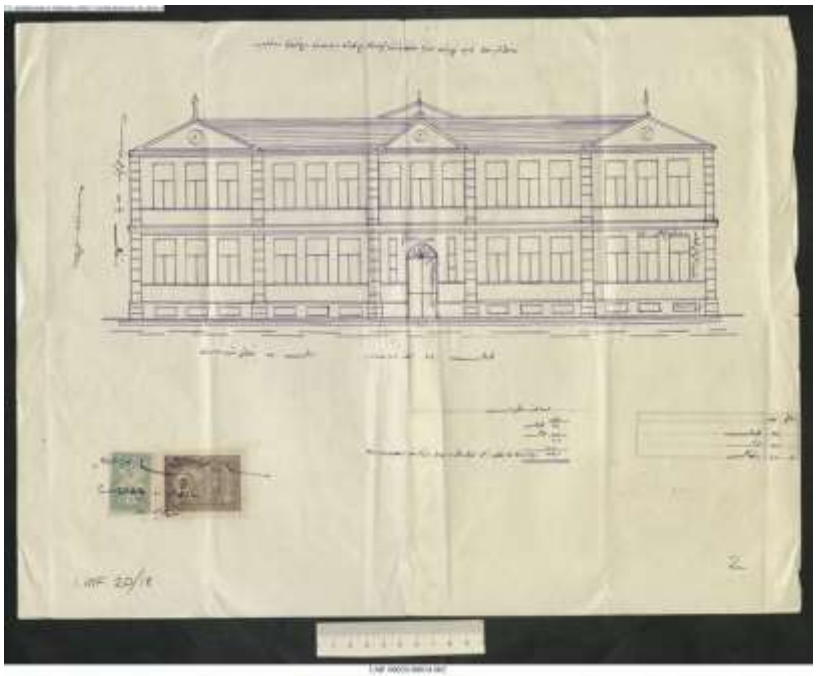
8 Muharrem 1331 / 5 Kanunuevvel 1328 / 18 Aralık 1912

5. İ.MF. 20/18

Trabzon Vilayeti Torul kazasına bağlı Santa karyesinde Rum mektebi inşası. (10/L/1330)

İ.MF.00020.00018.003

EK-E

RUM ERKEK OKULU RÖLÖVE ÇİZİMLERİ

EK-E.1. Vaziyet Planı

EK-E.2. Zemin Kat (±0.00 Kotu) Planı

EK-E.3. Birinci Kat (+4.70 Kotu) Planı

EK-E.4. Kesitler

EK-E.5. Cepheler (Kuzeydoğu ve Kuzeybatı Cepheleri)

EK-E.6. Cepheler (Güneydoğu ve Güneybatı Cepheleri)

EK-E.7. Sistem Detayı

EK-E.8. Nokta Detayları

EK-E.9. Nokta Detayları

EK-E.10. Zemin Kat (±0.00 Kotu) Planı / Malzeme Analizi

EK-E.11. Birinci Kat (+4.70 Kotu) Planı / Malzeme Analizi

EK-E.12. Kesitler / Malzeme Analizi

EK-E.13. Cepheler (Kuzeydoğu ve Kuzeybatı Cepheleri) / Malzeme Analizi

EK-E.14. Cepheler (Güneydoğu ve Güneybatı Cepheleri) / Malzeme Analizi

EK-E.15. Zemin Kat (±0.00 Kotu) Planı / Hasar Analizi

EK-E.16. Birinci Kat (+4.70 Kotu) Planı / Hasar Analizi

EK-E.17. Kesitler / Hasar Analizi

EK-E.18. Cepheler (Kuzeydoğu ve Kuzeybatı Cepheleri) / Hasar Analizi

EK-E.19. Cepheler (Güneydoğu ve Güneybatı Cepheleri) / Hasar Analizi

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

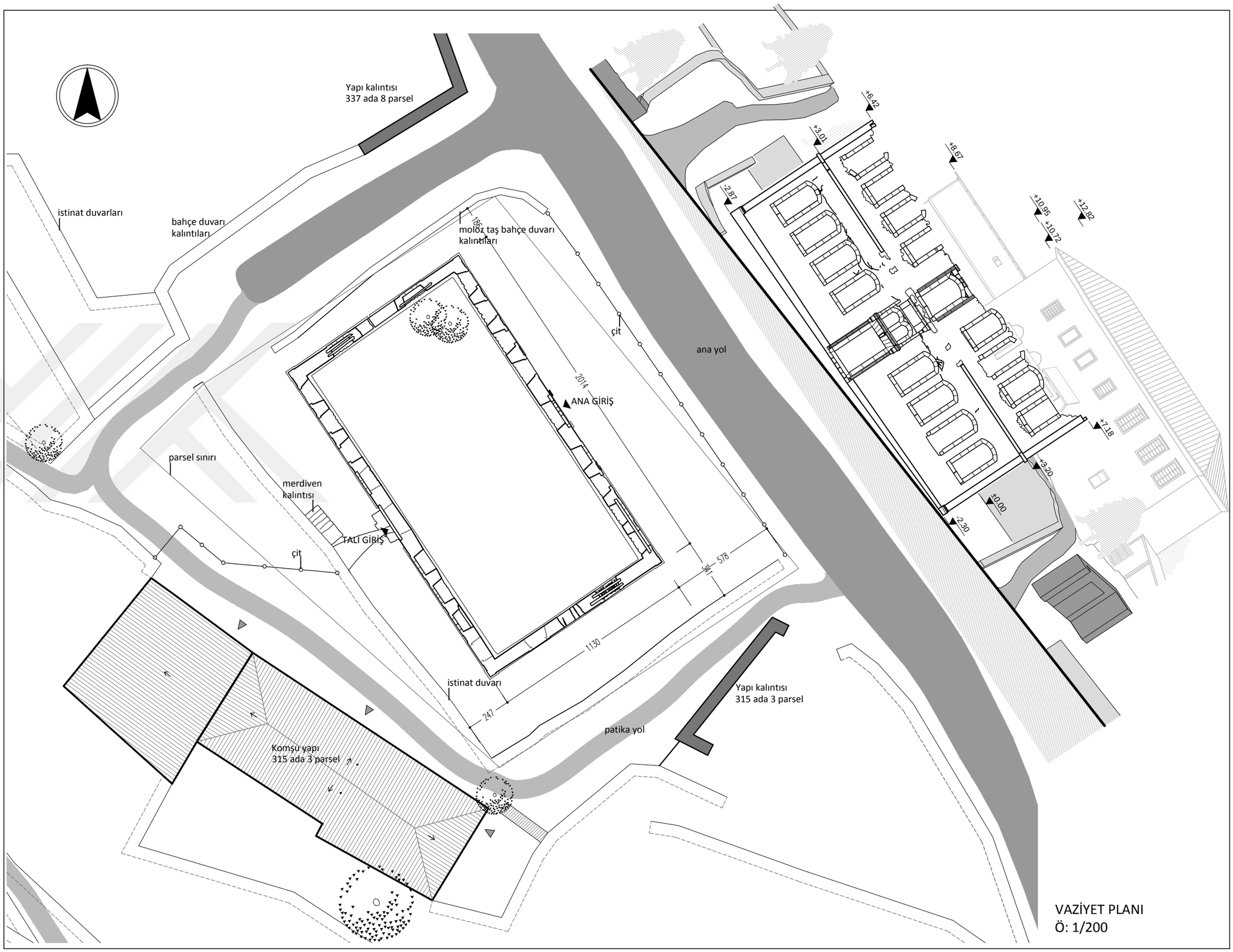
RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

VAZİYET PLANI
Ö: 1/200

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

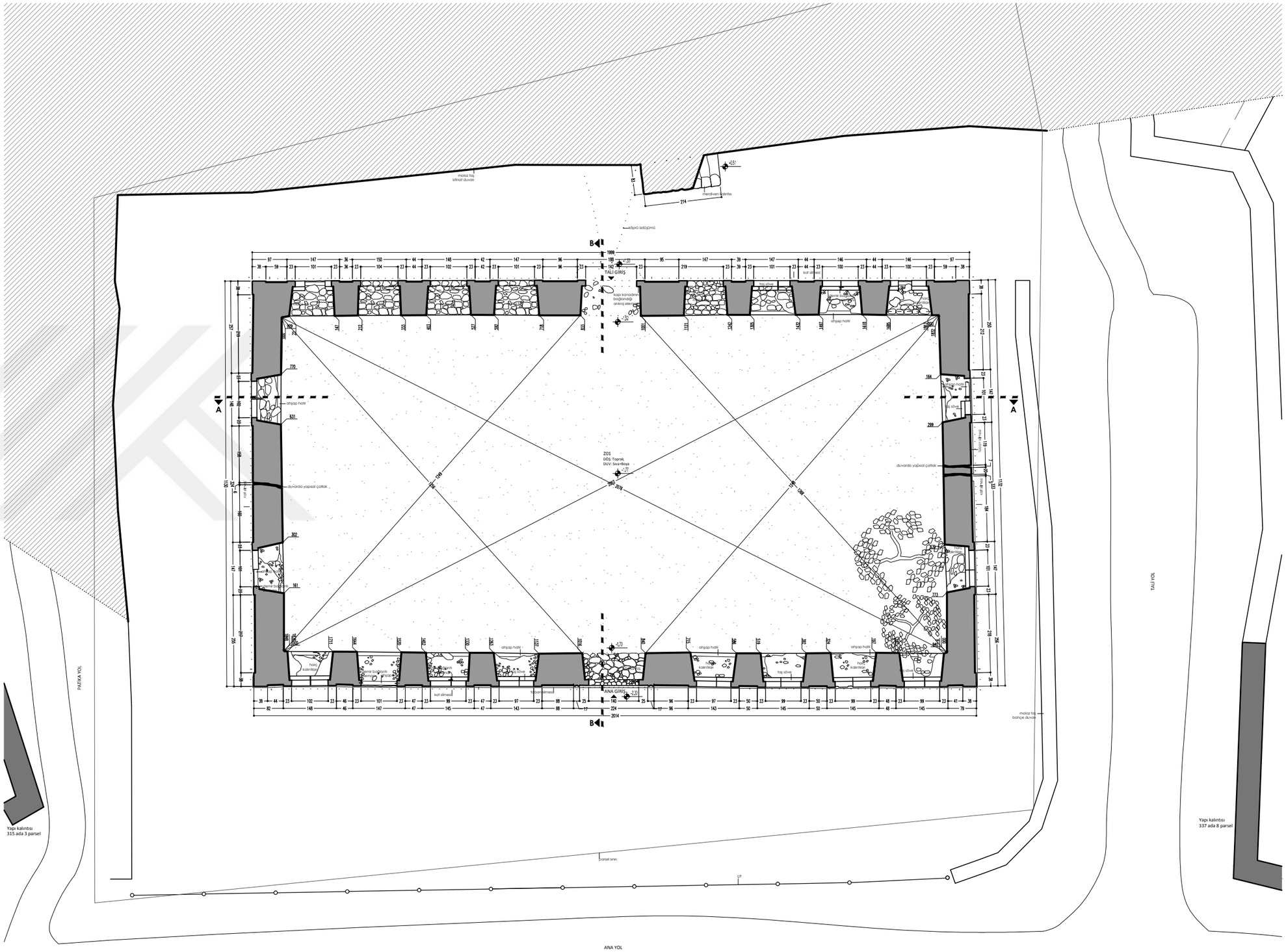
RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

ZEMİN KAT (±0.00 KOTU) PLANI

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

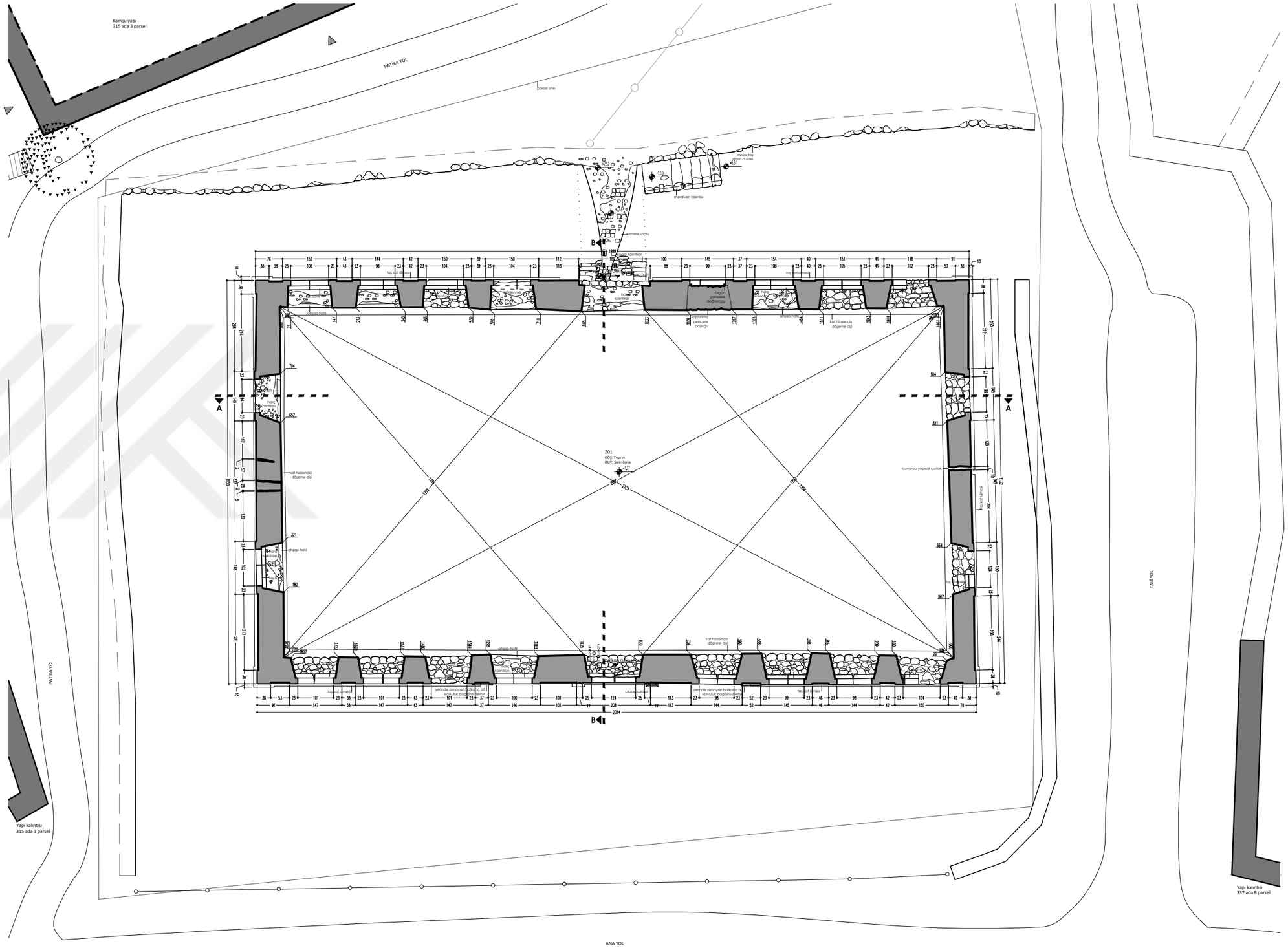
RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

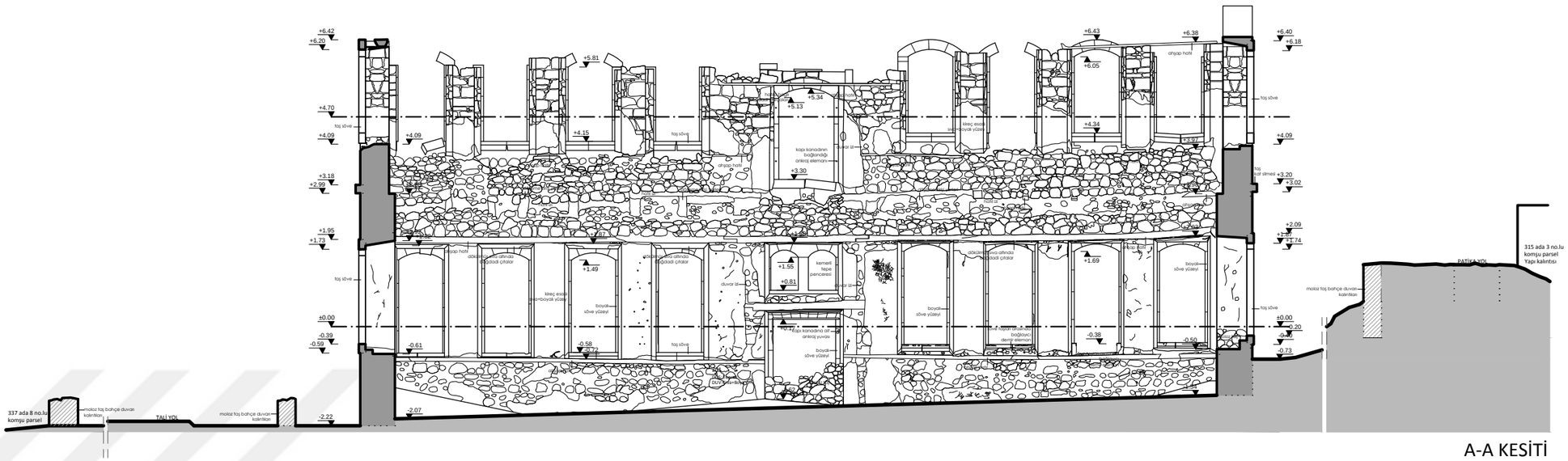
RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

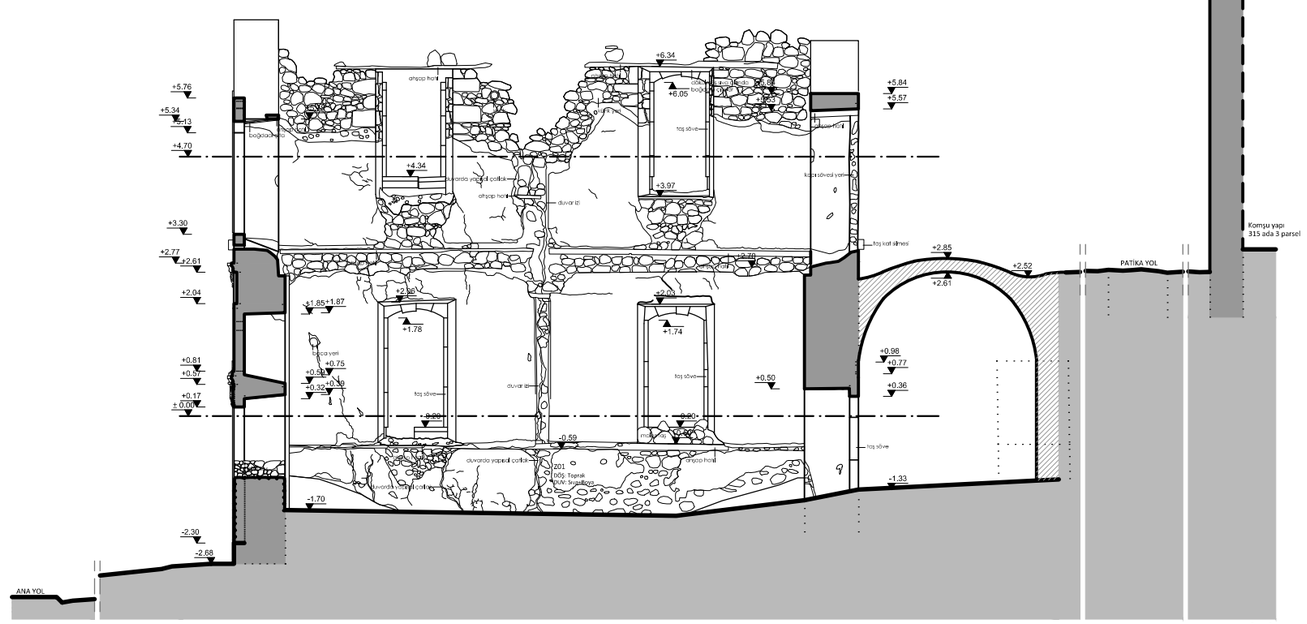
RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

A-A KESİTİ

B-B KESİTİ

ARALIK 2016

KESİTLER

0 100 200 300 400 500

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

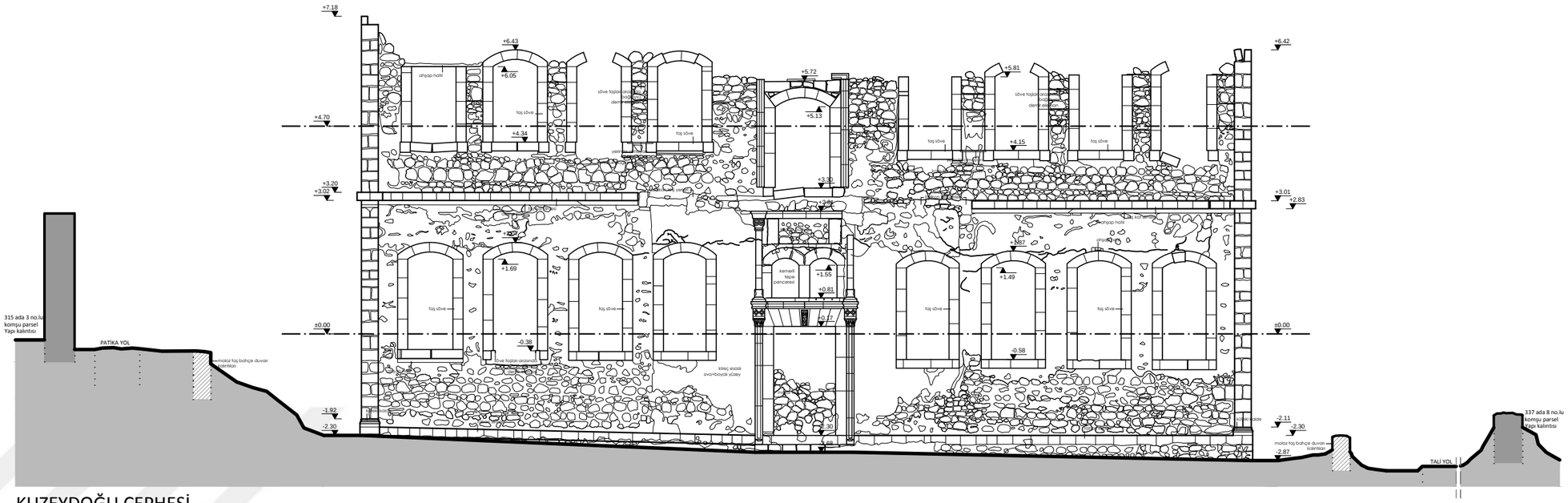
RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

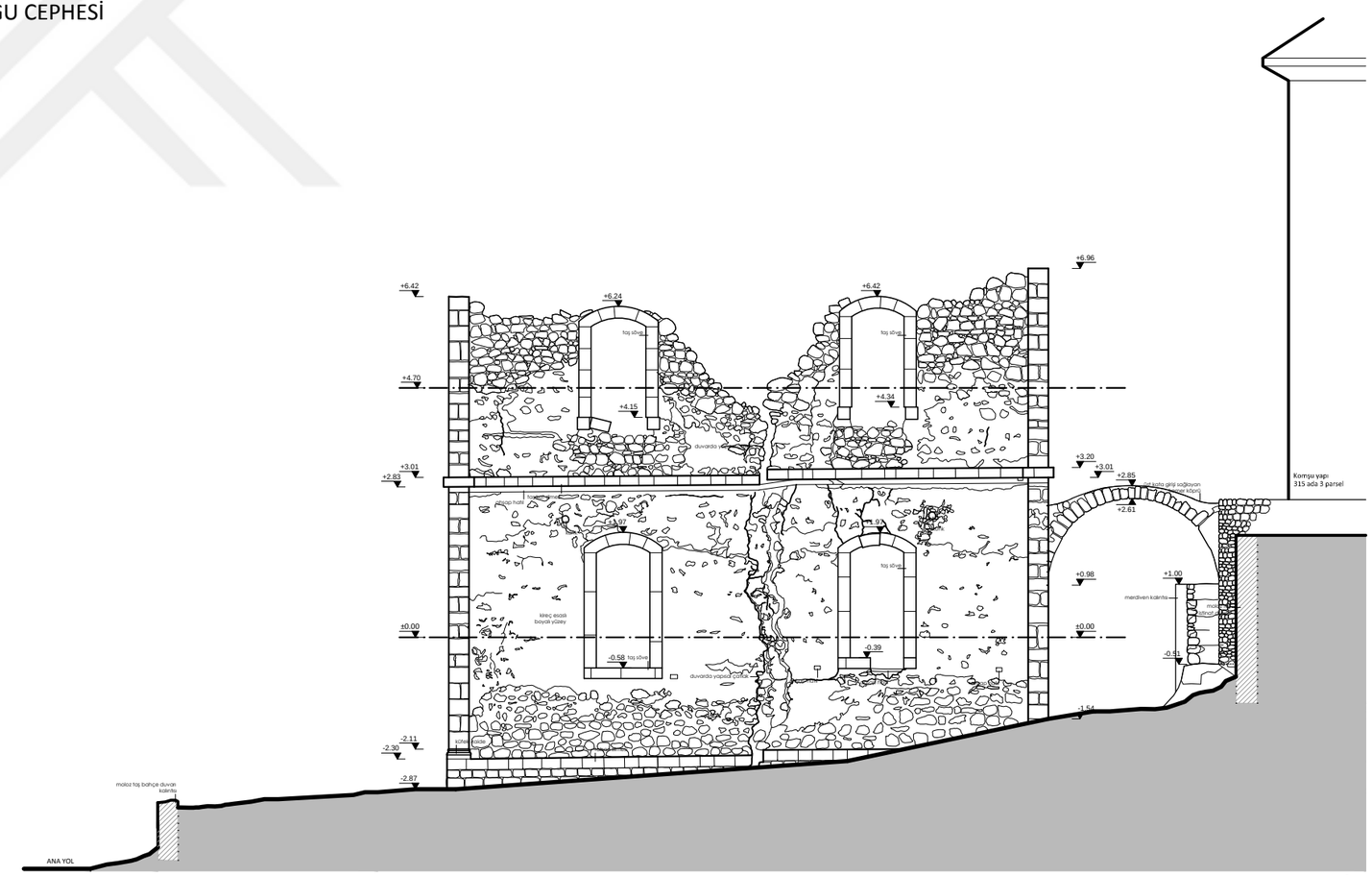
RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

KUZEYDOĞU CEPHESİ

KUZEYBATI CEPHESİ

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

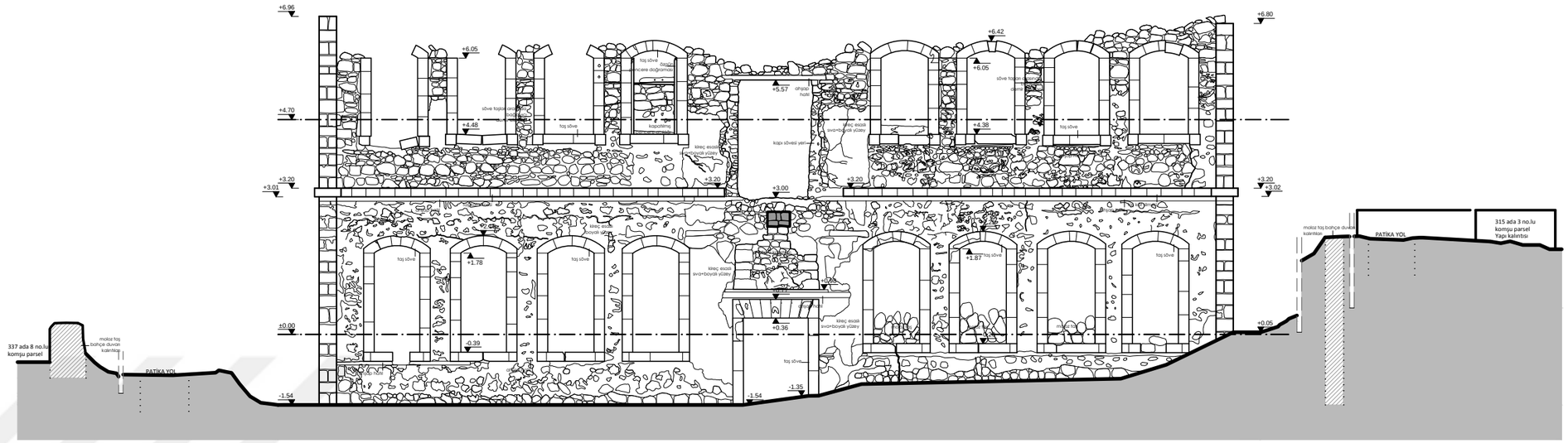
RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

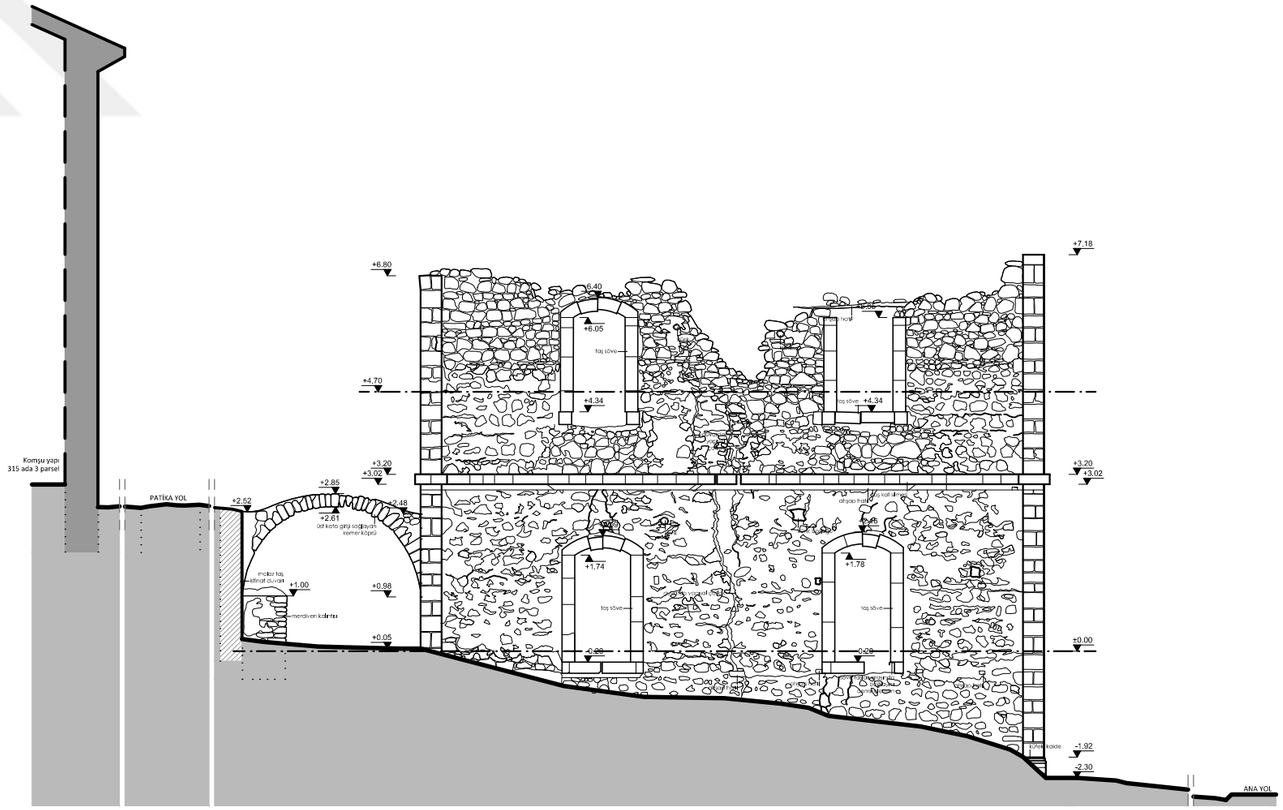
RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

GÜNEYBATI CEPHESİ

GÜNEYDOĞU CEPHESİ

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

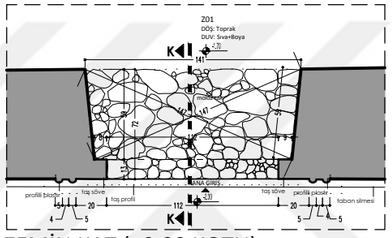
RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

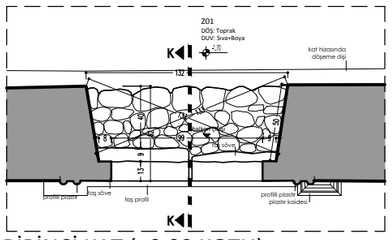
RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

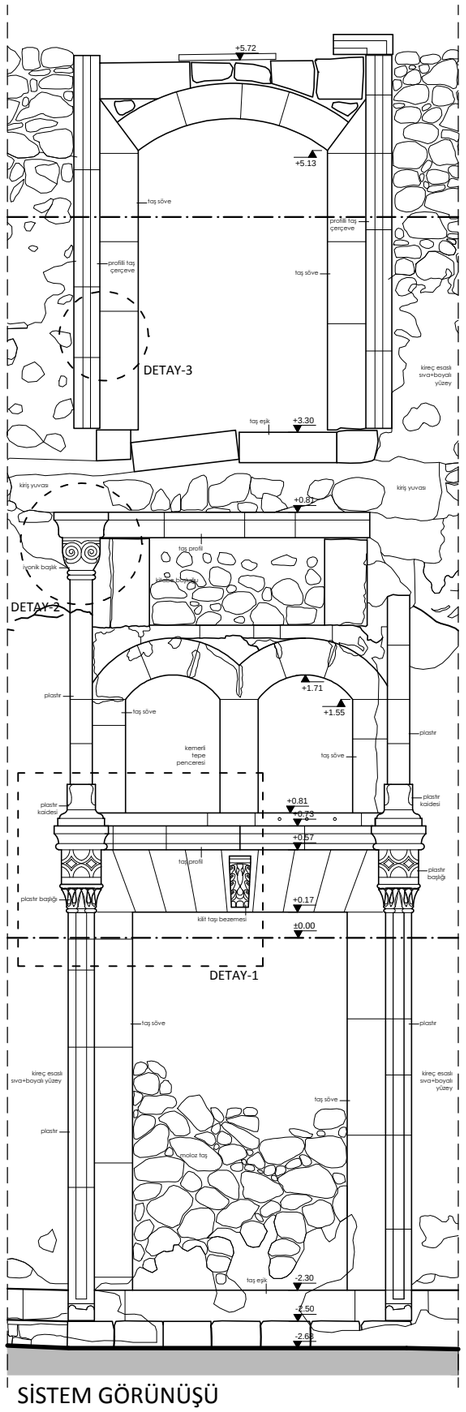
HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

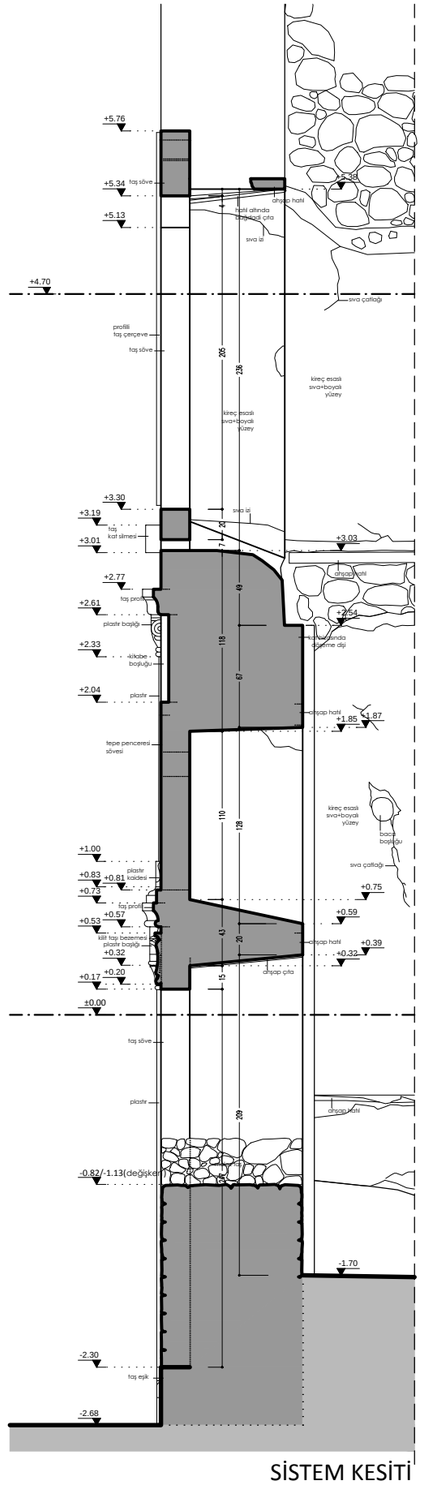
ZEMİN KAT (±0.00 KOTU)
KISMİ PLAN

BİRİNCİ KAT (±0.00 KOTU)
KISMİ PLAN

SİSTEM GÖRÜNÜŞÜ

SİSTEM KESİTİ

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

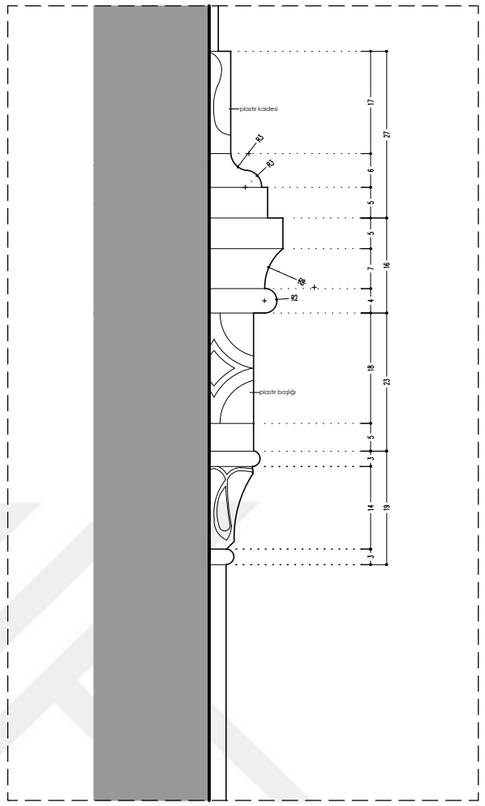
ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

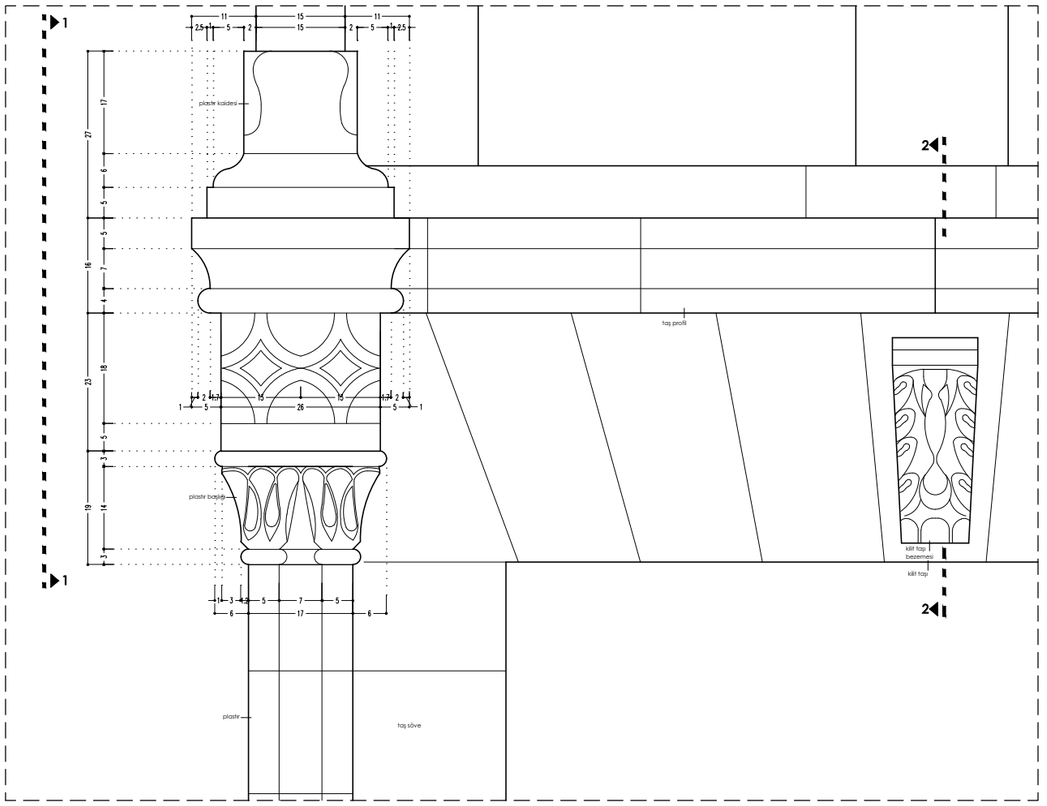
TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

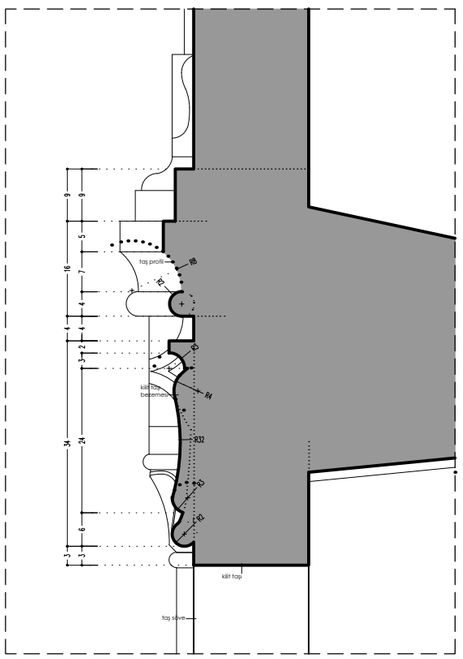
DETAY-1

KESİT-1

GÖRÜNÜŞ

KESİT-2

ARALIK 2016

NOKTA DETAYLARI

0 10 20 30 40 50

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

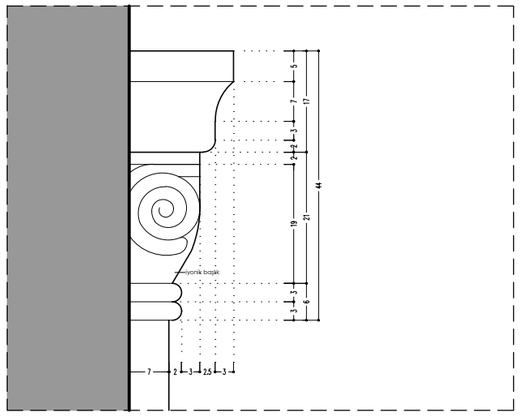
ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

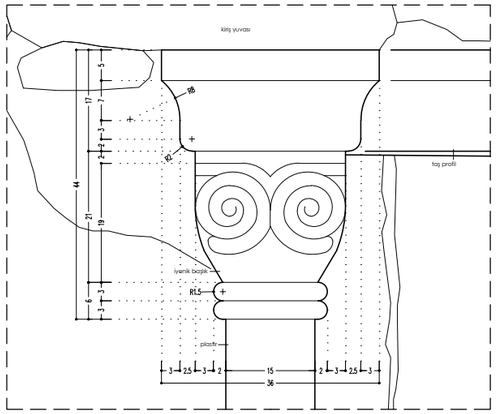
TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

DETAY-2

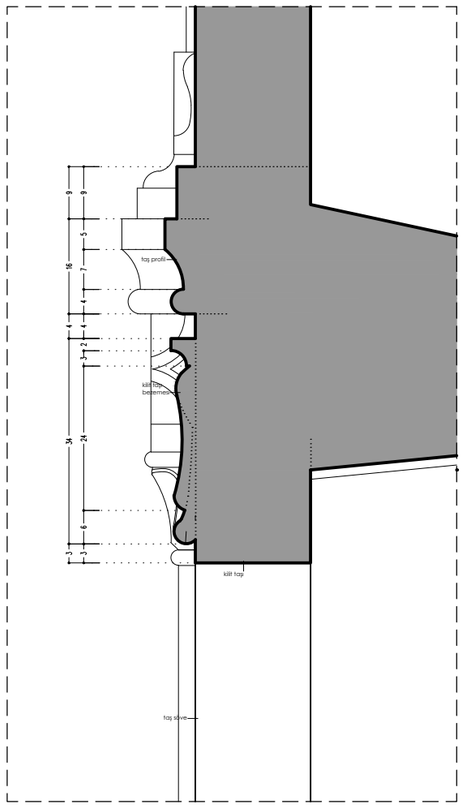

KESİT

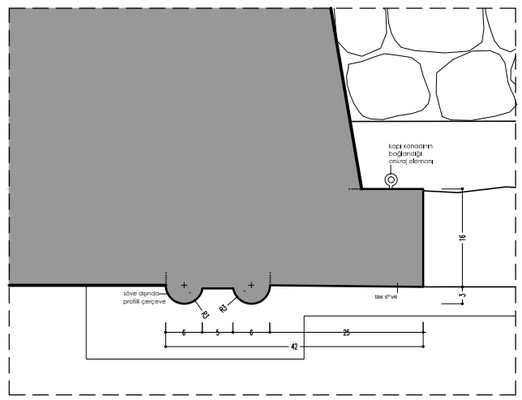

GÖRÜNÜŞ

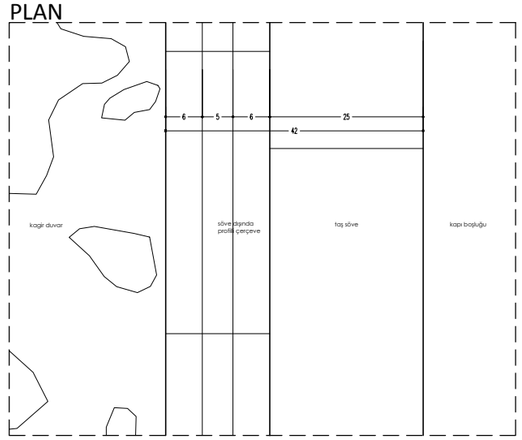
DETAY-3

KESİT

PLAN

GÖRÜNÜŞ

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

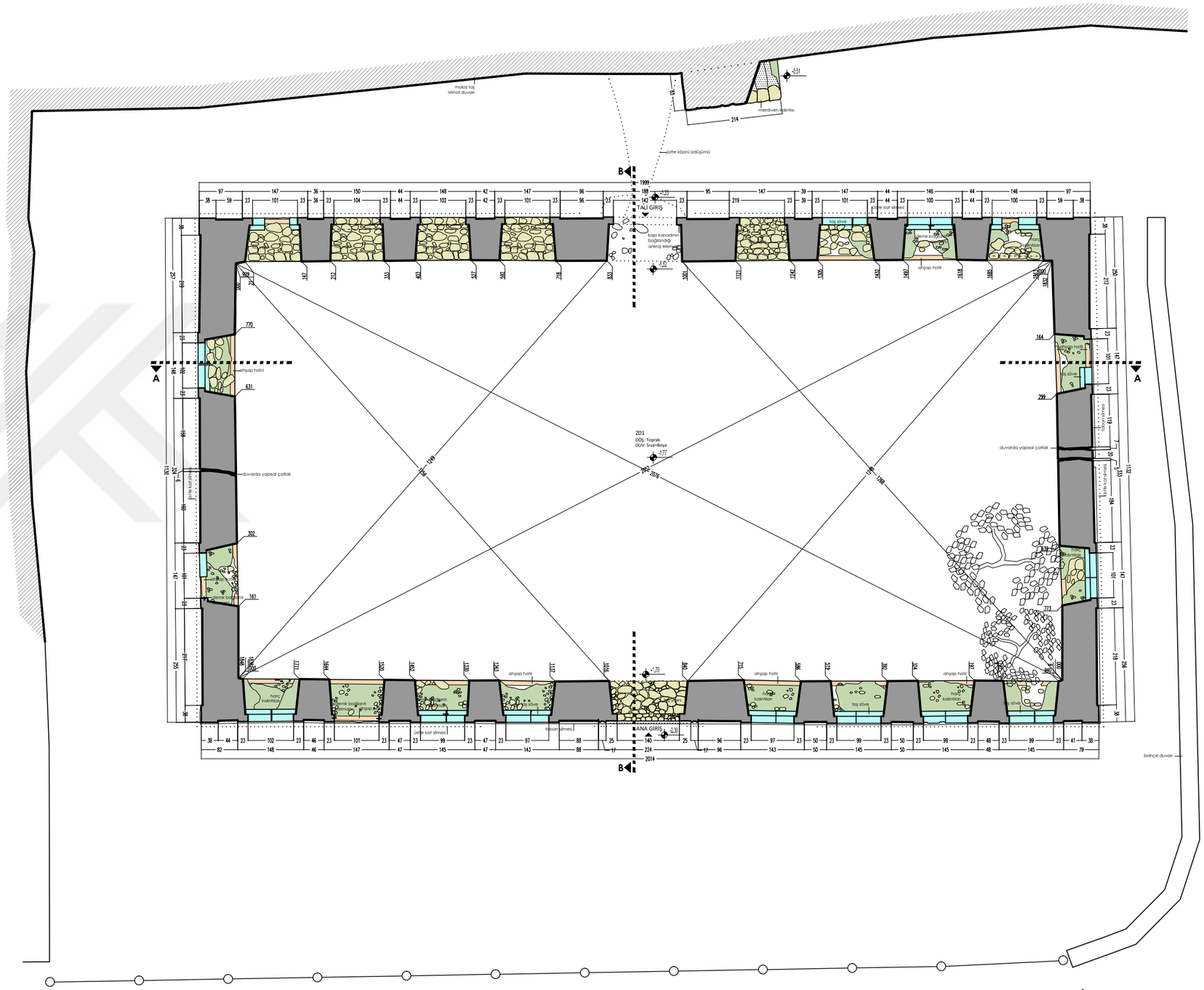
RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

LEJANT

- Kesme taş
- Moloz taş
- Ahşap
- Demir
- Harç
- Kireç esaslı sıva+boya
- Kireç badana

ZEMİN KAT PLANI
(±0.00 KOTU)
ÖLÇEK:1/100

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

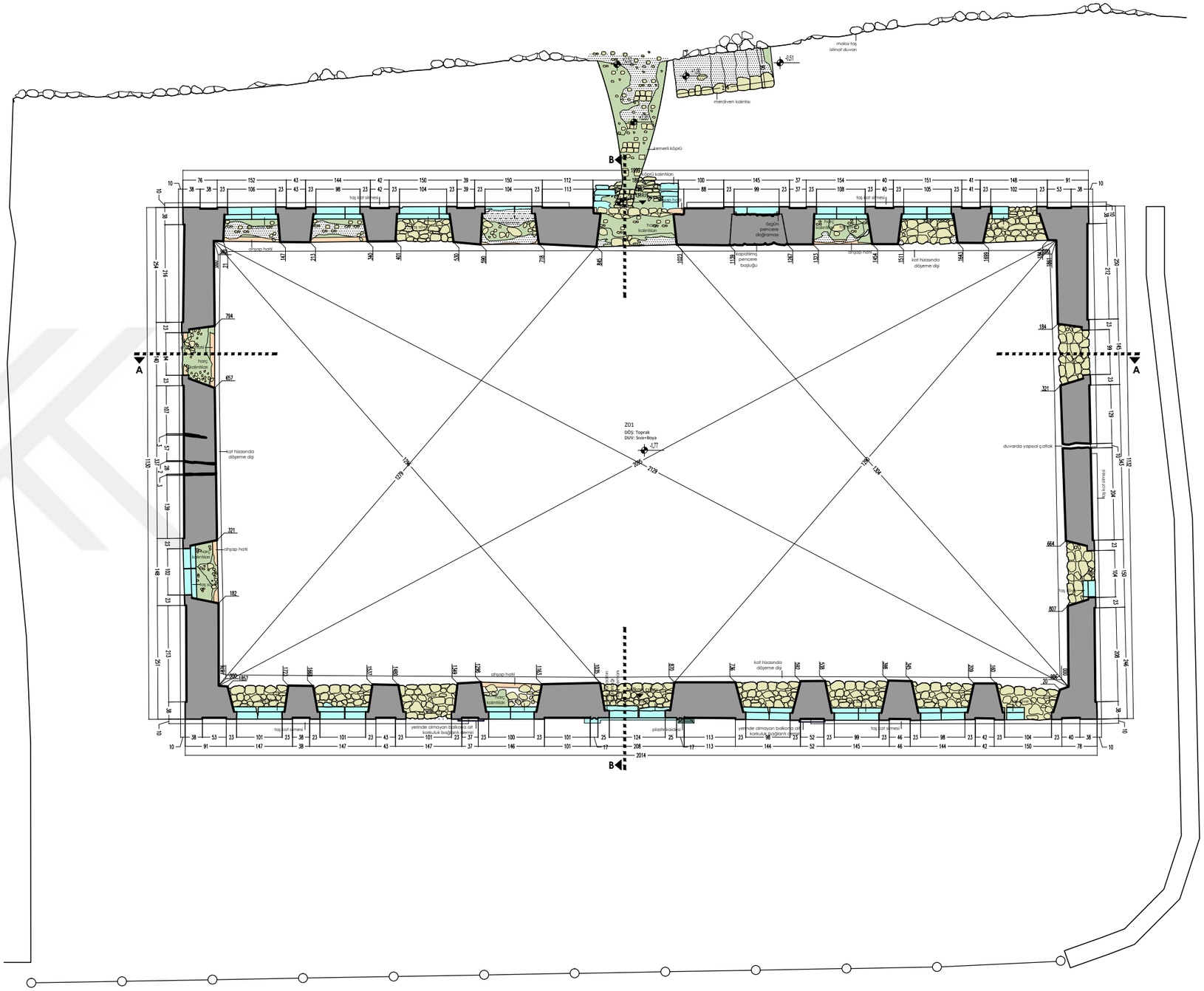
RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

LEJANT

- Kesme taş
- Moloz taş
- Ahşap
- Demir
- Harç
- Kireç esaslı sıva+boya
- Kireç badana

BİRİNCİ KAT PLANI
(+4.70 KOTU)
ÖLÇEK:1/100

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

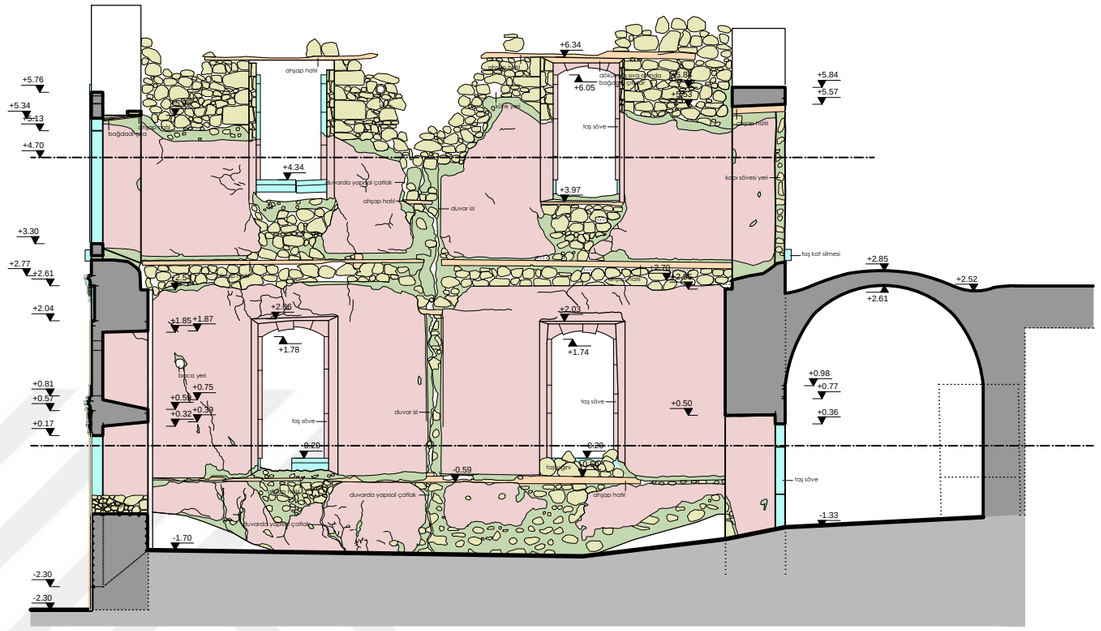
RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

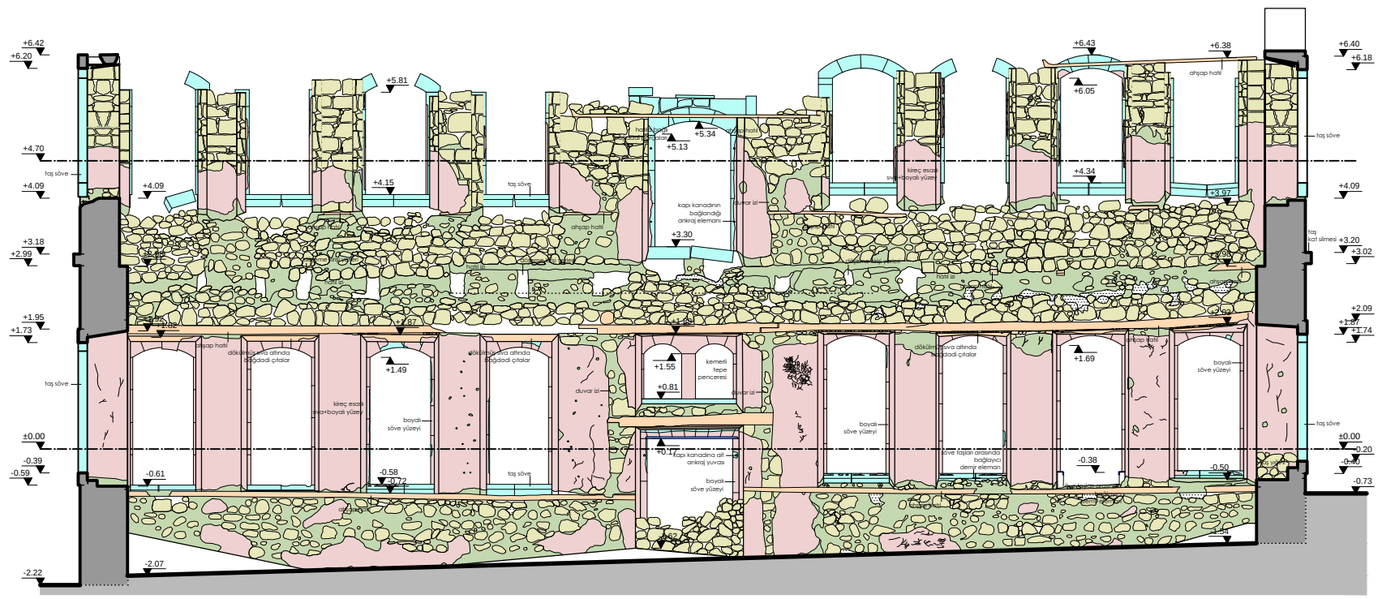
HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

LEJANT

- Kesme taş
- Moloz taş
- Ahşap
- Demir
- Harç
- Kireç esaslı sıva+boya
- Kireç badana

B-B KESİTİ
ÖLÇEK:1/100

A-A KESİTİ
ÖLÇEK:1/100

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

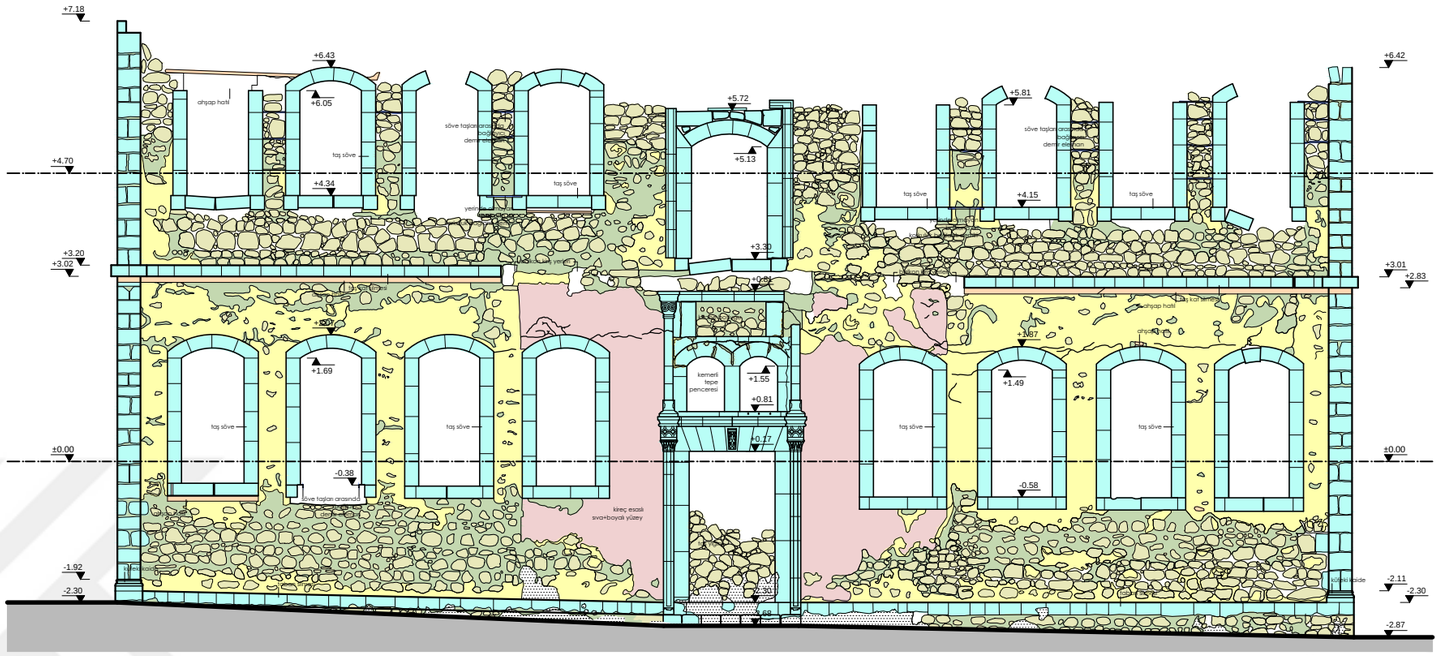
RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

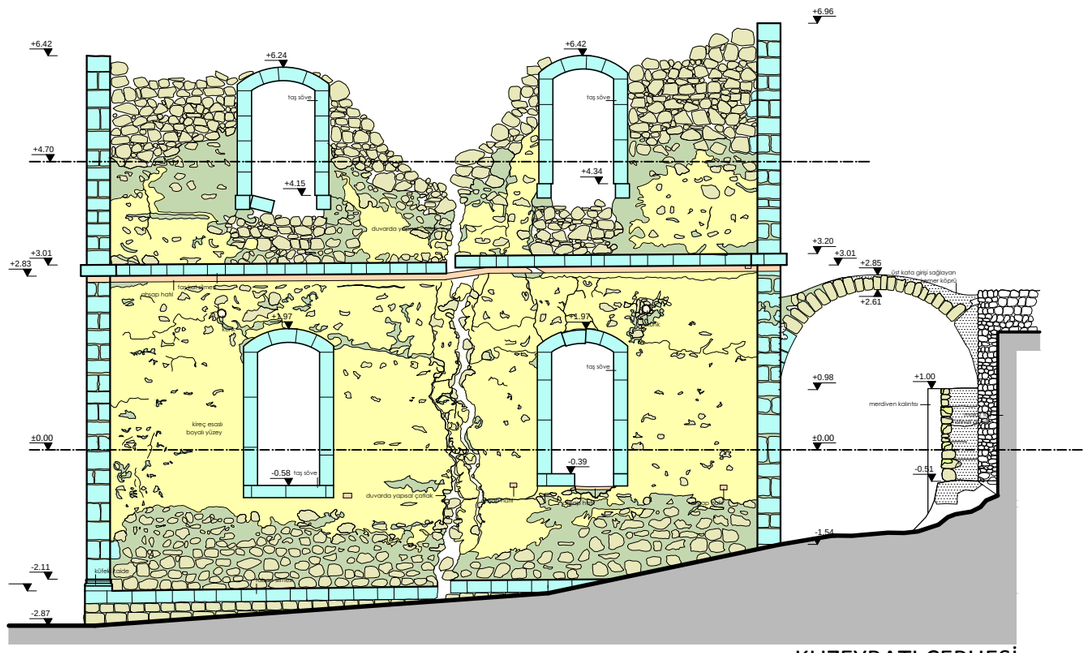
HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

LEJANT

- Kesme taş
- Moloz taş
- Ahşap
- Demir
- Harç
- Kireç esaslı sıva+boya
- Kireç badana

KUZEYDOĞU CEPHESİ
ÖLÇEK:1/100

KUZEYBATI CEPHESİ
ÖLÇEK:1/100

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

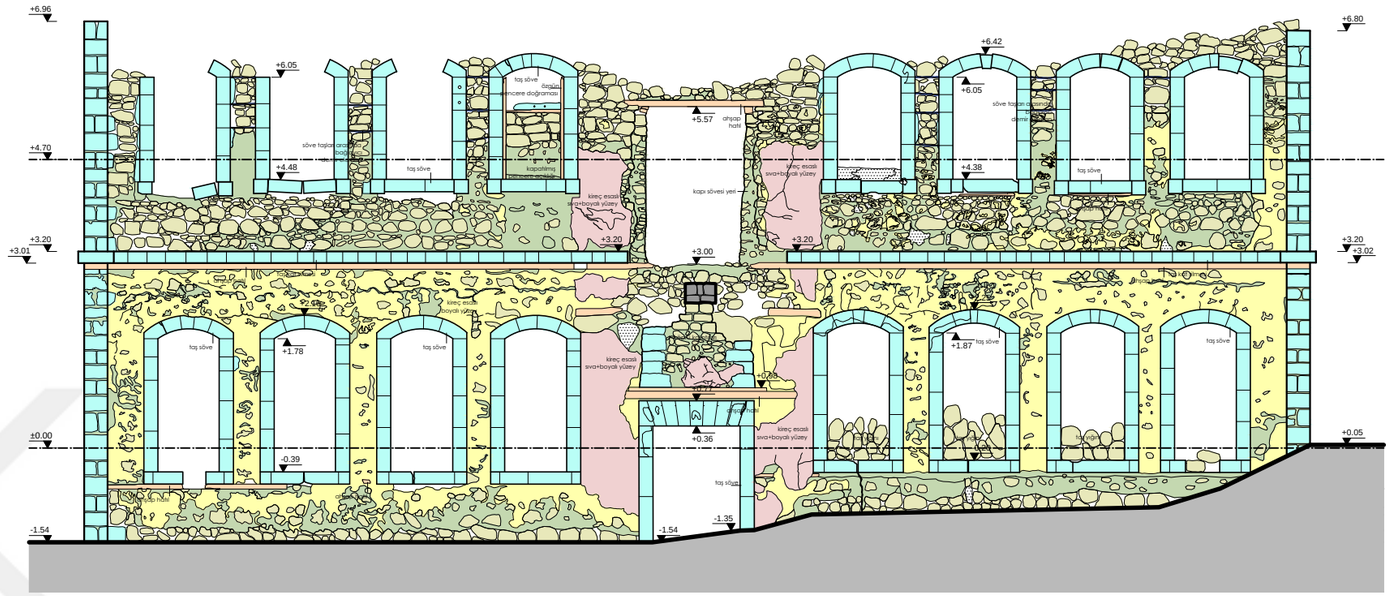
RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

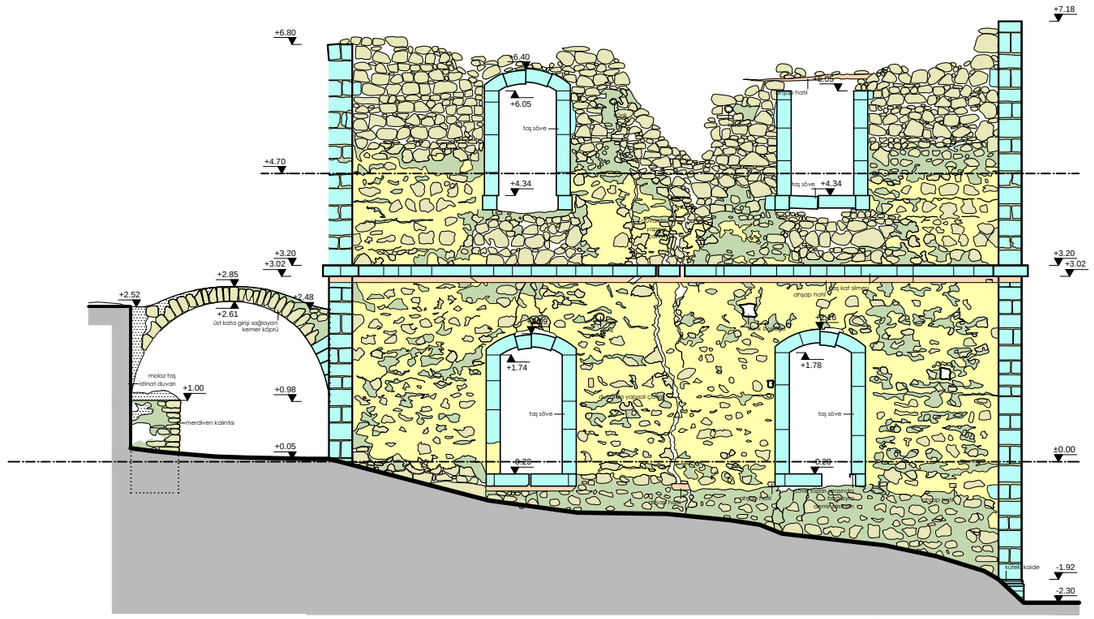
HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

LEJANT

- Kesme taş
- Moloz taş
- Ahşap
- Demir
- Harç
- Kireç esaslı sıva+boya
- Kireç badana

GÜNEYDOĞU CEPHESİ
ÖLÇEK:1/100

GÜNEYBATI CEPHESİ
ÖLÇEK:1/100

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

LEJANT

1.Strüktürel Bozulmalar

1.1. Yığma Sistemde
- Düşey Deformasyon
- Yatay Deformasyon
- Yapısal Çatlak

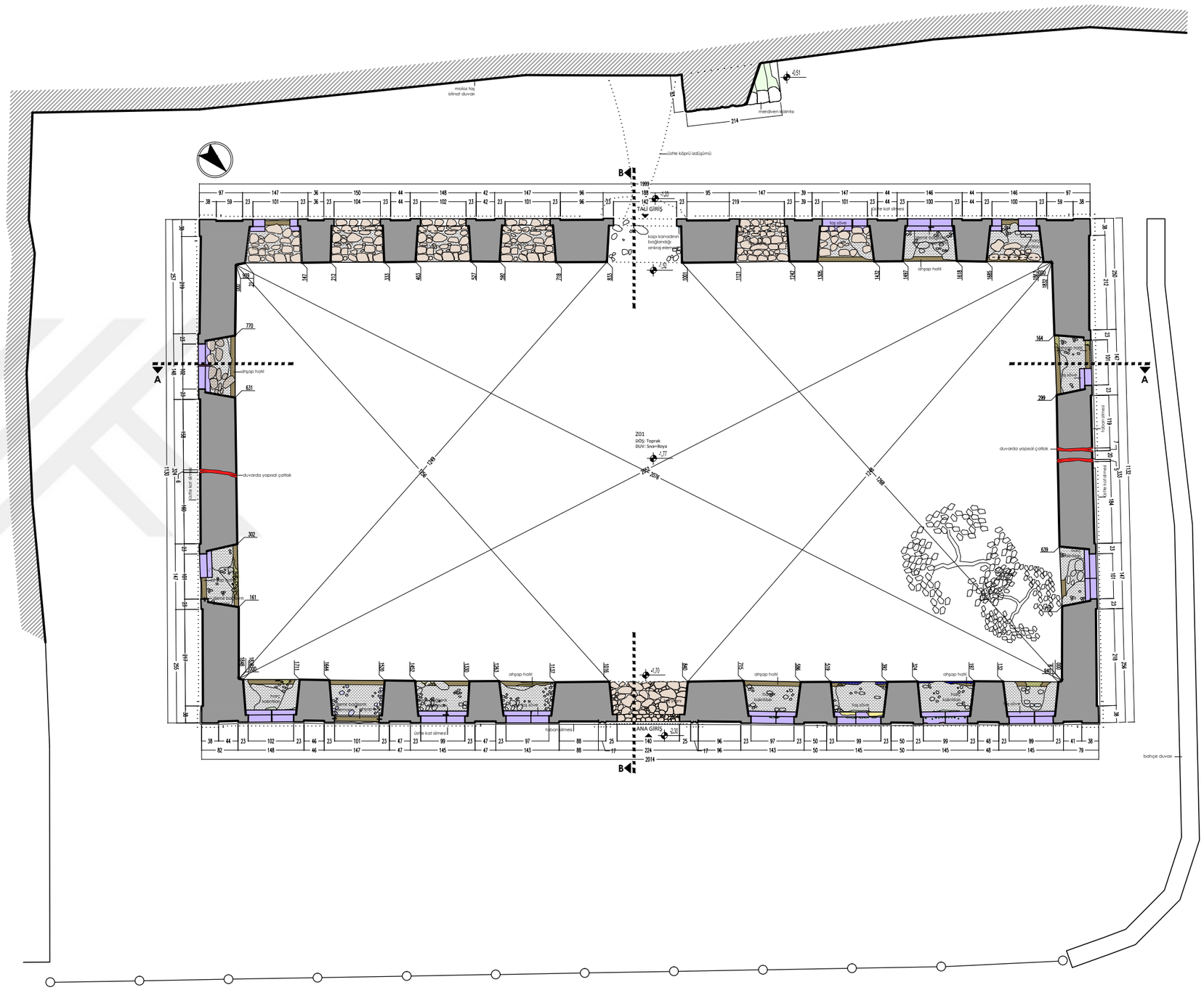
2. Malzeme Bozulmaları

2.1. Taş Malzemede Bozulmalar
- Yüzeysel Çatlak
- Aşınma
- Parça kaybı
- Malzeme kaybı
- Eksik yapı elemanı
- Kararma
- Yosunlanma
- Mantar oluşumu
- Bitkilenme
- Sıva Dökülmesi
- Boya Dökülmesi
- Derz Boşalması
- Muhdes harç ile onarım

2.2. Ahşap Malzemede Bozulmalar
- Malzeme kaybı
- Çürüme
- Renk Değişimi

3.2. Metal Malzemede Bozulmalar
- Paslanma

Muhdes eleman

ZEMİN KAT PLANI
(±0.00 KOTU)
ÖLÇEK:1/100

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

LEJANT

1.Strüktürel Bozulmalar

1.1. Yığma Sistemde

- Düşey Deformasyon
- Yatay Deformasyon
- Yapısal Çatlak

2. Malzeme Bozulmaları

2.1. Taş Malzemede Bozulmalar

- Yüzeysel Çatlak
- Aşınma
- Parça kaybı
- Malzeme kaybı
- Eksik yapı elemanı
- Kararma
- Yosunlanma
- Mantar oluşumu
- Bitkilenme
- Sıva Dökülmesi
- Boya Dökülmesi
- Derz Boşalması
- Muhdes harç ile onarım

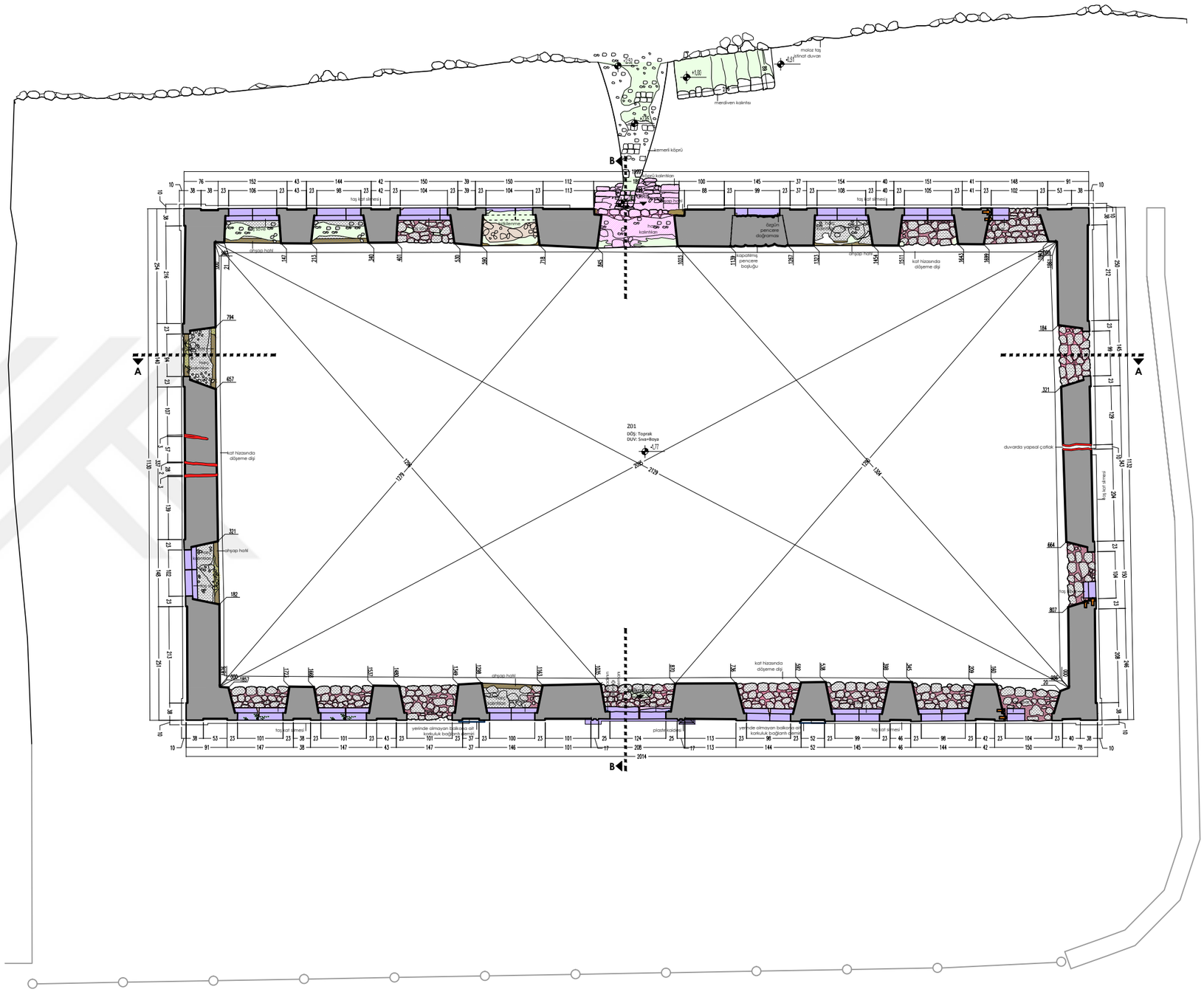
2.2. Ahşap Malzemede Bozulmalar

- Malzeme kaybı
- Çürüme
- Renk Değişimi

3.2. Metal Malzemede Bozulmalar

- Paslanma

Muhdes eleman

BİRİNCİ KAT PLANI
(+4.70 KOTU)
ÖLÇEK:1/100

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

LEJANT

1.Strüktürel Bozulmalar

1.1. Yığma Sistemde

- Düşey Deformasyon
- Yatay Deformasyon
- Yapısal Çatlak

2. Malzeme Bozulmaları

2.1. Taş Malzemede Bozulmalar

- Yüzeysel Çatlak
- Aşınma
- Parça kaybı
- Malzeme kaybı
- Eksik yapı elemanı
- Kararma
- Yosunlanma
- Mantar oluşumu
- Bitkilenme
- Sıva Dökülmesi
- Boya Dökülmesi
- Derz Boşalması
- Muhdes harç ile onarım

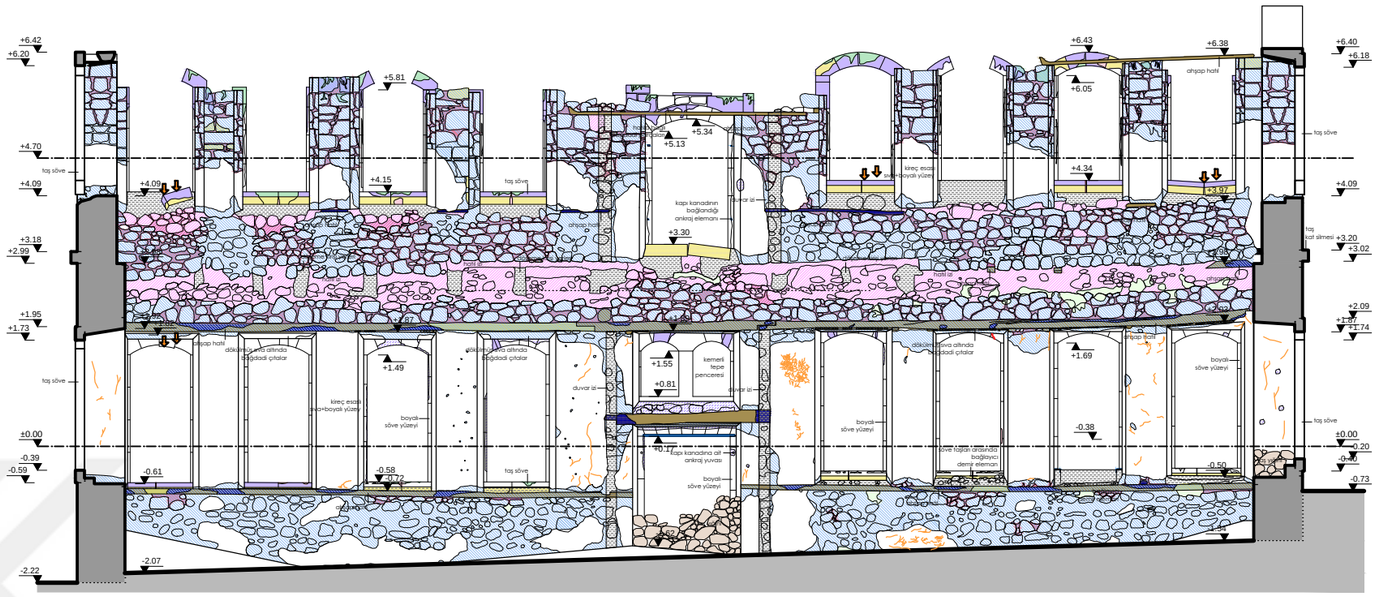
2.2. Ahşap Malzemede Bozulmalar

- Malzeme kaybı
- Çürüme
- Renk Değişimi

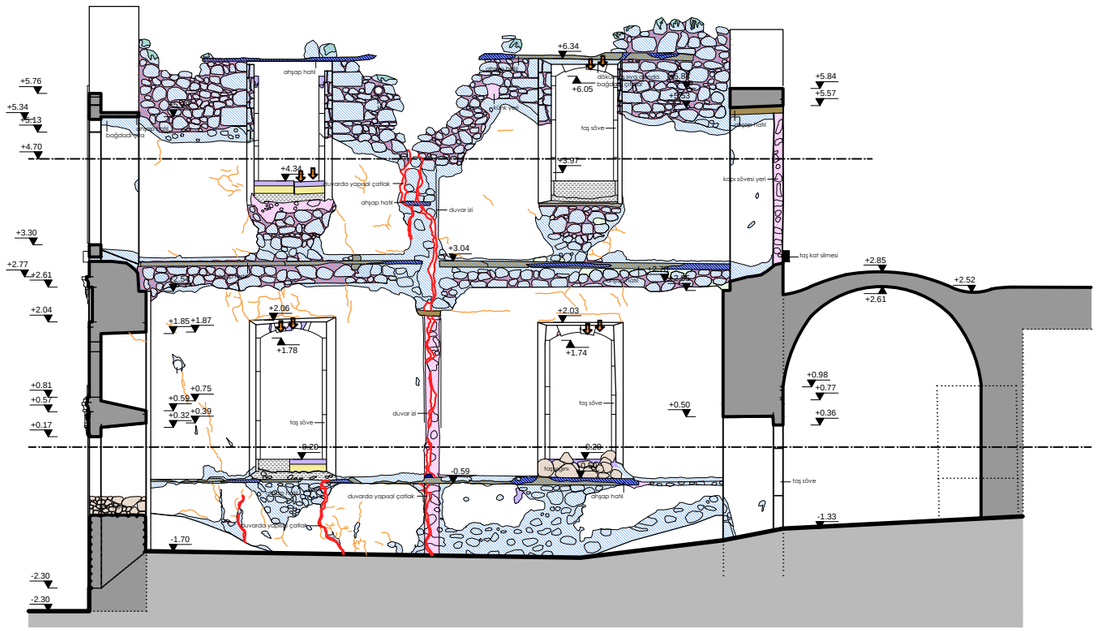
3.2. Metal Malzemede Bozulmalar

- Paslanma

Muhdes eleman

A-A KESİTİ
ÖLÇEK:1/100

B-B KESİTİ
ÖLÇEK:1/100

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

LEJANT

1.Strüktürel Bozulmalar

1.1. Yığma Sistemde

- Düşey Deformasyon
- Yatay Deformasyon
- Yapısal Çatlak

2. Malzeme Bozulmaları

2.1. Taş Malzemede Bozulmalar

- Yüzeysel Çatlak
- Aşınma
- Parça kaybı
- Malzeme kaybı
- Eksik yapı elemanı
- Kararma
- Yosunlanma
- Mantar oluşumu
- Bitkilenme
- Sıva Dökülmesi
- Boya Dökülmesi
- Derz Boşalması
- Muhdes harç ile onarım

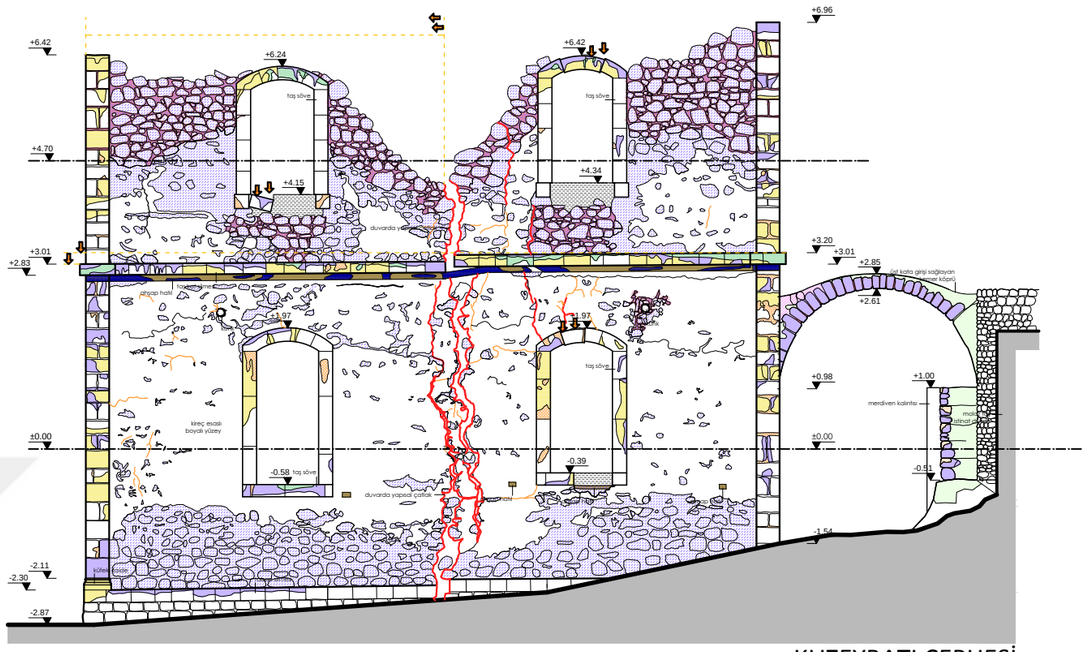
2.2. Ahşap Malzemede Bozulmalar

- Malzeme kaybı
- Çürüme
- Renk Değişimi

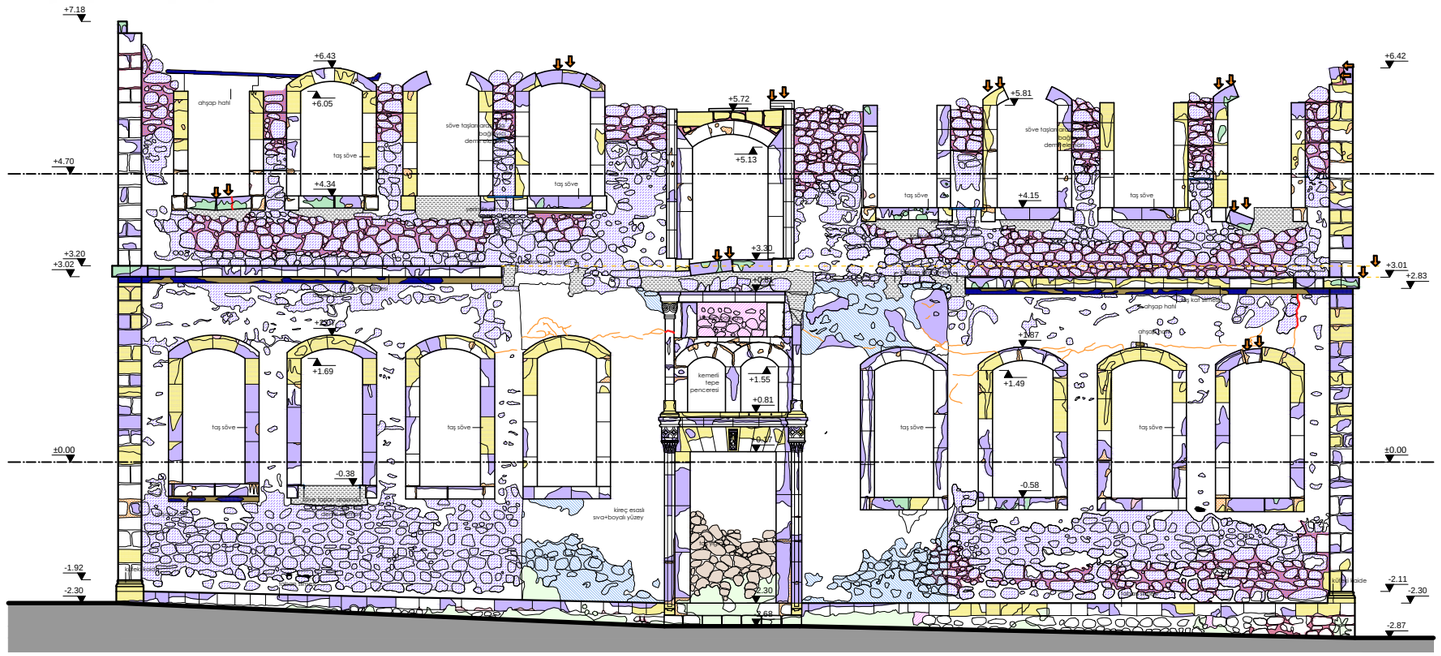
3.2. Metal Malzemede Bozulmalar

- Paslanma

Muhdes eleman

KUZEYBATI CEPHESİ
ÖLÇEK:1/100

KUZEYDOĞU CEPHESİ
ÖLÇEK:1/100

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

LEJANT

1.Strüktürel Bozulmalar

1.1. Yığma Sistemde
- Düşey Deformasyon
- Yatay Deformasyon
- Yapısal Çatlak

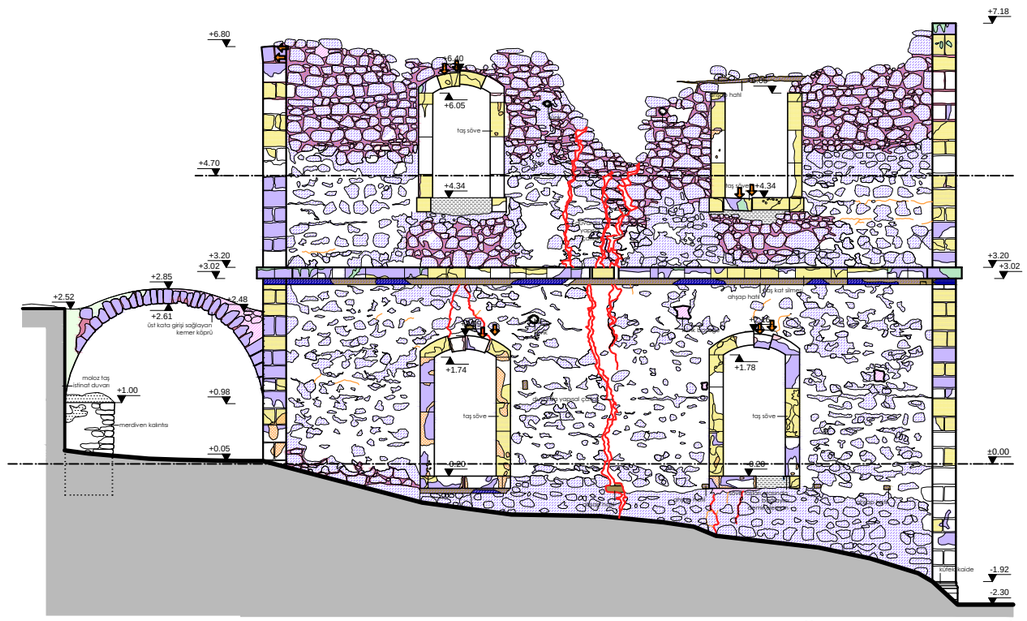
2. Malzeme Bozulmaları

2.1. Taş Malzemede Bozulmalar
- Yüzeysel Çatlak
- Aşınma
- Parça kaybı
- Malzeme kaybı
- Eksik yapı elemanı
- Kararma
- Yosunlanma
- Mantar oluşumu
- Bitkilenme
- Sıva Dökülmesi
- Boya Dökülmesi
- Derz Boşalması
- Muhdes harç ile onarım

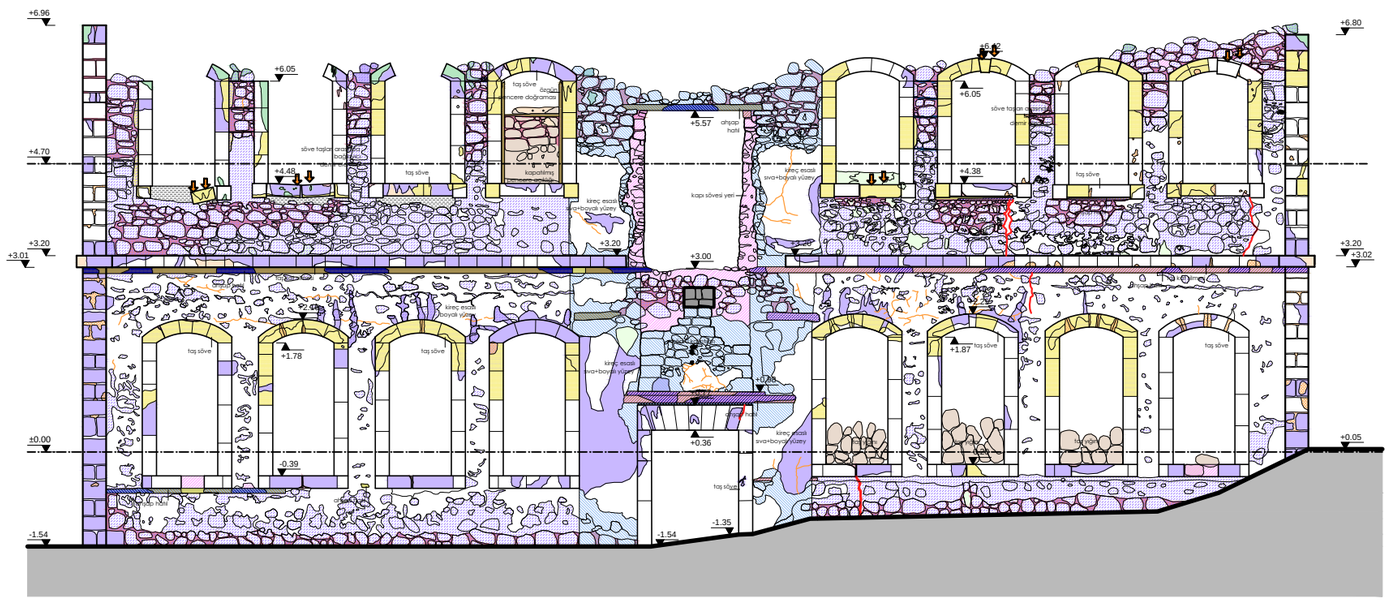
2.2. Ahşap Malzemede Bozulmalar
- Malzeme kaybı
- Çürüme
- Renk Değişimi

3.2. Metal Malzemede Bozulmalar
- Paslanma

Muhdes eleman

GÜNEYBATI CEPHESİ
ÖLÇEK:1/100

GÜNEYDOĞU CEPHESİ
ÖLÇEK:1/100

EK-F

RUM ERKEK OKULU RESTİTÜSYON ÇİZİMLERİ

EK-F.1. Vaziyet Planı

EK-F.2. Zemin Kat (±0.00 Kotu) Planı

EK-F.3. Birinci Kat (+4.70 Kotu) Planı

EK-F.4. Kesitler

EK-F.5. Cepheler (Kuzeydoğu ve Kuzeybatı Cepheleri)

EK-F.6. Cepheler (Güneydoğu ve Güneybatı Cepheleri)

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

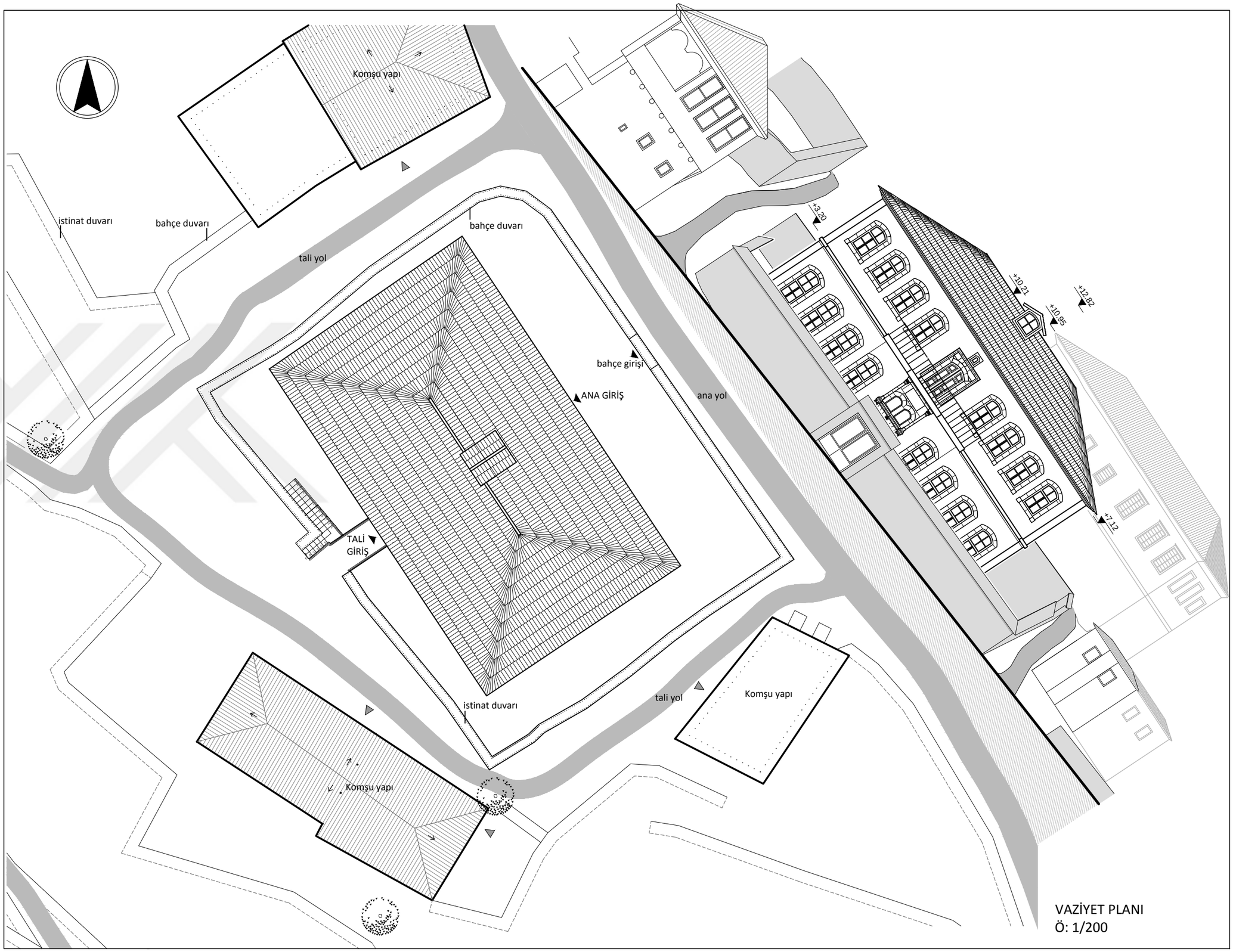
TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

314/1

RESTİTÜSYON (1886-1906)

EK-F.1

VAZİYET PLANI
Ö: 1/200

ARALIK 2016

VAZİYET PLANI

0 200 400 600 800 1000

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

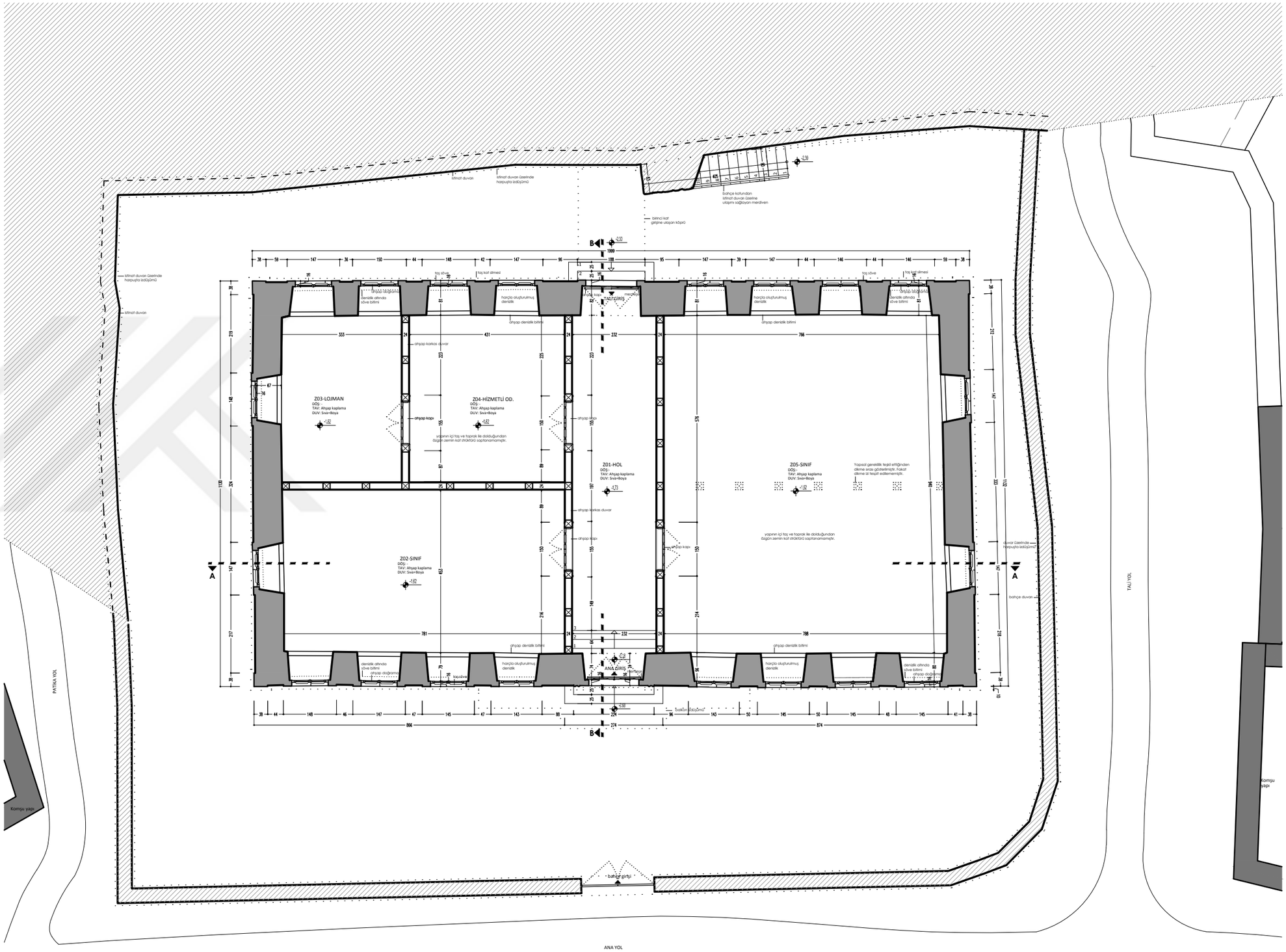
RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

ZEMİN KAT (±0.00 KOTU) PLANI

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

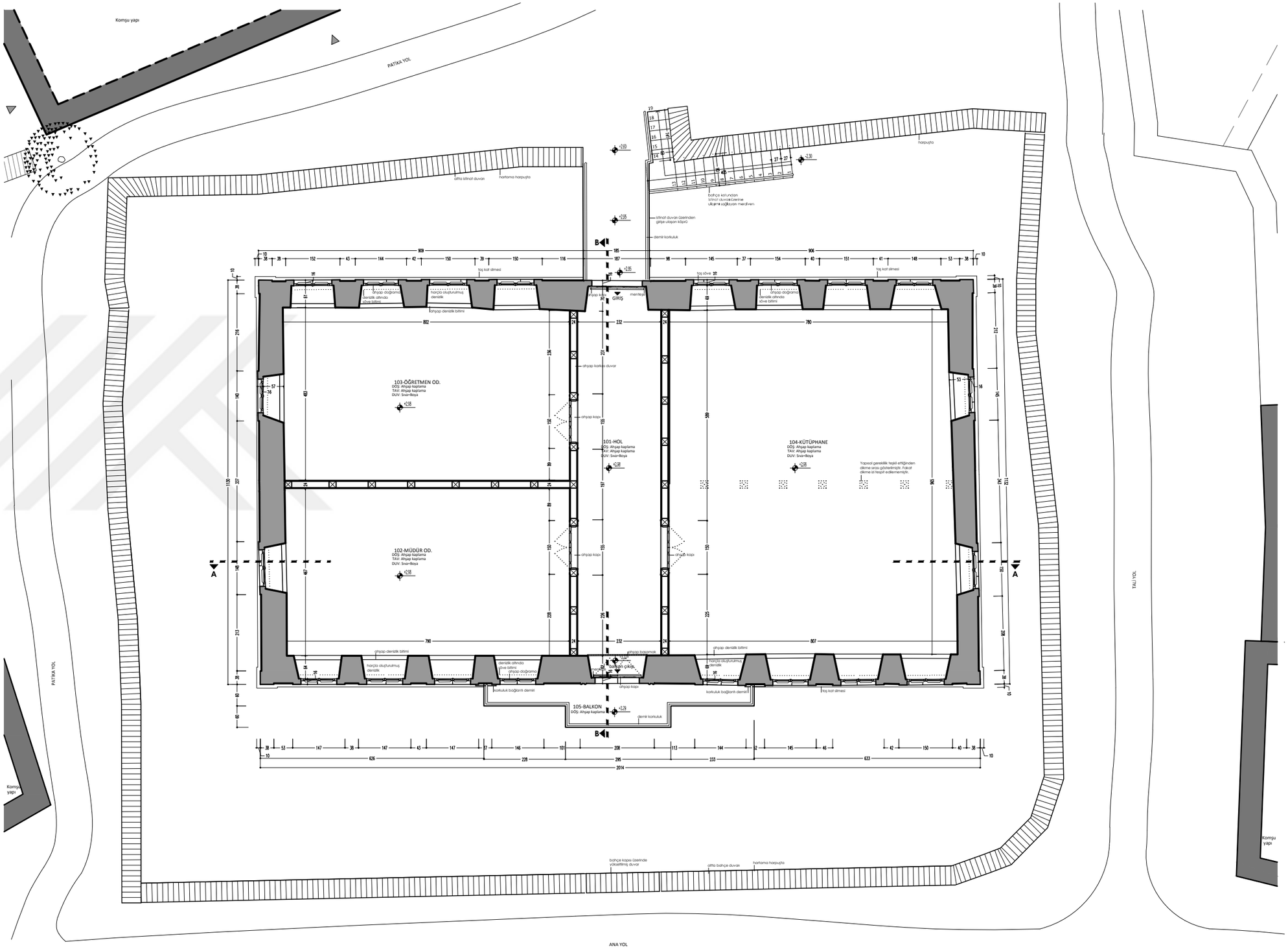
RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

BİRİNCİ KAT (±+4.70 KOTU) PLANI

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

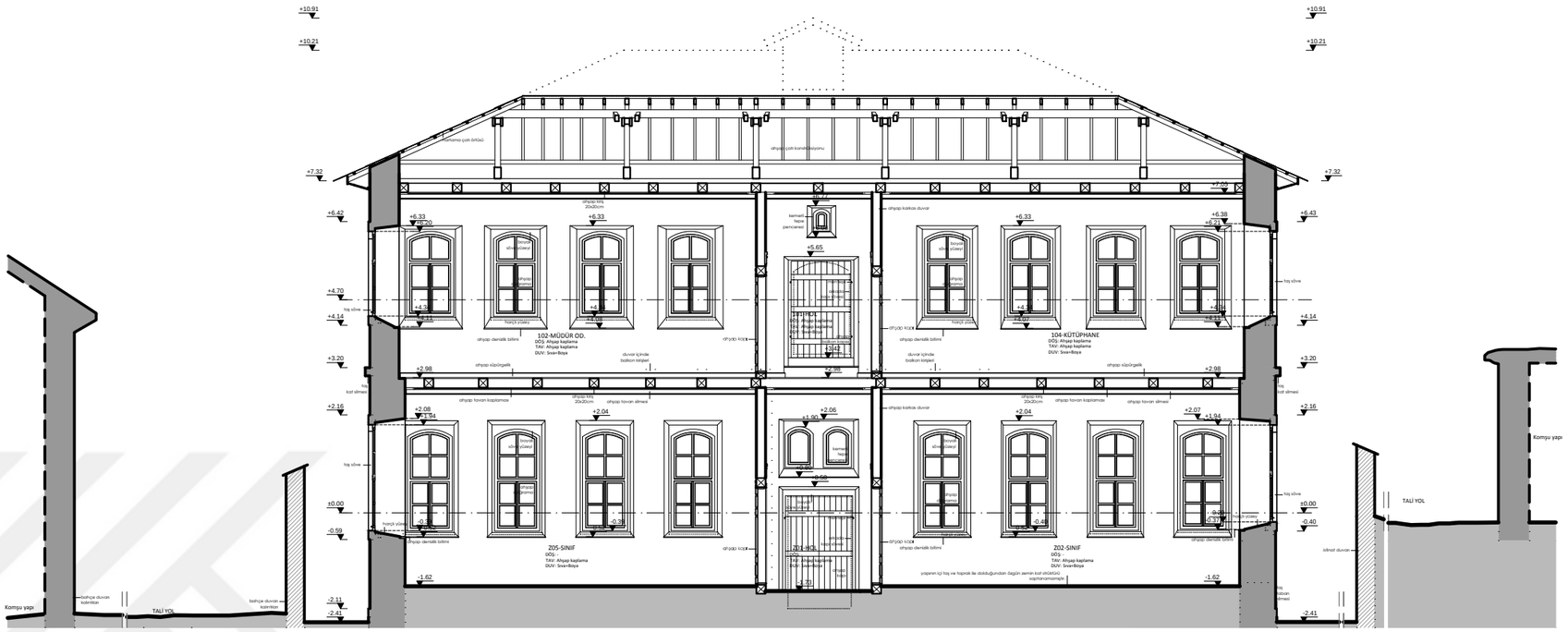
TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

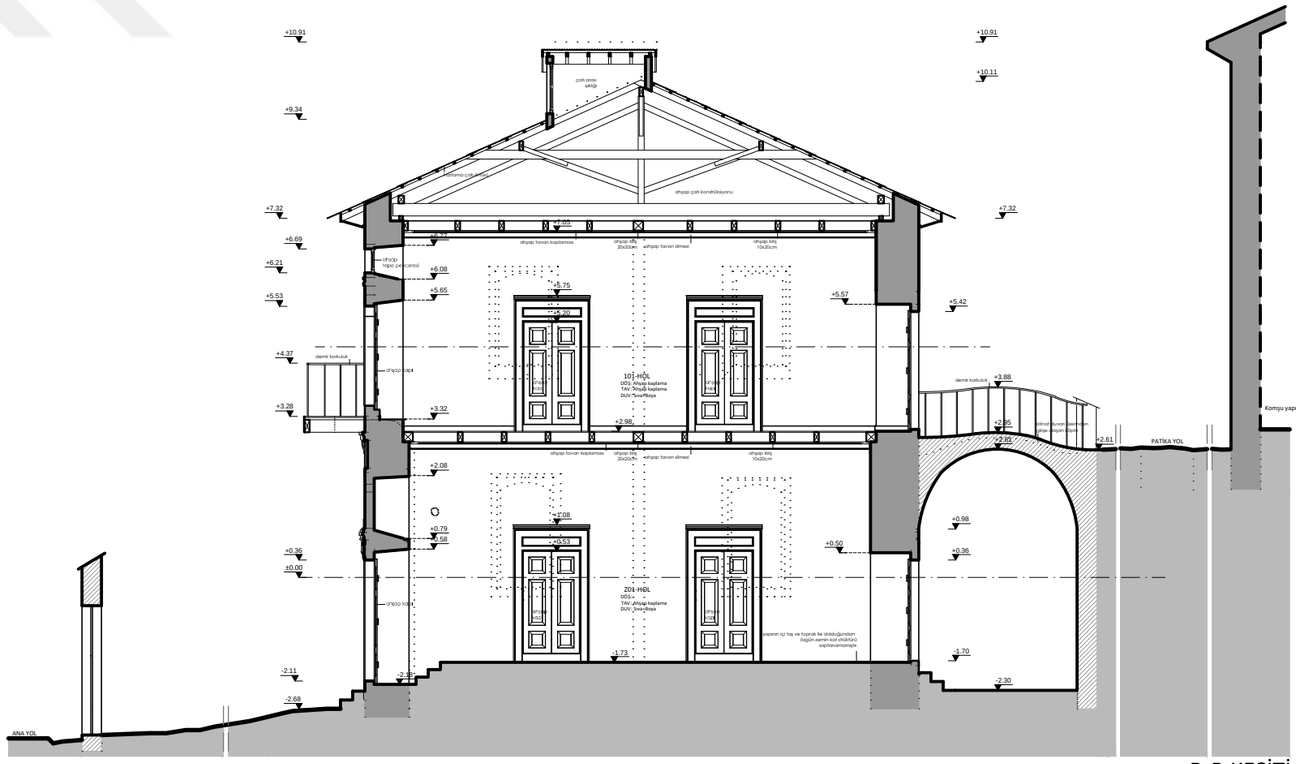
HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

314/1

RESTİTÜSYON (1886-1906)

EK-F.4

ARALIK 2016

KESİTLER

0 100 200 300 400 500

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

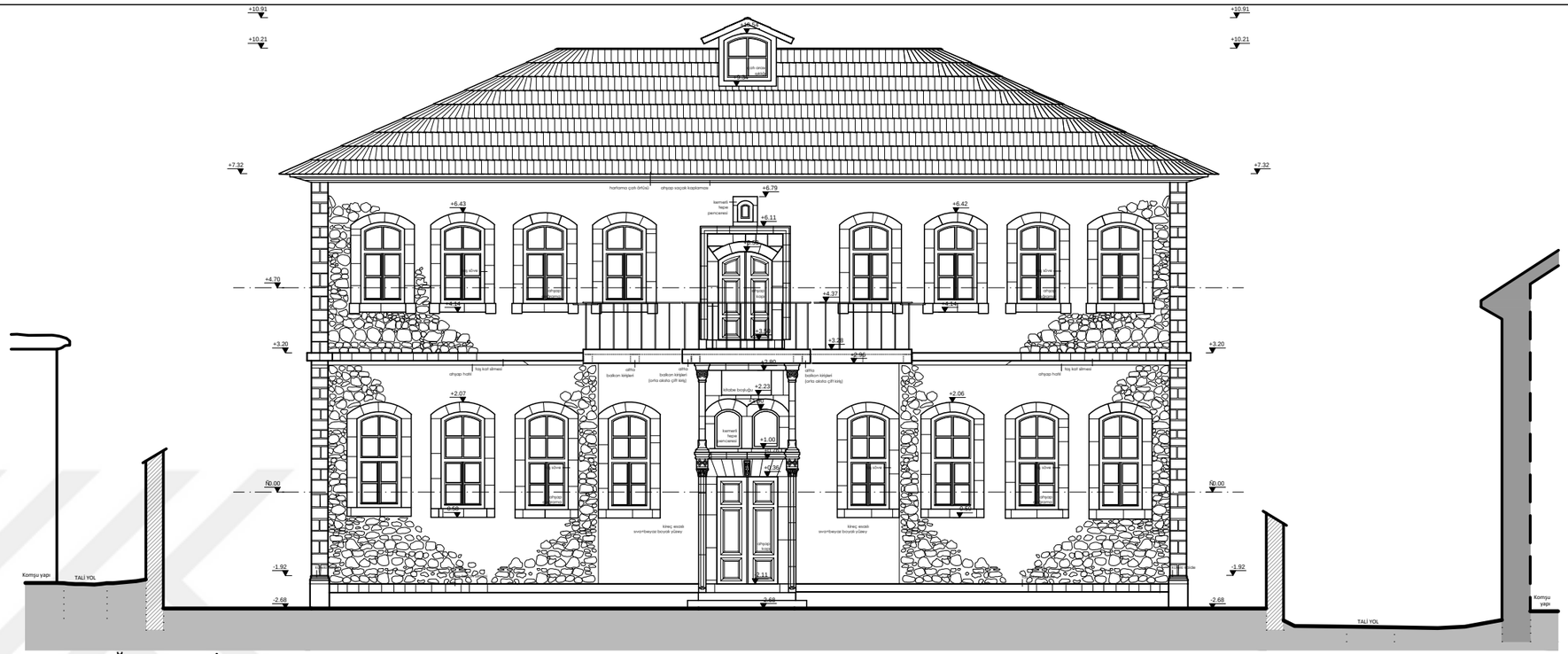
TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

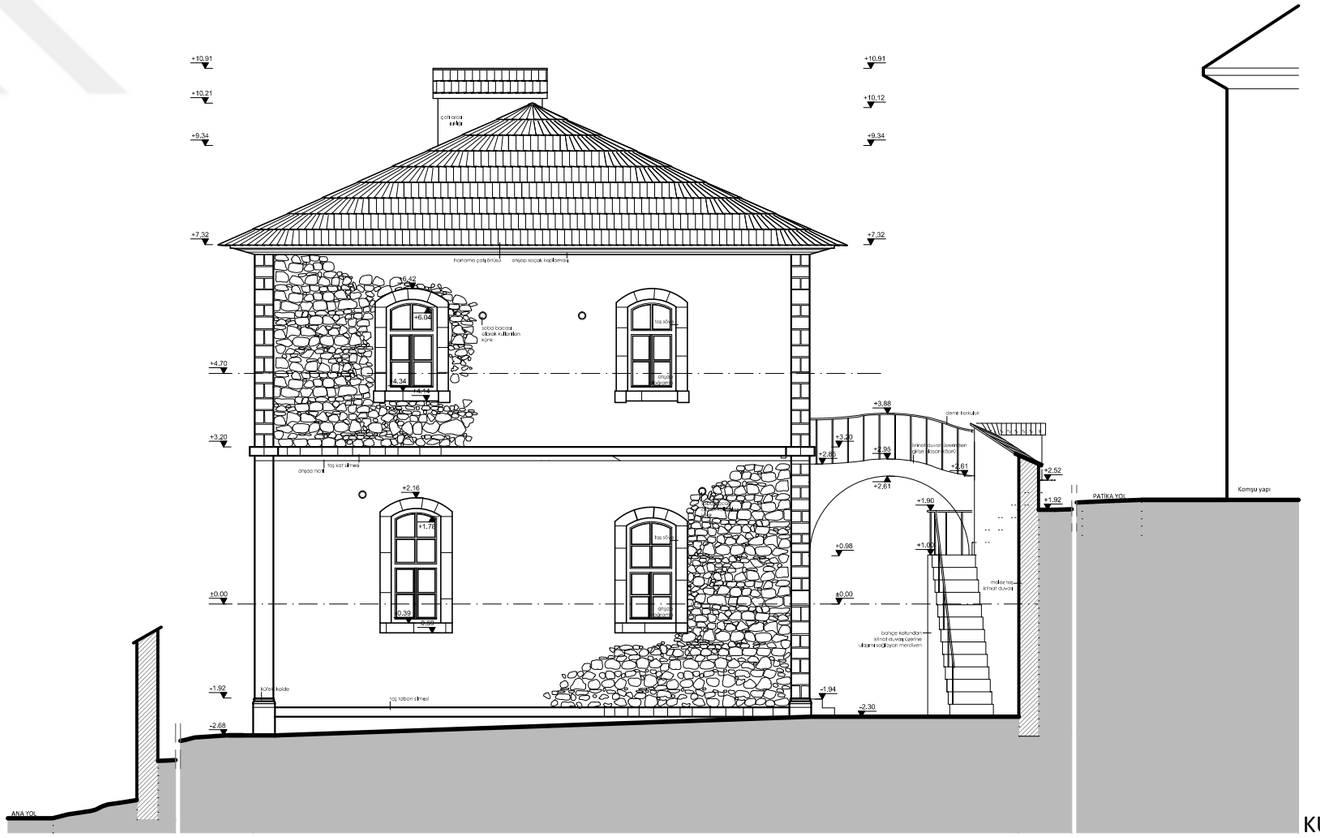
314/1

RESTİTÜSYON (1886-1906)

EK-F.5

KUZEYDOĞU CEPHESİ

KUZEYBATI CEPHESİ

ARALIK 2016

CEPHELER

0 100 200 300 400 500

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

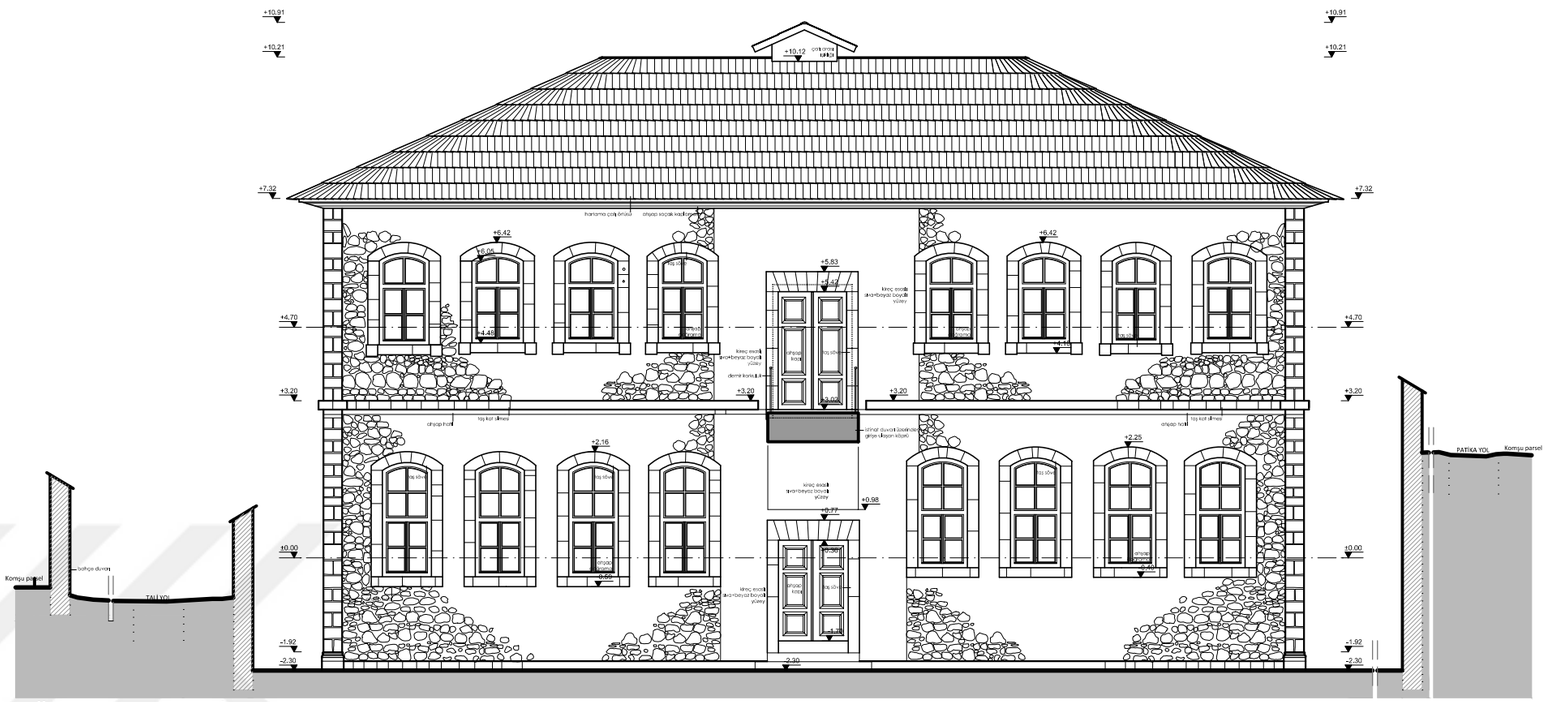
RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

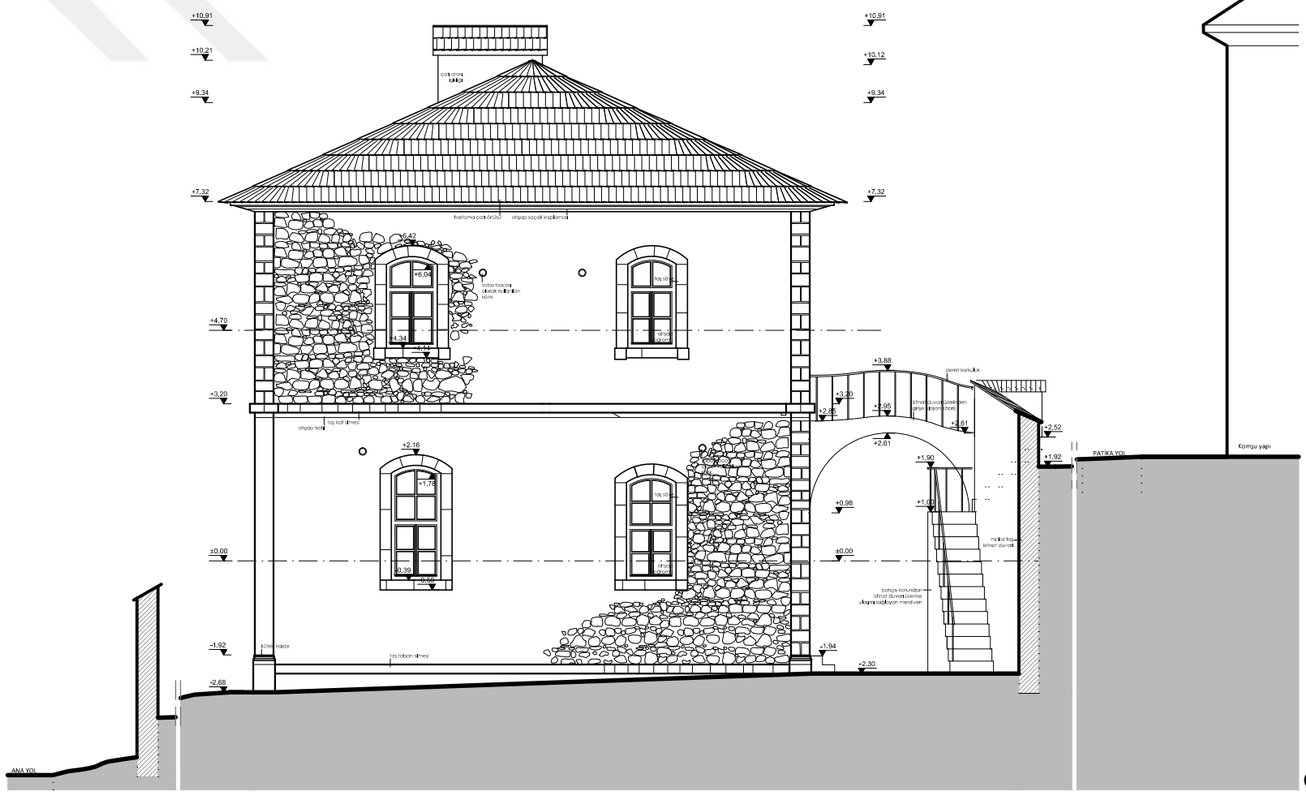
RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

GÜNEYBATI CEPHESİ

GÜNEYDOĞU CEPHESİ

ARALIK 2016

CEPHELER

0 100 200 300 400 500

EK-G

RUM ERKEK OKULU RESTORASYON PROJESİ

EK-G.1. Vaziyet Planı

EK-G.2. Zemin Kat (±0.00 Kotu) Planı

EK-G.3. Birinci Kat (+4.70 Kotu) Planı

EK-G.4. Tefrişli çizimler (Plan-Kesit)

EK-G.5. Kesitler

EK-G.6. Cepheler (Kuzeydoğu ve Kuzeybatı Cepheleri)

EK-G.7. Cepheler (Güneydoğu ve Güneybatı Cepheleri)

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

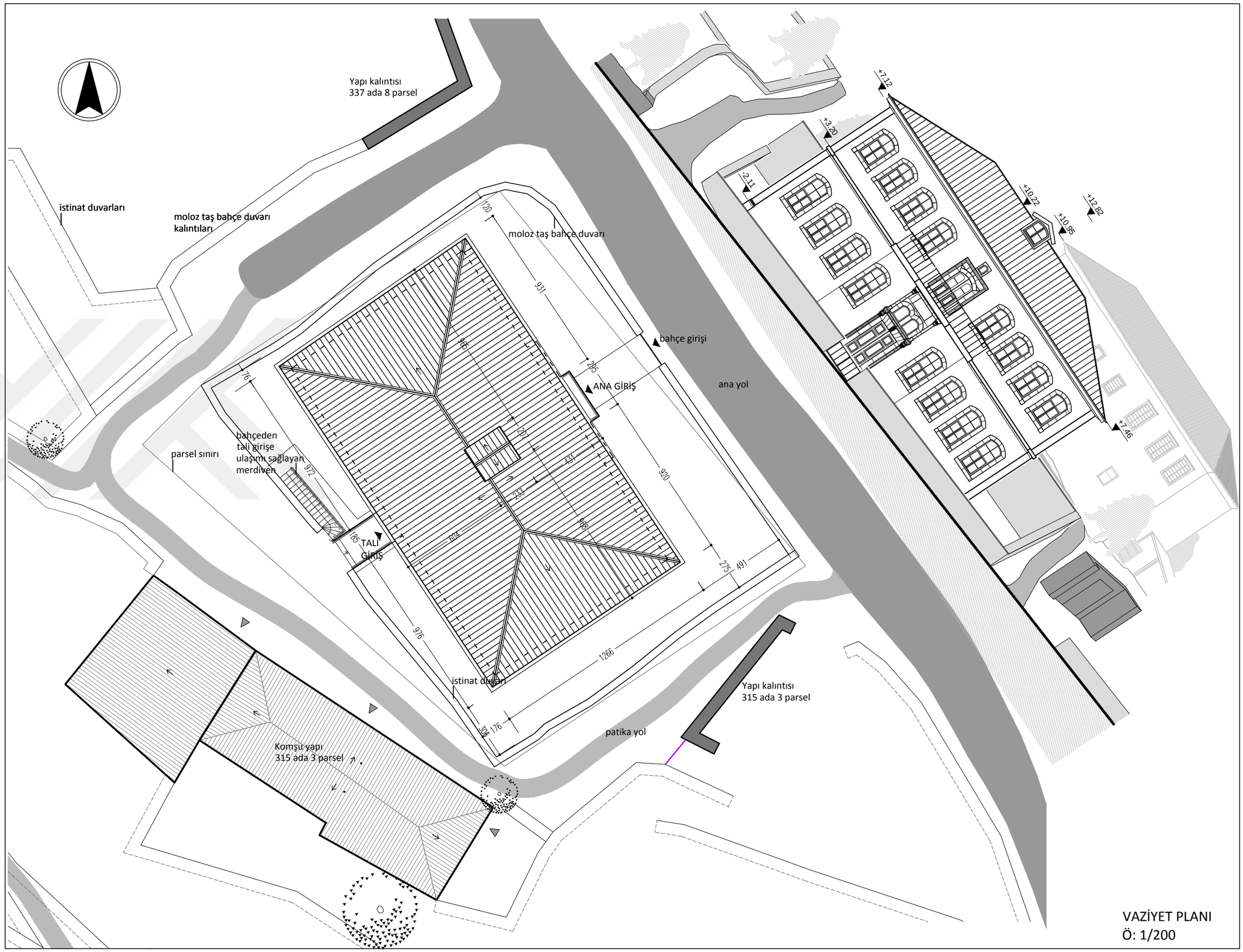
RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

ARALIK 2016

VAZİYET PLANI

0 200 400 600 800 1000

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

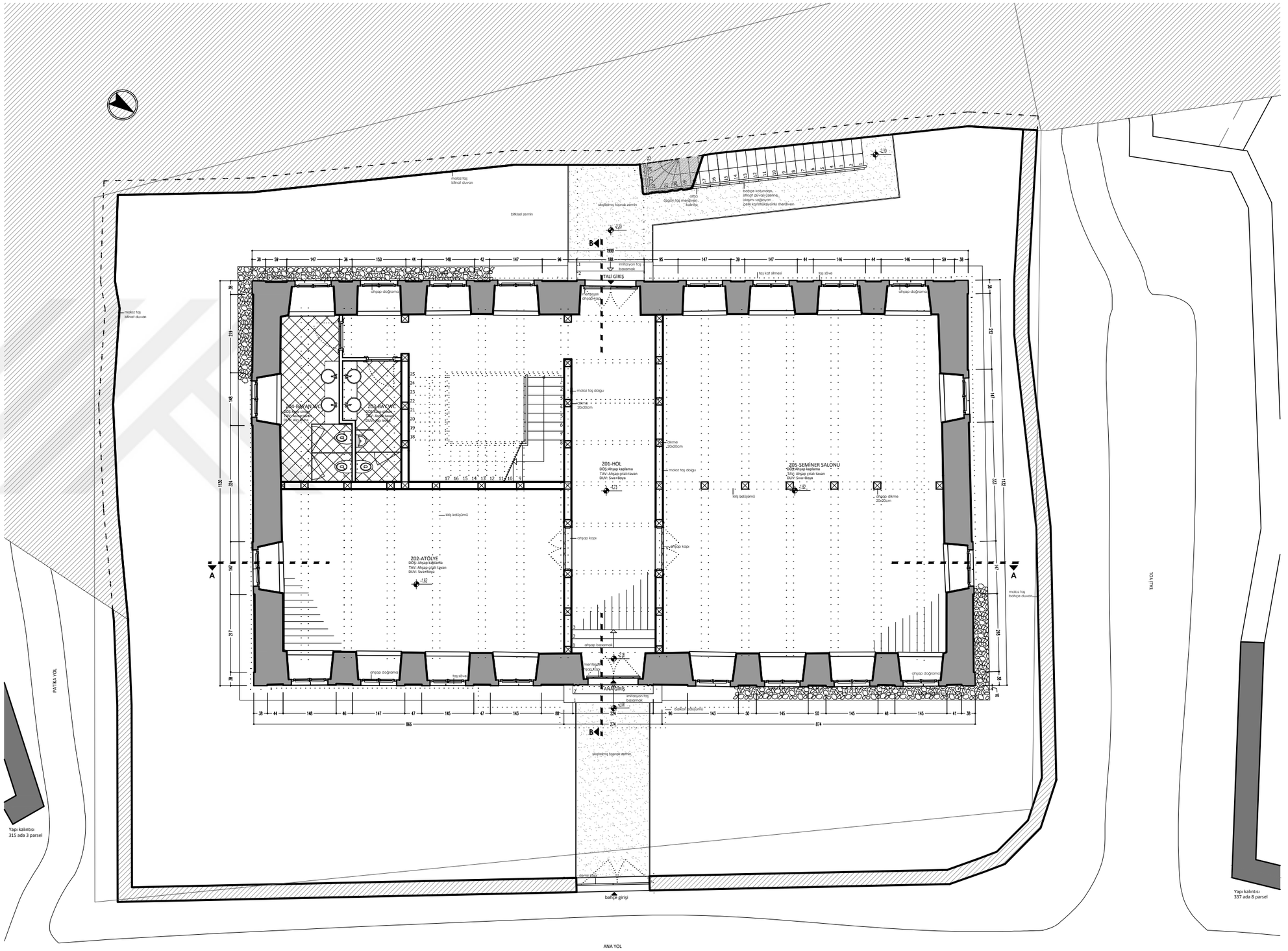
RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

ZEMİN KAT (±0.00 KOTU) PLANI

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

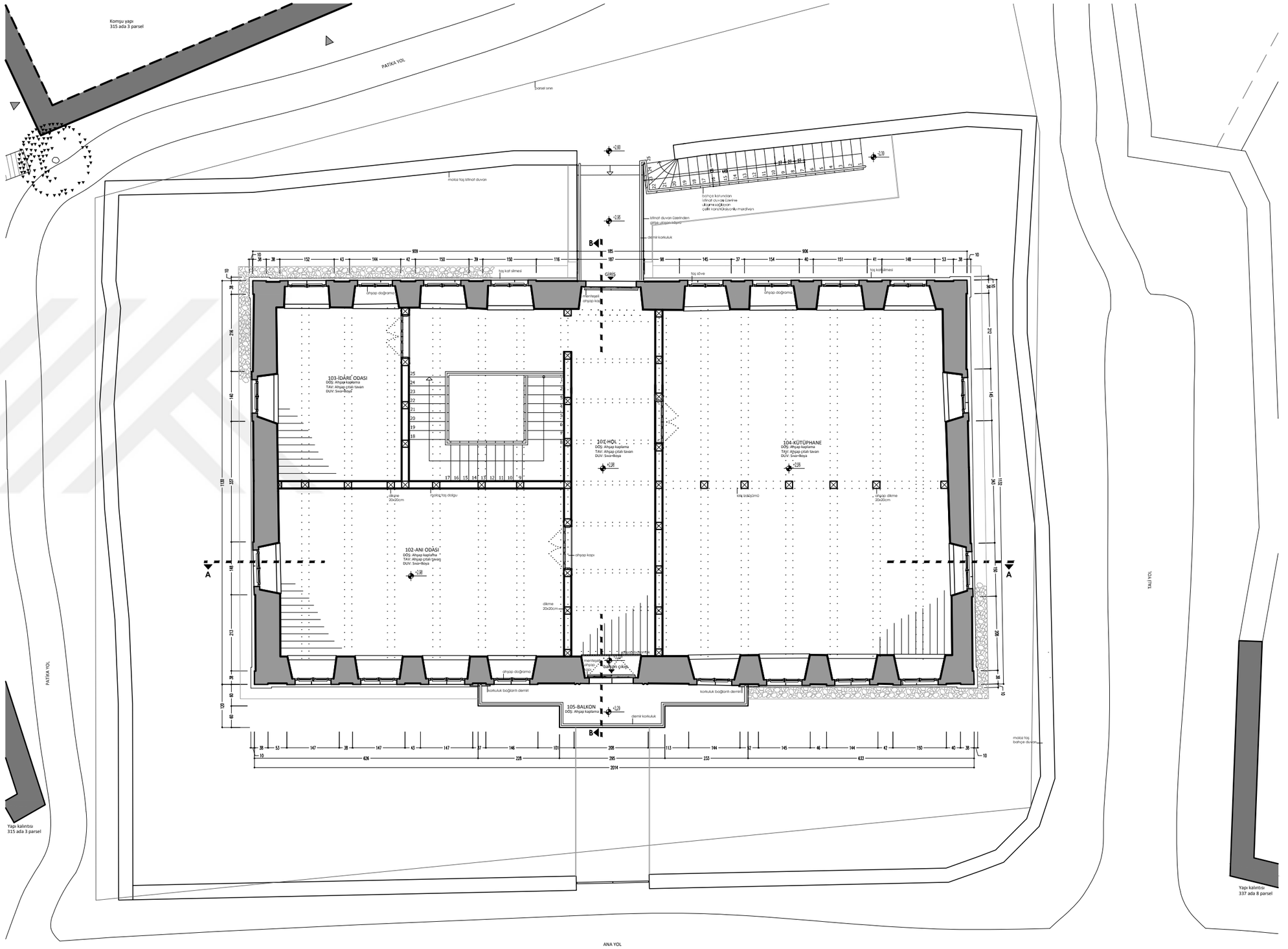
RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

BİRİNCİ KAT (±+4.70 KOTU) PLANI

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

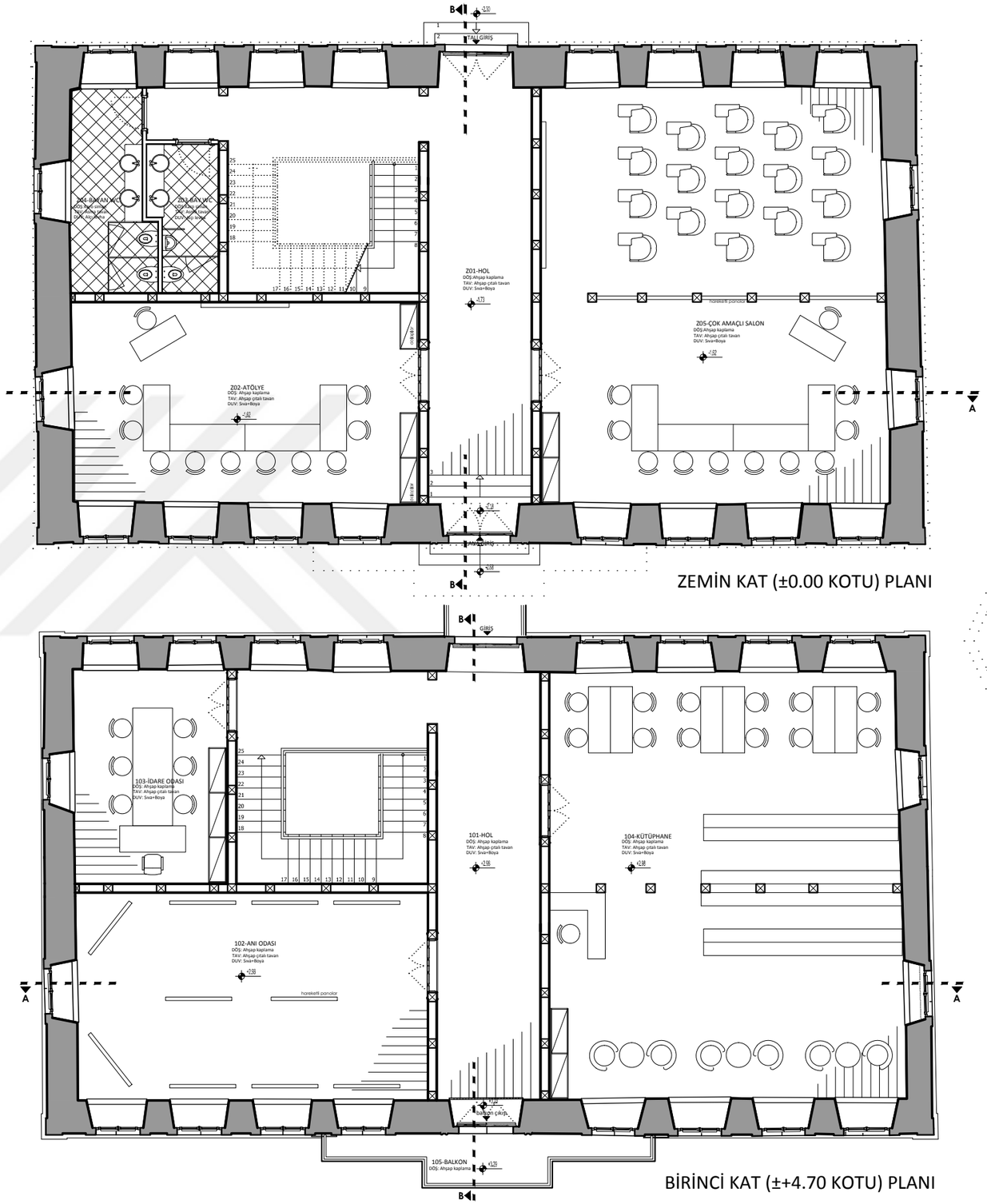
RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

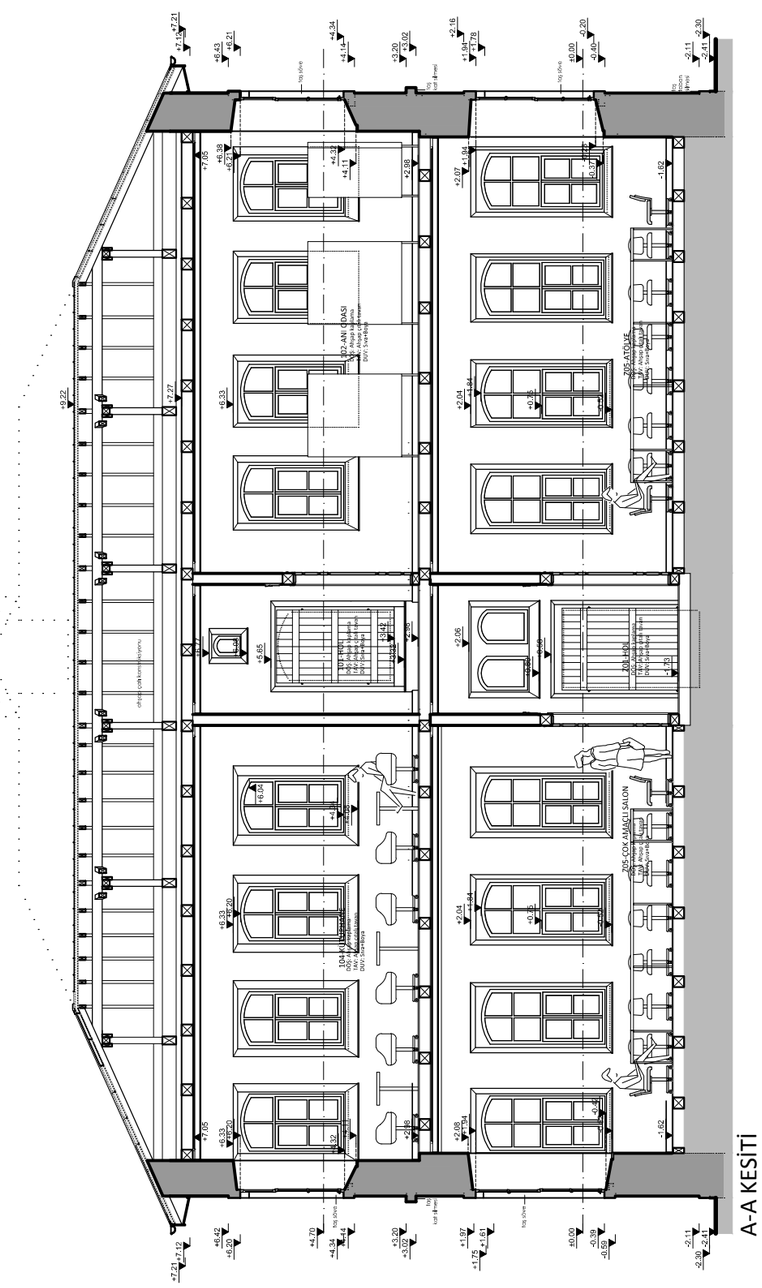
TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

ZEMİN KAT (±0.00 KOTU) PLANI

BİRİNCİ KAT (±+4.70 KOTU) PLANI

A-A KESİTİ

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

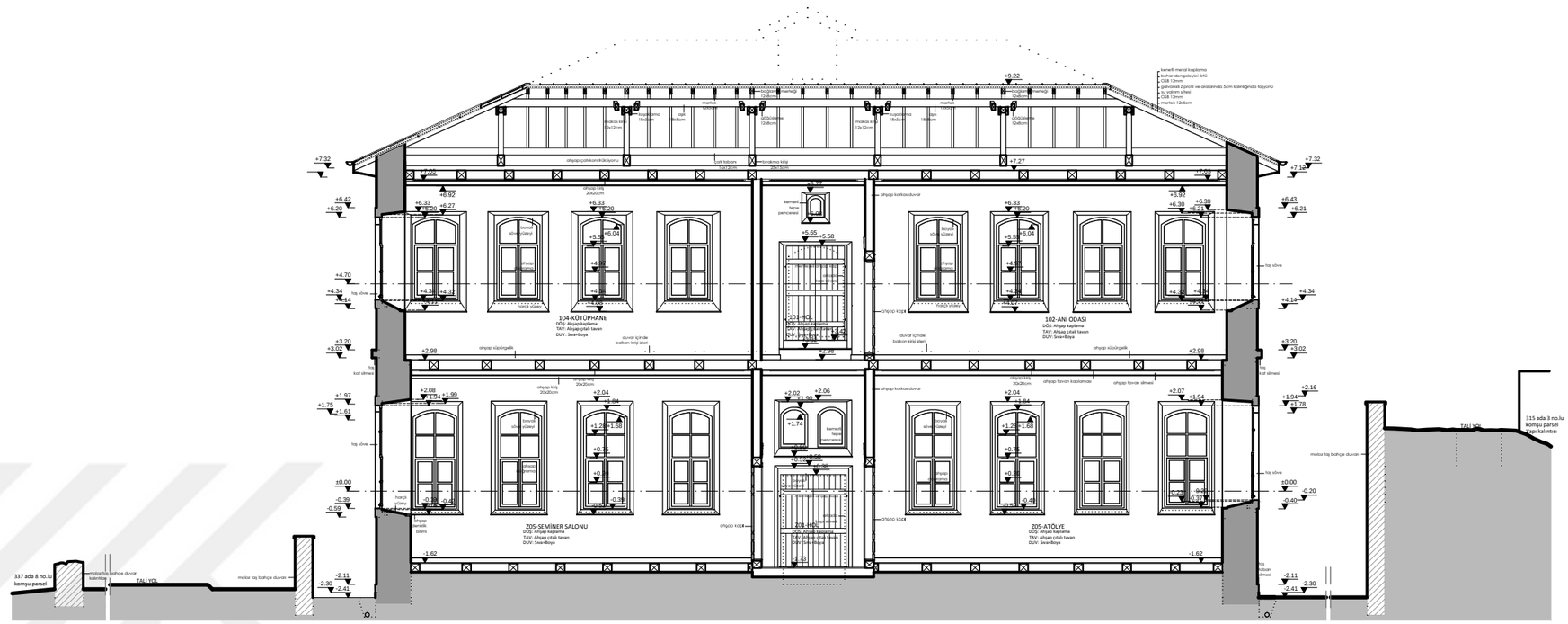
RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

A-A KESİTİ

B-B KESİTİ

ARALIK 2016

KESİTLER

0 100 200 300 400 500

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

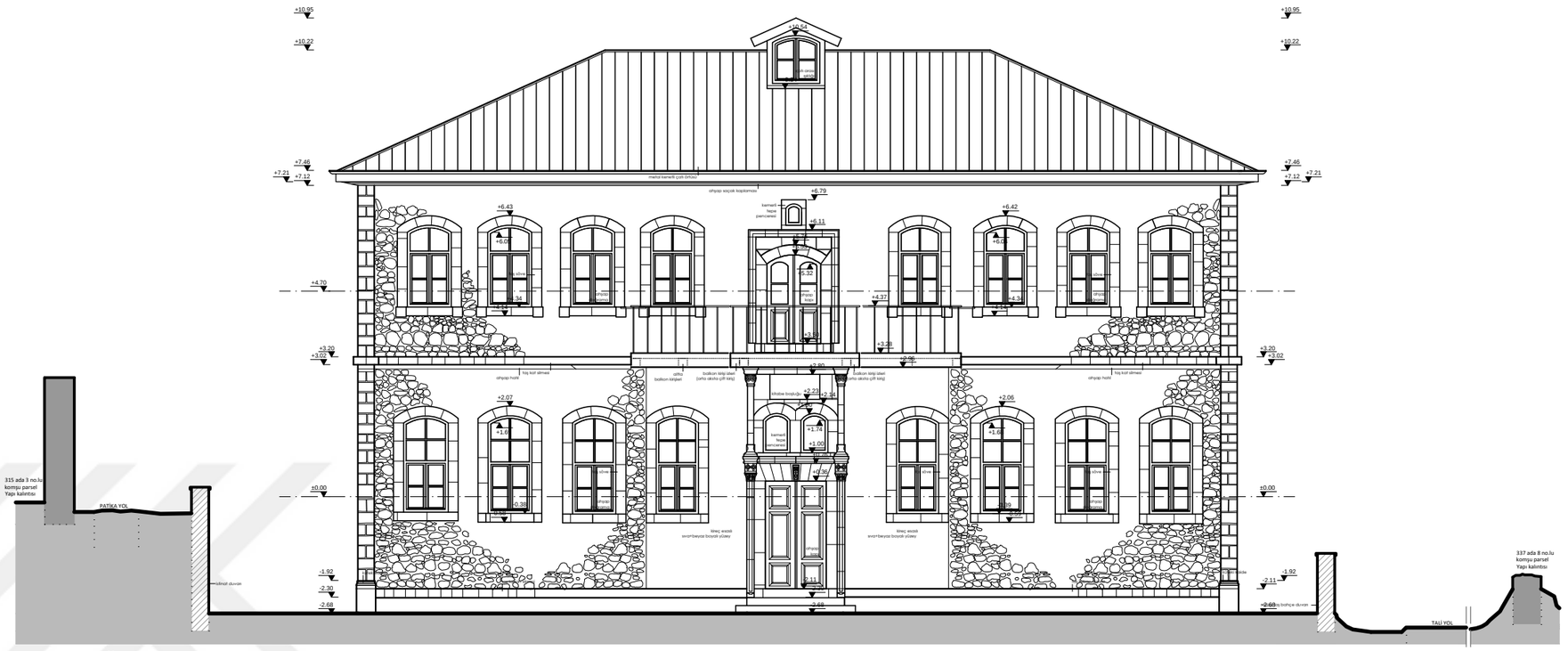
RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

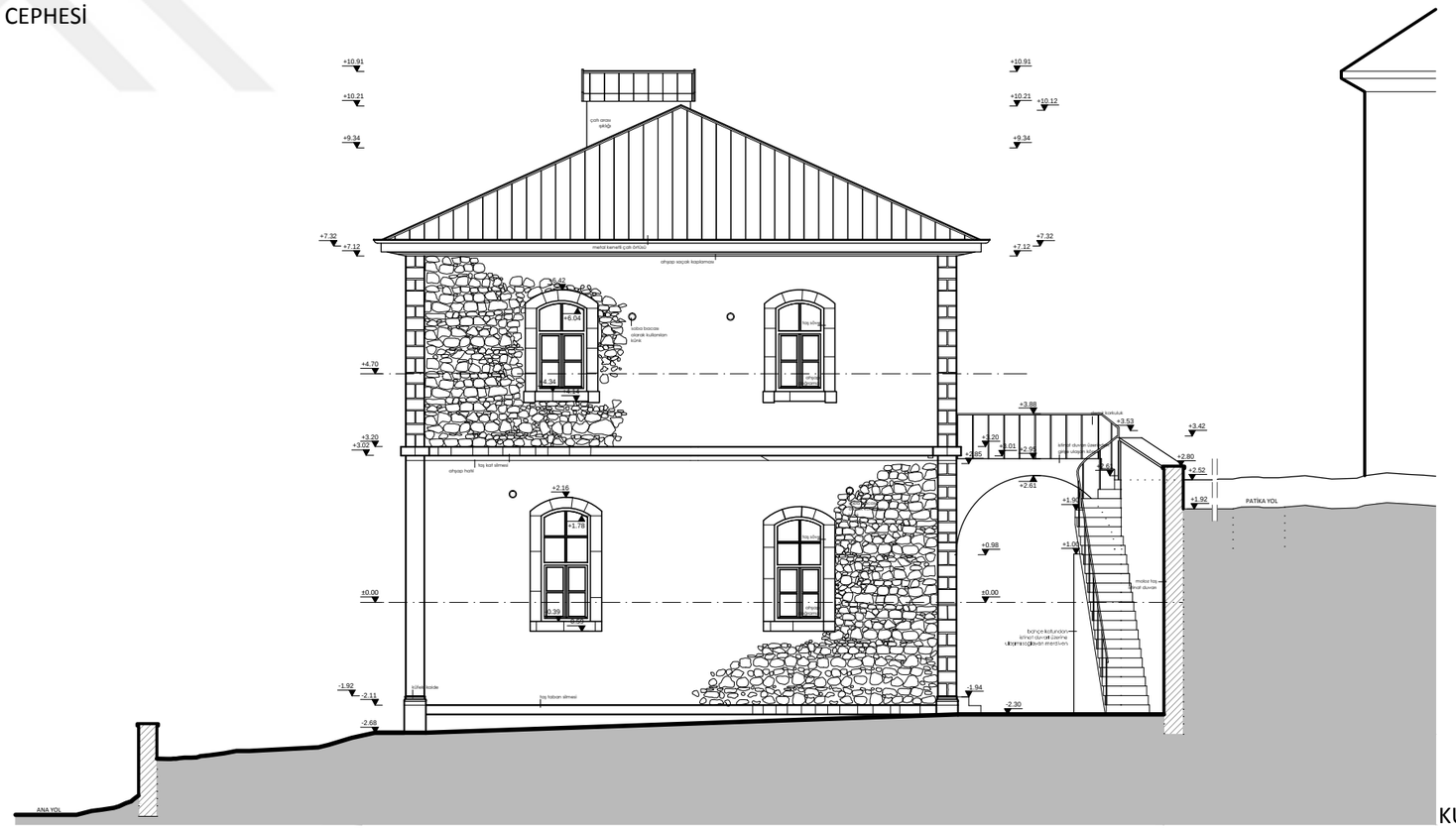
RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

KUZEYDOĞU CEPHESİ

KUZEYBATI CEPHESİ

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

RÖLÖVE RESTORASYON
LİSANSÜSTÜ PROGRAMI

ESKİ GÜMÜŞHANE (SÜLEYMANİYE MAHALLESİ) METROPOLİTLİK YAPI TOPLULUĞU TARİHSEL GELİŞİMİ VE KORUMA ÖNERİSİ

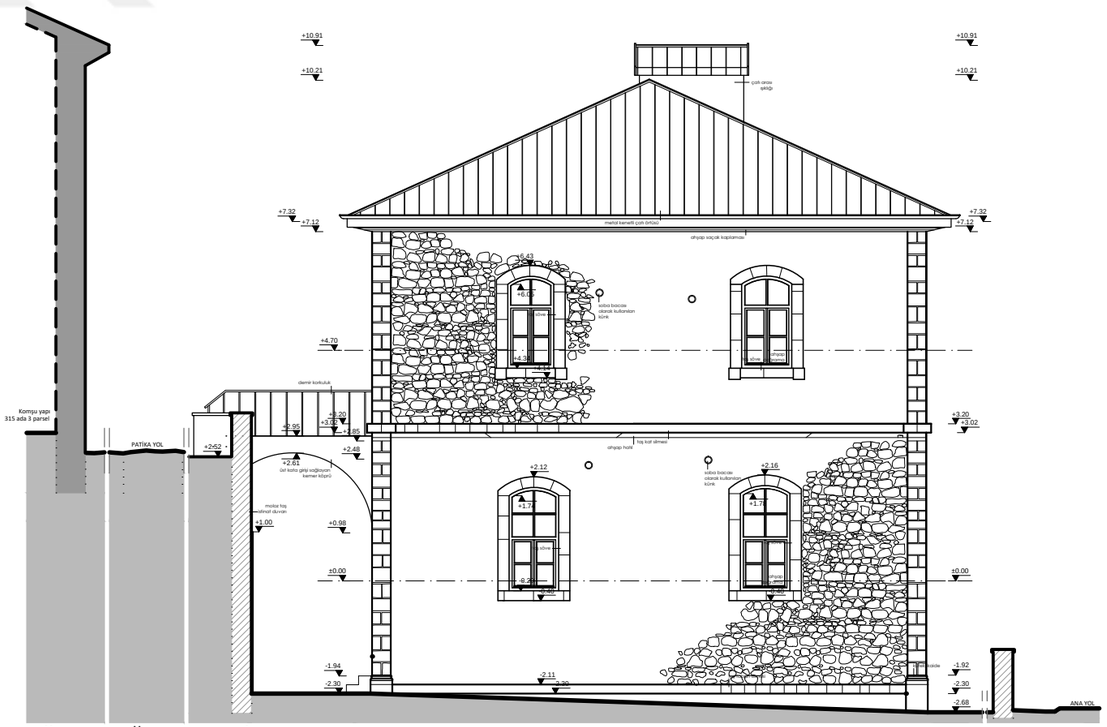
RUM ERKEK OKULU
KORUMA PROJESİ

TEZ DANIŞMANI:
Yrd. Doç. Dr. Banu ÇELEBİOĞLU

HAZIRLAYAN:
Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

GÜNEYBATI CEPHESİ

GÜNEYDOĞU CEPHESİ

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Sevinç AKKOYUNLU GEÇKİL

Doğum Tarihi ve Yeri : 1989/Ankara

Yabancı Dili : İngilizce

E-posta : sevincakkoyunlu@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

Derece	**Alan**	**Okul/Üniversite**	**Mezuniyet Yılı**
Lisans	Mimarlık	Karadeniz Teknik Üniversitesi	2012
Lise	Fen	Mehmet Emin Resulzade Anadolu Lisesi	2007

İŞ TECRÜBESİ

Yıl	**Firma/Kurum**	**Görevi**
2014-2015	Ekol İnş. İth. İhr. Tic. Ltd. Şti.	Mimar
2013-2014	Repro Restorasyon Proje.İnş.Dek.Ltd.Şti.	Mimar
2012	4M Mimarlık Müh. Müş. Müt. San ve Tic. Ltd. Şti.	Mimar